

Grey Scale #13

DANES
-PICTA
.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

KONCEPCJA
PRZYGOTOWANIA JEDNOSTEK OPERACYJNYCH
WOJSK LĄDOWYCH DO UDZIAŁU
W OPERACJI WSPARCIA POKOJU
„KONCEPCJA”

57772

WARSZAWA

2004

57772

KONCEPCJA
PRZYGOTOWANIA JEDNOSTEK OPERACYJNYCH
WOJSK LĄDOWYCH
DO UDZIAŁU W OPERACJI WSPARCIA POKOJU
„K O N C E P C J A ”

Recenzent:

Płk dr hab. Witold LIDWA

Zespół autorski:

Płk dr Andrzej CZUPRYŃSKI – kierownik zespołu

Redakcja naukowa, wstęp, zakończenie, rozdział: 1, 2, 3, 4.4, 5.

Pplk dr Andrzej POLAK – rozdział 4.3.

Pplk dr Sławomir OWCZAREK – rozdział 4.2

Mjr dypl. Jacek JONIAK – rozdział 4.1.

Spis treści

Wstęp	4
1. Założenia metodologiczne	7
1.1. Przedmiot badań i ich cel.....	9
1.2. Problemy i hipotezy badawcze.....	11
1.3. Metody badań.....	12
2. Operacje o charakterze pokojowym	19
2.1. Geneza i ewolucja operacji pokojowych.....	20
2.2. Geneza i ewolucja operacji wsparcia pokoju.....	32
2.3. Klasyfikacja operacji o charakterze pokojowym.....	38
3. Zadania wojsk lądowych w operacjach o charakterze pokojowym	47
3.1. Zagrożenia w operacjach o charakterze pokojowym.....	47
3.2. Treść zadań w operacjach o charakterze pokojowym.....	50
4. Proces przygotowania wojsk lądowych do operacji o charakterze pokojowym	58
4.1. Doświadczenia wybranych państw dotyczące przygotowania wojsk do operacji o charakterze pokojowym.....	58
4.2. Ocena koncepcji przygotowania wojsk lądowych do operacji innych niż wojna w Federacji Rosyjskiej i w państwach z nią zaprzyjaźnionych.....	76
4.3. Przygotowanie jednostek wojsk lądowych do działań w operacji o charakterze pokojowym na przykładzie PKW w Iraku.....	102
4.3.1. Wnioski z przygotowania pierwszej zmiany PKW w Iraku.....	104
4.3.2. Wnioski z przygotowania drugiej zmiany PKW w Iraku.....	118
4.4. Proceduralny i koncepcyjny zakres przygotowania jednostek operacyjnych Wojsk Lądowych WP do operacji o charakterze pokojowym.....	127
5. Założenia koncepcji przygotowania jednostek operacyjnych wojsk lądowych do operacji o charakterze pokojowym	149
Zakończenie	157
Bibliografia	160

WSTĘP

Współczesne wyzwania stojące przed krajami demokratycznymi wskazują, iż głównym przedmiotem ich zainteresowania w sferze bezpieczeństwa jest poszukiwanie rozwiązań zapewniających wczesne rozpoznanie sytuacji konfliktowej i adekwatne reagowanie. Oznacza to, iż powinniśmy nauczyć się rozpoznawać zagrożenia pośrednie i być przygotowani do ich likwidacji bądź neutralizacji narzędziami i metodami walki zbrojnej. Stąd, w wielu krajach demokratycznych na świecie następuje częściowe przewartościowanie misji sił zbrojnych. Przewartościowanie zadań wynika z obniżającego się poziomu zagrożeń bezpośrednich zachowania suwerenności i nienaruszalności terytorialnej na zagrożenia pośrednie. Współcześnie istotą przygotowania się na zagrożenia bezpośrednie jest system zbiorowego bezpieczeństwa oparty na zobowiązaniach politycznych i militarnych oraz kreowaniu polityki pokojowego współlistnienia i rozwoju. Zdecydowanie trudniej jest przygotować się do działania na zagrożenia pośrednie, których klasyfikacja i definiowanie wymaga akceptacji społeczności międzynarodowej. Analiza współczesnych zagrożeń pozwala postawić tezę, iż ***głównym przedmiotem zainteresowania w sferze budowania zbiorowego bezpieczeństwa powinno być utrzymywanie gotowości do działania na przyczyny sytuacji kryzysowych, które mogą być źródłem zagrożeń bezpośrednich.*** Wynika stąd, iż współcześnie zagrożenia bezpośrednie są wtórne do pośrednich. Innym aspektem zagrożeń pośrednich jest sfera naruszania prawa człowieka i obywatela na świecie, zwłaszcza w obszarach na poziomie agrarnego lub wczesno-industrialnego rozwoju społeczeństw. Działania na tego typu zagrożenia pośrednie wynikają ze współodpowiedzialności za szeroko rozumiane bezpieczeństwo na świecie. Oznacza to również przewartościowanie „filozofii” postrzegania własnego bezpieczeństwa przez pryzmat bezpieczeństwa zbiorowego, a nie odwrotnie.

Postrzeganie indywidualnego bezpieczeństwa przez pryzmat zbiorowego wymaga posiadania odpowiednio przygotowanych procedur i instrumentów reagowania na przyczyny sytuacji kryzysowych. Stąd, wymagane jest posiadanie części sił zbrojnych przygotowanych do działania na przyczyny sytuacji kryzysowych wspólnie z innymi krajami, z dala od własnego terytorium. Uwzględniając rozpiętość zadań i specyfikę różnych obszarów działania w operacjach reagowania kryzysowego zasadne jest przewartościowanie programów szkolenia wojsk i kształcenia kadr dowódczych na potrzeby operacji reagowania kryzysowego. Specyfika zadań w operacjach reagowania kryzysowego, innych w stosunku do zadań obronnych własnego kraju, wymaga zmian w przygotowaniu do ich realizacji wydzielonych sił zbrojnych.

Współcześnie w ramach operacji reagowania kryzysowego używane były wydzielone siły Wojska Polskiego poza terytorium kraju w tzw. „operacjach wsparcia pokoju”. Operacje wsparcia pokoju postrzegane były jako działanie wydzielonych sił zadaniowych Sojuszu z mandatu światowej lub regionalnej organizacji pokojowej lub bezpośrednio na decyzje Komitetu Politycznego NATO. Istotą tak definiowanych i postrzeganych operacji było działanie na zagrożenia pośrednie bezpieczeństwa krajów członkowskich Sojuszu lub innych podmiotów prawych na świecie. Nazwa „**operacje wsparcia pokoju**” oraz ich definiowanie wynikało z zadań, które polegały na wspieraniu zamierzeń politycznych pokojowej organizacji światowej lub regionalnej w kreowaniu pokoju na świecie. Uczestnictwo w tego rodzaju operacjach reagowania kryzysowego wymaga innego przygotowania ich uczestników do realizacji zadań. W działaniach na rzecz pokoju interweniujące siły często postrzegane są, jako jedna ze stron konfliktu. Oznacza to, że w ramach działań pokojowych ich uczestnicy muszą być przygotowani do realizacji zadań metodami i narzędziami walki zbrojnej. Jednak ich celem nie jest wspieranie w sposób militarny ekspansjonistycznych lub tylko narodowych celów bezpieczeństwa. Cel ich działania wynika ze wspierania zamierzeń politycznych kreowania pokoju na świecie i przestrzegania prawa człowieka i obywatela. Stąd, osiąganie celów walki zbrojnej musi odbywać się w sposób ograniczony. ***Używanie sił zbrojnych metodami walki zbrojnej ustaje z chwilą usunięcia lub neutralizacji przyczyny sytuacji kryzysowej.*** Dalsza obecność wydzielonych sił zadaniowych warunkowana jest zorganizowaniem systemu administracyjnego przez miejscowe społeczeństwo i przejęciu odpowiedzialności za bezpieczeństwo w dotychczasowym rejonie kryzysowym. ***Rozpiętość zadań, od walki zbrojnej po administrowanie terenem i zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego w rejonie kryzysu, wymaga innego wyposażenia i wyszkolenia sił zbrojnych do realizacji tych zadań.*** Stąd w niniejszej pracy zamieszczono wnioski z wyników badań dotyczących przygotowania głównie wojsk lądowych do uczestnictwa w szeroko rozumianych operacjach reagowania kryzysowego, w których znajdują się działania na rzecz wsparcia pokoju.

Przedmiotem badań były zadania, procedury i programy szkolenia wyznaczonych kontyngentów wojskowych do działania poza terytorium kraju na rzecz wsparcia pokoju. W wyniku przeprowadzonych badań i określeniu zależności pomiędzy zadaniami, obszarem działania i obecnymi procedurami szkolenia określono koncepcje przygotowania wydzielonych sił wojsk lądowych do działania poza terytorium kraju na rzecz wsparcia pokoju. Istotą proponowanej koncepcji jest szkolenie wydzielonych jednostek wojskowych modułowo do realizacji zadań poza obszarem kraju w aspekcie dwóch – trzech specjalności narodowych. Takie podejście do problemu pozwoli wyposażyć i wyszkolić wydzielone moduły na wyż-

szym poziomie niż dotychczas, jednocześnie wskazuje to na priorytety wyposażenia w nowoczesny sprzęt. Innym aspektem jest możliwość wielokrotnego użycia wcześniej wyszkolonego i odpowiednio wyposażonego żołnierza, posiadającego doświadczenie w różnych operacjach reagowania kryzysowego.

1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

Stymulatorem podjęcia niniejszych badań, było uświadomienie sobie problemów, wynikających z potrzeb użycia wojsk lądowych w operacjach reagowania kryzysowego poza terytorium kraju. Współcześnie i w przyszłości uczestnictwo wojsk lądowych w operacjach poza terytorium kraju, determinowane jest i będzie treścią zadań pokojowych. Uczestnictwo wojsk lądowych w realizacji zadań pokojowych posiada dwa aspekty prawne.

Pierwszy wynika z mandatu ONZ i zwykle strony konfliktu wyrażają zgodę na wprowadzenie sił pokojowych w rejon kryzysu.

Drugi warunkowany jest zagrożeniami pośrednimi, a jego podstawę prawną może stanowić: mandat przekazany przez organizację pokojową Sojuszowi, decyzja Komitetu Politycznego NATO lub decyzja doraźnie zorganizowanej koalicji ze względu na wspólne zagrożenia. Zwykle w tego typu operacjach strony konfliktu w rejonie kryzysu nie wyrażają akceptacji na wprowadzenie sił reagowania kryzysowego.

W obu warunkach podobna jest podstawa prawna. Nawet dorażne koalicje mogą posiadać mandat organizacji pokojowej. Wówczas jeden kraj zostaje wytypowany (zwykle jest to kraj zgłaszający wniosek takiego działania), jako kraj wiodący w operacji. ***Zasadnicza różnica wynika ze stosunku miejscowej ludności oraz stron konfliktu do wprowadzanych sił pokojowych lub reagowania kryzysowego.*** Cel z punktu politycznego w obu przypadkach jest podobny - polega na wspieraniu polityki pokojowej na świecie lub w regionie. ***Istotna różnica wynika z metod wspierania zamierzeń politycznych.*** Stąd konieczność badania zadań, procedur, programów szkolenia uczestników działań na rzecz wsparcia pokoju w ramach operacji reagowania kryzysowego.

Jeżeli rzeczywistym celem działania militarnego jest wspieranie założeń polityki kraju (Sojuszu lub dorażnych koalicji) w dążeniu do utrwalenia pokoju na świecie, to można postawić tezę, iż ***wszelkie działania militarne poza terytorium kraju, których zadaniem nie jest zajmowanie na trwałe obcego terytorium i utrzymywanie go w celu czerpania korzyści ekonomicznych może i powinno być traktowane jako działania o charakterze pokojowym.*** Stąd, współcześnie coraz większego znaczenia nabiera konieczność przygotowania wojsk lądowych do działań o charakterze pokojowym. Charakter współczesnych działań poza terytorium kraju należy postrzegać w kategoriach zadań pokojowych bez względu na sposób ich realizacji. Z założeń polityki państwa wynika, iż żadne działanie militarne skierowane przeciwko innej stronie nie jest traktowane, jako wyraz ekspansjonistycznej polityki kraju. Stąd, realizacja zadań w operacjach poza terytorium kraju metodami i narzędziami walki zbrojnej

nie może być traktowane w kategoriach jej celu tradycyjnego. *Za tradycyjny cel walki zbrojnej uważane jest zwycięstwo nad przeciwnikiem, które wyrażało się w rozbiciu jego armii, opanowaniu bronionego terytorium oraz pozbawieniu woli walki strony przeciwnej.*¹

Celem politycznym operacji reagowania kryzysowego, a w niej działań pokojowych jest wspieranie zamierzeń politycznych metodami i narzędziami walki zbrojnej.

Przygotowanie wojsk lądowych do takich operacji wymaga zbudowania innej jakości szkoleniowej wyrażanej w procedurach i treściach szkolenia pododdziałów i oddziałów wojsk lądowych. Treści szkolenia pododdziałów i oddziałów wojsk lądowych oprócz przygotowania ich do osiągania celu walki zbrojnej powinny być skierowane na nowe zadanie polegające na administrowaniu i dozorowaniu zajętego terenu. Administrowanie terenem nie sprowadza się do ustanowienia dyktatury wojskowej na opanowanym terytorium. Jego istotą jest zapewnienie przestrzegania warunków bezpiecznego funkcjonowania miejscowej ludności oraz stworzenie warunków do normalizacji sytuacji wewnątrz kraju lub pomiędzy różnymi krajami – stronami konfliktu.

Dotychczasowe działania pokojowe w ramach operacji pokojowych ONZ pierwszej i drugiej generacji polegały na obserwacji lub nadzorowaniu przestrzegania postanowień społeczności międzynarodowej. Współczesne operacje pokojowe trzeciej generacji i ich rozwój wskazują na szersze spektrum realizowanych zadań militarnych, stąd ich zadania militarne przekazywane są mandatem Sojuszowi lub *krajowi wiodącemu*². Przekazanie mandatem uprawnień do stosowania siły w operacji, klasyfikuje ją do celów i zadań operacji reagowania kryzysowego. Stąd przedmiotem badań jest przygotowanie pododdziałów wojsk lądowych do uczestnictwa w operacjach reagowania kryzysowego o charakterze pokojowym.

Przyjmując za podstawę poznawczy i utylitarny charakter podejmowanej problematyki, określono obszar badań, w którym wyodrębniono aktualny stan rozwoju teorii wybranego zagadnienia. Następnie został ustalony zakres i wstępna koncepcja badań.

¹ Po spełnieniu wyszczególnionych warunków następowało włączenie zdobytego terytorium do struktur kraju zwycięskiego lub tylko polityczno-gospodarcze podporządkowanie. W wyniku tego czerpano korzyści ekonomiczne ze skutków militarnych wojny. Wskazuje to na ekspansjonistyczny charakter polityki państwa wspierany metodami walki zbrojnej. Współcześnie takie postrzeganie roli państwa na arenie międzynarodowej jest niedopuszczalne. Działania polityczne na arenie międzynarodowej mogą być wspierane w sposób militarny w imię światowego pokoju, zachowania własnej suwerenności oraz obrony praw człowieka. Dlatego też, inne cele polityczne wymuszają inne cele militarnego działania. Celem militarnym wspierającym działania polityczne może być zabranie woli walki armii wspierającej niedemokratyczne zachowania innego kraju na arenie międzynarodowej i przejściowe opanowanie lub dozorowanie jego terytorium w celu ukonstytuowania się struktur gwarantujących bezpieczne współistnienie we współczesnym świecie. Jeżeli nawet występuje konieczność opanowania terytorium, to tylko ze skutkiem przejściowym, aby bezpośrednio wspierać cel polityczny konfliktu, którym jest pokój.

² Kraj, który podjął się i otrzymał mandat ONZ na działania wymuszające zachowania pokojowe narzędziami i metodami walki zbrojnej.

Po zidentyfikowaniu przedmiotu badań, którym jest przygotowanie wojsk lądowych do udziału w operacjach „wsparcia pokoju” został sformułowaniu głównych celów poznawczych. Zostały wytyczone kierunki badań, sformułowane hipotezy robocze i określone zadania badawcze. Osiągnięcie sprecyzowanych celów badań było możliwe dzięki naukowej procedurze rozwiązywania problemów, której istotą jest metodyczne postrzeganie problemu. Naukowe metody postrzegania faktów umożliwiają analizę elementów składowych badanych zjawisk oraz wykrycie reguł i mechanizmów przeobrażeń oraz sformułowanie uwarunkowań utylitarnego wykorzystania przedmiotu badań.

Głównym zadaniem autorów w postępowaniu badawczym było dobranie adekwatnych metod naukowych do przedmiotu badań. Dobór metod badań pozwolił zastosować odpowiednią procedurę weryfikacji osiągniętych wyników. Posługiwanie się paradygmatem naukowej procedury badawczej pozwoliło osiągnąć wytyczone cele.

1.1. Przedmiot badań i ich cel

W nauce postrzega się rzeczywisty i *abstrakcyjny*³ przedmiot badań. Rzeczywistym przedmiotem badań wg van Fraasena jest to, co potrafimy zaobserwować własnymi zmysłami.⁴ Jednak współczesna nauka wskazuje, iż należy ograniczać poziom postrzegania zmysłowego wynikający z biologicznej konstrukcji badacza w pozyskiwaniu adekwatności empirycznej na korzyść postrzegania poprzez urządzenia pomiarowe. Przy takim podejściu postrzeganie zmysłowe sprowadza się do roli użytkownika, zarejestrowanej, zapisanej, zmierzonej lub zobrazowanej informacji do potrzeb badacza.⁵ W takim rozumieniu obserwowanego przedmiotu badań, postrzegany jest również przedmiot badań niniejszej pracy.

Przedmiotem badań jest przygotowanie jednostek operacyjnych wojsk lądowych do udziału w operacji reagowania kryzysowego o charakterze pokojowym.

Procedura wyrażona jest w zapisanych i zobrazowanych koncepcjach oraz planach szkolenia wojsk. Z punktu dydaktyki odpowiadają jej treści merytoryczne programów szkolenia wojsk operacyjnych wyrażone w ich treściach. Rzeczywistym przedmiotem badań są:

- koncepcje;
- procedury;

³ Pod pojęciem abstrakcyjnego przedmiotu badań, rozumiany jest nie empiryczny przedmiot, który powstał w wyniku modelowania idei lub koncepcji empirycznego działania. W takim rozumieniu tworzenie nowych koncepcji może być postrzegane jako przedmiot badań. W niniejszej pracy koncepcja postrzegana jest nie jako przedmiot badań, ale jako wynik prac badawczych.

⁴ Zob., A. Groble, *Prawda i racjonalność naukowa*, wyd. Inter Esse, Kraków 1993, Rozdział III, Empiryzm.

⁵ Zob., tamże, s. 108.

- treści merytoryczne programów szkolenia;
- rozkazy, zarządzenia i wytyczne do przygotowania jednostek operacyjnych do operacji o charakterze pokojowym;
- potencjalne zadania uczestników operacji, w aspekcie których powinny być opracowane programy i koncepcje szkolenia.

Celem badań jest określenie stanu przygotowania wojsk lądowych do operacji o charakterze pokojowym w świetle koncepcji, procedur i treści szkolenia. Interpretacja celu z punktu semantycznego nie nastręcza żadnych trudności. Pod pojęciem tym rozumiane jest „to, do czego się dąży, co chce się osiągnąć”⁶. Natomiast z punktu prakseologicznego cel postrzegany jest dwuaspektowo. Istnieją rozmaite rodzaje działań świadomych i dowolnych, które mają lub nie mają celu zewnętrznego. Działanie, które posiada cel zewnętrzny wynika z uświadomionego podejmowania działań określonych tym, co pragniemy osiągnąć. Natomiast działanie pozbawione celu zewnętrznego wynika z potrzeby nieuświadomionego i nie organizowane działania. Determinowane jest odruchami lub innymi potrzebami, których czyny są proste. Działanie z celem zewnętrznym posiada cel złożony, którego osiągnięcie wymaga jego organizacji. Stąd, w procesie badań zawsze występuje cel zewnętrzny, który nie wynika z potrzeby badania, ale ze sprecyzowanego celu, do którego osiągnięcia należy opracować procedurę, czyli strukturę skutecznego działania. Samouświadomienie lub uświadomienie tego, co pragniemy osiągnąć wymaga podziału zadania głównego na zadania szczegółowe i w tym aspekcie należy poszukiwać sposobów osiągnięcia celu głównego.⁷

Celem zewnętrznym procesu badań jest określenie związków i zależności pomiędzy zadaniami, procedurami i treściami szkolenia, a koncepcją przygotowania wojsk lądowych do uczestnictwa w operacjach reagowania kryzysowego.

Natomiast utylitaryzm celu badań wyrażony jest w opracowaniu lub zmodyfikowaniu koncepcji przygotowania jednostek operacyjnych wojsk lądowych do operacji reagowania kryzysowego, w których realizowane są zadania pokojowe.

⁶ Zob., Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1993.

⁷ Zob., T. Pszczółowski, Zasady sprawnego działania, WP, Warszawa 1982, s.9-16.

1.2. Problemy i hipotezy badawcze

W niniejszej pracy podstawą określenia koncepcji przygotowania jednostek operacyjnych wojsk lądowych do działań o charakterze pokojowym jest poszukanie zależności pomiędzy *zakresem przedmiotowym działań pokojowych w ramach operacji reagowania kryzysowego i ich zakresem zadań, a procedurami i treściami przygotowania wojsk lądowych do tego rodzaju operacji*. Stąd, wymagana jest:

- Identyfikacja pojęć z obszaru operacji pokojowych i działań na rzecz wsparcia pokoju w aspekcie ich celu głównego. W wyniku analizy pojęć używanych w tym obszarze wiedzy celowo jest dokonać ich klasyfikacji w aspekcie celu, a nie ich zadań.
- Analiza współczesnych zadań realizowanych przez siły zbrojne w „operacjach o charakterze pokojowym”. Na podstawie uogólnień należy wyróżnić typowe zadania realizowane przez wojska lądowe we współczesnych operacjach i wskazać ich kierunki rozwoju.
- Analiza dotychczasowych procedur przygotowania pododdziałów i oddziałów do uczestnictwa w operacjach pokojowych: ONZ, OBWE, NATO (w ramach programu partnerstwa dla pokoju) oraz doraźnej koalicji w ramach operacji „Iracka Wolność”.
- Uogólnienie wyników badań w aspekcie kierunków rozwoju przyszłych zadań pokojowych oraz dotychczasowych procedur przygotowania jednostek operacyjnych wojsk lądowych. Wnioski z uogólnienia wyników badań powinny stanowić podstawę do zmodyfikowania dotychczasowej procedury lub sprecyzowanie nowej koncepcji przygotowania wojsk lądowych do działań pokojowych w ramach operacji reagowania kryzysowego.

W świetle powyższych zagadnień główny problem badawczy wyrażony jest w formie pytania.

Jakie stosować procedury i treści szkolenia, aby przygotować jednostki operacyjne wojsk lądowych do udziału w operacjach o charakterze pokojowym?

Rozwiązanie powyższego problemu wymaga udzielenia odpowiedzi na szereg pytań, które są problemami szczegółowymi w procedurze rozwiązywania tego zadania naukowego.

1. Co stanowi źródło i podstawę klasyfikacji dotychczasowych operacji o charakterze pokojowym?

2. Czy zasadne jest rozróżnianie operacji o charakterze pokojowym wg ich źródła definiowania?
3. Jakie zadania realizują wojska lądowe w operacjach reagowania kryzysowego o charakterze pokojowym?
4. Co powoduje zmiany w kierunkach rozwoju zadań pokojowych realizowanych przez wojska lądowe?
5. Jak dotychczas realizowano proces przygotowania jednostek operacyjnych wojsk lądowych do udziału w operacjach o charakterze pokojowym?
6. Czy występują różnice proceduralne w procesie przygotowania do różnych operacji o charakterze pokojowym ze względu na źródło ich podstawy prawnej?
7. Czy dotychczasowe treści programowe wynikające z procedur szkolenia jednostek operacyjnych zapewniają przygotowanie ich do realizacji hipotetycznych zadań pokojowych?

Badania literatury przedmiotu, programów i założeń uczestnictwa Wojska Polskiego w operacjach poza terytorium kraju wskazuje na potrzebę zmodyfikowania koncepcji ich przygotowania. *Przeobrażeń wymaga system wydzielania sił do działania w operacjach reagowania kryzysowego poza obszarem kraju. Zasadne jest szkolenie do działań w operacjach reagowania kryzysowego modułów funkcjonalnych. Modułem funkcjonalnym jest podstawowa struktura bojowa stworzona do potrzeb pola walki. Za podstawową strukturę bojową celowo uznać batalion i kompanię rodzaju wojsk. W wyznaczonych jednostkach wojskowych powinny być wyznaczone i szkolone do potrzeb operacji reagowania kryzysowego bataliony zmechanizowane i kompanie rodzajów wojsk. Pododdziały te powinny posiadać nowoczesne wyposażenie, adekwatne do działania w warunkach bojowych i specyficznych sytuacjach reagowania kryzysowego.*

1.3. Metody badań

Badania naukowe to zespół zabiegów poznawczych (działań i czynności) stosowanych w nauce w celu wykrycia prawd o obiektywnej rzeczywistości, ich uzasadnienie i przedstawienie w postaci pojęć, twierdzeń i teorii naukowych.⁸

W wojskowych badaniach naukowych przedmiotem badań jest walka w aspekcie zbrojnych i niezbrojnych działań wojennych. Pomimo to, że walka jako materialny przed-

⁸ Por., E. Wiśniewski, *Metodyka wojskowych badań naukowych. Część I*, ASG WP, Warszawa 1988, s. 9.

miot badań naukowych nie istnieje, to wojskowe badania naukowe prowadzone są metodami badań nauk realnych. Dlatego, że badane w istocie są:

- **siły zbrojne** w aspekcie strukturalnym i funkcjonalnym;
- **proces przygotowania sił zbrojnych** do działania;
- **środowisko**, w którym prognozowane jest działanie;
- **relacje: wewnętrzne** (pomiędzy różnymi podmiotami działania tej samej strony), **zewnętrzne** (pomiędzy podmiotem i przedmiotem działania) oraz pomiędzy **podmiotem, przedmiotem i środowiskiem działania**.

Rozumienie pojęcia metody wymaga jednoznacznej jej interpretacji, pomimo że nauka dopuszcza wieloznaczność pojęć. Metoda interpretowana jest, jako „(...) pewne typowe i powtarzalne sposoby zbierania, analizy i interpretacji danych empirycznych, służące do uzyskania maksymalnie zasadnych odpowiedzi na pytania problematyki badawczej”⁹. Metodą określany jest „(...) sam tok operacji przy stawianiu zagadnień, ich rozwiązywaniu oraz uzasadnianiu i systematyzowaniu odpowiedzi, bądź także zespół przyjętych jako ramy lub wytyczne badania(...)”¹⁰. Metoda, to również „sposób postępowania, stosowany świadomie, konsekwentnie i systematycznie; zespół czynności i środków użytych dla osiągnięcia celu; sposób wykonania zadania, rozwiązania problemu; zespół założeń ogólnych, przyjętych w określonych badaniach”.¹¹ Metoda naukowa, to „ściśle określony sposób postępowania w celu naukowego zbadania danego fragmentu rzeczywistości.”¹² A zatem pojęcie metoda, to sposób postępowania, starannie obmyślony, co do oczekiwanego efektu oraz zespół czynności i środków towarzyszących poszukiwaniu adekwatnej prawdy naukowej. Temu, co pragniemy osiągnąć towarzyszą określone sposoby i środki, które podporządkowane są celowi działania.

W badaniach głównym celem jest potwierdzenie lub zaprzeczenie hipotetycznych założeń. Stąd, metoda jest ściśle podporządkowana celowi działania. Pod pojęciem „metoda badań” rozumiany jest „(...) zespół teoretycznie uzasadnionych zabiegów koncepcyjnych i instrumentalnych obejmujących najogólniej całość postępowania badacza, zmierzającego do rozwiązania określonego problemu naukowego”¹³.

W procesie badań wykorzystywano głównie metody teoretyczne, które polegają na postrzeganiu faktów naukowych umysłem ludzkim. Metody teoretyczne, dzięki możliwości

⁹ S. Nowak, Metodologia badań społecznych, Warszawa 1985, s. 46.

¹⁰ S. Kamiński, Nauka i metoda, Lublin 1992, s. 202.

¹¹ W. Kopaliński, Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, WP, Warszawa 1994.

¹² Słownik współczesnego języka polskiego, Wyd. Reader's Digest, Warszawa 1998, Tom 1.

¹³ T. Pilch, Zasady badań pedagogicznych, Wyd. „Żak”, Warszawa 1995, s. 42.

przetwarzania materiałów faktograficznych pozwalają na budowanie w miarę adekwatnego obrazu rzeczywistości. Metody teoretyczne zapewniają:

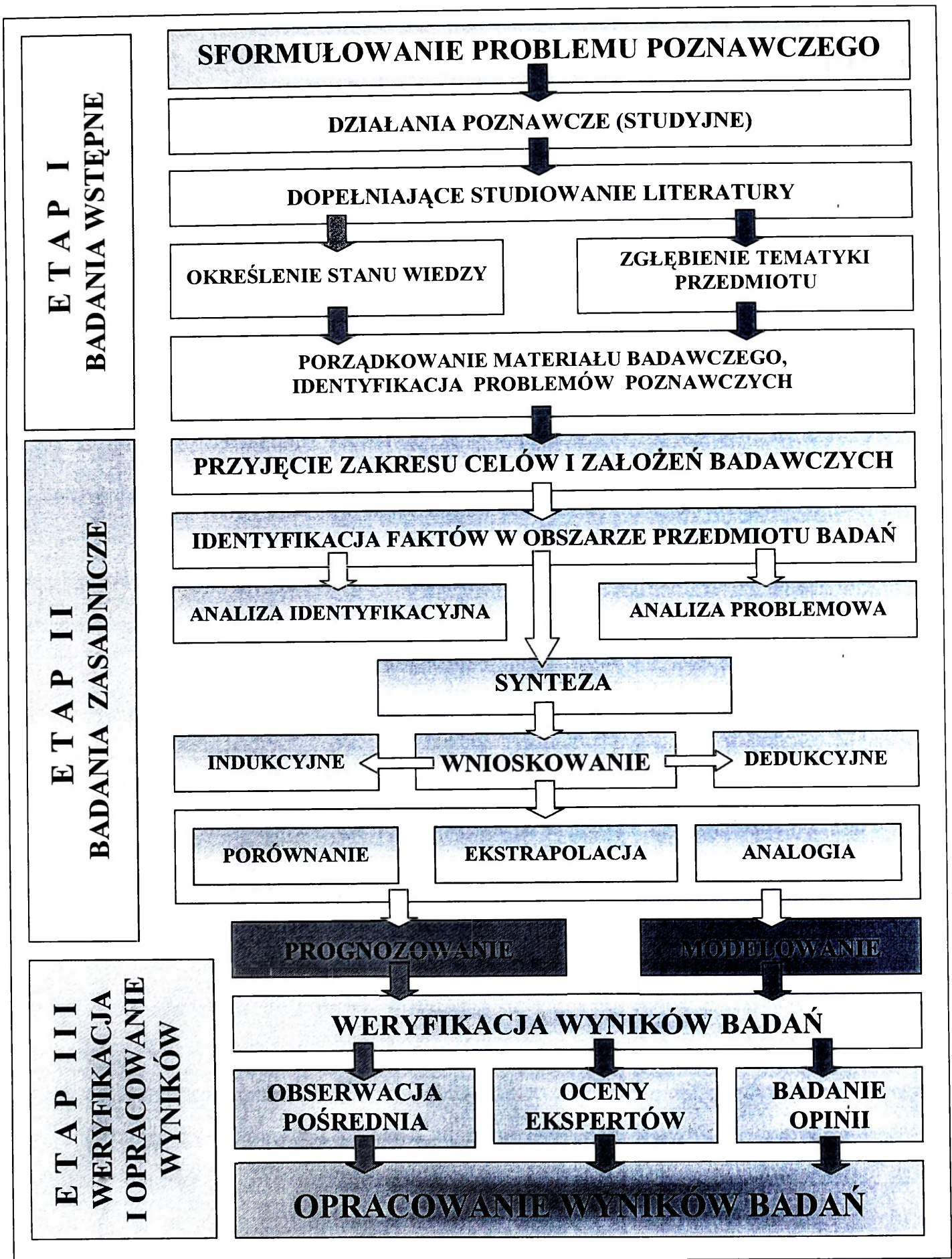
- analityczne zbadanie, uporządkowanie i opisanie materiału empirycznego;
- naukowy rygor myślenia – rozumowania, wnioskowania o zebranych materiale empirycznym;
- przetworzenie materiału faktograficznego w pojęcia, kategorie, twierdzenia, prawa i zasady oraz zbudowanie w miarę niesprzecznego systemu w postaci hipotez i teorii naukowych;
- możliwość weryfikacji hipotez i teorii.

W procedurze badań w jej końcowym etapie stosowano również metody praktyczne. W naukach wojskowych metody praktyczne polegają między innymi na budowaniu modeli teoretycznych odzwierciedlających procesy zachodzące pomiędzy badanymi przedmiotami. W niniejszych badaniach naukowa procedura rozwiązywania problemów została zorganizowana i przeprowadzona w trzech etapach (rys. 1.3.1).

Etap pierwszy - badania wstępne dotyczył sformułowania problemu poznawczego. Zawierał ustalenia, co do zakresu, przedmiotu i celu badań. W wyniku wstępnej analizy literatury przedmiotu badań i adekwatnej rzeczywistości szkoleniowej wojsk została sformułowana wstępna hipoteza oraz niezbędne do jej weryfikacji założenia badawcze. W etapie tym niezbędnym było również dokonanie weryfikacji materiału badawczego oraz pojęć i zbudowanie aparatu pojęciowego adekwatnie do badanego przedmiotu.

Etap drugi – badania zasadnicze skierowany był na zbadanie zakresu hipotetycznych zadań w operacjach reagowania kryzysowego poza terytorium kraju. Następnym zadaniem badawczym było zbadanie narodowej procedury przygotowania jednostek wojskowych do udziału w operacjach o „charakterze pokojowym”. Do właściwej analizy systemu szkolenia istotne było porównanie jego założeń z innymi rozwiązaniami na świecie. Następnym krokiem w procedurze badań było określenie relacji pomiędzy zadaniami, procedurami, a wyzwaniem przyszłości w zakresie uczestnictwa w operacjach reagowania kryzysowego. Odszukanie zależności pozwoliło zbudować model przygotowania jednostek wojsk operacyjnych do operacji reagowania kryzysowego poza terytorium kraju.

Etap trzeci – weryfikacja wyników badań i ich opracowanie. Istotą tego etapu było dokonanie oceny wyników badań i efektu modelowania. Etap ten polegał na weryfikacji uzyskanych wyników, korygowaniu wniosków i redagowaniu pracy.

Rysunek 1.3.1. Etapy i elementy procesu badawczego

W procesie badań do najczęściej stosowanych metod badawczych w rozwiązywaniu tego problemu zaliczono **analizę**. Została zastosowana do badań materiałów źródłowych i opracowań dotyczących przedmiotu pracy, umożliwiła uporządkowanie, przetworzenie,

a także wyeksponowanie i wyjaśnienie prawidłowości oraz istoty badanego problemu. Analiza jako zdolność umysłu do operacyjnego rozdzielania na części interesującego nas przedmiotu badań, legła u podstaw sprecyzowania problemów naukowych i określenia hipotezy roboczej. Pogłębiła również wiedzę autorów w obszarze złożonej problematyki badawczej oraz pozwoliła na wykreowanie teoretycznej podbudowy dociekań. Nieodłącznie z analizą, jako metoda funkcjonuje synteza. Metoda ta umożliwiała łączenie w całość wyodrębnionych i zbadanych w toku analizy faktów. Synteza wniosków z analizy przedmiotu badań pozwoliła sformułować problemy, skonstruować hipotezę, a także sporządzić opis wyników prowadzonych badań.

W celu ustalenia podobieństw i różnic między narodowymi procedurami przygotowania wojsk operacyjnych do operacji reagowania kryzysowego porównano je z procedurami wybranych ośrodków na świecie. Metoda porównania polega na określeniu stanu rzeczy badanych przedmiotów i wskazaniu wspólnych kategorii, które są możliwe do porównania. Zastosowanie tej metody pozwoliło na wykrycie podobieństw i różnic w przedmiocie badań. Zastosowano ją również do interpretacji nowych faktów poprzez konfrontację wiedzy nowej (powstałej z empirii) z wiedzą istniejącą. Metoda porównywania pozwoliła ustalić korelacje między hipotetycznymi zadaniami, środowiskiem, a procedurami przygotowania. Porównanie zadań i sposobów działania pozwoliło ustalić prawidłowości w tym zakresie i na tej podstawie formułować perspektywiczne wymagania.

Analogia i porównanie posłużyły do łączenia (syntezy) faktów empirycznych na zasadzie stwierdzenia ich podobieństwa pod jakimś względem. Umożliwiły wykrywanie przyczyn stwierdzonych cech i zjawisk powtarzalnych, a także pozwoliły na tworzenie praw empirycznych i dokonania klasyfikacji zjawisk. Natomiast w celu wyprowadzenia wniosków i uogólnień z faktów jednostkowych, posłużono się indukcją. Indukcja, jako metoda badawcza pomogła wskazać drogę przejścia od znajomości elementarnych prawidłowości i szczegółowych cech zjawisk do uogólnień i określania korelacji. Stanowiła podstawę przy formułowaniu i weryfikacji hipotezy roboczej, a w konsekwencji umożliwiła tworzenie nowych twierdzeń i wniosków. W badaniach zastosowano indukcję enumeracyjną - niepełną, gdzie wnioskowanie przebiegało w relacji przesłanka - wniosek. Z kolei redukcja, polegała głównie na poszukiwaniu przyczyn danego zjawiska w sytuacji, gdy na podstawie zaobserwowanych skutków ustalone były wnioski. Wnioskowanie w tej metodzie przebiegało w relacji wniosek - przesłanka.

Opracowane wnioski i tezy, dotyczące przygotowania jednostek operacyjnych wojsk lądowych do operacji reagowania kryzysowego zostały poddane ocenie ekspertów. Za eks-

pertów uznano ludzi uczestniczących w realizacji zadań w operacjach reagowania kryzysowego i ich własnej oceny przygotowania do tego typu zadań. Pozwoliły one skorygować przyjęte tezy, ustalić kierunki ich modyfikacji. Należy zaznaczyć, że uzyskane tą drogą opinie i oceny najczęściej opierały się na własnych doświadczeniach ekspertów – uczestników operacji i odbytym przez nich procesie przygotowania. Stąd należy mieć świadomość, że opinie ich mogły być zdeterminowane jednostkowym zdarzeniem.

Z kolei metody empiryczne badań zastosowane w pracy to, obserwacja naukowa, badanie sądów i modelowanie. Posłużyły one do zebrania wartościowego, dla problematyki pracy, materiału empirycznego, który wykorzystano w zakresie weryfikacji projektowanych rozwiązań, dając podstawę do dokonywania ocen i uogólnień kończonych wnioskami.

Z uwagi na aspekt prognozowania, znaczącym dla badań było zastosowanie procedur heurystycznych.

W rozwiązywaniu problemów pracy zastosowano obserwację pośrednią, głównie do zbadania realizacji zadań i procesu przygotowania. Wyniki tych obserwacji uczestnicy operacji zamieścili w różnego rodzaju opracowaniach, które były badane przez zespół autorski. Wyniki obserwacji pozwoliły wzbogacić i dowartościować treść pracy, stanowiąc ważne dopełnienie zastosowanej procedury metodologicznej.

Bardzo przydatną w osiągnięciu celu pracy metodą badawczą było badanie opinii. Metoda ta została sprowadzona do formy wywiadu eksperckiego. Ustna ocena ekspertów uzyskana w wyniku prowadzenia odpowiednio przygotowanych rozmów kierowanych, dostarczyła szeregu cennych informacji wykorzystanych w dalszym postępowaniu badawczym. Prowadzone wywiady miały charakter indywidualny. Celem tych wywiadów było zebranie opinii na temat zasadniczych kwestii związanych z prognostycznymi zmianami w zakresie przygotowania wojsk lądowych do operacji reagowania kryzysowego.

W celu sprawdzenia poprawności konstruowanych wniosków, główne ich treści poddano modelowaniu. Metoda ta, bazując na uproszczonych modelach przygotowania wojsk lądowych pozwoliła tworzyć hipotetyczne rozwiązania i przenosić uzyskane tą drogą informacje na prognozowanie przyszłości.

W rozwiązywaniu problemów badawczych zastosowano adekwatne techniki i narzędzia. Pod pojęciem techniki badań rozumiane w tych badaniach było zbieranie materiału naukowego (danych) oparte na wytycznych prakseologicznych. Są to czynności i wskazówki posługiwania się określonymi środkami badawczymi. Wiele z nich może znaleźć zastosowanie w różnych metodach. Stąd, techniki badań to swoisty rodzaj instrukcji, która określa np. jak prowadzić ankietowanie, wywiad, testowanie itp., a zatem są to sposoby zdobywania

szczegółowych informacji o przedmiocie badań¹⁴. Natomiast narzędzia badawcze to różnorodne środki techniczne i dokumenty stosowane w badaniach, np. magnetofon, kamera video, aparat fotograficzny, kwestionariusz ankiety, arkusz obserwacji itp.

Podczas prowadzenia badań stosowano następujące techniki badań.

Analiza dokumentów – każdy dokument, rozpatrywany za pomocą tego rodzaju techniki, posiada dla badacza wartość niepowtarzalną. Stara się on znaleźć w nim zwłaszcza odzwierciedlenie indywidualnych właściwości charakterystycznych dla analizowanego wytworu i jego twórcy. Czyniono tak, polegając przeważnie na własnej intuicji i wyczuciu. Stąd też technika ta ma wyraźnie subiektywny charakter. Polega głównie na dowolnej interpretacji danego dokumentu przez badacza. Fakt ten znacznie utrudnia, a niekiedy wręcz uniemożliwia wszelkie intersubiektywne sprawdzanie końcowego wyniku przeprowadzonej interpretacji¹⁵.

Z punktu widzenia zakresu badania dokumentu uznaje się, że ma ona charakter wewnętrzny i zewnętrzny. Analiza wewnętrzna polega na dokładnym poznaniu treści dokumentu, właściwym ich rozumieniu i wyjaśnieniu, w tym także na wyodrębnieniu z kontekstu składników pierwszoplanowych, myśli przewodnich i istniejących między nimi wzajemnych więzi. Jest to najbardziej istotny rodzaj analizy pozwalający uzyskać badaczowi wymierne rezultaty badawcze. Z kolei analiza zewnętrzna dokumentu jest uzupełnieniem analizy wewnętrznej. Polega na ustaleniu czasu, warunków i okoliczności, w jakich powstał dokument, a także jego identyfikacji z autorem i adresatem, dla którego został sporządzony, czy też ewentualnego jego wpływu, jaki wywarł na bieg określonych wydarzeń.

Wyszczególnione metody, techniki i narzędzia badawcze zastosowane zostały w różnych etapach procedury badawczej, adekwatnie do charakteru rozpatrywanego problemu.

¹⁴ C. Lewicki, Zbiór zadań ze statystyki dla pedagogów, Rzeszów 1996, s.139.

¹⁵ Por., M. Łobocki, Metody badań pedagogicznych, Warszawa 1978, s. 237-240.

2. OPERACJE O CHARAKTERZE POKOJOWYM

Rozwiązanie jakiegokolwiek problemu w procedurze naukowej wymaga dokonania analiz i porównań przedmiotu badań w aspekcie podstawowych pytań badawczych.

Jak było? – Przedmiotem zainteresowania badacza jest zbadanie źródła przedmiotu badań i czynników wpływających na jego ewolucję.

Jak jest? – Istotą jest zidentyfikowanie stanu obecnego przedmiotu badań, w aspekcie oceny adekwatnej rzeczywistości.

Jak może być? – Na podstawie wniosków z analizy przedmiotu badań uzyskanych w odpowiedzi na dwa powyższe pytania następuje prognozowanie. Powinny być określone kierunki rozwoju przedmiotu badań ze względu na czynniki kreujące zjawisko dotychczas i te, które zidentyfikowano jako przyszłościowe w procesie badań.

Jak powinno być? – Wymaga zbudowania koncepcji i zaproponowania utylitar-nych rozwiązań.

W literaturze przedmiotu do definiowania działań o „charakterze pokojowym” stosowane są głównie dwa ogólne pojęcia: *operacje pokojowe* i *operacje wsparcia pokoju*. Zasadnicza różnica w tych pojęciach nie wynika ze stanu końcowego wyszczególnionych operacji, a z podstawy prawnej ich prowadzenia, organizacji, warunków i sposobów osiągnięcia jej celu. Za operacje pokojowe w literaturze przedmiotu postrzegane są wszelkie działania o charakterze pokojowym, których podstaw prawnych należy upatrywać w rezolucjach ONZ. Kierownictwo polityczne i militarne pozostaje w kompetencjach ONZ. Natomiast operacje „wsparcia pokoju” to działania militarne metodami i narzędziami walki zbrojnej, często z mandatu ONZ przekazanego organizacji militarnej (np. NATO) lub krajowi zgłaszającemu przewodnictwo w takiej operacji. Przekazanie mandatu organizacji militarnej lub innemu podmiotowi prawnemu wynika z przewidywanych metod działania, do których kierowania ONZ nie posiada odpowiednich organów dowodzenia. Współcześnie również regionalne organizacje pokojowe podejmują działania, których zadaniem jest działanie na przyczyny sytuacji kryzysowej. Stąd, należy zastanowić się, co stanowi podstawę postrzegania z pozoru podobnych operacji, ale różnych.

Pierwotnie za operacje postrzegano wszelkie działania wojsk mające doprowadzić je do starcia z przeciwnikiem. Rozmach celów politycznych konfliktów spowodował, że adekwatnie do zamierzeń politycznych rozrosło się zjawisko operacji. Operacja stała się częścią składową kampanii, w której osiągnąć cele polityczne na teatrze działań. Współcześnie takie pojęcie operacji nie posiada większego związku z adekwatną rzeczywisto-

ścią. Współczesne operacje to wielonarodowe i wielofunkcyjne działania militarne, których celem coraz częściej staje się współuczestnictwo w kreowaniu pokoju na świecie. Wynika to z potrzeby postrzegania własnego bezpieczeństwa w oparciu o system zbiorowego bezpieczeństwa. Stąd, współcześnie i w przyszłości coraz więcej zadań dla sił zbrojnych państw, sojuszy czy koalicji będzie związane z utrzymaniem i zapewnieniem zbiorowego bezpieczeństwa na świecie. Współcześnie coraz częściej operacja powinna być postrzegana jako forma organizacyjna wsparcia zamierzeń politycznych kraju (różnych sojuszy i koalicji) metodami i narzędziami walki zbrojnej. Stąd można postawić tezę, iż ***operacja to forma organizacyjna wsparcia zamierzeń politycznych podmiotu działania metodami i narzędziami walki zbrojnej***. W przypadku operacji pokojowych podmiotem działania w osiąganiu celu politycznego jest ONZ. Stąd wsparcie militarne kierownictwa politycznego osiągane jest poprzez uczestnictwo w tych operacjach sił zbrojnych państw członkowskich. W przypadku przekazania mandatu organizacji militarnej, cel polityczny i militarny nie jest postrzegany jako cel podmiotu prowadzącego działanie. Celem głównym jest cel polityczny organizacji, która mandat przekazała. Stąd w operacjach „wsparcia pokoju”, do których realizacji przekazany był mandat, celem politycznym jest cel ONZ, a nie Sojuszu lub kraju wiodącego. Nie należy takiego rozumowania postrzegać, jako zaangażowanie się do uczestnictwa w operacji bez możliwości osiągania własnych celów. Podstawą podjęcia współpracy i kooperacji we współczesnym świecie jest dostrzeżenie możliwości osiągania własnych celów w ramach celu globalnego głównego podmiotu działania. Globalnym podmiotem działania we współczesnych operacjach wsparcia pokoju powinna być światowa organizacja pokojowa.

W przypadku realizacji zadań pokojowych wynikających z mandatu regionalnych organizacji pokojowych lub grupy państw, podmiotem kreującym cel polityczny jest organizacja regionalna, państwa zrzeszone w koalicji lub Sojuszu.

2.1. Geneza i ewolucja operacji pokojowych

Konflikty międzynarodowe lub regionalne wybuchają zazwyczaj na tle ***wielowarstwowej, skomplikowanej sytuacji***, której rozładowanie wymaga rozwagi i elastycznych posunięć. W każdej sytuacji myślą przewodnią pozostaje konieczność przekonywania stron konfliktu, by zamiast używania broni rozpoczęły negocjacje. Aby zapobiegać konfliktom lub doprowadzać do ich wygaszania, na forum ONZ wypracowano szereg metod działania, które w większości przypadków sprawdziły się. Na przestrzeni swej historii ONZ angażo-

wała się wielokrotnie w rozwiązywanie sytuacji kryzysowych, aby zapobiegać eskalacji przemocy. Obok misji obserwacyjnych – badających, stan faktyczny w miejscu mandatu, podejmowano różnorodne formy mediacji. Stosowano tzw. „cichą dyplomację”, misje dobrych usług, wysyłano osoby o szczególnym autorytecie do załagodzenia sytuacji kryzysowej. Poszukiwanie adekwatnych narzędzi i metod do rozwiązywania sytuacji kryzysowych doprowadziło ONZ do używania **sił pokojowych**¹. Pierwszą akcją w ramach sił pokojowych ONZ przeprowadziło 1948 roku w Palestynie². Celem tej operacji było i jest nadal kontrolowanie arabsko-izraelskiego porozumienia o przerwaniu walk.

Idea używania sił pokojowych polegała na sytuowaniu ich za zgodą stron konfliktu pomiędzy nimi. Główną zasadą sił pokojowych była i jest **bezstronność**, która stwarza warunki do łagodzenia sytuacji kryzysowej. Szczególne znaczenie operacji pokojowych wynika z połączenia wzajemnie uzupełniających się różnych przedsięwzięć, wśród których współcześnie coraz większego znaczenia nabiera obecność sił pokojowych w rejonie mandatowym.

Misją ONZ jest utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa wg zasady sprawiedliwości i prawa międzynarodowego. *Podstawowym dokumentem normującym warunki użycia różnych instrumentów nacisku dla zachowania pokoju jest Karta Narodów Zjednoczonych*.³ Jeżeli Rada Bezpieczeństwa stwierdzi istnienie zagrożenia pokoju światowego w wyniku agresji pomiędzy stronami konfliktu, może podjąć środki w myśl Rozdziału VII Karty NZ, przewidujące wymuszenie zachowań pokojowych. Na podstawie artykułu 41 Karty NZ w stosunku do stron konfliktu mogą zostać zarządzone sankcje.

¹ Siły pokojowe ONZ stanowi narodowy kontyngent sił zbrojnych oddany do dyspozycji ONZ lub organizacji regionalnych, np. OBWE do przeprowadzenia operacji pokojowych. Karta Narodów Zjednoczonych przewiduje możliwość powołania i użycia międzynarodowych sił zbrojnych w celu utrzymania lub ustanowienia pokoju, jednak nie definiuje bezpośrednio typu operacji pokojowych, w których mogą być użyte. Siły pokojowe powoływane są w trybie doraźnym przez Zgromadzenie Ogólne lub Radę Bezpieczeństwa ONZ. Każdorazowo typ i rodzaj operacji pokojowej wynika z mandatu, w którym są określone kompetencje sił pokojowych. W koncepcji ONZ siły te stanowią nieprzymusowy (dla państw członkowskich) instrument kontroli konfliktów zbrojnych. Zob., *Nowa encyklopedia powszechna PWN* © Wydawnictwo Naukowe PWN S.A.

² Polska od 1973 roku aktywnie uczestniczy w wydzielaniu kontyngentów do sił pokojowych. Dotychczas wydzieliła kontyngenty wchodzące w skład: Doraźnych Sił ONZ w Egipcie 1973–79, w Syrii 1974–93 i ponownie od 1994, w Namibii 1989–90, w Kambodży 1992–94, w Libanie od 1992, w Chorwacji oraz Bośni i Hercegowinie 1992–95; obserwatorów wojskowych w Iranie i Iraku 1988–90, Afganistanie i Pakistanie 1990–91 i 1991–93, Iraku od 1991, Saharze Zachodniej od 1991, Kuwejcie od 1991, Angoli 1995–97 i od 1997, Ruandzie 1993–95, Liberii 1993–94, Kambodży 1992–94, w Gruzji od 1994, Haiti 1994–95, w Chorwacji od 1992, Macedonii od 1996. Zob., *Nowa encyklopedia powszechna PWN* © Wydawnictwo Naukowe PWN S.A.

³ Szczególne znaczenie do rozwiązywania problemów spornych posiadają rozdziały: VI i VII. *Rozdział VI – „Pokojowe załatwianie sporów”* i *Rozdział VII – „Akcja w związku z zagrożeniem pokoju, zakłóceniem pokoju i aktami agresji”*. W niniejszych rozdziałach określone są procedury i środki, którymi dysponuje Rada Bezpieczeństwa ONZ dla utrzymania pokoju. Zob., Karta Narodów Zjednoczonych, San Francisco 26.06.1945 r.

W przypadku nie zastosowania się do wprowadzonych sankcji, na mocy artykułu 42 Rada Bezpieczeństwa może zarządzić przeprowadzenie akcji przy użyciu siły w takiej skali, jaka jest wymagana do zachowania światowego pokoju. Środki przewidziane w artykule 41 i 42 Karty stanowią istotę zbiorowego bezpieczeństwa, popartego koniecznością wyrażenia zgody przez stałych członków Rady Bezpieczeństwa (Chiny, Francja, Federacja Rosyjska, USA, Wielka Brytania). Siły pokojowe do rozwiązania sytuacji konfliktowych mogą być użyte przy pełnym poparciu stałych członków Rady oraz aktywnym uczestnictwie w planowaniu ich użycia przez państwo je asygnujące. Takie podejście jest gwarancją, iż wymuszanie pokoju jest realizowane wg założeń prawa międzynarodowego.

Inicjowanie operacji pokojowych wystąpić może na wniosek Sekretarza Generalnego, Rady Bezpieczeństwa, kraju lub grupy krajów członkowskich ONZ. W przypadku zgłoszenia wniosku przez kraj lub kraje członkowskie wymagana jest zgoda stron konfliktu na wprowadzenie sił pokojowych. Warunkowane jest to zasadą, iż operacje pokojowe nie mogą być instrumentem wtrącania się w wewnętrzne sprawy innego uczestnika stosunków międzynarodowych. Taki wniosek musi pozyskać szeroką akceptację społeczną oraz musi być zaakceptowany przez stałych członków Rady Bezpieczeństwa. Ponadto państwa zgłaszające lub popierające wniosek powinny złożyć deklaracje o wydzieleniu sił do realizacji takiego zadania. Ostateczna akceptacja operacji pokojowej następuje w wyniku decyzji Rady Bezpieczeństwa, składającej się z 15 członków. Decyzja o użyciu sił zbrojnych zapada w wyniku głosowania członków Rady. Wymagane jest 9 głosów za użyciem z ogólnej liczby 15, w tym żaden głos sprzeciwu nie może być głosem jednego ze stałych członków Rady.

Współcześnie i w przyszłości ONZ coraz częściej będzie przejmowało pełną odpowiedzialność za światowy pokój. Wymagało to będzie odpowiedniego przygotowania się do nowych wyzwań. Coraz nowsze i mało przewidywalne sytuacje stawiają przed Siłami Pokojowymi ONZ coraz inne zadania. ***Zmienność sytuacji społecznej i politycznej na świecie jest podstawowym czynnikiem wpływającym na charakter ewolucji operacji pokojowych.*** Na podstawie dotychczasowego angażowania się ONZ w proces normalizacji stosunków międzynarodowych i utrzymania pokoju, można wnioskować, że ONZ:

- będzie łagodziło sytuacje kryzysowe pomiędzy uczestnikami stosunków międzynarodowych wg zasad określonych przez Rozdział VI Karty NZ;
- w przypadku narastania sytuacji kryzysowych na poziomie wojny lub agresji na progu poniżej poziomu wojny zagrażających zbiorowemu bezpieczeństwu podejmie środki w myśl rozdziału VII Karty NZ w celu deeskalacji konfliktu;

- coraz częściej będzie podejmowało środki do regulacji sporów i konfliktów dotychczas postrzeganych jako wewnętrzna sprawa państwa, w sytuacjach nieprzestrzegania praw człowieka, dążności do wyzwolenia się i samostanowienia narodu nie posiadającego państwa lub powstawania sytuacji zagrażających zbiorowemu bezpieczeństwu;
- podjęcie próby ratowania „podupadających” państw, których upadek może doprowadzić do destabilizacji sytuacji pokojowej w regionie;
- coraz więcej zadań w operacjach pokojowych będzie realizowało siłami pokojowymi stworzonymi z funkcjonariuszy policji lub jednostek wojskowych działających metodami policji oraz instytucji humanitarnych, zwłaszcza podczas regulacji stosunków wewnątrz państwa;
- w przypadku operacji wymuszenia pokoju zadanie ich realizacji narzędziami i metodami walki zbrojnej ONZ powierzy uznanym światowym organizacją militarnym realizującym politykę zbiorowego bezpieczeństwa np. NATO (w wyniku takiej sytuacji organizacja militarna, regionalna lub kraj wiodący prowadzą operację wsparcia pokoju);
- realizację zadań militarnych ONZ może również powierzyć deklarującemu swoją gotowość państwu do zorganizowania wielonarodowych sił pokojowych.

W odpowiedzi na wyzwania końca XX i początku XXI wieku w styczniu 1992 odbyło się posiedzenie Rady Bezpieczeństwa. W ramach tego posiedzenia zostało potwierdzone poparcie do rozszerzającej się działalności ONZ. *Wystąpiono z wnioskiem o opracowanie założeń w celu zwiększenia kompetencji ONZ w zakresie dyplomacji prewencyjnej oraz przywracania i utrzymania pokoju.* W czerwcu ówczesny Sekretarz Generalny Boutros-Ghali zaprezentował założenia „Agendy dla pokoju”. W założeniach „Agendy dla pokoju” wskazuje się na:

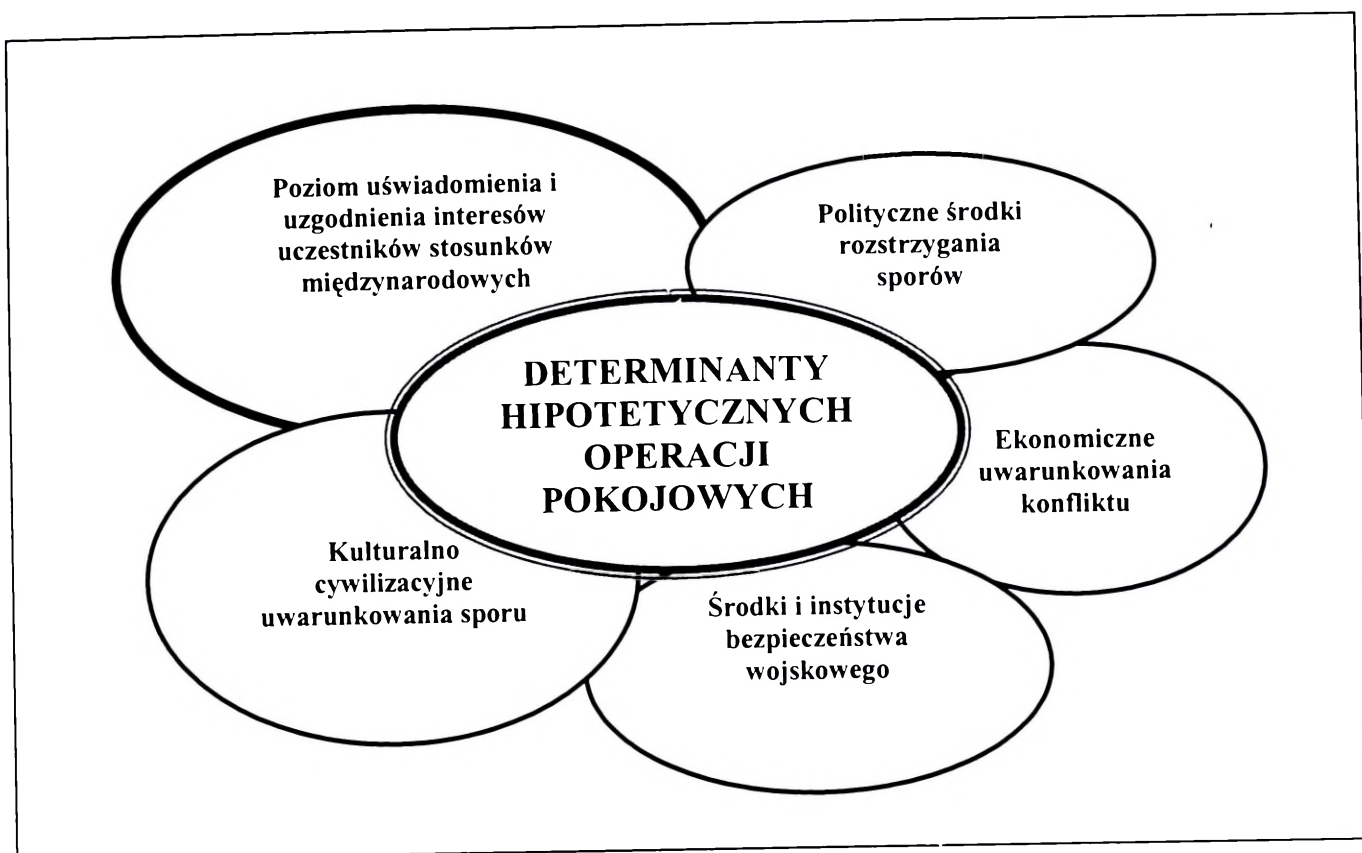
- zagrożenia dla światowego pokoju;
- potrzebę zwiększenia efektywności działania na rzecz likwidacji zaistniałych zagrożeń;
- podejmowania kroków do budowania trwałego pokoju pomiędzy przeciwnikami.

W celu zapobiegania konfliktom przewiduje się wprowadzanie w rejon mandatu prewencyjnych sił pokojowych. Wskazuje, to na aktywne kształtowanie pokoju na świecie przez ONZ. Oznacza to również, że *coraz częściej pokój postrzegany jest przez*

społeczność międzynarodową, jako najwyższa wartość. Współcześnie bezpieczeństwo światowe staje się prymatem w polityce przed bezpieczeństwem narodowym. Oznacza to, że relacje odwracają się, gwarantem bezpieczeństwa narodowego jest bezpieczeństwo światowe, a nie odwrotnie. Pierwsza połowa XX wieku dostarczyła negatywnych doświadczeń, gdzie pokój warunkowany był bezpieczeństwem narodowym na subiektywnych warunkach. Druga połowa XX wieku wskazywała, że podstawą *bezpieczeństwa międzynarodowego*⁴ był pokój warunkowany równowagą sił, z którego wynikało bezpieczeństwo narodowe. Rywalizacja polityczna, ekonomiczna i militarna pomiędzy Wschodem i Zachodem doprowadziła do rozpadu dwubiegunowego postrzegania świata na wielobiegunowe. Spowodowało to większą szansę na światowy pokój, ale wyzwoliło też nowe zagrożenia dla bezpieczeństwa światowego. Obecnie możliwość kształtowania bezpieczeństwa zbiorowego postrzegana jest wielobiegunowo. *W wielobiegunowości następuje przesuwanie się środka ciężkości zawsze w tym kierunku, w którym zabezpieczone są interesy wielu uczestników stosunków międzynarodowych.* Oznacza to, że problemy kształtowania pokoju nie należą tylko do „supermocarstw”, a do wszystkich uczestników stosunków międzynarodowych. Bezpieczeństwo międzynarodowe jest pojęciem ogólnym i dotyczy wszystkich uczestników stosunków międzynarodowych. Na bezpieczeństwo składają się **środki i instytucje bezpieczeństwa wojskowego** (środki kontroli zbrojeń, rozbrowienia, budowy zaufania, samoobrony itd.), **politycznego** (środki pokojowego rozstrzygania sporów, „*rozbrowienia moralnego*”, pokojowego współistnienia, układy regionalne, sankcje, środki kontroli przez ujawnianie itd.), **ekonomicznego** (środki i instytucje nowego międzynarodowego ładu ekonomicznego, eliminacji barier, wzmocnienia wymiany handlowej, budowy zaufania ekonomicznego, walki z protekcjonizmem itd.), **kulturalno-cywilizacyjnego** (środki i instytucje rozwijania tożsamości narodowej, dziedzictwa kulturalnego, koncepcji wspólnego dziedzictwa ludzkości, prawa człowieka, pacyfistyczna działalność organizacji, ludzi dobrej woli, religii, wyznań, środki i instytucje budowy pokojowej świadomości itd.).⁵ Wszystkie z wymienionych czynników i relacje pomiędzy nimi są podstawą kształtowania bezpieczeństwa międzynarodowego (rys.2.1.1). *Za główny warunek przyjmuje się jednak odpowiedni poziom uświadomienia i uzgodnienia interesów uczestników stosunków międzynarodowych.*

⁴ Bezpieczeństwo międzynarodowe – „(...) układ stosunków międzynarodowych, który zapewnia wspólne bezpieczeństwo państw danego systemu międzynarodowego.” Zob., Leksykon pokoju, Warszawa 1987.

⁵ Por., Z. Berent, Pokój międzynarodowy i bezpieczeństwo – próba definicji. [w:] Sprawy międzynarodowe, Warszawa 1980.

Rysunek 2.1.1. Uwarunkowania przyszłych operacji pokojowych

Jednym z instrumentów sprawnego działania organizacji pokojowej na sytuacje kryzysowe jest zapobieganie oraz prognozowanie rozwoju wydarzeń w regionie lub na świecie. *Prognozowanie rozwoju wydarzeń pozwala podejmować środki prewencyjne, uniemożliwiające przekształcanie się sporów w konflikt zbrojny.*

Czy ONZ lub *regionalne organizacje pokojowe*⁶ posiadają swoje siły pokojowe do prewencyjnego zapobiegania konfliktom? Czy konieczność podejmowania środków prewencyjnych przez ONZ jest jednoznaczna z koniecznością posiadania stałych sił pokojowych? Analiza przebiegu sytuacji konfliktowych rozwiązywanych, metodami walki zbrojnej pozwala postawić tezę, że organizacja pokojowa powinna posiadać tylko instrumenty prawne, natomiast uczestnictwo sił prewencyjnych powinno być powierzone organizacji militarnej (np. NATO) lub państwu zgłaszającemu taki akces. ONZ powinna posiadać możliwość szybkiego użycia sił w sytuacjach łagodzenia lub zapobiegania sytuacjom kryzysowym wewnątrz państw o niestabilnych systemach polityczno-prawnych. Takie zadania mogłyby w zależności od sytuacji spełniać siły policyjne i organizacje humanitarne. W sytuacjach rozwiązywania sytuacji kryzysowych narzędziami i metodami walki zbrojnej celowo jest takie zadanie powierzyć organizacji militarnej. Stąd wynika, że *organizacja pokojowa powinna posiadać szersze kompetencje prawne w zakresie szybkiego inicjowa-*

⁶ Do regionalnych organizacji pokojowych zalicza się: Rada Europy, OBWE, Organizacja Państw Amerykańskich, Organizacja Jedności Afrykańskiej oraz inne uznane organizacje pokojowe i humanitarne o znaczeniu mikro.

nia operacji pokojowej na źródła kryzysu. Natomiast uznane *organizacje militarne zbiorowego bezpieczeństwa powinny złożyć zobowiązanie gotowości do sprawnej likwidacji źródeł kryzysu metodami walki zbrojnej.* Taki podział ról w operacjach o charakterze pokojowym wynika z faktu posiadania przez organizację militarną, dowództw i procedur działania metodami walki zbrojnej. Natomiast na działania militarne zezwala mandat organizacji pokojowej, który warunkowany jest kształtowaniem pokoju na warunkach prawa międzynarodowego. Takie postrzeganie wymuszania zachowań pokojowych wskazuje na wielobiegunowość współuczestników wielonarodowej operacji pokojowej. Nakłada również odpowiedzialność za kształtowanie pokoju na wszystkich uczestników stosunków międzynarodowych, a nie tylko na „supermocarstwa”.

Współcześnie i w przyszłości będzie rosła rola wielonarodowych sił pokojowych w promowaniu pokoju na świecie. W takim rozumieniu siły pokojowe powinny być utrzymywane w odpowiednim stopniu gotowości bojowej. Stąd, można przewidywać, że w przyszłości *główną funkcją zewnętrzną narodowych sił zbrojnych, będzie zapewnienie funkcjonowania systemu bezpieczeństwa międzynarodowego w ramach wielonarodowych sił pokojowych.* Wskazuje na to coraz szerszy udział wydzielonych sił zbrojnych z różnych państw w operacjach pokojowych. Wyniki badań wskazują, że zakres użycia sił zbrojnych w operacjach pokojowych ulega stałemu zwiększeniu, co związane jest z coraz bardziej złożonym charakterem sytuacji kryzysowych. Sytuacje te, rodzą zagrożenia o różnorodnym stopniu trudności rozwiązania ich środkami politycznymi, co z kolei wymusza użycie wielonarodowych sił pokojowych.

Doświadczenia z działań w Jugosławii w 1999 roku oraz z Iraku w 2004 roku, a następnie działań związanych z zapewnieniem stabilizacji i funkcjonowania państwa w nowych uwarunkowaniach politycznych, wskazują na szereg istotnych wniosków.

- W rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych wewnątrz państwa metodami pokojowymi bardziej przydatne są siły policyjno-humanitarne. Natomiast do rozwiązywania sytuacji kryzysowych metodami walki zbrojnej adekwatne są siły zbrojne, zarówno lądowe, powietrzne i morskie.
- Siły zbrojne realizujące zadania w ramach operacji pokojowych metodami walki zbrojnej powinny po ich wykonaniu natychmiast opuścić rejon mandatowy. Następnie, zadania stabilizacji powinny przejąć siły realizujące zadania metodami pokojowymi. Wskazuje to na konieczność posiadania części sił zbrojnych zdolnych, szybko i precyzyjnie osiągnąć cel walki zbrojnej i sił nastawionych na realizację zadań „policyjnych”.

- W trakcie operacji pokojowych prowadzonych metodami walki zbrojnej równocześnie powinna być niesiona pomoc humanitarna przez organizacje pozarządowe oraz wydzielone siły stabilizujące na kontrolowanym lub opanowanym terytorium.
- Jednocześnie z działaniami militarnymi powinny być zintensyfikowane działania dyplomatyczne i informacyjne, wyjaśniające konieczność użycia sił pokojowych metodami walki zbrojnej.

Od charakteru pierwszej operacji ONZ do współcześnie podejmowanych zadań stabilizacyjnych w Iraku nastąpiła ogromna ewolucja zadań pokojowych na świecie. Charakter operacji pokojowych i wsparcia pokoju stawia przed ich uczestnikami nowe wyzwania. Wyzwania wynikają z prawnych instrumentów reagowania międzynarodowych organizacji pokojowych i przekazywanego przez te organizacje mandatu organizacjom militarnym. *„Wraz ze zmianą sytuacji politycznej i powstaniem nowych zagrożeń bezpieczeństwa, interwencje pokojowe zatraciły pierwotny charakter pasywnych misji obserwacyjno-rozdzielających by stać się obecnie wielofunkcyjnymi polityczno-ekonomiczno-militarnymi międzynarodowymi przedsięwzięciami o charakterze prewencyjnym, wymuszającym lub wspierającym zachowania pokojowe.”*⁷ Stąd, wynika charakter hipotetycznych operacji pokojowych. Wszelkie zagrożenia militarne bezpieczeństwa światowego są wtórne do zagrożeń społecznych, politycznych, ekonomicznych, kulturowych, cywilizacyjnych.⁸ Dlatego też, operacje pokojowe powinny być postrzegane jako **wielofunkcyjne** i **wielonarodowe** działania połączone. Wielofunkcyjność wynika ze złożoności przyczyn sytuacji kryzysowej. Współcześnie i w przyszłości przyczyną sytuacji kryzysowej nigdy nie będzie jeden czynnik. Stąd konieczność wielofunkcyjnego działania mechanizmu operacji na różne przyczyny. Natomiast wielonarodowość operacji pokojowej wskazuje na szeroko uświadomiony i akceptowany cel polityczny militarnego działania.

Współcześnie nie występuje jeden czynnik zagrażający bezpieczeństwu. Natura sytuacji kryzysowych jest złożona, stąd nie jest możliwe jednoznaczne określenie ich charakteru. Analiza przebiegu różnych sytuacji kryzysowych wskazuje na pewną intensywność ich wewnętrznego rozwoju. Ogólnie w rozwoju sytuacji kryzysowych wyróżnia się fazy:

- ujawnienie źródła (przyczyny) konfliktu;

⁷ J. Zieliński (red.), Potrzeby i możliwości użycia wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju, pk. „MISJE 1”, AON, Warszawa 2003, s.21.

⁸ Por., M. Drost (red.), Operacje inne niż wojna jako forma polityki bezpieczeństwa RP w XXI wieku, AON, Warszawa 2000, s.47.

- rozwój konfliktu;
- wejście konfliktu w fazę ekstremalną;
- wygasanie konfliktu.

Taki układ rozwoju sytuacji kryzysowej jest łatwy do zidentyfikowania w kryzysach pomiędzy państwami lub grupami państw. Natomiast więcej trudności nastręcza identyfikacja konfliktów wewnętrznych. ***W konfliktach wewnętrznych zawsze występuje obawa, czy jest to ingerencja w wewnętrzne sprawy państwa, czy ingerencja wymuszająca zachowania pokojowe.*** Istotnym warunkiem jest pozyskanie zgody wielu zwaśnionych stron, zaangażowanych w konflikt, na realizację przedsięwzięć pokojowych. Nadrzędnym celem interwencji pokojowej, na każdym etapie rozwoju konfliktu i w dowolnej formie, powinno być doprowadzenie do zawieszenia eskalacji sporu i jego wygaszenie. Jeżeli interwencja jest możliwa bezpośrednio po ujawnieniu źródła konfliktu, to doprowadzenie do szybkiego i sprawnego wygaszenia kryzysu oraz przywrócenie stanu pokoju wymaga najmniejszych nakładów i wysiłków. Oznacza to bezpośrednie działanie na pierwotne przyczyny sytuacji kryzysowej, a nie na wtórne źródła konfliktu.

Wg ONZ do działań pokojowych zalicza się: **dyplomację prewencyjną** (ang. *Preventive Diplomacy*), **tworzenie pokoju** (ang. *Peacemaking*), **utrzymanie pokoju** (ang. *Peacekeeping*), **budowanie pokoju** (ang. *Peace Building*). Inna klasyfikacja operacji pokojowych, w których zadania realizują siły pokojowe wynika z przyjętego kryterium celu.

Wg kryterium celu wyróżniono trzy kategorie operacji:

- ***operacje zapobiegania konfliktom;***
- ***operacje przywracania pokoju;***
- ***operacje budowania pokoju.***

Można postawić tezę, że ***do operacji przywracania i budowania pokoju dochodzi wtedy, kiedy fiasko poniosą przedsięwzięcia operacji zapobiegania konfliktom.*** Stąd w operacjach zapobiegania konfliktom celowo jest przewidywać takie środki i instrumenty międzynarodowego działania, które zagwarantują deeskalację sytuacji kryzysowej.

Rodzaje operacji pokojowych definiowane wg kryterium celu pozwalają przypisać im główne zadania, lub metody postępowania na drodze do osiągnięcia celu. Stąd do głównych zadań w ramach tych operacji realizowanych przez siły pokojowe zalicza się:

*prewencję*⁹, *wymuszanie*¹⁰ i *wsparcie*¹¹ zachowań pokojowych. Celem tak postrzeganych zadań pokojowych jest uprzedzające działanie na przyczyny sytuacji kryzysowych, wymuszanie zachowań pokojowych oraz wspieranie podmiotów oddziaływań pokojowych we wszelkich sferach ich życia społecznego, w jego odbudowie na demokratycznych zasadach. Wnioski z analizy teraźniejszości wskazują, iż gwarancją pokojowego rozwoju powinno być wczesne rozpoznanie zagrożeń pierwotnych i działanie prewencyjne na ich negatywne skutki, zanim rozwiną się w zagrożenia militarne. Stąd, w przyszłości społeczność międzynarodowa powinna zwiększyć możliwości działania prewencyjnego na pierwotne przyczyny sytuacji kryzysowych i poprzez wielonarodowe operacje pokojowe nie dopuścić do ich rozwoju w konflikt zbrojny.

Operacje zapobiegania konfliktom - zmierzają do powstrzymania eskalacji sytuacji kryzysowej w wojnę lub inny konflikt zagrażający bezpieczeństwu światowemu. Zapobieganie konfliktom obejmuje wiele instrumentów międzynarodowego oddziaływania począwszy od prób mediacji poprzez różne formy nacisku politycznego. Jednym z instrumentów jest wspieranie działań politycznych poprzez użycie sił pokojowych. Zadaniem sił pokojowych może być nadzorowanie wprowadzonych zakazów i nakazów: politycznych, gospodarczych i militarnych warunków zapanowania pokoju.

Dotychczas w operacjach zapobiegania siły pokojowe były instrumentem odstraszania. Współcześnie rodzi się pytanie, *czy w przyszłości narzędzia militarne ONZ wobec zagrożeń w tego typu operacjach powinny być nadal pasywne? Czy wobec proliferacji broni masowego rażenia, ponadpaństwowego terroryzmu i innych niezidentyfikowanych dzisiaj zagrożeń należy przybierać pozycje wyczekiwania na rozwój sytuacji?* Jeżeli ONZ przekazałoby USA mandat do prowadzenia operacji w Iraku w 2003 roku przeciw Saddamowi Husajnowi, to wówczas działanie USA można by było nazwać operacją zapobiegawczą – **prewencyjną**. Po wyczerpaniu wszelkich środków zmierzających do zmiany status quo w Iraku i przekazaniu mandatu USA na tworzenie wielonarodowych sił zadaniowych operacja militarna posiadałaby znamiona militarnej operacji prewencyjnej.

Współcześnie i w przyszłości środki prewencji nie należy dostrzegać tylko w możliwościach działania politycznego i ekonomicznego. **Środki prewencji powinny dopro-**

⁹ Prewencja - „zapobieganie czemuś, zwłaszcza przestępstwom.”, Zob., Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 19993.

¹⁰ Wymuszanie - „uzyskać, wydobyć coś od kogoś, wywierając nacisk, wymóc coś na kimś; przymusić, zmusić do czegoś.” Zob., tamże.

¹¹ Wsparcie - „pomoc udzielona komuś, zwłaszcza pomoc materialna, pieniężna; zapomoga, zasiłek.” Zob., tamże.

wadzić uczestników stosunków międzynarodowych do *rozwiązania sytuacji konfliktowej*¹² przed jej przerodzeniem się w *konflikt społeczny*¹³. Współcześnie militarne środki wsparcia działań prewencyjnych to: demonstracja siły i determinacji interwencji, blokady granic, portów, przestrzeni, kontrola przestrzegania embarga itp. Należy zastanowić się, czy takie instrumenty militarnego oddziaływania w przyszłości wystarczą? (...). Wymogiem hipotetycznych operacji zapobiegania konfliktom powinno być działanie na przyczyny sytuacji konfliktowej, a nie na konflikt.

Operacje przywracania pokoju - są to działania podejmowane w przypadku, kiedy doszło do konfliktu i następuje jego eskalacja¹⁴. Można postawić tezę, iż są konsekwencją poniesionej porażki przez społeczność międzynarodową w operacji zapobiegania konfliktom. Adekwatnie do zaistniałego zagrożenia podejmowane są działania angażujące wszelkie dostępne środki w celu doprowadzenia do przywrócenia pokoju. Obejmują one również użycie sił pokojowych ONZ. *Celem operacji przywracania pokoju jest doprowadzenie do sytuacji z okresu przed sytuacją konfliktową*. Wynika stąd, że zadaniem jest doprowadzenie do „normalności” pokojowego współistnienia. Użycie instrumentów militarnego nacisku może być realizowane za zgodą zważnionych stron lub bez ich zgody. We wszystkich sytuacjach, wymagany jest mandat ONZ. Społeczność międzynarodowa może podejmować działania w formie interwencji zbrojnej zgodnie z Rozdziałem VII Karty NZ. W przypadku skierowania interwencji bezpośrednio na strony konfliktu cel operacji osiągamy narzędziami i metodami walki zbrojnej. W przypadku interwencji za zgodą zważnionych stron, siły pokojowe zwykle realizują zadania rozgradzania, kontroli i nadzoru sytuacji militarnej, przestrzegania nakazów i zakazów warunków pokojowego współistnienia oraz realizują zadania niesienia pomocy humanitarnej. Operacja przywracania pokoju jest skutecznym narzędziem ONZ na sytuacje związane z istniejącym konfliktem. Wskazuje również, iż środki podejmowane w operacjach zapobiegających nie były skuteczne. *W przypadku osiągnięcia celu operacji (przywracania pokoju) metodami walki zbrojnej należy pamiętać, iż nie chodzi w niej o zniszczenie zważnionych stron,*

¹² Pod pojęciem **sytuacji konfliktowej** rozumiany jest zespół czynników i okoliczności, w których może nastąpić eskalacja tej sytuacji w konflikt wewnętrzny lub zewnętrzny zagrażający bezpieczeństwu innym podmiotom stosunków międzynarodowych.

¹³ Pod pojęciem **konflikt społeczny** - rozumiany jest rodzaj stosunków społecznych pomiędzy grupami społecznymi lub państwami, który powstaje w wyniku przekonania, że zaspokojenie potrzeb życiowych jednych (do potrzeb życiowych zalicza się potrzeby: fizjologiczne, bezpieczeństwa, socjalne, szacunku, samorealizacji - zob., piramida potrzeb Masłowa) odbywa się kosztem innej grupy społecznej.

¹⁴ Przykładem jest wojna Iraku z Kuwejtem w 1991 roku. Irak zaatakował Kuwejt i zajął część terytorium. Społeczność międzynarodowa potępiła takie działania i przekazała uprawnienia NATO do przywrócenia pokoju. Podobny charakter miała rezolucja ONZ wobec Jugosławii w 1998 roku, w celu wymuszenia zachowań pokojowych w rozwiązywaniu konfliktów wewnętrznych.

a o stworzenie sytuacji militarnej, w której strony podejmą próbę pokojowego rozwiązywania sporów. W tego typu operacjach jednocześnie przez te same siły realizowane są zadania militarne i humanitarne.¹⁵ Nie jest to, najlepsze rozwiązanie zwłaszcza w sytuacjach, w których cel osiągany jest metodami walki zbrojnej. Nie można oczekiwać pełnego zrozumienia i pokojowego nastawienia do żołnierza sił pokojowych stron konfliktu, jeżeli ten sam żołnierz będzie realizował zadania militarne i humanitarne. Nie ulega wątpliwości, iż za lub równocześnie z działaniami militarnymi powinna iść pomoc humanitarna dla ludności. Tylko taką pomoc powinien nieść „inny żołnierz” we współdziałaniu z organizacjami humanitarnymi lub lokalnymi władzami. Wynika stąd, że za siłami pokojowymi osiagającymi cel metodami walki zbrojnej powinny bezpośrednio nadążać organizacje humanitarne i „inne siły pokojowe” realizujące cel poprzez niesienie pomocy humanitarnej. Natomiast siły pokojowe po osiągnięciu celu lub usunięciu przyczyny zagrożenia powinny niezwłocznie opuścić terytorium zwaśnionych stron, przekazując mandat siłom stabilizującym. Siły stabilizujące powinny być budowane z komponentu policyjnego, cywilnego i wojskowego. Ponieważ w takiej kolejności występuje gros zadań realizowanych podczas stabilizacji sytuacji. Taki wniosek wskazuje, iż jakość, wyposażenie i wyszkolenie komponentu realizującego zadania metodami walki zbrojnej powinna być inna od komponentu wojskowego uczestniczącego w stabilizacji.

Operacje budowania pokoju – są to działania obejmujące szereg przedsięwzięć zmierzających do utrwalenia sytuacji pokojowej i nie dopuszczenia do powstawania sytuacji kryzysowych. Można postawić tezę, iż operacja budowania pokoju powinna nadążać bezpośrednio za operacją przywracania pokoju. Zadaniem operacji budowania pokoju jest doprowadzenie do „normalności” pokojowego istnienia. *W tego typu operacjach większą rolę zwykle spełniają siły policyjne i cywilne we współdziałaniu z lokalną społecznością oraz organizacjami pozarządowymi.* Nie zawsze jest to możliwe ze względu na brak klimatu współpracy z lokalną ludnością lub wynika to z braku wiedzy, co do celu i realizowanych zadań przez siły pokojowe w stosunku do społeczności miejscowej. *Głównym zadaniem w tego typu operacjach jest odrodzenie lub współudział w tworzeniu władzy cywilnej na zasadach demokratycznych. W miarę krzepnięcia struktur demokratycznych i zanikania przyczyn sytuacji kryzysowych siły pokojowe opuszczają rejon mandatowy.* Zadania budowania pokoju, realizowane są głównie poprzez utrzymywanie i kontrolę stref

¹⁵ Przykładem są działania w Afganistanie przeciwko Talibom oraz w Iraku przeciwko Saddamowi Husajnowi. Działania militarne, pokojowe i humanitarne wzajemnie się przenikają i uzupełniają w osiaganiu celu.

zdemilitaryzowanych oraz nakłanianie stron konfliktu do pokoju i rozwiązań demokratycznych.

Współczesność wskazuje, iż ONZ posiada instrumenty do prowadzenia działań pokojowych, w których strony wyraziły na to zgody. Jednak coraz więcej będzie sytuacji, w których strony nie wyrażają gotowości do współpracy. Czy w takich sytuacjach należy rezygnować z działania na przyczyny bądź skutki sytuacji kryzysowych? Można postawić tezę, iż wszelkie działania pokojowe, w których strony konfliktu wyraziły zgodę na prowadzenie działań pokojowych celowo jest definiować jako operacje pokojowe, organizowane i kierowane przez ONZ lub regionalną organizację pokojową. Natomiast w przypadku, gdy strony konfliktu nie wyrażają gotowości do współpracy w zakończeniu konfliktu, celowo jest definiować je, jako operacje reagowania kryzysowego. Podstawą prowadzenia operacji reagowania kryzysowego powinien być mandat Rady Bezpieczeństwa ONZ wydany organizacji militarnej lub regionalnej organizacji, która posiada możliwości skutecznego usunięcia lub neutralizacji przyczyny militarnej konfliktu.

2.2. Geneza i ewolucja operacji wsparcia pokoju

Początków operacji pokojowych należy dopatrywać się w źródłach założeń i działaniach Ligi Narodów, ale ich rzeczywisty rozwój nastąpił dopiero po powstaniu ONZ. Natomiast genezy **operacji wsparcia pokoju** celowo jest doszukiwać się w zreformowanej działalności NATO. W literaturze często postrzega się dwa ośrodki, jako źródła definiowania operacji o charakterze pokojowym. Jednym jest ONZ, a drugim NATO.

Zmiany polityczno-militarne, których wynikiem był zanik konfrontacji Wschód-Zachód zaowocowały w przeobrażeniach stosunków międzynarodowych. Dotychczasowy świat dwubiegunowy przeobraził się w wielobiegunowy. Spowodowało to obniżenie się poziomu zagrożeń bezpośrednich konfliktem globalnym. W świecie wielobiegunowym zróżnicowanym politycznie, militarnie, gospodarczo i cywilizacyjnie nadal są konflikty, ale ich skala, co do zasięgu geograficznego, politycznego i gospodarczego jest zdecydowanie mniejsza niż ta prognozowana w okresie „zimnej wojny”.

W świecie wielobiegunowym wiele ośrodków na świecie rywalizuje ze sobą o przywództwo polityczne w regionie, co często jest przyczyną konfliktów w skali mikro. W większości przypadków gospodarka wolnorynkowa spowodowała, że państwo jako podmiot prawny nie powinno być ośrodkiem kreującym konflikt ze względu na zasoby energetyczne, surowcowe lub rynki zbytu. Wolny rynek powoduje przepływ kapitału

i towarów ponad instytucją państwa. Również rozpad przeciwstawnego bloku militarnego spowodował zanik realnej siły militarnej zdolnej współuczestniczyć w militarnym wspieraniu imperialnych zamierzeń ośrodka politycznego. Jediną realną siłą polityczną i militarną na świecie w aspekcie zapewnienia zbiorowego bezpieczeństwa swym uczestnikom pozostał Sojusz. Z założeń politycznych nie jest to siła kreująca zamierzenia imperialne, a demokratyczne. Stąd, stan przeobrażeń w stosunkach między krajami nie pozostał bez wpływu na funkcjonowanie szeregu instytucji międzynarodowych. Odnosi się to również do Organizacji Narodów Zjednoczonych, regionalnych organizacji politycznych, gospodarczych, militarnych i pokojowych, a w tym i Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Adekwatnie do rzeczywistości politycznej zmienia się również NATO. Można postawić tezę, iż ***gwarancją przetrwania i istnienia NATO jest umiejętność dostrzegania nowych wyzwań i w tym aspekcie przeobrażanie się***. Reformę Sojuszu zapoczątkowała Deklaracja Londyńska z 6 lipca 1990 roku, w której stwierdza się, że Sojusz jest przygotowany do:

- operacji, które nie wynikają tylko z samoobrony zbiorowej określonej w artykule V Traktatu Waszyngtońskiego, ale również do innych wynikających z zagrożeń światowego bezpieczeństwa i naruszenia prawa człowieka;
- włączenia problematyki operacji pokojowych i działań humanitarnych do zakresu współpracy w ramach programu *Partnerstwa dla Pokoju*¹⁶;
- udzielenia pomocy ONZ w realizacji mandatu operacji pokojowej w byłej Jugosławii.

Przeorientowanie zadań i nowe deklaracje świadczą o tym, iż Sojusz podejmuje się nowych zadań polegających na przewyżnianiu kryzysów. Współcześnie można postawić tezę, iż ***w świecie, w którym obniża się poziom zagrożeń bezpośrednich jest to główne zadanie dla światowych instytucji zbiorowego bezpieczeństwa***. W przypadku NATO oznacza to gotowość do podejmowania zadań, które nie wynikają z bezpośredniego

¹⁶ Program „Partnerstwo dla Pokoju” - PdP, (ang. *Partnership for Peace – PfP*). Program został zainicjowany przez sekretarza obrony USA L. Aspina w 1993 roku. Założenia programu były skierowane do państw Europy Środkowo-Wschodniej oraz członków KBWE. Ich istotą było włączenie krajów aspirujących do NATO w proces szerszej współpracy. Program PdP został przyjęty na szczycie NATO w Brukseli trwającym w dniach 10-11 stycznia 1994 roku. W ramach programu przyjęto trzy zasadnicze dokumenty: „Deklarację szefów państw i rządów 16”; Zaprośzenie do udziału w PdP” oraz tzw. „Dokument ramowy PdP”. Dokument ramowy PdP określa: warunki partnerstwa; zasady kierowania się polityce założeniami Karty ONZ, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Aktu końcowego KBWE, a także ustaleniami rokowań rozbrojeniowych; przejrzystość w planowaniu obronnym; założenia demokratycznej kontroli nad wojskiem; wymagania dotyczące zdolności i gotowości do udziału w operacjach pokojowych ONZ i KBWE; zasady wzajemnej współpracy w ramach szkolenia i ćwiczeń wojsk. Założenia nie deklarowały wsparcia NATO podczas zagrożenia suwerenności uczestników programu.

zagrożenia państw członkowskich, ale z zagrożeń pośrednich zbiorowego bezpieczeństwa oraz naruszania prawa człowieka na świecie.

Zgodnie z deklaracją podejmowania nowych wyzwań zostały podjęte prace mające określić zakres zaangażowania, jaki może zaoferować NATO do operacji pokojowych prowadzonych przez ONZ oraz Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). Wyniki tych prac zostały opublikowane w dokumencie „The Military Concept for NATO Peace Support Operations”¹⁷, opracowanym przez Komitet Wojskowy NATO. Na podstawie powyżej cytowanego dokumentu można postawić tezę, iż to NATO rozpoczęło proces ewolucyjnych przemian, poprzez ogłoszenie koncepcji wsparcia operacji pokojowych, jako nowej formy aktywności na arenie międzynarodowej. Wynikało to z konieczności i właściwej oceny przyszłości. Konieczność wynika z braku globalnego przeciwnika. Skoro zabrakło przeciwnego bloku politycznego, osłabieniu uległa *misja*¹⁸ NATO. Stąd konieczność przeorientowania swojej misji, z obrony na zagrożenia przyszłości.

Na szczycie państw NATO w Brukseli w 1994 roku nastąpiło wprowadzenie jednolitego aparatu pojęciowego, dotyczącego angażowania sił zbrojnych Sojuszu w operacje pokojowe. Stąd od tego szczytu można mówić o „operacjach wsparcia pokoju” (*ang. Peace Support Operations*). Operacje wsparcia pokoju to wielofunkcyjne operacje prowadzone na zasadzie bezstronności. Podstawą ich prowadzenia jest mandat ONZ lub OBWE. W operacjach tych cel osiąga się poprzez jednoczesne zaangażowanie sił wojskowych, prowadzenie działań dyplomatycznych i humanitarnych. Pomimo osiągania celu przy użyciu sił wojskowych ich celem nie jest pobicie przeciwnika na warunkach walki zbrojnej. „W operacjach pokojowych każdy żołnierz musi być świadomy, że zwycięstwem jest stworzenie warunków prowadzących do pokoju – a nie zniszczenie przeciwnika.”¹⁹ Celem ich działania jest wspieranie działań dyplomatycznych w osiągnięciu długoterminowego porozumienia politycznego pomiędzy stronami konfliktu lub innych warunków sprecyzowanych w mandacie. Do wspierania osiągnięcia celu politycznego mandatu wymagane jest rozdzielenie stron konfliktu lub wymuszenie na stronach konfliktu oczekiwanych zachowań pozwalających osiągnąć cele mandatu. Narzędziem proceduralnym angażowania sił

¹⁷ Z punktu prawnego dokument ten został zatwierdzony dopiero w 1997 roku, ale prace nad wdrożeniem jego założeń trwały od Szczytu Brukselskiego.

¹⁸ Misja to społeczna potrzeba funkcjonowania instytucji. Z chwilą obniżenia się poziomu zagrożeń konfliktem globalnym uległo obniżeniu społeczne zapotrzebowanie na globalną obronę gwarantowaną przez NATO. Stąd, decyzja strategiczna NATO o przeorientowaniu swej misji z obrony przed wojną globalną na zagrożenia pośrednie – operacje reagowania kryzysowego.

¹⁹ gen. bryg. Morrisa J. BOYA.

militarnych jest koncepcja wielonarodowych sił połączonych (ang. CJTF - Combined Joint Task Forces). Siły wielonarodowe tworzone są na zasadzie dobrowolności, mogą w nich uczestniczyć kraje członkowskie NATO, ale również spoza Sojuszu. Takie podejście oznacza, iż decyzje polityczne i militarne nie są uzależnione od jednego ośrodka politycznego, ale wynikają z mandatu i decyzji wszystkich jego sygnatariuszy. W warunkach podjęcia zadań wspierających pokój określono, iż:

- operacją wsparcia pokoju powinna kierować uznana organizacja międzynarodowa np.: ONZ, OBWE. Organizacja ta, zwracając się do NATO, powinna opracować mandat oraz wyznaczyć osobę kierującą operacją w aspekcie osiągania jej celów politycznych;
- strony konfliktu powinny wyrazić wolę do jego politycznego rozwiązania;
- strony konfliktu oraz kraj „państwo-gospodarz”, na terenie którego rozlokowane będą siły NATO powinno wyrazić zgodę na ich rozmieszczenie;
- wszystkie państwa członkowskie Sojuszu muszą wyrazić zgodę na zaangażowanie sił NATO, a także dobrowolnie zgłosić udział swoich sił.

Powyższe ustalenia po raz pierwszy zastosowano po wprowadzeniu w życie porozumienia z *Dayton, dotyczącego Bośni i Hercegowiny*²⁰. Zapoczątkowało to uczestnictwo Sojuszu w proces rozwiązywania konfliktów na Bałkanach. Operacja „*Wspólny Wysilek*”²¹ zapoczątkowała działania Sojuszu w operacjach reagowania kryzysowego na rzecz wsparcia pokoju.

W wyniku zawartych porozumień w *Paryżu 1995 roku*²², Rada Bezpieczeństwa ONZ zmodyfikowała *Rezolucję nr 1031*²³, w której prowadzenie operacji na terytorium Bośni i Hercegowiny przekazuje w kompetencje NATO.

Na podstawie mandatu NATO rozpoczęło operację wielonarodowych sił połączonych w ramach Sił Implementacyjnych (IFOR). Głównym zadaniem Sił Implementacyjnych było wdrażanie porozumień pokojowych pomiędzy stronami konfliktu. Podstawą zawartego porozumienia było przerwanie działań bojowych pomiędzy stronami konfliktu, wycofanie się stron konfliktu z obszaru zdemilitaryzowanego, koncentracja sprzętu cięż-

²⁰ Porozumienie w sprawie wojskowych aspektów ustanowienia pokoju na terenach Bośni i Hercegowiny (ang. *Agreement General Framework Agreement for Peace - GAP*) podpisane w dniu 21 listopada 1995 roku.

²¹ Joint Endeavour

²² 14 grudnia 1995 roku w Paryżu pomiędzy stronami konfliktu zostało podpisane „Bośniackie Porozumienie Pokojowe”.

²³ 15 grudnia 1995 roku została zmodyfikowana dotychczasowa rezolucja. W myśl jej ustaleń z dnia 20 grudnia 1995 roku kierowanie operacją przejmują NATO.

kiego w wyznaczonych rejonach i przystąpienie do demobilizacji. Głównym zadaniem Sił Implementacyjnych było nadzorowanie przestrzegania wyszczególnionych postanowień, a także zapewnienie wycofania się sił pokojowych ONZ oraz kontrola przestrzeni powietrznej.

Wnioski z analizy tych działań wskazują, iż: była to pierwsza operacja NATO o takim charakterze działań. W jej początkowym okresie brali udział członkowie Sojuszu natomiast pod koniec również *siły, które nie należą do NATO*²⁴. W aspekcie działań operacyjno-taktycznych wielonarodowość występowała na poziomie brygady i dywizji, co do tychczas nie było praktykowane. Do ważnych doświadczeń celowo jest zaliczyć współpracę cywilno wojskową, która stała się jednym z ważniejszych zadań we współczesnych operacjach.

W wyniku wygaśnięcia mandatu, a przede wszystkim zmieniającej się sytuacji, Rada Bezpieczeństwa ONZ uchwaliła *Rezolucję nr 1088*²⁵, w której powołano wielonarodowe Siły Stabilizacyjne (SFOR). Zadaniem SFOR było wypełnianie zadań doprowadzających do utrwalenia osiągniętego poziomu porozumień. Stąd różnica pomiędzy tymi działaniami wynika nie tylko z punktu formalnego rezolucji, ale przede wszystkim z istoty działania tych sił. Zadaniem pierwszych było doprowadzenie do zachowań pokojowych pomiędzy stronami konfliktu. Natomiast zadaniem SFOR była stabilizacja procesów pokojowych rozpoczętych i nadzorowanych przez KFOR. W operacjach tych uczestniczyły siły NATO, siły państw aspirujących do wstąpienia do Sojuszu oraz siły krajów nie należących do Sojuszu i nie zgłaszający zamiaru przystąpienia. Pomimo zróżnicowanego składu sił ze względu na przynależność do struktur politycznych i wojskowych, proces kierowania odbywał się wg procedur NATO. Wskazuje to na pewną zależność we współczesnych operacjach sprowadzającą się do stosowania międzynarodowych procedur, a nie narodowych lub kraju wiodącego. Doświadczenia bałkańskie wskazują, iż rzeczywistym celem politycznym tych operacji było doprowadzenie do zachowań pokojowych stron konfliktu. Na taki cel wskazuje również uczestnictwo innych podmiotów prawnych nie należących do Sojuszu. Wielonarodowość operacji wskazuje, iż pomimo stosowania narzędzi walki zbrojnej operacje miały charakter pokojowy. Istotne jest to, że operacje były prowadzone z mandatu ONZ przekazanego organizacji militarnej do jego wypełnienia. Wskazuje to na pewien dualizm wspierania pokoju na świecie. Operacje pokojowe realizowane z mandatu

²⁴ W operacji tej oprócz członków Sojuszu uczestniczyły kraje należące do programu Partnerstwo dla Pokoju oraz kraje inne. W ostatecznym rozrachunku było to 18 innych państw, które nie należały do Sojuszu.

²⁵ Rezolucję uchwalono 12 grudnia 1996 roku.

światowej lub regionalnej organizacji pokojowej, przez siły pokojowe ONZ oraz operacje wspierające pokój, realizowane przez organizacje militarne lub kraj wiodący, ale również z mandatu ONZ. Odstępstwo stanowią operacje wsparcia pokoju prowadzone na obszarach postradzieckich przez WNP, gdzie zakłada się, iż rezolucja Rady Bezpieczeństwa nie jest wymagana ze względu na kompetencje organizacji regionalnej. Przekazanie mandatu organizacji militarnej świadczy również o potrzebie innego działania niż w misjach pokojowych. Poziom zagrożeń i intensywność przewidywanych działań wymaga innego zaangażowania sił i innych sposobów działania. Stąd, genezy pojęcia „operacje wsparcia pokoju” należy dopatrywać się w tych operacjach o charakterze pokojowym, w których wymagane jest zaangażowanie siły militarnej do zadań **wymuszających i wspierających** osiągnięcie porozumienia.

Według NATO za operacje wsparcia pokoju uważa się operacje: *zapobiegania konfliktom, tworzenia pokoju, budowania pokoju, utrzymania pokoju, wymuszenia pokoju oraz operacje humanitarne*. Wszystkie te działania występują w odpowiedzi na narastanie lub rozwój sytuacji kryzysowej. Klasyfikacja tych operacji wynika z analizy ich zadań. Stąd, celowo jest je nazywać jako działania, a nie operacje, do których opracowywane są odrębne mandaty określające ich charakter ze względu na zadania. Cel polityczny tych operacji jest podobny, który można definiować, jako *wymuszenie oczekiwanych zachowań politycznych i militarnych na stronach konfliktu*. Oczekiwania społeczności międzynarodowej zawsze sprowadzają się do pokojowego rozwiązywania konfliktów. Stąd ich głównym zadaniem jest doprowadzenie stron sporu do pokojowego rozwiązywania problemu lub wzmacnianie pokojowych zachowań. *Operacje wsparcia pokoju w istocie służą do rozwiązywania sytuacji kryzysowych przez organizacje pokojowe, przy zaangażowaniu organizacji militarnych*. Zadaniem użytej siły militarnej w operacjach wsparcia pokoju jest niedopuszczenie do powstania konfliktu, a jeżeli powstał to jego izolacja i zmuszenie stron sporu do zaprzestania działań. W operacjach wsparcia pokoju środki militarne służą bezpośrednio do stwarzania podstaw osiągania celu politycznego organizacji pokojowej, która wydała mandat, a nie podmiotu prawnego angażującego swoje siły.

2.3. Klasyfikacja operacji o charakterze pokojowym

Pomimo lat doświadczeń, społeczność międzynarodowa nie wypracowała jednolitego definiowania zjawiska operacji pokojowych. Być może jest to zasadne, ze względu na różne warunki i specyfikę każdej operacji. Każde państwo posiada swoją interpretację i klasyfikację operacji o charakterze pokojowym. Interpretacja determinowana jest różnymi definicjami. „*Operacje pokojowe – zapobieganie, ograniczanie, łagodzenie i zakończenie działań wojennych między państwami lub wewnątrz państwa za pośrednictwem pokojowej interwencji trzeciej strony zorganizowanej i kierowanej przez organizację międzynarodową przy użyciu personelu wojskowego, policyjnego i cywilnego do przywrócenia i utrzymania pokoju.*”²⁶ Z analizy zjawiska kształtowania pokoju przy użyciu sił zbrojnych wynikają dwa kierunki definiowania. Jeden, w oparciu o założenia i klasyfikację przyjętą przez ONZ. Drugi, determinowany jest założeniami i klasyfikacją przyjętą przez NATO. W ujęciu narodowym wyróżnia się operacje wg ONZ - jako **operacje pokojowe** i wg NATO – jako **operacje wsparcia pokoju**.

„*Operacje pokojowe – działania z ograniczonym użyciem sił zbrojnych podejmowane przez społeczność międzynarodową, w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu.*”²⁷ W definicjach, istotny jest zapis dotyczący celu operacji oraz jej legitymacji prawnej. Są to elementy łączące różne interpretacje zjawiska operacji pokojowych. Wg Gągora i Paszkowskiego operacją pokojową jest ograniczone użycie sił zbrojnych z mandatu organizacji międzynarodowych w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju. Za organizacje kształtujące pokój uznaje się: ONZ, OBWE, OJA. Największą rolę w kształtowaniu pokoju odgrywa ONZ. Natomiast pozostałe traktowane są jako regionalne organizacje pokojowe.

Wg „*Słownika z zakresu bezpieczeństwa RP*” operacje pokojowe to, „(...) użycie wielonarodowych sił wojskowych i cywilnych pod nadzorem ONZ do rozwiązania konfliktów wewnętrznych lub międzynarodowych. Decyzję o uruchomieniu operacji pokojowych mogą podejmować: Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa lub Sekretarz Generalny. Rozróżnia się dwa rodzaje operacji pokojowych: misje obserwacyjne oraz operacje z użyciem kontyngentu wojskowego – sił zbrojnych NZ (UNEF).”²⁸ W tej interpretacji operacje

²⁶ W.E.Gilman, D.E.Herold, *Peacekeeping to Euro-Atlantic Security*, NATO Defence College, Roma 1994, s.21.

²⁷ F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Warszawa 1998, s. 52.

²⁸ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa, AON 2002.

pokojoye mogą być prowadzone tylko z mandatu ONZ. Tym, co łączy interpretacje zjawiska operacji pokojowych jest:

- **cel**, którym jest kształtowanie pokoju na świecie;
- **warunki angażowania kontyngentu sił pokojowych**, które determinowane są mandatem międzynarodowej organizacji pokojowej,
- **zgoda stron konfliktu** na wprowadzenie sił pokojowych.

Cel nie budzi większych kontrowersji w postrzeganiu operacji pokojowych i jest tym czynnikiem, który wyróżnia je od innych. Natomiast angażowane siły kontyngentu wyróżniane, jako cecha specyficzna nie zawsze są jednoznaczne. Jak interpretować operacje prowadzone na obszarach postradzieckich? Czy udział Wspólnych Sił Wsparcia Pokoju WNP na tym obszarze spełnia kryteria i wymagania ONZ? Również kontrowersje budzi wszelkie działanie koalicyjne, a zwłaszcza określanie tych działań operacjami pokojowymi.

W interpretacji NATO zjawisko kształtowania pokoju przy użyciu sił zbrojnych definiowane jest jako **operacje wsparcia pokoju**. „Operacje wsparcia pokoju – wielofunkcyjne operacje pokojowe prowadzone na zasadzie bezstronności, na podstawie mandatu ONZ/OBWE, z zaangażowaniem: sił wojskowych, działań dyplomatycznych i humanitarnych w celu osiągnięcia długotrwałego porozumienia politycznego pomiędzy stronami konfliktu lub innych warunków sprecyzowanych w mandacie.”²⁹ Ogólne założenia są podobne jak w definiowanych operacjach pokojowych ONZ. Wymagany jest mandat organizacji międzynarodowej ze wskazaniem na ONZ i OBWE. **Celem jest pokój, warunkiem uczestnictwa dobrowolność i bezstronność.** W teorii problemu wskazuje się, iż operacje wsparcia pokoju, prowadzone są wg określonych warunków. Operacją wsparcia pokoju powinna kierować uznana organizacja międzynarodowa np.: ONZ, OBWE. Organizacja ta, zwracając się do NATO, powinna opracować jednoznaczny mandat oraz wyznaczyć osobę kierującą operacją w jej imieniu. Wymagane jest kierownictwo polityczne operacji, które będzie gwarantowało osiąganie celów pokojowych organizacji, która mandat wydała. Wszystkie strony konfliktu powinny posiadać wolę do jego politycznego rozwiązania.

- Strony konfliktu, a także „państwo-gospodarz”, czyli państwo na terenie, którego będą rozlokowane siły NATO powinno wyrazić zgodę na rozmieszczenie sił pokojowych.

²⁹ The Military Concept for NATO Peace Support Operations MC-327/1. Tłumaczenie: J. Trębecki.

- Wszystkie państwa Sojuszu, muszą wyrazić zgodę na zaangażowanie NATO w danej operacji, a także dobrowolnie zgłosić udział swoich sił.

Wg założeń „Programu dla Pokoju”³⁰ wyróżnia się różne rodzaje działań pokojowych. Podstawowym działaniem pokojowym nie tylko o randze odrębnego działania jest **dyplomacja prewencyjna**. Są to przedsięwzięcia, w których nie przewiduje się użycia sił pokojowych ONZ. Sposoby rozwiązania sytuacji kryzysowej określone są w art. 33 KNZ. Można je porównać z wcześniej wyszczególnionym działaniem o nazwie „misja dobrych usług.”

Utrzymanie pokoju to działania z użyciem sił pokojowych ONZ. Zasady użycia sił pokojowych ONZ do każdej operacji zawsze określane są szczegółowo w mandacie. Rola sił pokojowych zazwyczaj polega na podtrzymywaniu rozdziału zwaśnionych stron za ich zgodą. Ogólne zasady użycia sił pokojowych określone są w Rozdziale VII KNZ. W działaniach na rzecz utrzymania pokoju siły pokojowe w większości przypadków spełniają funkcje policyjne. Natomiast **budowanie pokoju** polega na wspieraniu i ochronie instytucji międzynarodowych promujących pokój. **Wymuszenie pokoju** to działanie, w którym uczestniczą również siły pokojowe ONZ. Ich uprawnienia do stosowania broni wynikają z bezpośredniego zagrożenia. W tego rodzaju działaniach pokojowych mieszczą się operacje autoryzowane przez ONZ, ale kierowane przez organy narodowe lub sojusznicze. *W operacjach autoryzowanych przez ONZ, siły pokojowe mogą uczestniczyć w zjawisku walki zbrojnej. Cel operacji pokojowej może być osiągany ograniczonymi metodami walki zbrojnej.*

Następnym instrumentem ONZ są **sankcje**. Mogą to być sankcje gospodarcze, polityczne i militarne. Ich skutki społeczność międzynarodowa kieruje przeciwko podmiotom naruszającym prawo międzynarodowe. Wymaga to wspólnego działania wszystkich członków ONZ w sferze nałożonych ograniczeń. Siły zbrojne w ramach sankcji gospodarczych lub militarnych mogą blokować lub nadzorować obszar wokół państwa obłożonego tego typu ograniczeniami. Do przestrzegania sankcji nie wystarczy określenie rezolucji, wymagany jest organ nadzorujący i kontrolujący przestrzeganie ograniczeń. Stąd w tego typu działaniach siły pokojowe mogą prowadzić kontrolę przestrzeni powietrznej, morskiej i lądowej, nie dopuszczając do naruszenia sankcji.

Działaniami o szerszej skali zapobiegającymi eskalacji napięć jest **rozbrowienie**. Głównym założeniem jest ograniczenie liczebności sił zbrojnych, zniszczenie pewnych

³⁰Źródło: Załącznik do „Programu dla Pokoju”, New York, 1995.

rodzajów broni, likwidacja umocnień i niektórych baz na podstawie umowy międzynarodowej. W operacjach pokojowych siły pokojowe ONZ uczestniczą w nadzorowaniu lub przeprowadzaniu rozbrojenia stron konfliktu. Ograniczenie zbrojeń w idei ONZ polega na zahamowaniu wyścigu zbrojeń, co nie powoduje zmniejszenia lub likwidacji istniejącego potencjału wojskowego. Ostatecznym celem, zgodnie z rezolucjami Zgromadzenia Ogólnego ONZ, jest rozbrojenie powszechne i całkowite, mające doprowadzić do tzw. opcji zerowej. Organem zajmującym się całością spraw związanych z rozbrojeniem był *Genewski Komitet Rozbrojeniowy*³¹, powołany do życia przez dziesięć państw w 1959 na genewskiej konferencji ministrów spraw zagranicznych. W 1978 roku nastąpiła zmiana nazwy, na Komitet do spraw Rozbrojenia (ratyfikowało go 40 państw członkowskich). Następnie w 1984 roku komitet został przekształcony w **Konferencję Rozbrojeniową**.

Analiza działań w ramach operacji o charakterze pokojowym pozwala postawić tezę, że *ich klasyfikacja nie wynika z odrębności celu, lecz zadań, które realizują*. Stąd pytanie, czy mandaty do następnych operacji będą redagowane wg ich dotychczasowej klasyfikacji? Należy sądzić, że nie. Do każdej operacji, której cel polityczny definiuje organizacja pokojowa będą określone zadania mandatowe. Zadania nie będą standardowe w całej swej rozciągłości. Wątpliwości budzi samo postrzeganie i klasyfikowanie operacji pokojowych na *rodzaje*³². Ich klasyfikacja powstała na podstawie dotychczasowych zadań. Podstawą operacji pokojowych jest mandat organizacji pokojowej. Celem ogólnym każdej operacji jest stabilizacja sytuacji pomiędzy stronami sporu i jego pokojowe rozstrzygnięcie. Stąd bardziej zasadne jest mówienie o operacji pokojowej, jako formie organizacyjnej wspierającej pokojowe rozstrzygnięcie sporów. Natomiast wewnątrz operacji stanowią działania operacyjne jej uczestników.

Klasyfikacja i interpretacja **operacji wsparcia pokoju** w wielu przypadkach jest podobna do interpretacji ONZ. Wynika to z celu i charakteru operacji pokojowych. W operacjach wsparcia pokoju wyróżnia się również sześć ich rodzajów. **Zapobieganie konfliktom** postrzegane jest, jako działanie wg założeń rozdziału VI KNZ. Obejmuje szerokie spektrum działań dyplomatycznych, ekonomicznych i militarnych włącznie z użyciem siły. W tego typu działaniach użycie sił pokojowych polega na prewencyjnym rozmieszczeniu ich w obszarze konfliktu. Siły pokojowe powinny manifestować swoją gotowość nawet do zbrojnego zahamowania sytuacji kryzysowej. Poprzez taką determinację, realizowana jest

³¹ Por., Popularna Encyklopedia Powszechna, wyd. FOGRA, Kraków 1996, tom 15, s.260.

³² „Rodzaj, kategoria, klasa, gatunek czegoś, wyróżniane ze względu na charakterystyczne cechy; odmiana, typ, jakość.” Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1993.

zasada odstraszenia militarnego określana w walce zbrojnej **przeciwkoncentracją**. Dopuszczalne spektrum metod działania porównywane jest do działań określanych wg ONZ jako: *dyplomacja prewencyjna i tworzenie pokoju oraz sankcje*. **Idea zapobiegania konfliktom wyraża się w działaniach na przyczyny powstawania sytuacji kryzysowych.**

Tworzenie pokoju ukierunkowane jest na przerwanie istniejącego konfliktu. Rola sił pokojowych polega na uczestnictwie w mediacjach, pracach sztabowych pomiędzy stronami konfliktu w celu zaprzestania agresji. W tworzeniu pokoju, wymagana jest zgoda stron sporu na zaangażowanie doradców wojskowych. Rola sił zbrojnych może wyrażać się również w realizacji innych działań na rzecz tworzenia pokoju, np. realizacja założeń zapobiegania konfliktom.

Budowanie pokoju zawiera w sobie działania dyplomatyczne, gospodarcze oraz militarne sił pokojowych. Można ich założenia porównać do obecnie prowadzonych działań w Iraku i Afganistanie. Celem tych działań jest utrwalenie pokoju po zakończonym konflikcie. Takie same założenia teoretyczne zakładają działania budowania pokoju prowadzone przez ONZ.

Utrzymanie pokoju polega na uczestnictwie wielonarodowych sił pokojowych w celu nadzorowania zawartych porozumień. Kieruje się takimi samymi założeniami jak działy utrzymania pokoju wg ONZ.

Działania **wymuszające pokój** prowadzone są wg założeń rozdziału VII KNZ. W tych działaniach strony konfliktu nie wyrażają zgody na zaangażowanie sił pokojowych. ***Siły pokojowe mogą realizować zadania operacji wsparcia pokoju metodami walki zbrojnej.*** Należy mieć świadomość, że nawet przy takim założeniu, celem nie jest pobicie przeciwnika, **a stworzenie podstaw do budowania pokoju.** *Działania z takimi uprawnieniami do stosowania siły muszą być realizowane z mandatu ONZ.*³³

Działania humanitarne polegają na niesieniu pomocy ludności cywilnej poszkodowanej w wyniku różnych zdarzeń: wojen, klęsk żywiołowych, niestabilnych systemów państwowych, zagrożeń epidemiologicznych.

Porównanie ogólnych założeń realizowanych zadań przez siły pokojowe w różnych operacjach ONZ i NATO wskazuje, iż pomimo różnic w nazewnictwie istota ich jest taka sama. Wynika to ze wspólnych założeń, którymi kierują się przy organizowaniu i prowadzeniu operacji pokojowych i wsparcia pokoju. Ideą jest kształtowanie pokoju na zasadzie

³³ W tym aspekcie wielkie zagrożenie stanowią działania WNP na obszarach postradzieckich, ponieważ Wspólnota nie przestrzega tych zasad.

bezstronności. Celem nie jest pobicie jednej ze stron lub stron zwaśnionych (choć niekiedy może to być warunkiem koniecznym), a zmuszenie ich do zaprzestania działań konfliktogennych.

Wnioski z analizy dotychczas przeprowadzonych operacji wsparcia pokoju wskazują na ich charakter polityczny, wynikający z sytuacji pomiędzy podmiotami prawnymi na arenie międzynarodowej, a także z ich wewnętrznych sytuacji kryzysowych. Istotne w operacjach wsparcia pokoju jest określenie ich celu politycznego i zdefiniowanie przeszkody na drodze do jego osiągnięcia. Zwykle przeszkoda ta jest treścią zadania działań militarnych.

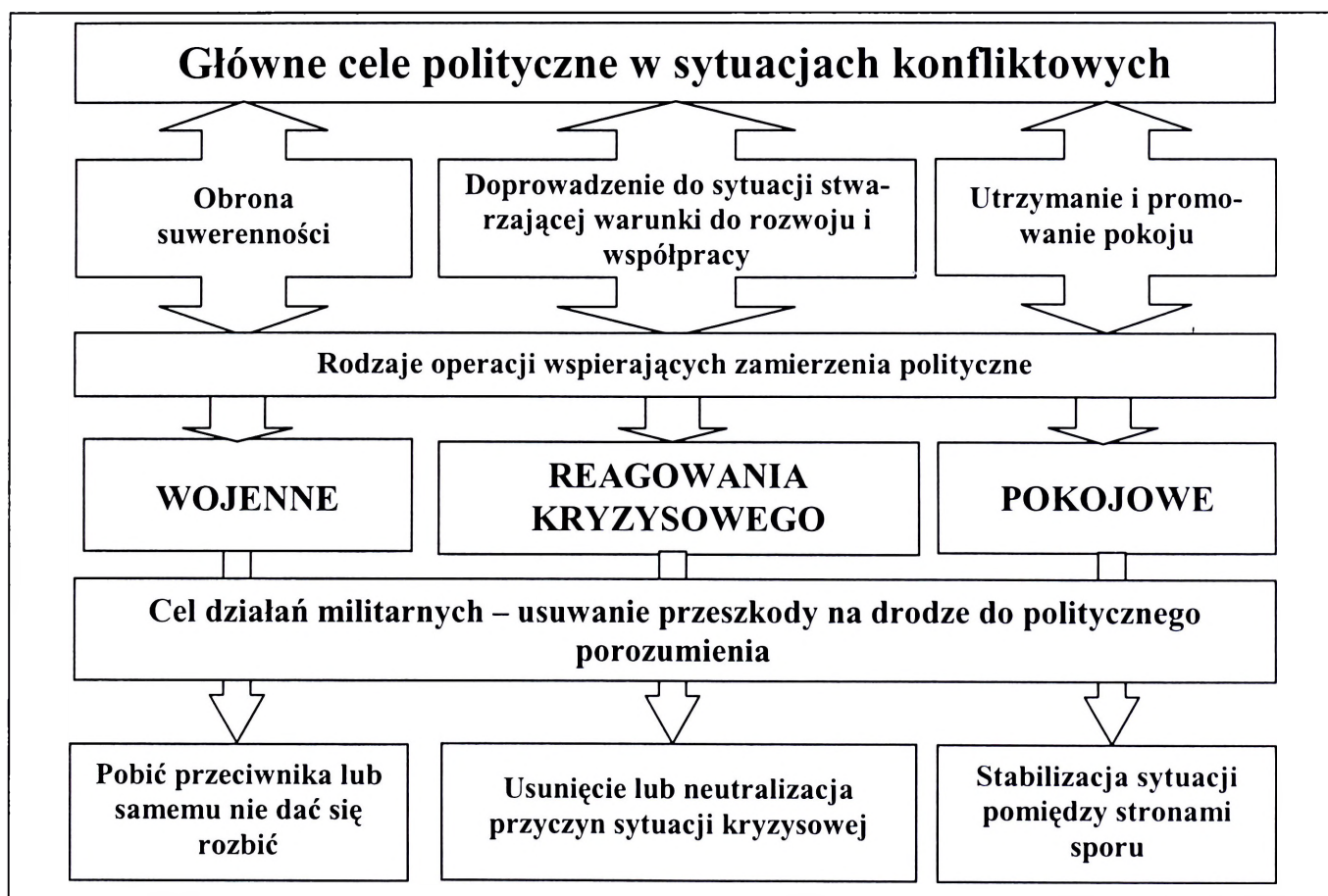
Angażowanie się NATO do rozwiązywania sytuacji kryzysowych wynikało z możliwości operacyjnego używania sił zbrojnych na przyczynę sytuacji kryzysowej. Takich możliwości w zakresie dowodzenia operacyjnego nie posiada ONZ, stąd NATO jest ważnym instrumentem w kształtowaniu pokoju na świecie. Wobec powyższego powinno nastąpić porozumienie polityczne, w którego założeniach ONZ powinna realizować operacje pokojowe, w których strony konfliktu podejmują szeroką współpracę na rzecz pokojowego zakończenia sporu. Natomiast w przypadku sytuacji kryzysowych, w których wymagana jest szybka interwencja zbrojna o ograniczonym celu, powinno partycypować NATO. Podstawą prawną do jednych i drugich działań powinna być rezolucja ONZ.

Z analizy przebiegu konfliktów w ostatnich latach można wnioskować, że w wielu przypadkach ONZ zabrakło instrumentów politycznych i prawnych do podejmowania takich decyzji. Spóźnione decyzje powodują eskalację sytuacji kryzysowej na poziom zbliżony do wojny.

Sojusz w wyniku reformy zapoczątkowanej na początku lat pięćdziesiątych XX wieku posiada wypracowane założenia reagowania na sytuacje kryzysowe. Założenia te sprawdziły się na Bałkanach w formie wielonarodowych sił połączonych (*ang. Combined Joint Task Forces – CJTF*), w których brały udział na zasadzie dobrowolności państwa spoza Sojuszu. Takie założenia potwierdzają tezę o konieczności podziału zadań pokojowych pomiędzy siły pokojowe ONZ i NATO. Podstawą podziału zadań powinien być rozwój sytuacji kryzysowej. Jeżeli strony konfliktu zmierzają do pokojowego zakończenia sporu, wówczas bezpośredniego wsparcia powinna im udzielić ONZ kierując tam swych przedstawicieli lub siły pokojowe. Natomiast, jeżeli sytuacja kryzysowa zmierza do eskalacji napięć, wówczas zadania do stabilizacji i zmuszenia stron konfliktu do jego pokojowego zakończenia powinno otrzymać NATO.

Powyższe uogólnienia wskazują, iż sytuacje kryzysowe i zadania militarne w nich powinien otrzymywać do realizacji Sojusz. Natomiast sytuacje sporne na pograniczu kryzys – pokój powinno stabilizować bezpośrednio ONZ.

We współczesnych klasyfikacjach operacje postrzegane są i definiowane poprzez zadania, jakie są w nich realizowane. Takie podejście do klasyfikacji wydaje się mało zasadne, ponieważ każda grupa zadań lub ich połączenie będzie powodowało powstawanie nieskończonej liczby operacji. Stąd zasadnym jest definiowanie i postrzeganie operacji wg kryterium celu, w którego osiągnięciu wspierają zamierzenia polityczne, kraju, Sojuszu lub podmiotu prawnego kreującego cel polityczny. Jeżeli za podstawowe kryterium zostanie przyjęty **cel zamierzeń politycznych** na arenie międzynarodowej, to w systemie pojęć celowo jest postrzegać operacje wojenne, reagowania kryzysowego oraz pokojowe (rys.2.3.1.).

Rysunek 2.3.1. Wpływ celu politycznego na rodzaj operacji

W literaturze przedmiotu w ramach operacji reagowania kryzysowego postrzegane są akcje ratownicze i ewakuacyjne, akcje humanitarne i świadczenia pomocy w przypadku katastrof lub klęsk żywiołowych oraz operacje wsparcia pokoju i operacje militarne o ograniczonym celu.³⁴ Analiza pojęcia i zjawiska kryzysu wskazuje, iż dotyczy to nie

³⁴ Zob., MC 327/2

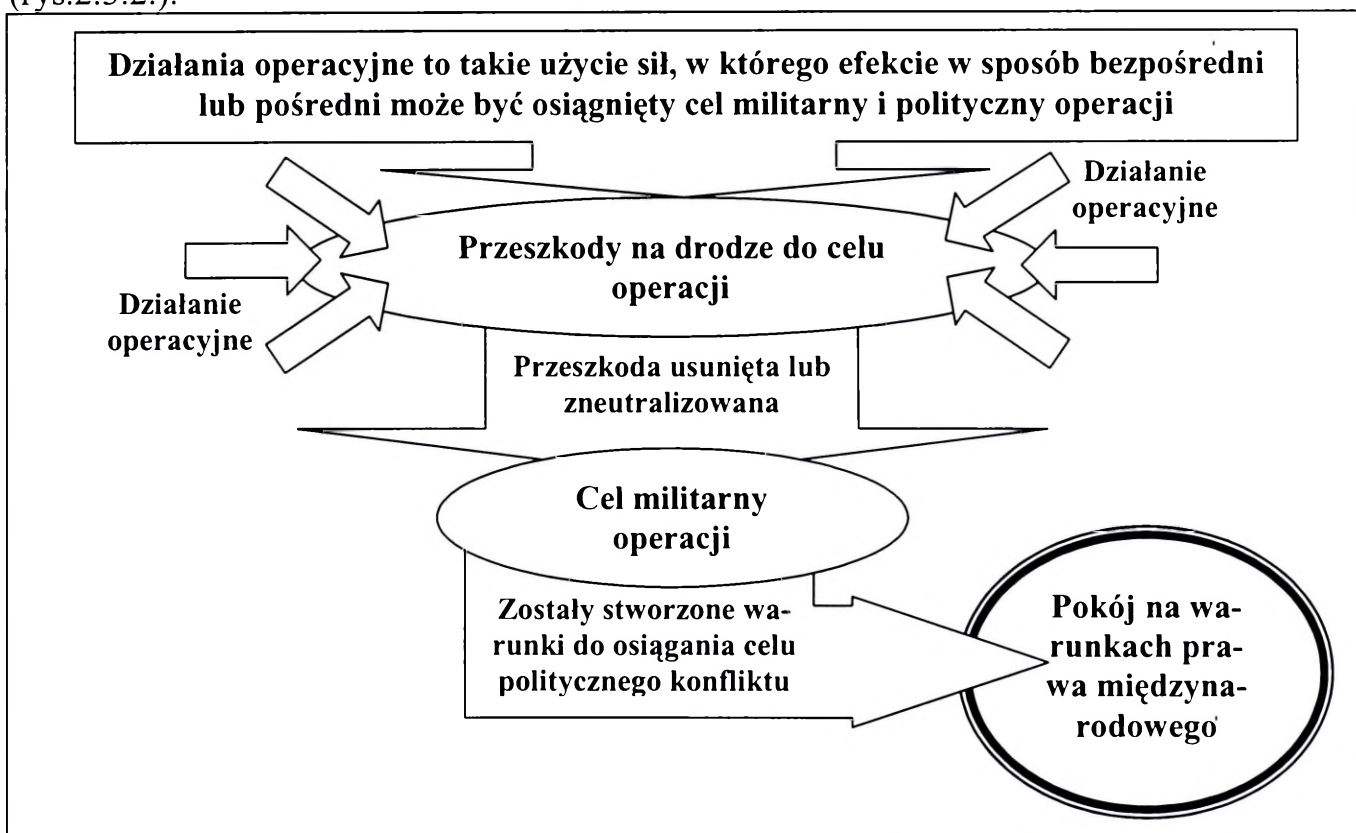
tylko sytuacji kryzysowych pomiędzy podmiotami prawnymi, ale również sytuacji wewnątrz państwa. Użycie sił NATO na sytuacje kryzysowe, w pierwszej kolejności powoduje zapobieganie rozprzestrzenianiu się negatywnych sytuacji. Po neutralizacji lub likwidacji przyczyny sytuacji kryzysowej powstaje podstawa do przechodzenia od kryzysu do pokoju. Współczesne konflikty wskazują, że w kolejny etap normalizacji sytuacji nie powinny wkraczać te same siły, które usuwały przyczyny sytuacji kryzysowej. Angażowanie tych samych sił może powodować naruszenie zasady bezstronności. Może powodować to niechęć lub wrogość części miejscowego społeczeństwa. Stąd zasadnym jest, aby przyczyny na drodze do pokojowego rozwiązywania sporów były usuwane przez siły posiadające takie możliwości militarne i instrumenty prawne w postaci rezolucji organizacji pokojowej. Po usunięciu przyczyny sytuacji kryzysowej ustaje zasadność przebywania w obszarze sporu sił NATO. Stąd kolejny etap powinien być przejęty przez siły pokojowe ONZ, również na podstawie uchwalonego mandatu. Taki podział zadań powodowałby ich rozgraniczenie ze względu na spełniane funkcje wobec podmiotów prawnych. Stąd, *pod pojęciem operacje reagowania kryzysowego celowo jest rozumieć sojusznicze, wielonarodowe i wielofunkcyjne działania militarne i niemilitarne, w których użycie sił wojskowych gwarantuje neutralizację lub usunięcie głównej przyczyny stojącej na drodze pokojowego rozwiązywania sporu.* Tym, co wyróżnia w głównym stopniu operacje reagowania kryzysowego od pokojowych jest brak zgody stron konfliktu na wprowadzenie sił pokojowych. Osiągnięcie takiej zgody ze względu na strony sporu we współczesnych sytuacjach kryzysowych często jest niemożliwe. Coraz częściej występują konflikty asymetryczne, w których trudno jest jednoznacznie zdefiniować przeciwstawne siły, a niekiedy występuje ich kilka. Stąd w tych operacjach wspieranie pokoju powinny realizować siły zbrojne uznanej organizacji militarnej lub siły koalicji pod dowództwem państwa kierunkowego.

Celem operacji pokojowych jest stabilizacja i umacnianie zachowań w pokojowym rozwiązywaniu sporu. Współcześnie do warunków prowadzenia operacji pokojowych należy zaliczyć między innymi **cel**, którego rzeczywistym przedmiotem oddziaływania jest pokój osiągany na warunkach prawa międzynarodowego. Wymagany jest również **mandat społeczności międzynarodowej** na prowadzenie operacji. Świadczy to o tym, iż są to działania podjęte w zgodzie z prawem międzynarodowym. Jednym z najważniejszych warunków odróżniającym je od operacji reagowania kryzysowego jest **zgoda stron konfliktu na wprowadzenie sił pokojowych**. Taki warunek jest możliwy do osiągnięcia zwłaszcza w sytuacjach konfliktowych pomiędzy podmiotami prawnymi. O wiele trudniej osiągnąć porozumienie stron o zaprzestaniu działań w sytuacjach konfliktów wewnętrznych, w któ-

rych jedną ze stron jest uznany podmiot prawny, a drugą często siły społeczne walczące o ustanowienie nowej władzy. Stąd takie sytuacje powinny być rozwiązywane w ramach operacji reagowania kryzysowego. W każdym rodzaju operacji siły pokojowe muszą zawsze być **bezstronne**. Oznacza to, że naczelną zasadą jest rozwiązanie problemu, a nie działanie przeciw komuś.

Operacja pokojowa to forma organizowania i prowadzenia wielofunkcyjnych i wielonarodowych działań zmierzających do utrwalenia pokoju i pokojowych zachowań w rozwiązywaniu sporu pod auspicjami regionalnej lub światowej organizacji pokojowej.

W operacjach reagowania kryzysowego i pokojowych prowadzone są działania operacyjne, których treścią są zadania wymagające neutralizacji lub likwidacji przyczyny sytuacji kryzysowej. *Działania operacyjne to takie użycie sił, w którego efekcie w sposób bezpośredni lub pośredni może być osiągnięty cel militarny i polityczny operacji* (rys.2.3.2.).

Rysunek 3.2.2. Wpływ działań operacyjnych na osiągnięcie celu operacji

Do działań operacyjnych należy zaliczyć wszelkie działania realizowane w operacji, które w sposób bezpośredni lub pośredni przyczyniają się do osiągnięcia jej celu. Jest to zespół wielofunkcyjnych działań wzajemnie się przenikających, do których należy zaliczyć: przeciwkoncentrację, blokady, podtrzymywanie rozdziału stron konfliktu, dozоровanie obszaru kryzysu, wspieranie miejscowej ludności i administracji w utrwalaniu pokojowych procesów, incydentalne akcje bojowe o ograniczonym celu. Powyższe działania stanowią treść głównych zadań w operacji.

3. ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH W OPERACJACH O CHARAKTERZE POKOJOWYM

3.1. Zagrożenia w operacjach o charakterze pokojowym

Odprężenie na świecie nie usunęło zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego. Ludność w różnych częściach świata jest zagrożona wybuchem konfliktów. Wewnętrzne lub międzynarodowe sytuacje kryzysowe często w wyniku niewłaściwego nimi *zarządzania*¹ przeradzają się w konflikty zbrojne. Za źródła sytuacji kryzysowych postrzegane są: sprzeczności narodowościowe, nacjonalizm, roszczenia terytorialne, religie ortodoksyjne, sprzeczności ekonomiczne i polityczne, a przede wszystkim społeczne.

Wg kryterium stopnia nasilania sytuacji kryzysowej możemy podzielić je na: narastające stopniowo i gwałtownie. Kryzysy narastające stopniowo w swej początkowej fazie sporu toczzone są bez użycia sił zbrojnych. Po załamaniu się procesu mediacji i wyczerpaniu instrumentów politycznego nacisku ujawnia się faza konfrontacji zbrojnej. Gwałtowny przebieg kryzysu bezpośrednio wyraża się w agresji jednej ze stron i szybkim wybuchem wojny. Nie występuje w nich etap sporu politycznego. Na forum organizacji międzynarodowych nie są ujawniane roszczenia, ani zamiary użycia siły zbrojnej.

Intensywność konfliktu w określonym czasie stanowi kolejne kryterium podziału rozwoju kryzysu. Wg kryterium intensywności można wyróżnić cztery etapy w rozwoju sytuacji kryzysowych:

- ujawnienie źródła konfliktu;
- rozwój konfliktu;
- wejście konfliktu w etap ekstremalny;
- wygasanie konfliktu.

Większych trudności w identyfikacji sytuacji kryzysowych nie nastroczą konflikty międzynarodowe. W konfliktach zewnętrznych etap ujawnienia i rozwoju kryzysu jest czytelny. Stąd można zawczasu lub równolegle przygotować instrumenty nacisku. W konfliktach wewnętrznych etap ujawnienia źródła kryzysu i jego rozwój następują gwałtownie. Nie oznacza to, że przyczyny powstają gwałtownie, ponieważ rozwój rzeczywistych przyczyn jest adekwatny do skali problemu. Zaskoczeniem jest właściwe rozpoznanie sytuacji przez spo-

¹ Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych (kryzysowe) – reagowanie na nadciągający lub trwający kryzys i usuwanie jego skutków w cyklu zdarzeń i czynności, od przewidywania i planowania antykryzysowego wraz z reagowaniem na codzienne zdarzenia, aż po zakończenie odbudowy ze zniszczeń (przygotowanie, reagowanie, odbudowanie). Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2002.

leczność międzynarodową. W przypadku konfliktów wewnętrznych trudniej jest pozyskać zgodę społeczności międzynarodowej na podjęcie działań pokojowych, ponieważ część problemów postrzegana jest jako wewnętrzne sprawy danego kraju. Ze względu na zasadę samostanowienia, występują trudności z uzyskaniem zgody na podjęcie interwencji międzynarodowej. Wejście konfliktu wewnętrznego w fazę ekstremalną ujawnia dopiero jego właściwy charakter. Wówczas interwencja jest spóźniona, ponieważ rozpoczyna się działanie na skutki kryzysu, a nie na przyczyny.

Powstawanie zagrożeń we współczesnym świecie posiada wiele przyczyn. Nigdy nie będzie to jeden czynnik kreujący zagrożenie, a grupa czynników i relacje pomiędzy nimi. Powstawanie sytuacji kryzysowych można postrzegać w wyniku działania podmiotów prawnych, których celem było osiągnięcie pozytywnych korzyści. Stąd można postawić tezę, iż w wyniku działań pozytywnych może dojść do sytuacji kryzysowej, jako *nieprzewidywalny rozwój ich wydarzeń*. Inny wymiar przyczynowo skutkowy posiadają *sytuacje kryzysowe zamierzone*. Ich zadaniem jest spowodowanie destrukcji i chaosu w innych krajach w celu ich osłabienia. Kolejną grupę przyczyn sytuacji kryzysowych można sytuować w *rozwój i zróżnicowaniu cywilizacyjnym* oraz w *wyniku nieprzewidywalnych zjawisk przyrody*. Wg kryterium podmiotowo-przyczynowego wyróżnia się zagrożenia: polityczno-militarne, ekonomiczno-gospodarcze, cywilizacyjno-kulturowe, ekologiczne.

Zagrożenia polityczno-militarne, których źródłem jest: destabilizacja sytuacji politycznej w kluczowych rejonach kuli ziemskiej; nierozwiązane problemy narodowościowe, w tym dyskryminacja mniejszości i dążenie do utworzenia własnych państw lub przyłączenia się do państw sąsiednich; brak stabilności wewnętrznej w wielu państwach i regionach; wojny lokalne oraz nieprzestrzeganie porozumień rozbrojeniowych. Jest to największa skala zagrożeń, ponieważ mają one charakter zamierzony. Do największych zagrożeń w tej sferze zalicza się łatwy dostęp do broni masowego rażenia i możliwość jej użycia, zwłaszcza przez podmioty niepaństwowe (nieprzewidywalne). Stąd, w tym zakresie konieczne jest większe sprawowanie kontroli przez społeczność międzynarodową nad rozprzestrzenianiem broni i technologii dużego ryzyka.

Innym aspektem jest uaktywnianie się rejonów politycznych i ekonomicznych napięć, które dotychczas postrzegane były z mniejszą ostrością. Współcześnie obszarem dużych napięć jest Afryka, gdzie występują ogromne dysproporcje społeczne, pomimo ogromnych bogactw. Przyczyną konfliktów w tym obszarze będzie funkcjonowanie obok siebie cywilizacji agrarnej, industrialnej i informatycznej nie zawsze ukonstytuowanej w legalnej władzy.

Jest to obszar konfliktów wewnętrznych, trudnych do zdefiniowania. Ich rozwój następuje gwałtownie, bez wstępnej fazy ich społecznego i politycznego ujawnienia się. Konflikty pojawiają się nagle i bezpośrednio wchodzą w akty przemocy zbiorowej.

Wielkim niebezpieczeństwem jest próba dokonywania zmian terytorialnych w wyniku cichej inspiracji innych krajów. Przyczyny terytorialne konfliktów wynikają również z rozpadu dotychczasowych „mocarstw”. Powstają nowe państwa, a w ich wnętrzu konflikty o podział władzy. Jedną z przyczyn jest również nadużywanie siły do rozwiązywania problemów spornych, czego przykładem są obszary postradzieckie. Nieposzanowanie prawa do samostanowienia narodów powoduje ingerencję w sprawy wewnętrzne państw strony trzeciej, co często powoduje wybuch konfliktu wewnętrznego.

Najtragiczniejsze są konflikty o podłożu religijnym, których przesłanek nie można racjonalnie wytłumaczyć i doprowadzić do ich pokojowego zakończenia. Współcześnie, wszyscy zwracają uwagę na zagrożenia międzynarodowym terroryzmem. Społeczność międzynarodowa podjęła wspólne wysiłki w walce z międzynarodowym terroryzmem zapominając, że najpierw należy zneutralizować przyczyny społeczne tego zjawiska. Jednym z aspektów współczesnych konfliktów wewnętrznych jest nieposzanowanie prawa człowieka na świecie. Społeczność międzynarodowa niekiedy nie dostrzega właściwych sygnałów dotyczących naruszania prawa człowieka, interpretując to jako poszanowanie wewnętrznej suwerenności podmiotów prawnych. Wyeliminowanie z życia społecznego konfliktów jest niemożliwe, dlatego też powinniśmy nauczyć się zarządzać sytuacjami kryzysowymi. Wymaga to monitorowanie potencjalnych zagrożeń i wczesne przeciwdziałanie ich eskalacji.

Zagrożenia ekonomiczno-gospodarcze, których źródłem jest: destabilizacja gospodarki światowej i międzynarodowych stosunków finansowych; wykorzystywanie gospodarki i ekonomii do uzależnienia ekonomicznego, politycznego i technologicznego; dysproporcja w rozwoju różnych państw i narodów; wzrost przestępczości zorganizowanej na tle gospodarczym. Ta sfera zagrożeń stanowi podstawę społeczną do rozwijania się konfliktów politycznych i cywilizacyjnych. Wszelka destabilizacja w tej sferze powoduje negatywne perturbacje we wszelkich sferach życia społecznego i jest przyczyną rozwoju przestępczości zorganizowanej.

Zagrożenia cywilizacyjno-kulturowe, których źródłem jest: narastanie sporów między różnymi kulturami i grupami etnicznymi; upadku autorytetów we wszelkich sferach życia społecznego - zanikanie granic między dobrem i złem; wykorzystanie zdobyczy nauki przeciw ludzkości.

Tego typu zagrożenia są typowe dla powstawania nowych państw oraz budowania przywództwa w regionie.

Zagrożenia ekologiczne, których źródłem jest: załamanie równowagi w przyrodzie; zanieczyszczenie środowiska naturalnego; postępująca degradacja wielu ekosystemów. Wynika to również z nadmiernej eksploatacji surowców naturalnych. Stąd powiązania zagrożeń ekologicznych z ekonomicznymi, które są ich główną przyczyną.

Analiza zagrożeń wskazuje, iż działanie na przyczyny sytuacji kryzysowych wymagają od sił pokojowych umiejętności działania w różnym środowisku konfliktowym. Przedmiot sporu nie zawsze będzie możliwy do jednoznacznego zdefiniowania. Zasady działania będą różne od tradycyjnych, w których wymagane będzie od sił pokojowych jednoczesne działanie metodami walki zbrojnej oraz spełnianie funkcji ochronnych i humanitarnych.

Podstawowym zadaniem społeczności międzynarodowej będzie postrzeganie zagrożeń i podejmowanie decyzji o zarządzaniu sytuacjami kryzysowymi lub działaniu bezpośrednio na kryzys. Natomiast zadaniem wydzielonych sił pokojowych w aspekcie operacji reagowania kryzysowego i pokojowych powinno być utrzymywanie gotowości do ich organizowania i prowadzenia. Podstawowe wymagania wobec sił zbrojnych biorących w nich udział będą skupiały się na ich zdolności i gotowości do natychmiastowego podjęcia zadań. Stąd współczesne siły zbrojne powinny posiadać zdolność do sprawnego, szybkiego i skutecznego przemieszczenia znacznych sił poza terytorium własnego państwa. Niezbędne jest dokonanie zmian głównie w zakresie mobilności strategicznej. Z problemami mobilności strategicznej nierozdzielnie związane jest posiadanie optymalnych struktur, adekwatnych do przewidywanych działań. Wymaga to przeorientowania i dokonania zmian w proporcjach sił lekkich, posiadających mobilność taktyczną w stosunku do sił ciężkich. Uczestnictwo w realizacji zadań reagowania kryzysowego i pokojowych wymaga pełnego uzawodowienia i nowoczesnego uzbrojenia, skutecznego w środowisku działania. Należy liczyć się, iż współczesne operacje o charakterze pokojowym będą wielofunkcyjne, wymagające jednoczesnej realizacji wielu zadań pokojowych oraz związanych z zabezpieczeniem pobytu sił pokojowych poza obszarem własnego kraju.

3.2. Treść zadań w operacjach o charakterze pokojowym

Na przestrzeni lat, począwszy od zaangażowania sił pokojowych w Palestynie w 1948r. do chwili obecnej, w systemie kształtowania pokoju na świecie ważną rolę odgrywały siły zbrojne. *W operacjach o charakterze pokojowym rola sił zbrojnych i ich zadania determinowane są ideą kształtowania pokoju, a nie pobicia przeciwnika.* Stąd wynika, *nowa*

terminowane są ideą kształtowania pokoju, a nie pobicia przeciwnika. Stąd wynika, *nowa rola sił zbrojnych, różna od ich pierwotnego przeznaczenia.* Pierwotnie misją sił zbrojnych było powiększenie terytorium i znaczenia własnego państwa. Takie zadania siły zbrojne różnych państw realizowały z większym lub mniejszym natężeniem jeszcze do końca pierwszej połowy XX wieku. Przełom w rozumieniu misji sił zbrojnych w różnych częściach świata następuje po zakończeniu procesów kształtowania i uznania granic państwowych. Stabilizacja granic zmienia misję sił zbrojnych, którą obecnie w wielu państwach jest *zachowanie suwerenności i nienaruszalności terytorialnej własnego państwa lub państw sojuszniczych.* Współcześnie, coraz częściej siłom zbrojnym na świecie przypisuje się zadania zapobiegania konfliktom, stabilizacji i wymuszania pokoju.

Po zgubnych dla ludzkości doświadczeniach z wojen światowych i konfliktów regionalnych XX w., społeczność międzynarodowa zaczyna postrzegać pokój, jako dobro nadrzędne. W procesie kształtowania pokoju ważną rolę odgrywają siły pokojowe ONZ. W Karcie Narodów Zjednoczonych przewiduje się możliwość powołania i użycia międzynarodowych sił pokojowych w celu utrzymania lub ustanowienia pokoju. W koncepcji ONZ *siły pokojowe*² powoływane są na zasadzie, dobrowolnego, deklarowanego Radzie Bezpieczeństwa udziału jej członków. Współcześnie coraz częściej zwraca się uwagę na potrzebę posiadania przez międzynarodowe organizacje pokojowe sprawnego instrumentu do szybkiego reagowania na przyczyny kryzysów lub ich skutki. *Stąd na członkach ONZ spoczywa odpowiedzialność posiadania narodowych sił zdolnych do uczestnictwa w operacjach o charakterze pokojowym. W tym aspekcie również jest ważne podtrzymywanie deklaracji NATO w zakresie uczestnictwa w operacjach wspierających pokój.*

Operacje o charakterze pokojowym identyfikowane są z użyciem sił zbrojnych, których celem jest przywrócenie pokoju i stabilizacja sytuacji w rejonie kryzysowym. Współczesność wskazuje, iż spektrum zadań pokojowych poszerza się ze względu na charakter zagrożeń. Stąd w krajach demokratycznych wyznacza się siłom zbrojnym nowe zadania, skierowane na monitorowanie zagrożeń i uczestnictwo w ich likwidacji. Związane jest to z postrzeganiem i budowaniem własnego bezpieczeństwa w oparciu o bezpieczeństwo zbiorowe.

Postrzeganie pokoju, jako dobra naczelnego wymaga od społeczności międzynarodowej systemowego podejścia do przeciwdziałania zagrożeniom. Stąd należy monitorować ob-

² „Siły pokojowe ONZ, narodowe kontyngenty sił zbrojnych oddane do dyspozycji ONZ lub organizacji regionalnej, np. Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie dla przeprowadzenia konkretnych operacji pokojowych, powoływane w trybie doraźnym przez Zgromadzenie Ogólne lub Radę Bezpieczeństwa ONZ.” Zob., Encyklopedia PWN, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.

szary konfliktogennie, podejmować przeciwdziałanie powstawaniu konfliktów, a w przypadku ich powstania działać na ich przyczyny lub skutki. Po usunięciu przyczyny sporu należy wzmacniać zachowania pokojowe. W aspekcie powyższych uwarunkowań w zarządzaniu sytuacjami kryzysowymi można wyróżnić grupy zadań do realizacji przez siły pokojowe. Powyższe uwarunkowania wskazują na zadania: prewencyjne, wymuszające i wspierające zachowania pokojowe. Charakter współczesnych operacji pokojowych wskazuje również na podobny zakres zadań. Pierwotne operacje zatraciły swój charakter pasywnych misji obserwacyjno-rozdzielających. Obecne operacje o charakterze pokojowym stanowią formy polityczno-ekonomicznych i militarnych międzynarodowych przedsięwzięć o charakterze **prewencyjnym, wymuszającym lub wspierającym pokój**.

W działaniach **prewencyjnych** podejmowane są przedsięwzięcia zmierzające do powstrzymania rozwoju zaistniałego konfliktu i niedopuszczenia do jego przerodzenia się w formę zagrożenia wewnętrznego lub międzynarodowego. Zapobieganie konfliktom obejmuje stwarzanie warunków do dialogu i porozumienia przez różne formy pomocy i nacisku na forum politycznym, wprowadzanie ograniczeń i zakazów, do odstraszenia militarnego włącznie. Grupa tych zadań obejmuje:

- działania prewencyjne (dyplomacja prewencyjna, negocjacje, rokowania, badanie przyczyn);
- tworzenie pokoju (misje dobrych usług, pośrednictwo, koncyliacja);
- nakłanianie do pokoju i powstrzymywanie rozwoju kryzysu (prezentacja stanowisk organizacji pokojowych, proponowanie stronom warunków porozumienia, demonstracja woli interwencji, demonstracja siły).

Działania te mogą być wspierane przez siły zbrojne. Skuteczne formy wsparcia militarnego to demonstracja siły i woli interwencji, w rezultacie realizowana jest zasada przeciwkoncentracji. Następuje również odstraszanie przed naruszaniem prawa oraz nakłanianie do ustępstw przez egzekwowanie sankcji (blokady granic, portów, przestrzeni powietrznej, kontrola przestrzegania embarga itp.).

Wymuszanie należy zaliczyć do działania podejmowanego w sytuacjach, kiedy dążenie do porozumienia stron i utrzymania pokoju zakończyły się niepowodzeniem i narasta zagrożenie bezpieczeństwa światowego lub regionalnego. Odpowiednio do zaistniałej sytuacji podejmowane są działania angażujące wszelkie dostępne środki w celu wymuszenia zachowań pokojowych. Obejmują one również użycie siły zbrojnej, których zadaniem jest wymuszanie pokoju poprzez nadzorowanie wprowadzonych sankcji, interwencje, akcje specjalne,

uderzenia militarne o ograniczonym celu. Interwencje sił pokojowych są skierowane przeciw agresji lub w obronie łamanych praw mniejszości, jak również w celach humanitarnych.

W działaniach wymuszających szczególną rangę mają działania zbrojne o ograniczonym celu. Do takich działań można zaliczyć interwencję w Zatoce Perskiej w 1991 roku oraz działania w byłej Jugosławii w 1999 roku. Wymuszenie skierowane jest na bezpośrednią przyczynę sytuacji konfliktowej. Po usunięciu przyczyny kryzysu zasadność działania militarnego ustaje.

Do zadań **wspierających** zalicza się: rozdzielenie stron, kontrolę i monitorowanie sytuacji oraz utrzymywanie ograniczeń i zakazów poprzez rozmieszczanie wojsk, wykonywanie lotów samolotów itp. Niezwykle ważna jest pomoc sił pokojowych w odbudowie struktur państwa. Może przyjmować ona różne formy działań wspierających, takie jak: ochrona obiektów administracji państwowej, pomoc w organizacji i przeprowadzeniu demokratycznych wyborów, zapewnianie warunków do przyjęcia i dystrybucji środków pomocy.

W regionach wyniszczonych przez działania wojenne, ważne znaczenie ma pomoc humanitarna udzielana przez siły pokojowe. Udzielanie pomocy humanitarnej może być podejmowane w różnych etapach rozwoju sytuacji kryzysowej, często równoległe z działaniami wymuszającymi.

W dotychczasowej charakterystyce operacji wskazywano na zadania realizowane przez siły pokojowe oraz całą gamę zadań realizowanych przez czynniki polityczne operacji. Z punktu sił pokojowych prowadzone są działania operacyjne, których zadaniem jest stworzenie warunków do pokojowego zakończenia konfliktu. Stąd mówiąc o zadaniach w operacjach o charakterze pokojowym celowo jest definiować grupy tych zadań, jako działania operacyjne. *Do działań operacyjnych w operacjach reagowania kryzysowego i pokojowych zalicza się takie użycie sił pokojowych, w którego efekcie powinno nastąpić pośrednie lub bezpośrednie osiągnięcie celu działań militarnych w operacji.* Celem działań operacyjnych w sferze militarnej nie jest coś lub ktoś, a sprawa dotycząca pokojowego rozwiązania sporu. *Do głównych zadań operacyjnych w operacjach o charakterze pokojowym z punktu wojskowego celowo jest zaliczyć: przeciwkoncentrację, blokadę, podtrzymywanie rozdziału stron konfliktu, dozorowanie obszaru kryzysu, wspieranie miejscowej ludności i administracji w utrwalaniu pokojowych procesów, incydentalne akcje bojowe o ograniczonym celu.*

Przeciwkoncentracja wskazuje na determinację regionalnej lub światowej organizacji pokojowej w angażowaniu siły do rozwiązywania sporu. W literaturze przedmiotu postrzegane jest to jako prewencyjne rozmieszczenie sił, a niekiedy nawet szerzej, jako działania

prewencyjne. Warunkiem niezbędnym do prewencyjnego rozmieszczenia sił jest określenie przez Radę Bezpieczeństwa mandatu³ i zgoda państw na terytorium, których będą prowadzone działania. W istocie siły pokojowe demonstrują swoją gotowość, której efekty powinny doprowadzić do eskalacji napięć w konflikcie. Z punktu operacyjnego istotny jest efekt działania militarnego, który wspiera zamierzenia polityczne organu kierującego operacją.

Blokada to zespół działań realizowanych w różnych środowiskach operacji. Głównym zadaniem blokady jest izolowanie rejonu kryzysu. Zespół działań operacyjnych obejmuje takie działania, które bezpośrednio realizowane są przez siły pokojowe. Działania operacyjne w formie blokady realizowane są w wyniku nałożonych sankcji na strony sporu. Sankcje dotyczą sfery ograniczeń, a nie działań operacyjnych. Sankcje i embargo - polegają na próbie wywarcia presji na strony konfliktu przez Radę Bezpieczeństwa ONZ. Należy podkreślić, że siły lotnicze oraz morskie są zdolne do wyegzekwowania i wspierania tego typu działań pokojowych. Do spełnienia podobnej roli mogą być użyte siły lądowe, na przykład do nadzorowania granic lądowych.

Podtrzymywanie rozdziału stron konfliktu dotyczy sytuowania sił pokojowych w strefie buforowej i nadzorowanie przestrzegania postanowień międzynarodowych. W trakcie realizacji głównego zadania, którym jest utrzymanie rozdziału występują formy taktycznego działania takie jak: patrolowanie, obserwacja, itp.

Dozorowanie polega na monitorowaniu przez środki będące w dyspozycji sił pokojowych obszaru kryzysowego. Świadomość prowadzenia przez siły pokojowe obserwacji oraz sprawowanie nadzoru może być czynnikiem odstrasżającym, wpływającym zapobiegawczo na rozwój sytuacji kryzysowych. Odwrotnie do działań wojennych szczegóły z dozorowania obszaru podaje się do wiadomości publicznej oraz bezpośrednio do krajów, których problem dotyczy.

Wspieranie miejscowej ludności i administracji w utrwalaniu zachowań pokojowych polega na udzielaniu im pomocy w powrocie do normalności. Siły pokojowe spełniają funkcje policyjne i ochronne oraz realizują zadania współpracy cywilno wojskowej.

Incydentalne akcje bojowe o ograniczonym celu polegają na podjęciu takich zadań, których przedmiotem są siły ekstremalne.

Analizując treści związane z podstawowymi rodzajami operacji wsparcia pokoju w doktrynie NATO należy stwierdzić, iż udział w nich wydzielonych komponentów wojskowych z państw członkowskich Sojuszu może obejmować szereg, bardzo złożonych działań. Od-

³ Mandat – określenie podstaw prawnych operacji (legalizacja), jej charakter, ograniczenia i zastrzeżenia, cele strategiczne oraz pożądany stan po zakończeniu operacji.

zwierciedlone jest to w nowej koncepcji Strategicznej Sojuszu, w której zmienia się pogląd na potencjalny charakter współczesnych zagrożeń. Jako mało prawdopodobne ocenia się zagrożenie globalne, postrzegane przez pryzmat agresji na dużą skalę, skierowane przeciwko jednemu lub kilku członkom Sojuszu. Natomiast potencjalne zagrożenie dla jego bezpieczeństwa upatrywane jest jako konsekwencja konfliktów regionalnych, walk o podłoże etnicznym lub innych kryzysów poza terytorium NATO.

Pomimo to, że misją sił zbrojnych nie jest niesienie pomocy humanitarnej, to we współczesnych sytuacjach kryzysowych taka działalność zajmuje w zadaniach sił pokojowych dużo miejsca. Niesienie pomocy humanitarnej realizowane jest równoległe z innymi zadaniami sił pokojowych, a niekiedy jest ich główną treścią. Pomoc humanitarna obejmuje dostarczanie podstawowych środków niezbędnych do przeżycia zagrożonej ludności. W rejonach objętych kryzysami wewnętrznymi siły pokojowe głównie konwojują transporty z pomocą humanitarną i nadzorują jej dystrybucję. Na prośbę organizacji pokojowych i humanitarnych NATO może aktywnie uczestniczyć w udzielaniu pomocy humanitarnej w rejonach kryzysowych. Takie działania, jako główne mogą mieć miejsce podczas wspierania miejscowej ludności i administracji w utrwalaniu pokojowych procesów. Takie pojmowanie niesienia pomocy humanitarnej związane jest z kryzysami społecznymi w regionie. Podobny charakter działań będą miały akcje humanitarne w przypadku sytuacji kryzysowych na skutek działania sił natury. Skala zagrożenia może być podobna, ponieważ kryzys powstały w wyniku klęsk żywiołowych może w kolejnym etapie ewoluować w kierunku kryzysu społecznego. Stąd nawet niesienie pomocy humanitarnej wymaga odpowiedniego zachowania bojowego i przygotowania ze względu na potencjalne zagrożenia. Niesienie pomocy humanitarnej to nie tylko dostarczanie artykułów do przetrwania ludności, to również prowadzenie akcji ratowniczych i innych usuwających skutki klęsk żywiołowych. Skala zadań w akcjach humanitarnych posiada dużą rozpiętość od dostarczania artykułów do usuwania skutków sytuacji kryzysowych.

Z niesieniem pomocy humanitarnej związane są również zadania dotyczące ochrony praw człowieka. Mogą posiadać odrębny charakter lub być realizowane równoległe z innymi zadaniami. Zaangażowanie sił pokojowych może posiadać różny charakter związany z sytuacją kryzysową. Może to być działanie dotyczące ochrony ludności i zapewnienie im możliwości demokratycznego decydowania o swej przyszłości. Innym aspektem jest przeciwdziałanie ludobójstwu, ponieważ wymaga to zaangażowania innych sił. Skala zadań jest bardzo rozległa i ich realizacja może odbywać się równoległe z innymi lub jako zadanie główne.

We współczesnym świecie, a głównie w państwach demokratycznych zmienia się misja sił zbrojnych. Siły zbrojne realizować będą funkcje związane z uwiarygodnianiem i wsparciem polityki w kształtowaniu pokoju na świecie. Stąd ich formą użycia w okresie pokoju i kryzysu będą operacje reagowania kryzysowego i pokojowe. Operacje reagowania kryzysowego powinny być organizowane w te obszary konfliktogenne, w których rozwój sytuacji zmierza w kierunku eskalacji kryzysu. Natomiast operacje pokojowe powinny dotyczyć sytuacji kryzysowych, w których strony sporu deklarują i zmierzają w kierunku pokojowego zakończenia konfliktu. Stąd adekwatnie do rodzaju zagrożenia i charakteru operacji można wyróżnić grupy zadań do sił zbrojnych jako: *interwencje zbrojne o ograniczonym celu militarnym* oraz *działania pokojowe*. Zadania realizowane w jednym i drugim przypadku służą kreowaniu polityki pokojowej na świecie.

Interwencje zbrojne o ograniczonym celu militarnym wymagają zaangażowania organu wojskowego do ich organizacji. Wymagana jest również rezolucja Rady Bezpieczeństwa, ale w tych działaniach strony sporu nie akceptują takiego działania, bo w istocie jest skierowane przeciwko nim. Do realizacji zadań tworzone są zgrupowania zadaniowe. Działania mają charakter akcji specjalnych, a ich planowanie i realizacja jest niejawna. Związane jest to z zachowaniem bezpieczeństwa oraz powodzeniem akcji. Współcześnie zakłada się, iż tego rodzaju działania powinna cechować precyzja i krótkotrwałość. Przewiduje się, iż tego rodzaju działania będą skierowane na:

- ośrodki szkolenia terrorystów;
- ośrodki zorganizowanej przestępczości;
- ośrodki produkujące lub rozprowadzające broń klasyczną i masowego rażenia;
- ośrodki władzy kreującej zagrożenie dla zbiorowego bezpieczeństwa;
- ewakuację osób z rejonu konfliktu.

Zadania w działaniach pokojowych zwykle następują po ustabilizowaniu się konfliktu lub po wprowadzeniu rozejmu i zawieszeniu działań zbrojnych przez strony konfliktu. Oznacza to, że w rezultacie strony sporu zastosowały się do rezolucji Rady Bezpieczeństwa. Zasadniczym celem interwencji sił pokojowych w tym etapie kryzysu jest doprowadzenie wszelkimi dostępnymi sposobami do zawieszenia broni i utrzymania postanowień rozejmu. Stanowi to podstawę do budowania pokoju. Przewiduje się, iż tego rodzaju działania pokojowe będą skierowane na:

- utrzymanie rozdziału stron konfliktu;
- osłonę ludności poszkodowanej;

- osłonę zagrożonych grup etnicznych;
- ochronę dóbr materialnych w rejonie kryzysu;
- osłonę konwojów;
- wspieranie miejscowej ludności i administracji w pokojowym rozwiązywaniu sporów.

Pomimo zróżnicowania zadań oraz ich sposobów realizacji należy mieć świadomość, iż służą wspieraniu polityki organizacji kreującej pokój. Stąd można postawić tezę, że ***jedynym usprawiedliwionym użyciem siły jest zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa na warunkach prawa międzynarodowego***. Problematyka operacji o charakterze pokojowym zajmuje coraz bardziej znaczące miejsce w doktrynach wielu państw, jako środek przeciwdziałania zagrożeniom pośrednim.

4. PROCES PRZYGOTOWANIA WOJSK LĄDOWYCH DO OPERACJI O CHARAKTERZE POKOJOWYM

4.1. Doświadczenia wybranych państw dotyczące przygotowywania wojsk do operacji o charakterze pokojowym

Odpowiednie przygotowanie wojsk do przewidywanych zadań jest nieodłącznym czynnikiem warunkującym skuteczne ich działanie. Nie inaczej odnosi się to do przygotowania wojsk do operacji o charakterze pokojowym. Tematyka związana z operacjami wsparcia pokoju znajduje się w programach szkolenia wielu państw, ale nie jest już to wystarczające w obliczu permanentnie zmieniających się uwarunkowań środowiska bezpieczeństwa. Odchodzi się od przygotowania jednostek operacyjnych tylko w oparciu o szkolenie programowe. Obecnie widoczne są tendencje do organizowania wyspecjalizowanych ośrodków szkolenia, często przy wspólnym udziale kilku państw. Ośrodki te w większości przeznaczone są do szkolenia narodowych jednostek, ale przygotowanie ma charakter międzynarodowy. Bardzo dobrym tego przykładem są *państwa skandynawskie*.

Państwa te ściśle współpracują ze sobą w kwestii przygotowania personelu wojskowego do operacji wsparcia pokoju. Dotyczy to przede wszystkim szkolenia oraz zabezpieczenia logistycznego. System przygotowania wojsk do realizacji zadań w operacjach o charakterze pokojowym polega na wyspecjalizowaniu się poszczególnych ośrodków w szkoleniu określonych funkcji. W br. przewidziano kilkadziesiąt różnego rodzaju kursów (niektóre z nich kilkakrotnie w ciągu roku)¹:

➤ Dania:

- CIMIC (*Civil Military Cooperation*) – Kurs współpracy cywilno-wojskowej;
- UNMILPOC (*Military Police Officer Course*) – Kurs oficerów żandarmerii wojskowej;

➤ Finlandia:

- EOD (*Engineering and Mineclearing*) – Kurs saperski;
- IntCIS (*Communication and Information System*) – Kurs łączności i informacji;
- OSCE/EU MOC (*Monitor and Observer Course*) – Kurs obserwatorów OBWE i UE;
- UNMOC (*Military Observer Course*) – Kurs wojskowych obserwatorów ONZ;

➤ Norwegia

- IntCOC (*Commanding Officer Course*) – Kurs dowódców;

¹ www.nordcaps.org/start.htm

- IntSLOC (*Senior Logistic Officer Course*) – Kurs starszych oficerów logistyki;
 - IntSupSOC (*Support Staff Officer Course*) – Kurs oficerów wsparcia sztabu;
 - NATO/PfPLOC (*Logistic Officer Course*) – Kurs oficerów logistyki NATO/PdP;
 - UNLOC (*Logistic Officer Course*) – Kurs oficerów logistyki ONZ
- Szwecja:
- UNSOC (*United Nations Staff Officers Course*) – Kurs oficerów sztabu ONZ;
 - UNCIVSOC (*UN Civilian Staff Officers Course*) – Kurs przedstawicieli cywilnych organizacji politycznych lub humanitarnych;
 - UNPCC (*UN Police Commanders Course*) – Kurs oficerów policji;
 - UNJOC (*UN Junior Officers Course*) – Kurs oficerów młodszych;
 - PfPJSOC (*PfP Junior Staff Officers Course*) – Kurs młodszych oficerów sztabu;
 - PfPSOC (*PfP Staff Officers Course*) – Kurs oficerów sztabu;
 - PfPXPCC (*PfP Exercise Planners Course*) – Kurs opracowania ćwiczeń;

System ten daje możliwość skupienia wysiłku na optymalnym przygotowaniu wojsk do przewidywanych zadań. Wiąże się to również z profesjonalną kadrą instruktorskodydaktyczną, a także z odpowiednią bazą szkoleniową (przede wszystkim sprzęt, pomoce szkoleniowe, place ćwiczeń).

W **Danii** do uczestniczenia w operacjach pokojowych przygotowywane są przede wszystkim pododdziały sił szybkiego reagowania. Szkolenie do potrzeb operacji pokojowych jest integralną częścią systemu szkolenia całości sił zbrojnych. W ramach tego systemu realizowane są następujące jego części:

- ◆ szkolenie ogólnowojskowe – dotyczy szkolenia pojedynczego żołnierza podczas wykonywania standardowych zadań w ramach operacji pokojowej. Tematyka szkolenia obejmuje: działanie na posterunku, na punktach kontrolnych, przeszukiwanie, konwojowanie, patrolowanie, szkolenie z łączności w języku angielskim i duńskim;
- ◆ szkolenie sił szybkiego reagowania – dotyczy kontroli zamieszek, eskortowanie, rozbudowę fortyfikacyjną oraz szkolenie saperskie;
- ◆ szkolenie przed wyjazdem w rejon mandatowy kontyngentu – obejmuje rzeczywistą problematykę zadań z rejonu mandatowego i dotyczy tylko wyznaczonego kontyngentu.

W ramach współpracy państw skandynawskich w ośrodku duńskim² prowadzi się szkolenie na następujących kursach³:

- CIMIC (*Civil Military Cooperation*) – Kurs współpracy cywilno-wojskowej – organizowany dwa razy w roku, trwa 6 dni i uczestniczą w nim oficerowie ze wszystkich państw nordyckich, a także jest dostępny dla innych państw. Zajęcia dotyczą organizacji, zadań i działalności ONZ, a w szczególności doktryny i procedur dotyczących współpracy cywilno-wojskowej. Omawiana jest rola międzynarodowych i pozarządowych organizacji w operacjach wsparcia pokoju oraz relacje z cywilnymi władzami;
- UNMILPOC (*Military Police Officer Course*) – Kurs oficerów żandarmerii wojskowej – organizowany dwa razy w roku, trwa trzy tygodnie i uczestniczą w nim oficerowie ze wszystkich państw nordyckich, a także jest dostępny dla innych państw. Główny nacisk w ramach tego kursu kładzie się na kwestiach związanych z zaprowadzaniem prawa i porządku oraz dyscypliny, współpracą z lokalnymi władzami i policją (w tym wiadomości o podstawowych dokumentach prawnych i policyjnych), a także z kontrolowaniem zamieszek i demonstracji.

W ramach wspólnego przygotowywania kontyngentów sił pokojowych z państw skandynawskich w **Finlandii** prowadzone są następujące kursy:

- EOD (*Engineering and Mineclearing*) – Kurs saperski;
- IntCIS (*Communication and Information System*) – Kurs łączności i informacji;
- OSCE/EU MOC (*Monitor and Observer Course*) – Kurs obserwatorów OBWE i UE;
- UNMOC (*Military Observer Course*) – Kurs wojskowych obserwatorów ONZ;

Analizując system przygotowania do operacji o charakterze pokojowym w Finlandii należy zwrócić szczególną uwagę na kursy obserwatorów odbywające się w centrum szkolenia w Niinisalo⁴. Kursy te trwają 3 tygodnie i obejmują następującą tematykę⁵:

- ✓ organizacja i historia ONZ, OBWE, UE;
- ✓ obowiązki obserwatora;
- ✓ aspekty polityczne, kulturowe i religijne oraz inne istotne kwestie na obszarze operacji;

² Danish Army Logistics School w Aalborg.

³ www.nordcaps.org/docs/IndividualCourses

⁴ Finnish Defence Forces International Centre – FINCENT.

⁵ www.nordcaps.org/docs/IndividualCourses

- ✓ informacja dotycząca warunków klimatycznych, topograficznych i geograficznych oraz specyfiki ochrony środowiska na obszarze operacji;
- ✓ procedury operacyjne, w tym tworzenie dokumentów i procedury łączności;
- ✓ rozpoznawanie i znajomość sprzętu bojowego będącego na wyposażeniu stron konfliktu.

W ramach tych kursów dużą rolę odgrywają zajęcia praktyczne, w których duży nacisk kładzie się na urealnienie sytuacji, w jakich może się znaleźć obserwator wojskowy. W związku ze specyfiką zadań realizowanych przez obserwatorów, przygotowuje się ich do prowadzenia negocjacji i mediacji. Istotną rolę odgrywa również praca bezpośrednio na posterunkach obserwacyjnych. Kolejnym elementem szkolenia jest przygotowanie obserwatorów do inspekcji sił stron konfliktu. W tym, między innymi uczy się zachowania w przypadkach odmowy dokonania inspekcji, restrykcji w prawie swobodnego poruszania się itp. Omawiane są i praktycznie ćwiczone sytuacje niebezpieczne takie jak: porwania, uprowadzenia (*sprzętu, mienia, osób*), zachowanie się obserwatorów w warunkach ostrzału przez strony konfliktu (*przy wykorzystaniu grup pozorujących i podgrywających ćwiczenie*). Kursy te kończą się ćwiczeniami praktycznymi i egzaminem.

Norwegia specjalizuje się głównie w przygotowywaniu personelu logistycznego i wsparcia. W ośrodku norweskim prowadzi się następujące kursy:

- IntSLOC (*Senior Logistic Officer Course*) – Kurs starszych oficerów logistyki;
- NATO/PfPLOC (*Logistic Officer Course*) – Kurs oficerów logistyki NATO/PdP;
- UNLOC (*Logistic Officer Course*) – Kurs oficerów logistyki ONZ;
- IntCOC (*Commanding Officer Course*) – Kurs dowódców;
- IntSupSOC (*Support Staff Officer Course*) – Kurs oficerów wsparcia sztabu;

Kursy oficerów logistyki obejmują:

- ❖ teorię operacji wsparcia pokoju, w tym procedury operacyjne i logistyczne;
- ❖ wnioski z doświadczeń z poprzednich operacji wsparcia pokoju;
- ❖ informacje dotyczące obszaru, na którym będzie prowadzona operacja wsparcia pokoju (zagadnienia dotyczące kultury, właściwości geograficznych, historii);
- ❖ zasady działania podczas określonej operacji;
- ❖ zasady ochrony zdrowia;
- ❖ zasady patrolowania, eskortowania, zatrzymywania itp.;
- ❖ ochrona konwojów.

Udział **Szwecji** w operacjach wsparcia pokoju jest jednym z głównych zadań dla ich sił zbrojnych. Dlatego też, posiadają one jeden z najnowocześniejszych ośrodków szkolenia na potrzeby tego typu operacji, jakim jest SWEDINT⁶ (*Swedish Armed Forces International Centre*).

Szwecja uczestniczy w misjach pokojowych od 1948 roku. Aby sprostać nowym wyzwaniom oraz zwiększonej różnorodności realizowanych zadań w 1956 roku została utworzona pierwsza samodzielna sekcja ONZ w Sztacie Szwedzkich Sił Zbrojnych. Od tego czasu trwa ewolucja szwedzkiego systemu przygotowania wojsk do operacji o charakterze pokojowym. Zmiany te mają na celu osiągnięcie najwyższego poziomu przygotowania uczestników operacji pokojowych do coraz bardziej skomplikowanych i zróżnicowanych ich uwarunkowań. W 1961 utworzono Centrum Szkolenia dla Operacji Wsparcia Pokoju⁷. Było to wynikiem współpracy państw skandynawskich⁸ w zakresie szkolenia sił pokojowych w latach sześćdziesiątych XX wieku. Szwecja przyłączyła się do programu „PdP”⁹ w 1994 roku, a następnie w tym zakresie przeprowadziła pierwszy kurs w 1996, by rok później zrealizować pierwsze ćwiczenie pk: „Co-operative Bear”. W 1997 roku centrum te stało się częścią SWEDINT.

Nadrzędnym celem działalności SWEDINT jest promowanie międzynarodowej współpracy. Jest przykładem międzynarodowej współpracy odnośnie organizacji i realizacji szkolenia niezbędnego dla skutecznego przygotowania jednostek do operacji o charakterze pokojowym. Ośrodek ten posiada wieloletnie doświadczenie odnośnie współpracy z organizacjami cywilnymi. Centrum to stało się ważnym ośrodkiem w szeroko rozumianym systemie wsparcia pokoju. Jest to również ośrodek szkolenia sił w ramach programu „PdP”. Narodowe i międzynarodowe grupy mają możliwość zdobywania wiedzy i podnoszenia swoich kwalifikacji w zakresie misji o charakterze pokojowym. Mogą to być również rządowe¹⁰ i pozarządowe¹¹ organizacje. Znajdujące się tam wyposażenie i infrastruktura, włącznie z Centrum Symulacji i Gier, umożliwiają prowadzenie różnego rodzaju kursów (podstawowych i do konkretnych misji). SWEDINT może organizować i prowadzić różnego rodzaju ćwiczenia,

⁶ <http://www.swedint.mil.se>

⁷ Od stycznia 2004 roku SWEDINT jest częścią szwedzkiego Pułku „Life Guards” i mieści się Kungsängen, 30 km na północ od Sztokholmu.

⁸ NORDCAPs – Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support.

⁹ „PdP” – „Partnerstwo dla Pokoju” (PfP – Partnership for Peace).

¹⁰ Governmental Organisations – GO.

¹¹ Non-governmental Organisations – NGO.

w tym także ćwiczenia ze wspomaganiem komputerowym¹² oraz inne przedsięwzięcia w ramach szkolenia do operacji o charakterze pokojowym.

Zadaniem SWEDINT jest przede wszystkim:

- szkolenie szwedzkiego i międzynarodowego personelu w zakresie pracy sztabowej w operacjach o charakterze pokojowym;
- wsparcie szwedzkich jednostek i żołnierzy w sprawach narodowych;
- rozwijanie i koordynowanie szwedzkiego udziału w operacjach;
- planowanie i realizacja szkolenia w ramach programu „PdP”.

Sztab SWEDINT składa się z 40 oficerów wojska i policji oraz osób cywilnych. Każdego roku organizowanych jest ok. 25 kursów pod egidą NATO/PfP i ONZ, w których uczestniczy ok. 3 tysiące słuchaczy z wojska, policji oraz organizacji rządowych i pozarządowych. Do tej pory ze szkolenia w tym centrum skorzystali przedstawiciele z 81 państw.

Szkolenie PdP obejmuje:

- Kurs PfPJSOC (*PfP Junior Staff Officers Course*) – jest to dwutygodniowy kurs mający na celu zapoznanie młodszych oficerów sztabu z procedurami NATO podczas operacji wsparcia pokoju. Dzięki temu będą oni mogli pracować w dowództwach i sztabach międzynarodowych batalionów lub innych dowództwach kierowanych przez NATO. Cele szkolenia są określone poprzez wymagania, które uczestnik kursu musi sprostać. A zatem na zakończenie szkolenia uczestnik kursu powinien:
 - ❖ posiadać podstawową wiedzę dotyczącą struktur wojskowych NATO;
 - ❖ rozumieć obecną politykę i doktrynę NATO odnośnie operacji wsparcia pokoju;
 - ❖ znać cywilne i wojskowe organizacje zwykle uczestniczące w operacjach wsparcia pokoju oraz ich wzajemne relacje;
 - ❖ rozumieć struktury dowodzenia i łączności oraz procedury w operacjach wsparcia pokoju prowadzonych przez NATO;
 - ❖ znać zasady kontaktów z mediami;
 - ❖ rozumieć rolę i mechanizmy prowadzenia negocjacji oraz mediacji, a także wykorzystanie tłumaczy;
 - ❖ rozumieć system logistyczny (struktury i funkcje) NATO w operacjach wsparcia pokoju;

¹² Computer Assisted Exercise – CAX.

- ❖ rozumieć procedury sztabowe NATO oraz swoją rolę w procesie podejmowania decyzji.
- Kurs PfPSOC (*PfP Staff Officers Course*) – jest to trzytygodniowy kurs mający na celu przygotowanie oficerów sztabu (*uczestnicy kursu muszą posiadać podstawy przygotowania w systemie narodowym*) z państw NATO i PdP do objęcia stanowisk w dowództwach i sztabach międzynarodowych dywizjach (*brygadach*) podczas operacji wsparcia pokoju. Treścią kursu jest:
 - ❖ zapoznanie z systemem sztabu wojskowego NATO oraz z obowiązkami oficerów sztabu;
 - ❖ praca w międzynarodowych sztabach i dowództwach;
 - ❖ współpraca pomiędzy sztabem wojskowym i cywilnymi organami (GOs, NGOs) oraz różnymi stronami zaangażowanymi w konflikcie.
 - ❖ doskonalenie operacyjnych i administracyjnych zasadach, które powinny być zastosowane podczas organizowania i prowadzenia operacji wsparcia pokoju;
 - ❖ przekazanie określonej wiedzy odnośnie kwestii szeroko rozumianego zarządzania kryzysem, w szczególności:
 - użycie sił, zasady użycia sił (ROE);
 - ochrona i bezpieczeństwo sił;
 - sposoby działania (taktyka) w operacjach wsparcia pokoju;
 - techniki negocjacji i porozumienia.
- Kurs PfPXP (*PfP Exercise Planners Course*) – jest to jednodniowy kurs, organizowany wspólnie z Dowództwem Operacyjnym NATO, mającym na celu szkolenie oficerów sztabu z państw NATO i PdP, którzy będą planistami (członkami zespołu opracowującego ćwiczenie) w ćwiczeniach PdP. Kurs ma charakter polaczo-

Oprócz powyższych kursów w centrum są prowadzone różne seminaria i warsztaty w zakresie PdP. Szkolenie PdP jest systematycznie i ciągle udoskonalane poprzez analizę i badanie nowych faktów oraz doświadczeń z obecnych operacji wsparcia pokoju.

W ośrodku prowadzone są kursy i seminaria dotyczące przygotowania osób funkcyjnych przed operacjami pokojowymi prowadzonymi przez ONZ. Ich poziom jest zróżnicowany, ze względu na rodzaj kursu:

- Kurs UNSOC (*United Nations Staff Officers Course*) – jest to trzytygodniowy kurs dla oficerowie w stopniach od kapitana do pułkownika. Celem jest przygotowanie i wyszkolenie oficerów sztabu z różnych państw. Kurs przygotowuje do objęcia stanowisk w międzynarodowych dowództwach i sztabach kontyngentów głównie ONZ, które prowadzą operacje wsparcia pokoju. Treścią szkolenia jest:
 - ❖ zapoznanie z rodzajami systemów sztabów wojskowych, jako wspólnej podstawy do wykonywania obowiązków na określonym stanowisku, włączając w to praktyczną pracę w sztabie;
 - ❖ współpraca wewnątrz sztabu, jak również pomiędzy sztabem wojskowym, a różnymi organami cywilnymi oraz ze stronami zaangażowanymi w konflikt;
 - ❖ przybliżenie operacyjnych i logistycznych zasadach oraz procedur, które mają zastosowanie podczas prowadzenia operacji wsparcia pokoju;
 - ❖ przekazanie wiedzy o operacjach wsparcia pokoju, szczególnie o:
 - zastosowaniu odpowiedniej taktyki i sposobów działania podczas operacji utrzymania pokoju prowadzonych pod egidą ONZ;
 - zasadach użycia siły (ROE – Rules of Engagement);
 - roli i zadaniach sił pokojowych ONZ (w tym obserwatorów wojskowych);
 - sposobach prowadzenia negocjacji i zadaniach personelu łącznikowego;
 - ❖ ogólnych informacjach dotyczących spraw związanych z inicjatywami pokojowymi ONZ oraz doświadczeń z przeprowadzonych operacjach pokojowych i rozwoju obecnie realizowanych operacji.

Kurs UNSOC jest prowadzony równolegle z innymi kursami (*CIVSOC, UNPCC*), co oznacza, że niektóre wykłady i zajęcia praktyczne stanowią część wspólną. Kurs kończony jest ćwiczeniem sztabu połączonego.

- Kurs UNCIVSOC (*UN Civilian Staff Officers Course*) – jest to dwutygodniowy kurs dla przedstawicieli cywilnych organizacji politycznych lub humanitarnych, który ma ich przygotować do pracy podczas operacji wsparcia pokoju prowadzonych pod egidą ONZ lub regionalnej organizacji bezpieczeństwa.
- Kurs UNPCC (*UN Police Commanders Course*) – dwutygodniowy kurs dla oficerów policji, którzy są przewidziani do uczestnictwa w operacji wsparcia pokoju.
- Kurs UNJOC (*UN Junior Officers Course*) – dwutygodniowy kurs mający na celu przygotowanie oficerów młodszych wyznaczonych na stanowiska dowódców kompanii i plutonów podczas operacji wsparcia pokoju prowadzonej pod egidą ONZ lub

innej regionalnej organizacji bezpieczeństwa. Najważniejszymi elementami tego kursu są:

- ❖ informacja dotycząca ONZ i regionalnych organizacji bezpieczeństwa oraz obecnie prowadzonych operacji pokojowych;
 - ❖ wiedza o działaniach zmierzających do kontrolowania konfliktu, szczególnie o:
 - organizacji i funkcjach;
 - roli cywilnych i wojskowych organizacji oraz współpracy pomiędzy nimi;
 - relacjach pomiędzy wojskowym komponentem i władzami lokalnymi;
 - ❖ ćwiczenia w zakresie czynności obserwacyjnych, obsadzania punktów kontrolnych (stałych i ruchomych), eskortowania i innych technik stosowanych podczas operacji pokojowych;
 - ❖ prowadzenie negocjacji;
 - ❖ zasady użycia siły (ROE).
- Seminarium dla Obserwatorów ONZ – zwykle trwające trzy dni i obejmują wykłady prowadzone przez byłych uczestników danej misji przekazujących swoje doświadczenia.

W centrum (*SWEDINT*) prowadzone są również kursy wojskowego języka angielskiego (*Military English Language Course – ME*). Celem tego kursu jest przygotowanie oficerów do uczestniczenia w kursach PdP i w przyszłości do objęcia stanowiska w międzynarodowych sztabach i dowództwach podczas operacji wsparcia pokoju. Podczas tego kursu oficerowie mają się zapoznać z terminologią stosowaną w sztabach NATO. Przed kursem oficerowie powinni posiadać dobry stopień znajomości języka angielskiego, dzięki czemu podczas niego można się skupić tylko na terminologii wojskowej.

Zakres kursu jest następujący:

- ✓ słownictwo;
- ✓ terminologia;
- ✓ skróty i akronimy;
- ✓ plany i rozkazy operacyjne;
- ✓ dowodzenie i łączność;
- ✓ sposoby prowadzenia odpraw;
- ✓ pisanie meldunków.

W przeciwieństwie do skandynawskiego modelu przygotowania do operacji wsparcia pokoju w takich państwach jak *Wielka Brytania, Austria, Belgia, Węgry i Czechy* nie ma

wyspecjalizowanych ośrodków. Żołnierze i jednostki przygotowują się do udziału w tego typu operacji podczas normalnego szkolenia. Tematyka realizowana w jego trakcie obejmuje ogólną teorię przygotowywania i prowadzenia operacji wsparcia pokoju, a w szczególności sposoby działania w podczas operacji wsparcia pokoju (patrolowanie, funkcjonowanie punktów kontrolnych i obserwacyjnych, kontrolę zamieszek i tłumu itp.) oraz zasady użycia siły. Dodatkowo duży nacisk kładzie się na umiejętności radzenia sobie ze stresem.

Brytyjski model¹³ przygotowania jednostek wojskowych do operacji o charakterze pokojowym determinowany jest bogatymi doświadczeniami związanymi z prowadzeniem operacji w różnych częściach świata. Podstawowym celem szkolenia wojskowego jest przygotowanie się do prowadzenia działań wojennych.

Przygotowanie do zadań realizowanych w ramach operacji wsparcia pokoju postrzegane jest jako szkolenie dodatkowe, które nie powinno rozpraszać uwagi organizatorów szkolenia wojsk lądowych od ich głównego zadania. *Podstawą działania w każdej operacji pokojowej jest wykorzystywanie umiejętności nabytych w trakcie szkolenia ogólnowojskowego.* Dotyczy to zarówno zakresu wyszkolenia indywidualnego, zespołowego i specjalistycznego. W zakresie wyszkolenia indywidualnego realizowane jest szkolenie: fizyczne, posługiwanie się bronią, udzielania pierwszej pomocy, obrony przed bronią masowego rażenia. Celem szkolenia zespołowego jest przygotowanie dowództw do wykonywania zadań w ramach pododdziałów i oddziałów. Bardzo ważne są również umiejętności nabyte przez specjalistów, ponieważ niekiedy indywidualne specjalności decydują o zbiorowym wykonaniu zadania.

Brytyjskie wojska lądowe posiadają wieloletnie doświadczenia zgromadzone z uczestnictwa w misjach i operacjach pokojowych. Jedną z zasad uczestnictwa jest wysyłanie na misje zwartych oddziałów. W zależności od potrzeb etatowy oddział lub pododdział może otrzymać wzmocnienie z innego rodzaju wojsk (też w składzie etatowego pododdziału), które zapewnia dowódcy samodzielność działania. Zaletą wysyłania etatowych pododdziałów jest wzajemna znajomość swoich możliwości oraz znajomość procedur ułatwiających realizację zadań, które są przedmiotem przygotowania do operacji. Analiza działań prowadzonych przez brytyjskie wojska lądowe pozwala postawić tezę, że podstawowym „modułem” wojsk lądowych wysyłanym na misje w ramach operacji wsparcia pokoju jest batalion (dywizjon).

¹³ Zob., J. Knetki, System przygotowania zwartych jednostek wojsk lądowych Wielkiej Brytanii do operacji wsparcia pokoju [w] J. Zieliński (red.), Wojska lądowe w operacjach wsparcia pokoju. Materiały z seminarium naukowego, AON, Warszawa 2003, s. 135-149.

Wojska lądowe posiadają wiele ośrodków szkolenia w różnych rejonach świata, które zapewniają różnorodne warunki przygotowania do prowadzenia działań bojowych¹⁴. W zależności od przewidywanego zadania oddział jest szkolony w adekwatnych warunkach.

W procesie szkolenia szczególny nacisk kładzie się na zrozumienie i odmienności od typowych operacji militarnych. Za priorytetowe zadanie przyjmuje się dążenie do zmiany mentalności żołnierzy oraz przygotowanie ich pod względem psychologicznym do prowadzenia tego typu działań.

Bezpośrednio przed rozwinięciem jednostki na obszarze operacji organizowane jest specjalistyczne szkolenie. Specjaliści (np. obserwatorzy, lekarze itp.) uczestniczą w kursach organizowanych ośrodkach kształcenia kadr. Kursy te dotyczą specyfiki i charakterystyki obszaru, w którym będzie ona realizowana. Jeśli chodzi natomiast o pododdział (oddział) przewidywany do realizacji zadań w operacji wsparcia pokoju to szkolenie jest prowadzone przez specjalistyczną jednostkę¹⁵. Szkolenie jest ukierunkowane na realizację zadań do określonej misji w zależności od jej specyfiki (np. inaczej przed Bośnią, inaczej przed Irakiem). Następuje ono tuż przed przegrupowaniem w rejon misji.

Szkolenie poprzedzające rozmieszczenie jednostki w obszarze prowadzenia operacji wsparcia pokoju może obejmować:

- ✓ ugruntowanie umiejętności w posługiwaniu się bronią, uświadomienie zagrożenia, umiejętności przeżycia, zasad udzielania pierwszej pomocy, zapoznanie ze sprzętem występującym w rejonie operacji, wyrabianie umiejętności rozpoznania oraz procedur zachowania i postępowania w różnych sytuacjach, itp.;
- ✓ szkolenie ukierunkowane na przygotowanie do określonej misji;
- ✓ przybliżenie różnic między operacjami utrzymania pokoju, a operacjami wymuszania pokoju;
- ✓ zapoznanie z historią konfliktu;
- ✓ zasady użycia siły;
- ✓ zapoznanie z kulturą stron konfliktu;
- ✓ zapoznanie z działalnością organizacji cywilnych i pozarządowych w obszarze mandatowym.

¹⁴ M.in. w Kanadzie – The British Army Training Unit Suffield (BATUS); w Brunei – The British Army Jungle Warfare Training School; w Kenii – The British Army Training and Liaison Staff Kenya (BATLSK).

¹⁵ Np. w Wielkiej Brytanii jest nią OPTAG (Operational Pre-deployment Training Group). Szkolenie prowadzone przez OPTAG trwa około 2 tygodnie, natomiast wcześniej szkolenie w jednostkach trwa około 6 tygodni (obejmuje ono m.in. strzelanie ze wszystkich rodzajów broni itp.)

Dodatkowo może zaistnieć potrzeba podniesienia specyficznych umiejętności w zakresie:

- znajomości języka lokalnego oraz języków państw wystawiających kontyngenty wojskowe;
- wykorzystania tłumaczy;
- technik rozminowania;
- prowadzenia pojazdów;
- prowadzenia negocjacji.

W proces szkolenia angażowana jest kadra instruktorska:

- posiadająca duże doświadczenie wynikające z udziału w operacjach wsparcia pokoju;
- z różnych instytucji rządowych i pozarządowych;
- specjalnie zaproszeni goście z organizacji światowych lub rejonu przyszłych działań.

Na szczególne podkreślenie zasługuje system zbierania i wykorzystywania doświadczeń. Organizowane są zespoły, które na stałe śledzą wydarzenia i zbierają informacje z rejonów prowadzonych operacji. Zespoły te odpowiedzialne są za analizę informacji i przekazanie wniosków i postulatów dotyczących wprowadzenia zmian w programach szkolenia. Weryfikacja szkolenia przed przygotowaniem kolejnej zmiany odbywa się podczas podróży do kontyngentów uczestniczących w operacji wsparcia pokoju, na podstawie wniosków rzeczywistych uczestników.

Inaczej wygląda sprawa przygotowania żołnierzy (jednostek) do operacji wsparcia pokoju w *Niemczech*. Wnioski wyciągnięte z pierwszych przygotowań kontyngentu niemieckiego do operacji wsparcia pokoju wiosną 1993 roku nakreśliły potrzebę stworzenia specjalistycznego ośrodka szkolenia na potrzeby tego typu operacji. W połowie kolejnego roku podjęto decyzję o utworzeniu Centrum Szkolenia ONZ (*UN Training Centre*)¹⁶ w Szkole Piechoty w Hammelburgu¹⁷. Jest ono elementem strukturalnym w tej szkole.

Głównym zadaniem Centrum jest przygotowanie dowódców niemieckich i sojusznich sił zbrojnych oraz w pewnym zakresie personelu cywilnego do misji pokojowych ONZ. Centrum szkoli również siły zadaniowe i instruktorów oraz wspomaga siły reagowania kryzysowego i elementy z innych państw (będących w składzie niemieckiego kontyngentu) odno-

¹⁶ Na podstawie wywiadu z płk Klausem-Peterem Lohmannem (Niemieckie Siły Zbrojne), byłym Zastępcą Dyrektora tego Centrum w dniu 14.10.2004 w Akademii Dowodzenia Bundeswehry w Hamburgu (Niemcy) oraz informacji zawartych na stronie internetowej www.vnausbildungszentrumbw.de/VNAusbCD/Start1.htm

¹⁷ Oficjalnie swoją działalność rozpoczęło w drugiej połowie 1999 roku.

śnie szkolenia przygotowawczego do określonej misji. Innym ważnym zadaniem jest przygotowanie i organizowanie (lub udział) międzynarodowych konferencji dotyczących misji pokojowych.

Centrum Szkolenia ONZ pełni istotną rolę w sojuszniczym (NATO) systemie szkolenia do operacji wsparcia pokoju (*Training and Education for Peace Support Operations – TEPSO*). Grupa Robocza TEPSO (Working Group TEPSO) jest kierowana przez dyrektora Centrum. Jej celem jest:

- ✓ określenie kierunków doskonalenia systemu szkolenia i kształcenia do operacji wsparcia pokoju;
- ✓ ocena istniejących mechanizmów koordynujących szkolenie i kształcenie;
- ✓ określenie obszarów w szkoleniu i kształceniu, gdzie niezbędna jest standaryzacja dla państw NATO i PdP;
- ✓ określenie metodologii, dzięki której wnioski z ćwiczeń i konkretnych działań mogą wpłynąć na skuteczne szkolenie i edukację.

W Centrum organizowanych jest wiele różnych kursów.

- Kurs wojskowych obserwatorów ONZ (*UN Military Observer Course – UNMOC*) – trzytygodniowy kurs jest obowiązkowy dla wszystkich niemieckich żołnierzy, którzy mają pełnić funkcję obserwatora. Ponadto uczestniczą w nim oficerowie z innych państw (do tej pory przeszkolono 813 słuchaczy z 49 państw).
- Kurs dowódców (*UN Commanders' Course*) – trzytygodniowy kurs dla dowódców różnego szczebla, głównie odnoszący się do szeroko rozumianej tematyki reagowania kryzysowego. Dwa razy w roku szkoleni są również oficerowie rezerwy, którzy mają być dowódcami podczas misji pokojowej.
- Kurs personelu cywilnych organizacji – ma on na celu szkolenie cywilnego personelu cywilnych organizacji funkcjonujących za granicą (np. w strukturach OBWE i ONZ) odnośnie kwestii związanych z bezpieczeństwem osobistym.
- Podstawowy kurs wprowadzający dla przedstawicieli mediów – celem tego kursu jest wykreowanie świadomości (przed rozmieszczeniem sił) o zadaniach kontyngentu wojskowego poprzez rzeczowe informowanie o przyszłej operacji. Ma on również przedstawić reporterom wymagania i ograniczenia, do których muszą się dostosować, aby zminimalizować niepotrzebne ryzyko podczas realizowania zadań. Ponadto oczekiwanym efektem jest stworzenie wzajemnej atmosfery zaufania pomiędzy wojskiem, a mediami.

- Kurs instruktorsko-metodyczny dla dowódców pododdziałów – celem tego kursu jest przygotowanie dowódców niższych szczebli oraz instruktorów do planowania, organizowania i prowadzenia szkolenia podstawowego i specjalistycznego (do określonej operacji) w swoich pododdziałach.

W skład Centrum wchodzi trzy wydziały zajmujące się określonymi zadaniami. Wydział pierwszy i drugi zajmują się głównie prowadzeniem kursów, z tym, że wydział pierwszy zajmuje się przede wszystkim współpracą międzynarodową. Natomiast wydział drugi jest ukierunkowany szczególnie na przygotowanie sił do realizowania zadań w ramach KFOR, SFOR, TF FOX, ISAF i CMTF, w których uczestniczą jednostki niemieckie. Ponadto szkoleni są tam żołnierze, którzy uczestniczą w wielonarodowych ćwiczeniach w ramach programu PdP. Trzeci wydział skupia się na problematyce bezpieczeństwa i ochrony, zarówno sił jak i zasobów.

Warto zwrócić uwagę na skupienie dużej uwagi na szkoleniu praktycznym podczas kursów. Na przykład struktury organizacyjne szkolonych jednostek są ustanowione podczas przygotowania ich przed misją. Stworzone jest realistyczne tło operacyjno-taktyczne, z którym żołnierze mogą się spotkać w rejonie działań. W zależności od uwarunkowań dostosowuje się specyficzne wymagania do konkretnej misji. Jest to możliwe ze względu na to, że na obszar operacji są wysyłane zespoły ze składu Centrum, co najmniej dwa razy w ciągu każdej zmiany kontyngentu.

Od kwietnia 2002 r. centralną instytucją odpowiedzialną za dowodzenie operacjami Bundeswehry stało się *Dowództwo Operacyjne Bundeswehry*¹⁸. W celu odpowiedniego przygotowania i realizacji operacji poza granicami Dowództwo Operacyjne ustala treści:

- ↳ szkolenia ogólnego, adekwatnie do potrzeb misji zagranicznych w czasie pokoju;
- ↳ celów szkoleniowych do szkolenia kontyngentów uwzględniających:
 - ◆ szczególne wymagania przygotowywanej operacji;
 - ◆ niezbędne szkolenie specjalistyczne i funkcyjne.

Dowództwo Operacyjne koordynuje szkolenie uzupełniające kontyngentów. Ustala zasady procedur doskonalenia specjalistycznego w trakcie misji. Za zabezpieczenie szkolenia kontyngentu, odpowiedzialne jest jedno z dowództw rodzajów sił zbrojnych, w zależności od składu sił operacyjnych kontyngentu.

¹⁸ Zob., D. Gleinig, Przygotowanie wojsk lądowych RFN do udziału w operacjach pokojowych [w] J. Zieliński (red.), *Wojska lądowe w operacjach wsparcia pokoju. Materiały z seminarium naukowego*, AON, Warszawa 2003, s. 155.

W krajach bałtyckich¹⁹ jedynie **Estonia** posiada specjalistyczny ośrodek, którym jest Ośrodek Szkolenia Centrum Operacji Pokojowych (*Training Centre Peace Operations Centre – TCPOC*). Dzięki niemu Estonia ma możliwość profesjonalnego przygotowania swoich żołnierzy do częstego, jak na jej możliwości, udziału w operacjach wsparcia pokoju²⁰.

TCPOC²¹ jest niezależnym elementem Sił Zbrojnych Estonii przeznaczonym do przygotowywania pododdziałów i żołnierzy uczestniczących w operacjach pokojowych, a także do zapewnienia zabezpieczenia ich pod względem logistycznym.

Historia tego ośrodka sięga 1994 roku, kiedy w lipcu sformowano samodzielny pododdział przeznaczony do udziału w operacjach pokojowych w sile kompanii. W 1995 roku jednostka ta została przeniesiona z Tallina do koszar byłej bazy wojsk radzieckich w Paldiski. Dwa lata później (17.07.1997) pododdział ten został przeformowany w Centrum Operacji Pokojowych (*Peace Operations Centre – POC*). W minionym roku (15.10.2003) nastąpiła reorganizacja ośrodka z jednoczesną zmianą nazwy²².

Głównym celem centrum jest wypełnienie międzynarodowych umów Estonii odnośnie udziału jednostek wojskowych w operacjach militarnych mających na celu utrzymanie lub przywrócenie pokoju i bezpieczeństwa. Z tak określonego celu wynikają określone zadania, do których należą:

- przygotowanie kadry pododdziałów do misji;
- prowadzenie szkolenia przed misją;
- zapewnienie wsparcia logistycznego i administracyjnego dla misji;
- tworzenie obsady personalnej pododdziałów skierowanych do misji.

Zgodnie z regulacjami prawnymi w szkoleniu jednostek przed misją uczestniczą tylko żołnierze. Celem szkolenia przed misją jest przygotowywanie jednostek i żołnierzy do różnego rodzaju misji według następujących zasad:

- ◆ szkolenie dla jednostek jest organizowane zgodnie ze standardami SZ Estonii i NATO (interoperacyjność);

¹⁹ Litwa, Łotwa, Estonia.

²⁰ W ciągu 9 lat uczestniczenia w operacjach pokojowych 698 żołnierzy obsadziło 1067 stanowisk, w tym:

- 437 uczestniczyło w jednej misji;
- 178 uczestniczyło w dwóch misjach;
- 62 uczestniczyło w trzech misjach;
- 17 uczestniczyło w czterech misjach;
- 4 uczestniczyło w pięciu misjach.

²¹ Na podstawie wywiadu z mjr Alari Saega (Estońskie Siły Zbrojne) szefem sekcji planowania i szkolenia w tymże centrum w dniu 24.06.2004 w Bałtyckiej Akademii Obrony w Tartu (Estonia) oraz informacji zawartych na stronie internetowej www.mil.ee/index_eng.php?s=maavagi

²² Od tej chwili jest to Ośrodek Szkolenia Centrum Operacji Pokojowych (TCPOC).

- ◆ szkolenie dla jednostek jest organizowane w ramach współpracy w NATO;
- ◆ szkolenia musi być zgodne z wewnętrznymi (estońskimi) regulacjami, międzynarodowym prawem konfliktów zbrojnych oraz regulacjami obowiązującymi na obszarze misji;
- ◆ szkolenie przed misją jest oparte na systemie kursowym zgodnie z programami szkolenia, które są zatwierdzane przez dowódcę SZ Estonii;
- ◆ proces szkolenia przed misją składa się z kursów właściwych i tzw. tygodni rezerwowych zadań w misji oraz jej specyfiki.

Koncepcja szkolenia przed misją zakłada trzyetapowe przygotowanie (kursy indywidualne, na szczeblu jednostki i specjalistyczne)

➤ Kursy indywidualne – celem jest przygotowanie żołnierzy do funkcji specjalistycznej, aby mogli realizować swoje zadania. Kursy te dzielą się na:

- ✓ kurs podstawowy, którego celem jest opanowanie podstawowej wiedzy, która pozwala na realizację ograniczonych zadań;
- ✓ kurs specjalistyczny, którego celem jest przekazanie wiedzy o uzbrojeniu, wyposażeniu itp.

W koncepcji szkolenia indywidualnego zakłada się, że:

- żołnierze muszą posiadać podstawowe umiejętności i wiedzę, które są sprawdzane przed rozpoczęciem cyklu szkolenia przed misją;
 - podczas szkolenia wykorzystywane jest tylko to uzbrojenie i wyposażenia, które będzie używane w trakcie misji;
 - jeśli istnieje potrzeba, wymagane jest przeprowadzenie dodatkowego szkolenia uzupełniającego mającego na celu usunięcie wszelkich niedoskonałości;
 - jeśli istnieje potrzeba, przeprowadzenie dodatkowego szkolenia językowego (z wyjątkiem angielskiego);
 - osiągnięcie celów szkolenia w danym kursie pozwala na rozpoczęcie kolejnego kursu (na szczeblu jednostki).
- Kursy na szczeblu jednostki – celem jest szkolenie w zakresie współdziałania pomiędzy drużynami, plutonami, kompaniami (saperów, piechoty, artylerii itp.) oraz przygotowanie jednostek (pododdziałów) do realizowania zadań (natarcie, obrona itp.). Dodatkowo mają one na celu trening w zakresie współdziałania pomiędzy dowódcami na różnych szczeblach.

W koncepcji szkolenia na szczeblu jednostki zakłada się, że:

- najważniejszym elementem jest szkolenie w zakresie współdziałania pomiędzy różnymi szczeblami dowodzenia;
 - stopień opanowania wiedzy i umiejętności jest sprawdzany na zakończenie kursu podczas ćwiczenia w polu całej jednostki.
- Kursy specjalistyczne do określonego rodzaju misji – celem jest szkolenie jednostek (pododdziałów) do różnych misji (Kosowo, Irak, Bośnia itp.).

Koncepcja szkolenia sił pokojowych na **Litwie** jest w trakcie opracowywania. Dotyczyć ma ona sposobów, metodologii szkolenia, używanej terminologii, itp. Obecnie brak jest zcentralizowanego systemu szkolenia. Jak na razie siły pokojowe są szkolone głównie w duńskich ośrodkach szkolenia wykorzystując ich ośrodki, metodologię, sposoby itp. Niektóre z nich przechodzą szkolenie (w ograniczonym zakresie) w Nemencine (ośrodek szkolenia na Litwie). Niektórzy np. pojechali na misję do Kosowa bez żadnego wcześniejszego szkolenia.

Szkolenie przed misją jest skupione głównie na przygotowaniu żołnierzy do współdziałania z jednostkami i dowództwami innych państw. Jest ono z reguły realizowane na zasadzie „potrzeby chwili”. Okres trwania jest zróżnicowany, a odpowiedzialność za przygotowanie sił pokojowych spoczywa przede wszystkim na barkach jednostek, z których są one wyznaczane.

Na **Łotwie** poszczególne jednostki realizują szkolenie we własnym zakresie. Posiadają one programy szkolenia zatwierdzone przez TRADOC. Wszystkie jednostki przeznaczone do operacji o charakterze pokojowym prowadzą dwudniowe szkolenie dotyczące wiedzy o rejonie konfliktu. Łotwa wysyła na misje pokojowe cztery rodzaje jednostek²³ – kompanie piechoty, sekcje rozminowania i likwidacji materiałów wybuchowych, sekcje medyczne i sekcje żandarmerii.

Przygotowanie kompanii piechoty składa się z trzech części – szkolenia indywidualnego, specjalistycznego i jednostek. Trwa około 4 miesiące.

Przygotowanie specjalistów w zakresie rozminowania i likwidacji materiałów wybuchowych jest prowadzone w Szkole Inżynieryjnej (przeznaczona jest również do szkolenia żołnierzy wojsk inżynieryjnych ze wszystkich krajów bałtyckich). Kurs rozpoczyna się na 8 dni przed misją. Wszyscy specjaliści przed tym kursem posiadają już odpowiednie przeszkolenie ogólne i doświadczenie. Celem tego kursu jest tylko odświeżenie ich wiedzy ze szczególnym skupieniem na rozpoznawanie i określanie rodzajów amunicji, ładunków wybucho-

²³ www.mod.gov.lv/index.php?pid=13123

wych, min, niewypałów i niewybuchów, które mogłyby być wykorzystane w rejonie misji, a także na procedurach postępowania podczas realizacji zadań.

Kanada posiada bogate tradycje w zakresie przygotowania jednostek wojskowych do operacji wsparcia pokoju.²⁴ Zakłada się, że *niezbędne jest wykorzystanie umiejętności typowo bojowych podczas działania w każdej operacji pokojowej*. Dotyczy to zarówno indywidualnego, jak i zespołowego działania. Szkolenie ogólnowojskowe każdego żołnierza realizowane w ramach szkolenia programowego w jednostkach. W konsekwencji przyjętej koncepcji, a następnie programu dotyczącego przygotowania sił do operacji wsparcia pokoju, utworzono Centrum Szkolenia do Operacji Wsparcia Pokoju (*Peace Support Operations Training Centre*) w Kingston (Ontario). Pełni ono rolę głównego ośrodka w Kanadyjskich Siłach Zbrojnych. Do jego zadań należy przede wszystkim:

- szkolenie żołnierzy, wyznaczonych do służby na określonych stanowiskach w operacji wsparcia pokoju;
- prowadzenie działalności badawczej mającej na celu podniesienie efektywności systemu szkolenia;
- zabezpieczenie i wsparcie szkolenia realizowanego przez inne jednostki (ośrodki), w tym głównie koordynacja prac rozwijania programów i metodologii szkolenia, opracowanie materiałów szkoleniowych, wymiana doświadczeń.

W Centrum prowadzi się szkolenie indywidualne, które ma na celu uzyskanie przez uczestników kursów odpowiedniego zakresu wiedzy i umiejętności, istotnych w trakcie wykonywania specyficznych zadań w operacjach wsparcia pokoju. Szczególny nacisk kładzie się na wyrabianie wśród żołnierzy pewności siebie, jak również kształceniu w nich umiejętności pomocnych przy zmniejszaniu skutków działania stresu. Najważniejszymi zagadnieniami w trakcie szkolenia są:

- ✓ ogólne informacje dotyczące operacji wsparcia pokoju;
- ✓ charakterystyka przyszłej operacji (zadania, aspekty społeczno-historyczne, gospodarcze, religijne itp.);
- ✓ przedsięwzięcia zabezpieczenia inżynieryjnego (w tym rozminowywanie);
- ✓ prowadzenie negocjacji i mediacji;
- ✓ medycyna prewencyjna (np. zasady szczepień ochronnych);
- ✓ współpraca z mediami;
- ✓ zapoznanie się ze sprzętem występującym w rejonie operacji;

²⁴ Por. W. Szot, Przygotowanie oficerów wojsk lądowych do udziału w operacjach pokojowych (rozprawa doktorska), AON, Warszawa 2003, s. 148.

- ✓ radzenie sobie ze stresem (zarządzanie stresem);
- ✓ zasady użycia siły.

W celu skutecznego prowadzenia szkolenia w proces ten angażowane są wysoko kwalifikowane kadry dydaktyczne. Szeroko wykorzystuje się specjalistów wojskowych posiadających doświadczenie z udziału we wcześniejszych operacjach wsparcia pokoju. Dodatkowo w celu podniesienia poziomu szkolenia angażowane są również różnego rodzaju instytucje, rządowe i pozarządowe, zajmujące się problematyką bezpieczeństwa, które oddelegowują swoich przedstawicieli do prowadzenia wykładów i ćwiczeń.

Etatowa kadra dydaktyczna Centrum uczestniczy w szkoleniach (ćwiczeniach) organizowanych przez dowództwa różnego szczebla, pełniąc z reguły funkcje doradców, wykładowców, instruktorów itp. Ogromną rolę spełnia udział tejże kadry w szkoleniu zgrywającym określonego kontyngentu przewidywanego do rozmieszczenia w rejonie kryzysu.

Ogromną wagę przywiązuje się do tego, aby kontyngenty były przygotowywane adekwatnie do współczesnych uwarunkowań operacji wsparcia pokoju. Dlatego organizuje się zespoły, które stale śledzą wydarzenia i zbierają informacje z rejonów prowadzonych operacji. Są one odpowiedzialne za analizę informacji i przekazanie wniosków dotyczących wprowadzenia zmian w programach przygotowania kontyngentu²⁵.

Po szkoleniu indywidualnym formuje się odpowiednie grupy specjalistów wojskowych, które kontynuują szkolenie w wyspecjalizowanych ośrodkach na terenie Kanady. Jednym z takich ośrodków jest Kanadyjskie Centrum Szkolenia w Cornwallis, gdzie przygotowani są obserwatorzy i oficerowie sztabu. Ostatnim etapem przygotowania jednostek do operacji wsparcia pokoju jest zgrywanie pododdziałów wchodzących w skład kontyngentu.

Analiza systemów przygotowania jednostek wojskowych do operacji o charakterze pokojowym w różnych krajach wskazuje, iż podstawą przygotowania specjalistycznego do danej operacji jest wyszkolenie bojowe. W wielu krajach szkolenie specjalistyczne realizowane jest w odpowiednio do tego celu przygotowanych ośrodkach. Istnieje grupa krajów, która podejmuje wspólny trud przygotowania żołnierzy i pododdziałów do uczestnictwa w operacjach o charakterze pokojowym. W większości przypadków w rejon misji kieruje się etatowe pododdziały. Można wnioskować, iż współcześnie największe problemy z przygotowaniem pododdziałów do operacji o charakterze pokojowym mają kraje, które powstały po rozpadzie bloku socjalistycznego.

²⁵ Warto dodać, że weryfikacja skuteczności szkolenia odbywa się przede wszystkim podczas podróży do kontyngentów znajdujących się w rejonach konfliktu i dyskusje z uczestnikami. Szeroko stosowanym narzędziem zbierania opinii jest kwestionariusz. Wykorzystuje się go również na koniec każdego kursu (a nawet jednego bloku tematycznego).

4.2. Ocena koncepcji przygotowania wojsk lądowych do operacji innych niż wojna w Federacji Rosyjskiej i w państwach z nią zaprzyjaźnionych

Przejście od dwubiegunowego do wielobiegunowego świata spowodowało zaniknięcie ideologicznych przeciwności na linii Wschód – Zachód. Świat stał się bardziej bezpieczny na poziomie makro systemów. Jednak taki stan rzeczy spowodował odrodzenie się „konfliktów drugiego rzutu”. Na całym świecie zaczęły ujawniać się i rozprzestrzeniać konflikty o charakterze regionalnym. Rozpad ZSRR spowodował na jego obszarach niespotykany dotychczas rozwój konfliktów wewnętrznych. Do głównych ich przyczyn należy zaliczyć, poszukiwanie nowego statusu prawnego na arenie międzynarodowej przez narody włączone w skład byłego ZSRR. Czynnikiem stymulującym rozwój tych konfliktów są różnice: etniczne, kulturowe, język, a przede wszystkim dążność do samostanowienia i określenia swej sytuacji na arenie międzynarodowej.

Charakterystyczną cechą konfliktów w obszarach postradzieckich jest ich gwałtowne przejście z fazy ukrytej w otwartą. Oznacza to dużą spontaniczność konfliktu i zwykle brak jednolitego kierownictwa politycznego i wojskowego. Taki stan rzeczy powoduje, iż w tych konfliktach dużą rolę odgrywają czynniki kulturowe i tradycyjne, sytuowane na poziomie XIX wieku, z pustką ewolucyjną własnej kultury i tradycji w okresie pobytu w strukturach ZSRR. Taki stan rzeczy powoduje, iż są to konflikty okrutne, często przebiegające po linii podziału rodzin, czy dotychczasowych przyjaciół. Można postawić tezę, iż w tych konfliktach nie występuje ich przygotowanie pod względem organizacyjnym, stąd bezpośrednie przejście do fazy działań zbrojnych przez niezależne grupy etniczne. W konfliktach, które wybuchają na obszarach postradzieckich przedmiotem sporu jest terytorium postrzegane jako czynnik państwowotwórczy.

Przykładem na bezpośrednie przejście do działań zbrojnych jest konflikt w: Tadżykistanie, Górnym Karabachu, Gruzji (Abchazji i Południowej Osetii), Mołdawii (Przydniestrzu). Skala tych konfliktów sytuuje je w pierwszej trzydziestce konfliktów na świecie. W czterech z nich liczba zabitych przekroczyła 10 tysięcy ludzi (Tadżykistan – 40 tysięcy, Karabach – 20 tysięcy, Abchazja – 20 tysięcy). Poziom strat bezpowrotnych i intensywność konfliktów w obszarze postradzieckim w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych wskazuje, iż jest to obszar o dużej skali zagrożenia.²⁶

²⁶ Około 15% wszystkich konfliktów na świecie w stosunku do 6% ludności zamieszkującej region.

Dla zapobieżenia konfliktom i ustabilizowania sytuacji państwa WNP wykorzystują różnorodne sposoby²⁷. Wśród instrumentów oddziaływania szczególne miejsce zajmuje siła militarna. Kraje regionu uważają, iż jest „ostatnim argumentem królów” i jako taka pozostaje skrajnym, ale najbardziej efektywnym instrumentem polityki. Pomimo to, należy podkreślić, iż bezsprzecznie priorytet w procesie rozwiązywania konfliktów postrzegany jest w sferze politycznej i ekonomicznej. Zatem, zgodnie z chińską zasadą „(...) najlepszy sposób prowadzenia wojny – to rozbicie zamiarów przeciwnika, następnie pozbawienie go sojuszników, dopiero na końcu rozbicie jego wojsk”²⁸, kraje WNP uważają, iż ta zasada powinna stanowić drogowskaz dla Wspólnoty, a także dla współczesnej Federacji Rosyjskiej. Podkreśla się także, iż czynnika wojskowego w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych nie należy przeceniać, jak również ignorować. Dlatego też, zasadniczym warunkiem zaangażowania siły wojskowej do operacji pokojowych jest to, iż może ona być wykorzystana tylko w wyjątkowych sytuacjach, jako środek ostateczny. Jeżeli zawiodą inne środki przejścia z fazy walki zbrojnej do fazy pokojowego zakończenia konfliktu, wówczas do rozwiązania sporu używane są siły zbrojne. W związku z tym, za szczególnie ważne przy wykorzystaniu sił zbrojnych w operacjach pokojowych na terytorium postradzieckim, uważa się przestrzeganie norm prawa międzynarodowego i światowych doświadczeń w zakresie wykorzystania wojsk w rozwiązywaniu konfliktów. Analiza sposobów rozwiązywania sytuacji kryzysowych w regionie wskazuje, iż nie zawsze określone założenia teoretyczne i prawne są stosowane. Problem stosowania reguł prawa międzynarodowego, a nawet wewnętrznych założeń Wspólnoty nie jest w pełni respektowany przez lidera regionu jak i inne kraje. Innym aspektem jest również to, że kraje Wspólnoty niechętnie korzystają z doświadczeń ONZ i poszczególnych krajów uczestniczących w operacjach reagowania kryzysowego. Stąd, według analityków, obszar ten na długo pozostanie jeszcze konfliktogenny.

Ogólne założenia operacji wsparcia pokoju w Federacji Rosyjskiej

W teorii krajów Wspólnoty, głównie Federacji Rosyjskiej, rozróżnia się dwa podstawowe modele operacji wsparcia pokoju²⁹:

- misje obserwatorów wojskowych ONZ;
- misje międzynarodowych kontyngentów wojskowych.

²⁷ Materiały Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej, Internet – tłumaczenie własne.

²⁸ Sun Tzu, Sztuka wojny, Warszawa, Przedświt 1994 r.

²⁹ Operacje wsparcia pokoju Federacji Rosyjskiej, Moskwa 1990, materiały Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej, Internet – tłumaczenie własne.

„Operacje wsparcia pokoju – to operacje mające wojenny, półwojenny lub niewojenny charakter, które są prowadzone przez ONZ dla wsparcia światowego pokoju i bezpieczeństwa.”³⁰

Uogólniając doświadczenia w prowadzeniu operacji wsparcia pokoju zwraca się uwagę na szereg zasadniczych aspektów charakteryzujących misje. Uważa się, że zasadniczym i najważniejszym, wstępnym warunkiem pozwalającym na rozwinięcie sił pokojowych realizujących zadanie wsparcia pokoju jest zgoda na to stron konfliktu. Działania mające na celu wsparcie pokoju nie mogą być stronom konfliktu narzucone. Kluczowym warunkiem, będącym jednocześnie gwarantem wykonalności i efektywności realizacji operacji, jest zasada nieingerencji w wewnętrzne sprawy kraju na obszarze, którego zostały rozwinięte siły. Istotnym jest też minimalizowanie wykorzystywanych sił. Wspólnota uważa, że priorytet w misjach pokojowych powinny mieć grupy uzbrojonych obserwatorów wojskowych.

Zakłada się, że takie podejście do realizacji „operacji wsparcia pokoju” może stanowić podstawę do wydzielenia następujących form ich przeprowadzenia:

- pomoc we wsparciu prawa i porządku w kraju, który o to prosił, jeśli międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo w regionie jest zagrożone;
- monitorowanie sytuacji po jednej lub też obu stronach granicy;
- potwierdzenie faktu zewnętrznej ingerencji w wewnętrzne sprawy państwa-członka ONZ oraz rozpatrywanie wniosków, skarg dotyczących tego faktu;
- monitorowanie lub nadzorowanie sytuacji na linii przerwania ognia;
- misje mające za zadanie pośredniczenie i uregulowanie stosunków pomiędzy spornymi stronami;
- misje mające za zadanie wyjaśnienie faktycznej sytuacji w danym obszarze.

Współcześnie można zauważyć tendencję do coraz częstszego wykorzystywania przez Radę Bezpieczeństwa sił zbrojnych w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych. Problem ten dotyczy nie tylko konfliktów międzynarodowych, ale również wewnętrznych. Pojawienie się tej tendencji znajduje swoje odbicie w statystyce ONZ. W szczególności w 1988 roku z *pięciu operacji wsparcia pokoju*, cztery z nich były związane z wojnami między państwami i tylko jedna z konfliktami wewnątrz danego państwa. Z 21 operacji zrealizowanych od 1988 do 2004 roku z wojnami między państwami mamy do czynienia tylko w 8 przypadkach. Natomiast 13 operacji, to konflikty wewnątrzpaństwowe.

³⁰ Operacje pokojowe ONZ, Materiały Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej, Internet – tłumaczenie własne.

Niektóre z nich, szczególnie w byłej Jugosławii, posiadały także międzynarodowe aspekty. Z 11 operacji przeprowadzonych w 1992 roku, wszystkie z wyjątkiem dwóch miały związek z konfliktami wewnątrz danego państwa.

Kraje Wspólnoty różnicę pomiędzy operacjami wsparcia pokoju, a innymi działaniami pokojowymi realizowanymi pod auspicjami ONZ traktują jako umowną. Jednakże bezsprzecznie, jako cechę operacji wsparcia pokoju wyróżniają to, iż są realizowane są w ramach sankcji Rady Bezpieczeństwa, bez zgody stron konfliktu. W operacjach wsparcia pokoju bywa często wykorzystywane szerokie spektrum środków militarnych, w tym uzbrojenie ciężkie i lotnictwo.

Cechą wyodrębnianą przez Rosjan, w zakresie prawnego wykorzystania sił zbrojnych w rozwiązywaniu konfliktów, jest kierowanie ich pod auspicjami ONZ na terytorium dowolnego państwa. Za zasadne użycie sił w konflikcie uważa się sytuacje, w których struktura władzy politycznej w regionie konfliktu została sparaliżowana. Rząd na terytorium konfliktu nie może sprawować efektywnej kontroli. Do przejęcia władzy pretenduje wiele grup wzajemnie się zwalczających.

Według Federacji Rosyjskiej coraz bardziej zauważalna staje się międzynarodowo-prawna koncepcja, tak zwanej „uprawomocnionej ingerencji”. Jej istota polega na działaniu na zaproszenie jednego z państw konfliktu. W przypadku zwrócenia się prawowitego rządu taka ingerencja staje się prawomocna w aspekcie prawa międzynarodowego. Spornym jednak pozostaje problem, czy można uważać za prawnie umocowane zwrócenie się z prośbą o pomoc w imieniu kraju, jeżeli wewnątrz toczy się walka o przejęcie władzy.

Pierwsze mandaty ONZ bezwzględnie nakazywały ograniczać użycie siły do sytuacji związanych z samoobroną. Współcześnie coraz szerzej zaczynają być stosowane siłowe formy, w tym: prewencyjna obrona, pościg, wyparcie stawiających opór zgrupowań, prewencyjne rozmieszczenie sił zbrojnych i prewencyjna demonstracja siły międzynarodowych kontyngentów wojskowych.

Biorąc pod uwagę stopień dominowania siły militarnej w czasie prowadzenia operacji pokojowych, kraje Wspólnoty umownie dzielą je na poziomy, z których każdy, w zależności od realizowanych zadań, ma swoje niższe podpoziomy. Uważa się, że klasyfikacja ta nie jest raz na zawsze określona. Zarówno praktyka międzynarodowa, jak i doświadczenia wykazały, że zgodnie z tym samym mandatem siły realizujące go mogą wykonywać jednocześnie kilka zadań.

Zwraca się uwagę na to, że chociaż armia posiada dostatecznie obszerny arsenał pokojowych sposobów transformacji konfliktów, to jednakże decyzja na ich wykorzystanie leży w rękach polityków.

W teorii krajów Wspólnoty wyróżnia się trzy poziomy organizowania i prowadzenia operacji wsparcia pokoju³¹.

Za *operacje pierwszego poziomu* uważa się operacje związane z misjami obserwatorów. Poziom przemocy zbrojnej w tych operacjach jest minimalny. Wynika to z zadań misji, do której dobiera się skład sił oraz określa ich wyposażenie. Obserwatorzy w operacjach pierwszego poziomu (najczęściej oficerowie, a niekiedy i cywilni specjaliści) otrzymują jasno określone zadanie związane z monitorowaniem i przekazywaniem na czas informacji o rozwoju sytuacji lub też wypełnianiu ustaleń pokojowych zadeklarowanych przez strony konfliktu. Obserwatorzy najczęściej są nieuzbrojeni, w wyjątkowych sytuacjach mogą posiadać broń osobistą i być rozmieszczeni na wspólnej granicy pomiędzy stronami konfliktu. Do głównych zadań obserwatorów zalicza się:

- kierowanie przerwaniem działań wojennych, polegające na rozdzieleniu stron konfliktu, nadzorowaniu porozumienia o zaprzestaniu prowadzenia ognia, zapewnieniu bezpieczeństwa jeńcom oraz zapewnienia pomocy humanitarnej;
- inspekcje (monitorowanie) stref zdemilitaryzowanych i miejsc przechowywania broni;
- rozpatrywanie informacji o naruszeniu ustaleń pokojowych;
- organizowanie i uczestniczenie w rozmowach w razie powstania kwestii spornych na danym obszarze.

Do operacji pierwszego poziomu zalicza się również działania mające na celu wspieranie lub ustanowienie pokoju w rejonie konfliktu (regionie), bez wykorzystania broni, jako środka przymusu. W porównaniu z siłami stron konfliktu, siły pokojowe są zazwyczaj mniej liczne i posiadają lekkie uzbrojone. Zatem nie mogą liczyć na swoją siłę militarną w sytuacjach, kiedy porozumienie o zaprzestaniu ognia zostaje naruszone lub też większa część sił opozycyjnych nie wyraża chęci na współpracę. Dlatego też, aby można było działać efektywnie powinny one wykorzystywać pozytywne strony porozumienia i efekty politycznych rozwiązań, które wskazują na te siły, jako czynnik sprzyjający osiągnięciu pokoju.

³¹ Operacje wsparcia pokoju Federacji Rosyjskiej, Materiały Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej, Internet – tłumaczenie własne.

W odróżnieniu od misji obserwatorów operacje pokojowe realizowane są z wykorzystaniem większej siły bojowej, dlatego też mogą one wpływać na przestrzeganie zasad układów pokojowych, a nie tylko monitorować sytuację w strefie konfliktu. Najczęściej siły pokojowe, sformowane w pododdziały bojowe, prowadzą patrolowanie w strefach niespokojnych, kontrolują obiekty i środki transportu, poszukując nielegalnej broni. Z takimi zadaniami siły pokojowe występują w operacjach:

- monitorowania procesu wyprowadzania wojsk;
- rozdzielania walczących stron;
- wydzielenia terytorium z ograniczonym użyciem siły militarnej i uzbrojenia;
- ustanowienia sił międzynarodowych na dużym obszarze w celu zapewnienia ładu społecznego.

Drugi poziom obejmuje pięć kategorii operacji, które zwykle są realizowane w razie wystąpienia konfliktów pomiędzy przedstawicielami różnych grup etnicznych, w ramach jednego kraju. W takich operacjach siły międzynarodowe w stosunku do zwaśnionych stron są większe i efektywniejsze. Funkcjonowanie sił wielonarodowych musi być zgodne z mandatem, powinny działać ściśle przestrzegając nałożonych na nie ograniczeń w zakresie wykorzystania siły militarnej. Środki i uprawnienia sił wielonarodowych powinny być adekwatne do zakładanego celu.

Operacje drugiego poziomu charakteryzują się znacznie większym (w porównaniu z pierwszym) stopniem wykorzystania siły militarnej i przemocy zbrojnej. Należy oczekiwać, że ich efektywność w głównej mierze określana jest przez użyte w operacji siły militarne, ich wielkość i sprawność. Do głównych sposobów użycia sił w operacjach drugiej generacji zalicza się:

- prewencyjne rozwinięcie wojsk;
- przedsięwzięcia związane z rozwiązywaniem konfliktów wewnętrznych;
- pomoc władzom cywilnym;
- operacje zabezpieczające realizację pomocy humanitarnej;
- zapewnienie prawidłowości przebiegu lub zakazu ruchu w danej strefie (obszarze).

Prewencyjne rozwijanie wojsk rozumiane jest jako działania sił wielonarodowych w strefach zagrożenia, gdzie sytuacja kryzysowa pomiędzy stronami znacznie wzrasta. Realizując taką operację należy mieć świadomość, że jej kolejną fazą mogą być działania zbrojne. Kraje wspólnoty uważają, że rozwijanie prewencyjne wojsk może być realizowane:

- w razie wystąpienia kryzysu wewnątrz danego państwa lub kryzysu międzypaństwowego na prośbę rządu lub zainteresowanych stron;
- w międzynarodowych konfliktach na prośbę wszystkich zainteresowanych stron;
- w międzynarodowych konfliktach, kiedy jedna ze stron odczuwa zagrożenie i zwraca się z prośbą o zapewnienie bezpieczeństwa jej granic.

Zadania stojące przed grupami realizującymi rozwijanie prewencyjne są podobne do tych, które realizują obserwatorzy, ale siły do nich użyte są znacznie większe, podobnie jak i uprawnienia.

Można postawić tezę, że *realizacja taktycznej obserwacji przez rozwinięte prewencyjne siły (monitorowanie) i sama ich obecność w znacznym stopniu wpływa stabilizująco na zachowanie się stron konfliktu*. Stąd, strony konfliktu będąc pod baczną obserwacją międzynarodowej społeczności zamiast działać agresywnie powinny przejść do pokojowego rozwiązania sporu. Do specyficznych zadań tego typu operacji możemy zaliczyć:

- działania uprzedzające starcia zbrojne w rejonach rozdzielania stron konfliktu;
- osłonę dostaw pomocy humanitarnej;
- współdziałanie z władzami lokalnymi w zakresie ochrony i zapewnienia bezpieczeństwa mniejszościom narodowym;
- wsparcie służb zapewniających bezpieczeństwo wewnętrzne w danym państwie.

W operacjach tego typu zwykle jest zapewniona odpowiednia wielkość sił pokojowych gwarantująca im bezpieczeństwo i możliwość realizacji zadań militarnych. Możliwości bojowe sił pokojowych wykluczają ze strony zwaśnionych stron atak, ponieważ byłoby to działanie o dużym ryzyku.

Kolejnym typem operacji drugiego poziomu mogą być *przedsięwzięcia związane z rozwiązywaniem konfliktów wewnętrznych*. Są to działania realizowane przez siły wielonarodowe mające na celu odbudowę lub zachowanie pokoju i bezpieczeństwa obywateli w rejonie konfliktu wewnętrznego. Bardzo trudno jest dokonać rozgraniczenia na operacje, które mogą być realizowane przez siły o dużych możliwościach bojowych i te, w których mogą wziąć udział siły o niskim potencjale. Do zasadniczych czynników mających wpływ na ich liczebność i potencjał bojowy możemy zaliczyć:

- liczbę stron uczestniczących w konflikcie;
- stan i wielkość sił zwaśnionych stron;
- stosunek ludności miejscowej do działalności sił pokojowych;
- wielkość obszaru operacji;

- stopień zagrożenia sił pokojowych.

Do ogólnych zadań realizowanych w trakcie takich operacji możemy zaliczyć:

- zapewnienie łączności i współdziałania między stronami w celu nawiązywania dialogu, kierowania zaprzestaniem ognia, a następnie rozbrojeniem grup, uczestników konfliktu;
- przyjmowanie uzbrojenia i wyposażenia wojennego, ich ochrona i utylizacja;
- pomoc w organizowaniu miejscowej policji (milicji) i sił obrony.

Pomoc tymczasowym władzom cywilnym zwykle realizowana jest w ślad za pozytywnym zakończeniem procesu przerwania ognia. Jeśli trwałe przerwanie ognia spowodowało wrogość między stronami na poziom pozwalający odbudować porozumienie, to intensywność działań zbrojnych będzie się zmniejszać. Zasadniczym zadaniami w tym etapie jest monitorowanie i prowadzenie działalności inspektorskiej, mającej na celu kontrolę wypełniania zobowiązań wynikających z ustalonych warunków układu pokojowego oraz kontrolę przygotowywania wyborów lub też przekazywania władzy, jeśli takie były warunki układu. Do zadań ogólnych tego typu operacji możemy zaliczyć:

- pomoc w zakresie zapewnienia przestrzegania prawa;
- pomoc w zapewnieniu bezpieczeństwa w czasie wyborów;
- współdziałanie w procesie przekazywania władzy wybranemu rządowi przez władze tymczasowe;
- pomoc w zapewnieniu pracy podstawowych systemów funkcjonowania państwa;
- uczestniczenie w procesie mającym na celu rozmieszczenie powracających uchodźców i przesiedlonych;
- pomoc w procesie planowania, stworzenia lub reorganizacji sił obrony narodowej i policji;
- kierowanie i pomoc w pracach mających na celu usunięcie min i niewybuchów.

W **operacjach zabezpieczenia dostaw pomocy humanitarnej** zagrożenia będą występowały na poziomie lokalnym. W tym wypadku działania mające na celu ich zabezpieczenie będą ukierunkowane na realizację dwóch podstawowych zadań:

- stworzenia rezerwowych baz z dogodnymi i ochranianymi drogami komunikacji;
- zapewnienie bezpiecznych „korytarzy transportowych”.

Ostatnim typem operacji drugiego poziomu jest zapewnienie **prawidłowości przebiegu lub zakazu ruchu w danej strefie (obszarze)**. W tym przypadku uważa się, że operacje tego typu mogą obejmować także zapewnienie gwarancji swobodnego przejścia okrętów drogami

morskimi oraz przelotu samolotów bojowych przez strefy zagrożone. Operacje mające na celu zapewnienie zakazu ruchu na określonym terytorium zwykle ukierunkowane są na przerwanie dróg powietrznych (stworzenie stref nielotnych) nad specjalnymi strefami lub obszarami zamieszkałymi. Należy przy tym podkreślić, że w obu wypadkach w realizacji zadań musi uczestniczyć wysoko efektywna technika bojowa.

Współcześnie operacje drugiego poziomu postrzegane są przez Wspólnotę, jako najbardziej efektywne i dynamiczne. Są najczęściej realizowane i rozwijane, w tym także ich strona teoretyczna.

Trzeci poziom obejmuje operacje, w których wielonarodowe siły, mające na wyposażeniu dużą ilość ciężkiego uzbrojenia, są angażowane do zdławienia poważnego ogniska konfliktu, zagrażającego pokojowi w regionie lub na całym świecie. Operacje te różni od pierwszego i drugiego poziomu znacznie większe prawdopodobieństwo zaistnienia incydentów pomiędzy siłami wielonarodowymi i stronami konfliktu w stosunku, do których skierowane są sankcje. Z tego względu istnieje konieczność wykorzystania sił o większym poziomie gotowości, wyposażenia wojennego, a tym samym mocy bojowej. W tych operacjach angażowane są regularne oddziały wojskowe, lotnictwo, marynarka wojenna, podczas gdy na dwóch pierwszych poziomach zwykle mamy do czynienia z niewielkimi formacjami.

Uważa się, że będą to operacje mające na celu **wdrożenie określonych sankcji**. Zgodnie z art. 41 Karty ONZ takimi działaniami przewiduje się osiągnąć całkowite lub częściowe przerwanie stosunków ekonomicznych, pozbawienie praw dyplomatycznych i handlowych, czy też ograniczenie swobody przemieszczania w stosunku do strony podlegającej restrykcjom. Zwykle działania takie prowadzone są wtedy, kiedy metody dyplomatyczne i inne środki rozwiązania konfliktu nie powiodły się. Praktyka pokazuje, że stosowanie tylko sankcji bez działań wymuszających nie zawsze kończy się powodzeniem. Oznacza to, że ***zastosowanie siły militarnej jest gwarantem przestrzegania ograniczeń nałożonych na strony konfliktu***. Wojskowy kontyngent uczestniczący we wprowadzaniu sankcji w życie powinien charakteryzować się:

- obecnością pododdziałów mogących prowadzić operacje w powietrzu, na lądzie i morzu;
- gotowością do wykorzystania w czasie operacji ciężkiego uzbrojenia, lotnictwa oraz marynarki wojennej, a także środków walki radioelektronicznej;
- sprawnością do prowadzenia działań przez długi okres.

Współcześnie angażowana jest duża liczba kontyngentów wojskowych w operacjach wsparcia pokoju. Stąd, zasadne jest do tych zadań kierowanie sił sojuszów i koalicji wojskowych. Jednakże należy dążyć do tego, aby siły nadzorujące wprowadzenie sankcji nie były wciągane w starcia zbrojne ze stronami konfliktu.

Operacje o wysokiej intensywności wg art. 42 Karty ONZ są określane, jako sankcje najwyższego poziomu, które Rada Bezpieczeństwa ONZ może przyjąć w związku z poważnym zagrożeniem pokoju i bezpieczeństwa światowego. Operacje te mogą być realizowane tylko w przypadku, jeśli zostaną wyczerpane wszystkie inne instrumenty porozumienia. Wówczas zakłada się prowadzenie operacji o wysokiej intensywności przeciwko krajowi, który jest realnym agresorem. W czasie prowadzenia operacji może być kolejno wykorzystywany cały arsenał dostępnych środków przymusu, w tym lotnictwo, marynarka wojenna i środki wsparcia ogniowego. Kontyngent sił jest wydzielany i przygotowywany przez określony sojusz wojskowy. Przewiduje się, że w przeciwieństwie do operacji pierwszego i drugiego poziomu, siły uczestniczące w takich operacjach mogą ponieść poważne straty w stanie osobowym i sprzęcie wojskowym, co z kolei wymusza konieczność rozważnego ich planowania i przygotowania, a także wszechstronnego zabezpieczenia logistycznego.

W dokumentach krajów WNP zakłada się prowadzenie operacji na trzech poziomach, w zależności od skali zaangażowania sił i realizowanych zadań. Wyszczególniane typy operacji są adekwatne do problemów wymagających rozwiązania na obszarze postradzieckim. Stąd zakłada się, iż te operacje mogą być prowadzone na terytorium Wspólnoty i poza jej obszarem. Sytuacja, jaka panuje w obszarach WNP, wymusza na poszczególnych państwach i ich organach formowanie własnych oddziałów przeznaczonych do uczestnictwa w operacjach wsparcia pokoju. Przyjęta odpowiedzialność za region wymusza na krajach wspólnoty angażowanie się i rozwiązywanie nabrzmiałych i skomplikowanych problemów na tym obszarze. Niestety, bardzo często główny ciężar odpowiedzialności ponosi tylko Federacja Rosyjska, co może powodować jednostronne podejście do rozwiązywanego problemu.

Główne założenia organizowania operacji wsparcia pokoju

Za podstawę prawną formowania wielonarodowych kontyngentów do celów misji pokojowych uznaje się podpisane przez rządy WNP 20 marca 1992 roku w Kijowie porozumienie „*O grupach wojskowych obserwatorów i wspólnych siłach pokojowych WNP*”. Następnie, na kolejnym spotkaniu głów państw Wspólnoty 15 maja 1992 roku w Taszkencie, został podpisany protokół „*O kompletowaniu, strukturze, materiałowo-technicznym i finansowym*

zabezpieczeniu grup obserwatorów wojskowych i wspólnych sił pokojowych WNP". Rozwinięciem tych dokumentów było podpisane porozumienie „*O wspólnych siłach pokojowych i wspólnych przedsięwzięciach w zakresie ich zabezpieczenia materiałowo-technicznego*". Wszystkie te dokumenty były opracowane zgodnie z założeniami Karty NZ i przyjętymi przez ONZ normami. Pomimo pewnych niedociągnięć stanowią dostateczną normatywno-prawną podstawę działalności pokojowej państw Wspólnoty. Wszelkie ustalenia dotyczące angażowania się w proces rozwiązywania sytuacji kryzysowych muszą być akceptowane przez Radę Głów Państw WNP, a w szczególności opracowane przez Radę Ministrów Spraw Zagranicznych i Radę Ministrów Obrony WNP.

Jednocześnie z pracami nad opracowaniem powyższych dokumentów Wspólnota podjęła działania legislacyjne w ONZ, aby byłym obszarom postradzieckim społeczność międzynarodowa przyznała status regionu w rozumieniu Rozdziału VIII Karty NZ.³² Wówczas, wszelkie wynikające z tego konsekwencje znajdowałyby się gestii prawnej krajów Wspólnoty, jako organizacji regionalnej. Zgodnie z postanowieniami Karty NZ organizacji regionalnej przysługuje prawo użycia siły do rozwiązywania sytuacji kryzysowych w regionie. Wymaga to tylko poinformowania Rady Bezpieczeństwa ONZ o podjętych środkach. Operacje wsparcia pokoju mogą być realizowane w regionie wg założeń regionalnych organizacji. W ramach WNP organem, który posiada do tego prawo jest **Rada Głów Państw**. Analiza dotychczasowych operacji realizowanych w regionie przez WNP wskazuje, że procedura podejmowania decyzji o ich prowadzeniu nie zawsze jest zgodna z założeniami. Ustalonym Dekretem WNP dopuszcza się przeprowadzenie operacji pokojowych za zgodą zainteresowanych państw-uczestników. *Jednak to nie jest wystarczające, ponieważ porozumienie kijowskie zakłada, że takie decyzje mogą być podejmowane tylko za zgodą wszystkich krajów WNP*³³.

Wnioski z analizy operacji prowadzonych przez Wspólnotę wskazują, iż w rzeczywistości są to różne operacje, inne niż określa to ONZ. Różnice wynikają z nieprzestrzegania założeń ONZ. Do głównych różnic, które powinny być traktowane jako uchybienia prawne, zaliczono.

- Brak rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ o przeprowadzeniu operacji na terytorium nowych niezależnych państw. W rozumieniu wspólnoty funkcje mandatu spełniają międzypaństwowe porozumienia np. Rosja-Mołdawia i Rosja-Gruzja.

³² Decyzja o uznaniu obszarów postradzieckich za region, a WNP za organizację regionalną została przyznana w marcu 1994 roku. Decyzja ta obwarowana była zastrzeżeniami szeregu państw skandynawskich i zachodnioeuropejskich, odmawiającymi Wspólnocie prawa realizacji operacji pokojowych samodzielnie.

³³ Porozumienie „O grupach wojskowych obserwatorów i wspólnych siłach pokojowych WNP”, Kijów 1992 – tłumaczenie własne.

Stąd, jest to decyzja Federacji Rosyjskiej, a nie Wspólnoty. Tylko w przypadku Tadżykistanu została podjęta kolektywna decyzja krajów WNP. Kolejnym uchybieniem jest to, iż nie jest weryfikowany mandat, ze względu na zmiany sytuacji politycznej w rejonach konfliktu.

- Brak politycznej (cywilnej) kontroli działań sił zbrojnych w rejonie konfliktu.
- Angażowanie do rozwiązywania sytuacji spornych, jako strony pośredniczącej, krajów i ich sił zbrojnych mających własne interesy w rejonie konfliktu.
- Częste naruszanie przez strony pośredniczące i ich kontyngenty zasady neutralności³⁴.
- Sprawowanie przez dowódców kontyngentów funkcji politycznych i prawnych. W procedurach ONZ funkcje takie spełniają wyznaczone osoby cywilne, których zadaniem jest między innymi czuwanie nad przestrzeganiem warunków osiągania politycznego porozumienia³⁵.
- Sprawowanie wszystkich funkcji w działaniach pokojowych przez żołnierzy może powodować zachwianie relacji pomiędzy militarnym, a pokojowym dążeniem do osiągnięcia celu pokojowego.

Z punktu prawa międzynarodowego, do operacji prowadzonych przez Rosję i WNP właściwe jest określenie „uprawomocniona (zalegalizowana) ingerencja” w konflikt na terytorium innego państwa. *Podstawą takiej ingerencji jest prośba, jak to miało miejsce w przypadku Tadżykistanu*³⁶. Innym rozwiązaniem jest międzynarodowe porozumienie, z którym mamy do czynienia w przypadku *Mołdawii i Gruzji*³⁷.

³⁴ Bardzo często mamy do czynienia z wyraźnym opowiedzeniem się za jedną ze stron konfliktu, tym samym narusza to interesy drugiej strony. Jest to poważne uchybienie, powodujące naruszenie zasady bezstronności.

³⁵ W dokumentach WNP przewiduje się takie procedury, ale nie zawsze są przestrzegane.

³⁶ Pierwsze wzmianki o konflikcie w Tadżykistanie w dokumentach WNP pojawiły się we wrześniu 1992 roku 6-8 września funkcjonowała tam misja specjalnych przedstawicieli organów ustawodawczych Kirgizji, Kazachstanu, Armenii, Rosji i Uzbekistanu, której zadaniem było przedstawienie WNP sprawozdania o sytuacji w tym kraju. Problem ten był dyskutowany na spotkaniu przywódców państw Wspólnoty 9 września 1992 roku, gdzie uzgodniono konieczność pomocy rządowi Tadżykistanu, po otrzymaniu oficjalnego pisma w tej sprawie. Ostateczną decyzję o sformowaniu sił pokojowych podjęto dopiero 24 września 1993 roku na okres 6 miesięcy. Większość zasadniczych decyzji odnośnie przeprowadzonej operacji została podjęta przez wąską grupę państw (Rosja, Kazachstan, Kirgizja, Uzbekistan, Tadżykistan) biorących bezpośrednio udział w operacji, aczkolwiek ich wkład, oprócz Rosji, w militarną część operacji był minimalny.

³⁷ Pierwszym dokumentem WNP, w którym była mowa o działaniach pokojowych w Abchazji było przyjęte 15 kwietnia 1994 roku postanowienie o przeprowadzenia działań wsparcia pokoju w strefie gruzińsko-abchaskiego konfliktu. Podpisane przez obie strony 14 maja 1994 roku porozumienie o przerwaniu ognia i rozdzieleniu sił przewidywało wprowadzenie sił pokojowych WNP. Jednak praktycznie operacja wsparcia pokoju w Abchazji rozpoczęła się bez zgody Rady Głów Państw WNP i bez zatwierdzonego mandatu sił pokojowych, który został przyjęty dopiero 21 października 1994 roku.

Uważa się, że wszystkie operacje pokojowe, prowadzone przez państwa WNP z aktywnym uczestnictwem Rosji, realizowane są na prośbę niektórych lub wszystkich stron konfliktu. Nie są to operacje wymuszające, to znaczy działania wbrew woli zainteresowanych krajów, jak je określa Karta NZ. Wspólnota wychodzi z założenia, że jeśli WNP posiada status organizacji regionalnej, odpowiedzialnej za bezpieczeństwo w regionie, to nie potrzebuje żadnego mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ do realizacji takich operacji. Sposób wykorzystania wojsk i prowadzenia operacji określany jest przez cele, które określa mandat. Mimo licznych błędów w czasie ich prowadzenia można zauważyć także ich pozytywne rezultaty, chociażby „zamrożenie” z pomocą sił pokojowych konfliktu zbrojnego w *Przdydniestrzu*³⁸. W operacji tej pełnomocnictwa sił pokojowych, jak można sądzić według dokumentów, są wyjątkowe i nietypowe. W tym widoczna jest specyfika lub osobliwość sposobów rozwiązywania konfliktów na obszarze postradzieckim. Siły do rozwiązywania konfliktów otrzymały pełnomocnictwa, które są charakterystyczne dla operacji pierwszego i drugiego typu. Wzięły na siebie także odpowiedzialność za realizację funkcji policyjnych (kontrola paszportów, przepustek w rejon konfliktu, itp.) w strefie konfliktu narodowościowego, włączając w to upoważnienie do rozbrowienia niekontrolowanych formacji zbrojnych. Wynika stąd, że realizowały przedsięwzięcia związane z „zapewnianiem podwyższonego poziomu bezpieczeństwa”. Działania kontrolne realizowały nie tylko w rejonie konfliktu, ale również w „obszarze przyległym”. Jednocześnie ich pełnomocnictwa w zakresie prowadzenia działań bojowych w strefie konfliktu i wykorzystania środków bojowych można scharakteryzować jako „bez ograniczeń”. Oznacza to, iż w operacji, która miała mieć charakter pierwszego i drugiego poziomu stosowano środki adekwatne do operacji trzeciego poziomu. Nieograniczoność stosowanych środków znajdowała się w gestii dowódców wojskowych, a nie organów politycznych operacji. Wszystko to świadczy o różnicy, jaka występuje w praktycznym użyciu sił pokojowych ONZ i Wspólnoty. Działania ONZ nakierowane są na używanie sił od poziomu minimalnego, a stopień ich zaangażowania jest adekwatny do rozwoju sytuacji. Dynamika używania sił ONZ jest stopniowa, warunkowana rozwojem sytuacji. Jeżeli występują takie przesłanki, to nawet zaangażowanie sił w trakcie rozwiązywania konfliktu jest obniżane. W przypadku Wspólnoty dynamika angażowanych sił zaczyna się od poziomu maksymalnego i właściwie nigdy nie obniża się w trakcie działania do poziomu średniego.

³⁸ Mandat i warunki rosyjskiego uczestnictwa w uregulowaniu kryzysu w Przdydniestrzu zostały określone w „Porozumieniu o zasadach pokojowego uregulowania konfliktu zbrojnego w Przdydniestrowskim regionie Republiki Mołdawii” podpisanym między Federacją Rosyjską i Republiką Mołdawii 21 lipca 1994 roku.

W ramach WNP opracowano i przyjęto kompleks ogólnopolitycznych uzgodnień, wytycznych i zarządzeń odnośnie organizowania i prowadzenia operacji pokojowych. W najbardziej pełnej formie zostały one przedstawione w przyjętej 19 stycznia 1996 roku *„Koncepcji zapobiegania i uregulowania konfliktów na terytorium państw-uczestników WNP”*³⁹.

W odróżnieniu od Statutu WNP i jej pierwszych dokumentów, w powyższej koncepcji mówi się o *„konfliktach na terytorium państw-uczestników WNP”*. Wskazuje to na aktywne uczestnictwo WNP w rozwiązywaniu konfliktów międzypaństwowych oraz wewnętrznych wszystkich uczestników Wspólnoty. Bardzo ważna jest działalność mająca na celu zapobieganie powstawania konfliktów oraz ich stabilizowanie. Uczestnicy Wspólnoty określają, że *„uznają wspólną działalność w zakresie zapobiegania i uregulowania konfliktów, w tym także prowadzenie operacji pokojowych, jako szczególnie ważną część składową swojej polityki bezpieczeństwa narodowego, zachowania integralności terytorialnej i niezależności swoich państw”*⁴⁰.

Podkreśla się, że najbardziej pożądaną drogą rozwiązywania sporów i zapobiegania konfliktom są metody prewencyjne, które podejmowane są na podstawie prośby państwa zagrożonego. Dyplomacja prewencyjna realizowana jest przez specjalnych przedstawicieli WNP. Uważa się, że takie działania prewencyjne jak: pośredniczenie, wymiana informacji, stworzenie stref zdemilitaryzowanych i nałożenie sankcji ekonomicznych, nie wymagają zgody stron uczestniczących w sporze.

Zgoda jest potrzebna podczas prewencyjnego rozwijania wspólnych sił wsparcia pokoju, cywilnego i wojskowego personelu w rejonie konfliktu. Rozwinięcie prewencyjne w większości przypadków postrzegane jest jako pierwszy etap. Następny etap to zbrojne rozwiązanie sporu przez wspólne siły wsparcia pokoju. Natomiast w procedurach ONZ prewencyjne rozmieszczenie sił powinno doprowadzić do deeskalacji napięć i przyjęcie przez strony konfliktu pokojowych metod jego zakończenia. Przeciwność podejścia do prewencyjnego rozmieszczenia sił wynika z braku jednoznacznego kierownictwa politycznego konfliktu, co powoduje, że problemy rozwiązywane są w większości przypadków siłowo.

Szczególne uwagi krajów Wspólnoty kierowana jest na operacje wsparcia pokoju, prowadzonych po zakończeniu działań bojowych, osiągnięciu porozumienia o zaprzestaniu ognia lub rozejmu na zasadzie obopólnej zgody stron konfliktu.

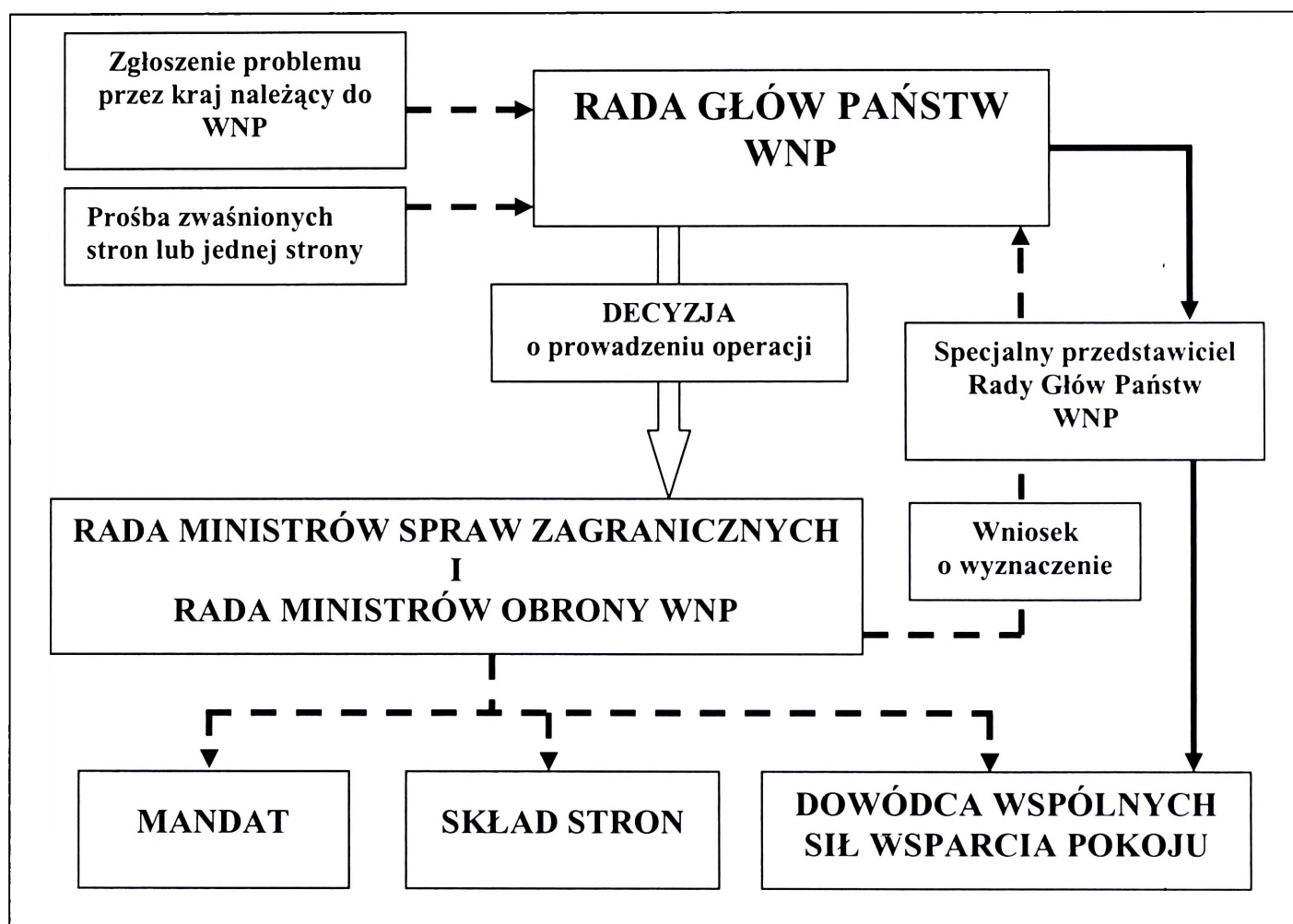
³⁹ Materiały Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej, Internet – tłumaczenie własne.

⁴⁰ Koncepcji zapobiegania i uregulowania konfliktów na terytorium państw-uczestników WNP, Moskwa 1996, tłumaczenie własne.

Dopuszcza się operacje wymuszania pokoju, jednak tylko w wyjątkowych przypadkach, kiedy zostanie wydane pełnomocnictwo Rady Bezpieczeństwa ONZ.

Operacje pokojowe WNP mogą obejmować także przedsięwzięcia mające na celu „pokonfliktową budowę pokoju” (współuczestnictwo, pomoc w odbudowie organów władzy państwowej, odbudowie infrastruktury, stworzeniu warunków do przeprowadzenia wolnych wyborów i innych działań odbudowujących państwowość kraju). Za zgodą stron konfliktu w czasie realizacji tych operacji mogą być czasowo rozmieszczeni obserwatorzy i samodzielne kontyngenty sił zbrojnych krajów WNP.

Do podejmowania decyzji o organizowaniu i prowadzeniu operacji wsparcia pokoju przez kraje Wspólnoty opracowano procedurę (rys. 4.2.2.1.). W procedurze tej określono główne etapy decyzyjne takie jak: podjęcie decyzji przez organ Rady Głów Państw WNP, opracowanie procedur postępowania i uprawnień przez Radę Ministrów Spraw Zagranicznych i Radę Ministrów Obrony WNP, wyznaczenie specjalnego przedstawiciela do politycznej i militarnej kontroli rozwiązywaniem sporu.

Rysunek 4.2.2.1. Procedura podejmowania decyzji o organizowaniu i prowadzeniu operacji wsparcia pokoju przez kraje WNP

Decyzja o przeprowadzeniu operacji z wykorzystaniem Wspólnych Sił Wsparcia Pokoju (WSWP) podejmowana jest przez Radę Głów Państw (WNP) na zasadzie konsensusu.

Dla podjęcia takiej decyzji koniecznym jest zwrócenie się jednego lub kilku państw-członków WNP, a także prośba lub zgoda wszystkich stron konfliktu. Niezbędnym warunkiem zgody WNP na przeprowadzenie operacji pokojowej jest osiągnięcie porozumienia o zaprzestaniu ognia i innych wrogich działań, przed wejściem w strefę Wspólnych Sił Wsparcia Pokoju. Po podjęciu decyzji o uczestnictwie w rozwiązywaniu konfliktu kompetencje w sprawie organizowania operacji wsparcia pokoju przejmuje Rada Ministrów Spraw Zagranicznych i Ministrów Obrony WNP.

Do kompetencji rady ministrów należy opracowanie mandatu, ustalenie składu sił i zaproponowanie dowódcy Wspólnych Sił Wsparcia Pokoju. *Rada zwraca się z wnioskiem do rady głów o wyznaczenie specjalnego przedstawiciela politycznego.*⁴¹ We wniosku składa propozycję, która została ustalona i zaakceptowana na poziomie rady ministrów. Wyznaczony specjalny przedstawiciel jest organem Rady Główn Państw WNP, który nadzoruje osiąganie celów politycznych w imieniu WNP. Specjalnemu przedstawicielowi podlega dowódca wojskowy operacji i personel cywilny.

Mandat operacji zatwierdzany jest przez Radę Główn Państw WNP. W mandacie powinny być określone pełnomocnictwa i skład Wspólnych Sił Wsparcia Pokoju, a także zadania i czas przeprowadzenia operacji.

Odpowiedzialność za polityczne **kierowanie operacją** ponosi Szef Misji Wsparcia Pokoju lub Specjalny Przedstawiciel Rady Główn Państw WNP, posiadający specjalne pełnomocnictwa. Główną jego funkcją jest kontrola wypełnienia mandatu operacji.

Bezpośrednie kierownictwo nad Wspólnymi Siłami Wsparcia Pokoju sprawuje Dowódca WSWP (w przypadku stworzenia grupy obserwatorów wojennych – Kierownik grupy obserwatorów wojennych). Wyznaczany jest on przez Radę Główn Państw na wniosek Rady Ministrów Spraw Zagranicznych i Rady Ministrów Obrony WNP, zwykle z państwa, które kieruje do składu sił kolektywnych największy pod względem liczebności kontyngent wojskowy (obserwatorów wojskowych). Dowódca WSWP podlega bezpośrednio Radzie Główn Państw, a jemu z kolei bezpośrednio podlegają siły kontyngentu. Do jego obowiązków należy przede wszystkim koordynacja i uzgodnienie z szefem misji działalności WSWP. Powyższe konstatacje wskazują, że pomimo wskazywania rozdzielności funkcji politycznej i militarnej, można zauważyć częste przenikanie się ich. Jest to kolejna cecha różna od procedur ONZ.

⁴¹ Z analizy dokumentów wynika, iż to stanowisko różnie jest nazywane (specjalny przedstawiciel, szef misji, szef obserwatorów wojennych, itp.). Istotą tej funkcji, bez względu na nazwę jest sprawowanie funkcji politycznych w rozwiązywaniu sytuacji konfliktowej.

Skład Wspólnych Sił Wsparcia Pokoju

Do dowodzenia Wspólnymi Siłami Wsparcia Pokoju (WSWP) powołuje się Połączone Dowództwo z przedstawicieli państw uczestniczących w operacji. W jego skład wchodzi: dowódca, szef sztabu – pierwszy zastępca dowódcy, zastępca dowódcy, zastępca szefa sztabu i przedstawiciele sił zbrojnych państw uczestników operacji.

Skład WSWP określany jest decyzją Rady Głów Państw WNP i mandatu na przeprowadzenie operacji⁴². Formowany jest z narodowych kontyngentów, które przechodzą w bezpośrednie podporządkowanie Dowódcy WSWP od momentu ich przybycia w rejon konfliktu. W skład sił wsparcia pokoju może wchodzić wojskowy, policyjny i cywilny personel. Do głównych członów WSWP zalicza się:

- połączone dowództwo;
- jednostki bojowe - stanowiące podstawę WSWP;
- grupy obserwatorów wojennych – przeznaczone przede wszystkim do kontroli i monitorowania wypełniania przez strony obowiązku zaprzestania ognia, ograniczenia nasycenia siłami zbrojnymi określonych rejonów konfliktu, wyprowadzania wojsk z odpowiednich stref, demobilizacji i wypełniania innych warunków porozumienia, poprzedzającego rozpoczęcie operacji wsparcia pokoju;
- grupy ekspertów – przeznaczone do analizy i oceny sytuacji w strefie konfliktu, procesów stabilizacyjnych, działania WSWP oraz opracowywania prognoz rozwoju wojenno-politycznej sytuacji w regionie;
- pododdziały policji – przeznaczone do współuczestniczenia w zapewnieniu porządku, praw człowieka i normalnego funkcjonowania instytucji państwowych w strefie prowadzenia operacji;
- jednostki logistyczne.

Należy zwrócić uwagę na to, że z dokumentów przyjętych w styczniu 1996 roku zniknął zapis o tym, że w skład WSWP nie mogą wchodzić wojskowi państw zaangażowanych w konflikt. Takie podejście powoduje stronnictwo przedstawicieli operacji pokojowej.

WSWP mogą być wprowadzone w rejon konfliktu tylko wtedy, jeśli zostało osiągnięte przez strony konfliktu porozumienie o przerwaniu ognia lub rozejm i wypełnianiu przez strony tych porozumień. Ich szczególne funkcje polegają na :

⁴² „O kompletowaniu, strukturze, materiałowo-technicznym i finansowym zabezpieczeniu grup obserwatorów wojskowych i wspólnych sił pokojowych WNP”, Taszkient 1996, tłumaczenie własne.

- monitorowaniu wypełniania warunków rozejmu lub przerwania ognia;
- tworzeniu różnego rodzaju zdemilitaryzowanych i buforowych stref i korytarzy;
- tworzeniu warunków do rozmów;
- odbudowy praworządności i porządku publicznego;
- prowadzeniu dochodzeń w razie stwierdzenia faktów naruszenia porozumień;
- kontroli obszaru odpowiedzialności;
- współdziałaniu w realizacji pomocy humanitarnej i realizacji innych zadań wynikających ze specyfiki prowadzonych działań.

W użyciu WSWP wyróżnia się zasady, które w rzeczywistości są mało respektowane.

Do zasad pokojowego użycia sił zalicza się:

- bezstronność i neutralność;
- przestrzeganie praw państwa przyjmującego;
- poszanowanie obyczajów i tradycji ludności miejscowej;
- nie uczestniczenie w działaniach bojowych, nie używanie broni, oprócz sytuacji wymienionych w mandacie;
- transparentność.

W dokumentach WNP wprowadzono stosunkowo duże ograniczenia w zakresie użycia siły w czasie prowadzenia operacji wsparcia pokoju. Broń może być wykorzystywana tylko w ściśle określonych sytuacjach:

- do zapewnienia bezpieczeństwa stanu osobowego i obrony przed próbami zamachu na życie i zdrowie, w ramach realizacji prawa do samoobrony;
- w przypadku prób siłowego oddziaływania mającego na celu uniemożliwienie wykonywania przez siły pokojowe nałożonych na nie zadań;
- do odparcia jawnego zbrojnego napadu terrorystycznych, bandyckich i dywersyjnych grup;
- w celu zatrzymania wyżej wymienionych grup;
- do ochrony ludności miejscowej.

Przewiduje się także, że po każdym przypadku użycia broni prowadzone jest specjalne dochodzenie. W zakresie wsparcia logistycznego przyjmuje się, że państwa wysyłające swe siły zbrojne są odpowiedzialne za ich zabezpieczenie logistyczne. Inne warunki realizacji zabezpieczenia logistycznego powinny być dodatkowo określone przez Radę Głów Państw WNP. Państwo przyjmujące zapewnia siłom pokojowym pomieszczenia mieszkalne i służ-

bowe, środki łączności i inne niezbędne elementy infrastruktury. Środki finansowe na realizację zadań pochodzą ze składek państw uczestników WNP⁴³.

Jednym z warunków osiągnięcia pozytywnych rezultatów działań w operacjach wsparcia pokoju jest sprawne rozwinięcie sił pokojowych (wojsk). Uważa się, że najlepszym wariantem jest wcześniejsze stworzenie i utrzymywanie odpowiednich zgrupowań sił i środków w zagrożonym rejonie. Ogromne rozmiary potencjalnego rejonu kryzysowego powodują konieczność stworzenia zgrupowania sił pokojowych pod wspólnym dowództwem.

W dotychczasowych procedurach Federacji Rosyjskiej Szef Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych określił krąg jednostek wojskowych przeznaczonych do działalności na rzecz wsparcia pokoju. W ich skład weszło 9 batalionów zmechanizowanych z 27 dywizji zmechanizowanej oraz 6 batalionów zmechanizowanych z 45 dywizji zmechanizowanej. Ponadto wyznaczane są pododdziały specjalistyczne z różnych okręgów. Łącznie stanowi to około 22 tysiące żołnierzy, gotowych do uczestnictwa w operacjach wsparcia pokoju na terytorium Wspólnoty. Specjaliści uważają, że rozmieszczenie sił przeznaczonych do operacji pokojowych na całym terytorium Rosji, źle wpływa na ich przygotowanie do wspólnych zadań. W związku z tym uważa się za konieczne stworzenie zwartego ze względu na strukturę organizacyjną zgrupowania, np. samodzielnego korpusu armijnego sił pokojowych, którym dowodziłby dowódca w randze zastępcy Dowódcy Wojsk Lądowych do spraw działań pokojowych. Takie podejście pozwoliłoby optymalnie wykorzystać posiadane siły i przygotować je do operacji pokojowych. Jednocześnie pozwoliłoby sprawować w stosunku do nich bezpośrednie funkcje kontrolne. Kolejnym czynnikiem przemawiającym za takim rozwiązaniem jest skrócony czas zorganizowania i wysłania kontyngentu w rejon sytuacji kryzysowej. Jest to o tyle zasadne, że obecnie główny ciężar stabilizacji w regionie ponosi Rosja. Stąd od sprawności działania Rosji będzie zależało, czy konflikt się rozprzestrzeni, czy nie?

Według teoretyków Rosyjskich tworzenie zgrupowań WSWP w zależności od realizacji zadań pokojowych może się odbywać dwoma sposobami:

- sukcesywne (kolejne) rozwijanie – zgodnie z planem osiągania gotowości przez poszczególne elementy struktury, przy dostatecznym czasie na takie działania;
- lawinowo – jednoczesne rozwijanie wszystkich elementów struktury (alarmowo).

W przypadku braku jawnych sygnałów narastania sytuacji kryzysowej w regionie, tworzenie odpowiedniego zgrupowania wojsk, jego wyjście z rejonu alarmowego i rozwijanie

⁴³ „O kompletowaniu, strukturze, materiałowo-technicznym i finansowym zabezpieczeniu grup obserwatorów wojskowych i wspólnych sił pokojowych WNP”, Taszkient 1996, tłumaczenie własne.

operacyjne mogą być realizowane sukcesywnie, czyli poprzez osiąganie gotowości do działania kolejnych wojsk, sił i środków. Sposób ten pozwala na przeprowadzenie w odpowiednim czasie koniecznych czynności mobilizacyjnego rozwinięcia, a także na reagowanie adekwatne do zmieniającej się sytuacji.

W warunkach szybkiego zaostrzenia się sytuacji konfliktowej, szczególnie w przygranicznym rejonie Rosji, tworzenie adekwatnego zgrupowania wojsk, jego przemieszczenie i rozwijanie operacyjne realizowane jest lawinowo. Możliwy jest też sposób mieszany, kiedy na samodzielnych, najbardziej zagrożonych kierunkach (rejonach) rozmieszczony jest ograniczony ze względu na liczebność kontyngent wojskowy sił pokojowych.

Takie podejście wskazuje, iż w regionie zagrożenia kryzysowe dotyczą tradycyjnego zagrożenia terytorium własnego kraju i obywateli. Stąd w przypadku Federacji Rosyjskiej i innych krajów Wspólnoty utrzymywanie sił do operacji wsparcia pokoju związane jest w głównym stopniu z utrzymywaniem gotowości do obrony własnego terytorium.

Niezależnie od warunków i skali zagrożenia osiągania gotowości do działania sił pokojowych ich przygotowanie powinno być determinowane:

- zamiarem operacji pokojowej;
- krótkim czasem osiągnięcia gotowości;
- w czasie wszystkich etapów rozwijanie wojsk koniecznym jest zachowanie odpowiedniej zdolności bojowej, zachowania możliwości do szybkiego rozpoczęcia realizacji postawionych zadań.

Analiza struktur związków taktycznych szeregu wiodących państw pozwala na wydzielenie dwóch typów struktur – twardej i elastycznej. Pod pojęciem twardej rozumiana jest struktura z precyzyjnie (twardo) określonymi wzajemnymi powiązaniami między poszczególnymi elementami strukturalnymi. Struktura elastyczna to struktura, w której brak wzajemnych powiązań pomiędzy szeregiem elementów strukturalnych, a zatem koniecznością ich ustanowienia w każdym konkretnym przypadku jest ich bojowe wykorzystanie. Oba typy struktur mają swoje pozytywne i negatywne strony. Struktura elastyczna pozwala na bardziej racjonalne wykorzystanie sił i środków.

W aspekcie dowodzenia za najbardziej racjonalną strukturę dywizji uważa się system trójkowy, składającą się z trzech pułków po trzy bataliony. Jednakże, w przypadku prowadzenia autonomicznych działań na oddzielnych kierunkach, wymagających wydzielenia z dywizji wzmocnionych pułków, celowym uważa się wykorzystanie struktur brygadowych, składających się 4-6 batalionów podstawowych rodzajów wojsk i służb.

Konieczność obecności na każdym poziomie hierarchicznym kompletu pododdziałów (oddziałów) innych rodzajów wojsk uwarunkowana jest wymaganiami współczesnego pola walki i nakazuje uwzględnić dodatkowe obiekty dowodzenia. W celu ułatwienia warunków dowodzenia uważa się za celowe wprowadzenie odpowiednich szefów rodzajów wojsk przy sztabach związków taktycznych (oddziałów). Określenie racjonalnych proporcji pomiędzy rodzajami wojsk i specjalnymi wojskami na wszystkich poziomach ogólnowojskowych związków taktycznych uważa się za niemożliwe, ze względu na brak adekwatnych metodycznych procedur. Jednak przyjmuje się, że zasadnicze proporcje, które wystąpiły w czasie II wojny światowej, a także praktyka ostatnich działań zbrojnych są bliskie optymalnym i mogą zostać przyjęte za podstawę rozważań⁴⁴. Według teoretyków Rosyjskich proporcje te należy zachować. Podstawowe czynniki określające strukturę ogólnowojskowych związków taktycznych i pododdziałów w operacjach reagowania kryzysowego wynikają z charakteru działań. Wg teoretyków Rosyjskich współczesne konflikty stawiają następujące wymagania przed wojskami:

- zdolność do realizacji różnorodnych zadań;
- dostosowanie form organizacyjnych do sposobów prowadzenia działań bojowych w specyficznych warunkach;
- podobieństwo i bliskość organizacji ogólnowojskowych związków taktycznych (oddziałów) czasu pokoju i wojny;
- zapewnienie wymaganej autonomiczności i samodzielności w czasie realizacji postawionych zadań;
- precyzyjne przydzielenie zadań i funkcji poszczególnym elementom organizacyjnym, a jednocześnie zapewnienie wzajemnej zamienności, tj. elastyczności wykorzystania bojowego;
- komfort dowodzenia;
- stabilność, żywotność i mobilność struktur organizacyjnych.

Należy liczyć się z tym, że wielowątkowość zadań i ich specyfika w warunkach konfliktu zbrojnego ograniczają możliwość unifikacji struktur organizacyjnych.

Uważa się, że realizacja zadań wsparcia pokoju, wymaga tworzenia zgrupowań sił i środków szczebla operacyjnego. W tym aspekcie powinien występować samodzielny armijny korpus o składzie dywizyjnym lub brygadowym. Podstawą do określenia potrzeb w zakre-

⁴⁴ Historycznie ukształtowane proporcje pomiędzy zmechanizowanymi i pancernymi oddziałami (pododdziałami) to 3:1.

sie wewnętrznej struktury takiego związku operacyjnego powinny być wyliczenia, które uwzględniałyby następujące czynniki i uwarunkowania:

- skład bojowy i jakość przeciwstawnych sił i charakter ich działań;
- ilościowo-jakościowy stosunek sił (z uwzględnieniem prognozowanej dynamiki zmian podczas realizacji kolejnego zadania);
- rodzaj działań bojowych;
- zakres i treść jednocześnie realizowanych zadań;
- dopuszczalny stopień wykorzystania środków ogniowych, szczególnie artylerii i lotnictwa, podczas wykonywania postawionych zadań.

Zwiększenie możliwości bojowych związków taktycznych i oddziałów w warunkach prowadzenia działań wysoce manewrowych jest realne tylko pod warunkiem maksymalnego nasycenia ich składu środkami rażenia na odległość, w pierwszej kolejności bronią precyzyjnego rażenia, systemami walki radioelektronicznej i bronią opartą na nowo odkrytych prawach fizycznych. Umownie można je podzielić na następujące komponenty:

- informacyjny (rozpoznawczy);
- naziemny;
- powietrzny;
- zabezpieczenia.

Komponent informacyjny (rozpoznawczy) może obejmować:

- pododdziały dowodzenia;
- pododdziały rozpoznania, łączności i walki radioelektronicznej (na bazie automatycznych stacji rozpoznania) oraz walki radioelektronicznej z wykorzystaniem ostatnich osiągnięć elektroniki i mobilnych opancerzonych środków transportowych.

W skład komponentu naziemnego mogą wchodzić:

- samodzielne bataliony (dywizjony) – przedstawiające sobą zamienne moduły, grupowane w struktury brygadowe, łącznie 12-15 batalionów (włącznie z batalionem mobilnym dla działań powietrznego);
- 10-12 dywizjonów artylerii;
- 6-8 dywizjonów artylerii przeciwlotniczej.

W skład komponentu powietrznego mogą wchodzić 1-2 pułki desantowo-szturmowe.

Do zasadniczych tendencji modernizacji struktury organizacyjnej ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów, angażowanych do realizacji zadań wsparcia pokoju w konfliktach zbrojnych, możemy zaliczyć:

- system modułowy (blokowy);
- wzbogacony system dowodzenia;
- zwiększenie mocy ogniowej związków taktycznych i oddziałów;
- podwyższenie manewrowości, żywotności i odporności na uderzenia broni masowego rażenia;
- zwiększenie samodzielności (autonomiczności);
- zapewnienie możliwości prowadzenia wszystkich rodzajów działań bojowych;
- minimalizowanie siły żywej w strukturach bojowych.

W celu wszechstronnego zabezpieczenia działań ogólnowojskowych jednostek w rejonie konfliktu zbrojnego koniecznym jest wydzielenie kompletu oddziałów i pododdziałów wsparcia bojowego i zabezpieczenia logistycznego, które funkcjonują obecnie w strukturze samodzielnego korpusu armijnego.

Wychodząc z wyżej przedstawionych założeń, proponowana jest struktura połączonego zgrupowania wojsk do realizacji zadań wsparcia pokoju:

- 2-3 zmechanizowane związki taktyczne (dywizja, brygada) – do prowadzenia działań pokojowych w rejonie konfliktu zbrojnego, w celu zwalczania zbrojnych formacji przeciwnika, prowadzących działania metodami partyzanckimi;
- 1-2 brygad ochrony ważnych obiektów wojskowych i użyteczności publicznej;
- 1-2 brygady konwojowania i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu kolumn transportowych różnego przeznaczenia na terytorium całego rejonu konfliktu;⁴⁵
- 1-2 pułki desantowo-szturmowe – do realizacji zadań wymagających szybkości działania, wsparcia pododdziałów prowadzących działania w rejonie konfliktu zbrojnego z ograniczonym użyciem środków rażenia;
- odwód (dywizja, brygada) – mobilna jednostka posiadająca śmigłowce transportowe, do realizacji zadań doraźnych;
- ogólnowojskowy związek taktyczny (oddział) zabezpieczenia (brygada, pułk) – do realizacji przedsięwzięć porządkowo-ochronnych i wzmocnienia ochrony stanowisk

⁴⁵ Brygada ochrony podobna do stworzonej w 40A podczas działań w Afganistanie w 1978-1989 roku, materiały Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej, Internet – tłumaczenie własne.

dowodzenia w rejonach rozmieszczenia całego zgrupowania wojsk (w tym elementów logistycznych) – jednostka typu zandarmerii lub zabezpieczenia dowodzenia.

Proponowana struktura zgrupowania połączonego może zapewnić zarówno realizację zadań pola walki, jak i specyficznych zadań wsparcia pokoju, realizowanych w rejonie kryzysowym.

Wnioski

Wnioski z analizy dokumentów WNP wskazują, że obecna koncepcja i procedury prowadzenia operacji wsparcia pokoju, w swych ogólnych założeniach są zgodne z założeniami ONZ. Jednak daje się zauważyć duże odstępstwa od zasad ich organizowania i prowadzenia. Jednym z największych odstępstw jest współuczestniczenie jednej ze stron konfliktu w składzie wspólnych sił wsparcia pokoju. Takie odstępstwa miały miejsce podczas rozwiązywania sytuacji konfliktowej w Przydniestrzu i w Osetii Południowej.

Mechanizm podejmowania decyzji przez Radę Głów Państw WNP o przeprowadzeniu operacji wsparcia pokoju, a także realizacji różnego rodzaju działań prewencyjnych, nie jest dostatecznie jasny. Może to w szeregu przypadków w poważnym stopniu utrudnić efektywne reagowanie na nabrzmiewającą lub już zaistniałą sytuację konfliktową. Z formalnego punktu widzenia, do przeprowadzenia operacji potrzebna jest zgoda wszystkich krajów WNP, w tym także uczestników konfliktu. W praktyce jednak takie decyzje podejmowane są tylko przez nieznaczną część krajów WNP. Złamanie zasady jednomyślności w podejmowaniu decyzji o rozwiązywaniu sytuacji kryzysowej powoduje niezgodność tej decyzji z normami prawa międzynarodowego.

Wspólnota operacje z użyciem WSWP prowadzi bez mandatu ONZ, zakładając, iż jako organizacja regionalna posiada kompetencje do decydowania o ich prowadzeniu. Takie podejście skraca okres proceduralnego podjęcia decyzji i pozwala przystąpić wcześniej do neutralizacji lub likwidacji przyczyny konfliktu. Jednak z punktu prawnego budzi poważne wątpliwości, ponieważ może być wyrazem interesów kraju kreującego takie działanie.

Uwarunkowanie mówiące o podjęciu działań zgodnie z mandatem Rady Bezpieczeństwa ONZ jest poprawne, jednak może doprowadzić do poważnych trudności w przerwaniu i deeskalacji konfliktu. Można przewidywać, że niektórzy stali członkowie Rady Bezpieczeństwa ONZ, będą podejrzliwie odnosić się do perspektywy operacji bojowych lub dodatkowego rozwijania głównie sił Federacji Rosyjskiej na terytorium innych państw Wspólnoty. Przyczyną takiego postrzegania problemu jest obawa o rozwój neoimperialistycznej polityki Rosji.

Innym aspektem jest to, że inne państwa WNP mogą powstrzymywać się od wysyłania swoich sił zbrojnych w rejony konfliktów ze względów politycznych lub też ekonomicznych. Rozwinięcie sił zbrojnych niektórych państw WNP w strefie konfliktu, może być negatywnie postrzegane przez inne kraje członkowskie.

Brak jednomyślności w procedurach rozwiązywania problemu sugeruje dwa kierunki: jeden świadczący o zagrożeniach politycznych sprawnego funkcjonowania WNP; drugi, że rzeczywistym przesłaniem do rozwiązywania sytuacji kryzysowych nie jest zbiorowe bezpieczeństwo, a interesy w innych sferach funkcjonowania krajów Wspólnoty.

Wnioski z analizy przeprowadzonych operacji przez WNP wskazują, iż wszystkie dotychczasowe operacje nie odpowiadają kryteriom i zasadom określonym w dokumentach normatywnych Wspólnoty i ONZ. Operacje w Przydniestrzu i Osetii Południowej prowadzone są na podstawie porozumienia między stronami konfliktu i Federacją Rosyjską. Natomiast operacja w Abchazji w 1994 roku rozpoczęła się według decyzji rosyjskiego kierownictwa i dopiero po kilku miesiącach otrzymano zgodę Rady Głów Państw na jej przeprowadzenie. W Tadżykistanie Wspólne Siły Wsparcia Pokoju faktycznie działają na rzecz rządu tego kraju, co nie odpowiada zasadom bezstronności i neutralności.

Należy zwrócić uwagę na to, że rządy Kazachstanu, Ukrainy i Azerbejdżanu nie podpisały „Koncepcji o zapobieganiu i uregulowaniu konfliktów na terytorium państw-członków WNP”, a „Postanowienie o Wspólnych Siłach Wsparcia Pokoju w WNP” nie zostało ratyfikowane przez Azerbejdżan, Kazachstan, Ukrainę, Turkmenistan i Mołdawię. Zatem powstaje pytanie, czy dokumenty te posiadają moc prawną w działaniach wspólnoty?

Postanowienie o tym, że WSWP mogą być skierowane do strefy konfliktu tylko po przerwaniu ognia i za zgodą stron konfliktu jest bezsporne, ale jak oddziaływać na wrogie strony, w celu stworzenia takich warunków bez użycia sił zbrojnych? Czy Rada Głów Państw w takiej sytuacji może podejmować decyzje bez mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ o wprowadzeniu sankcji wobec stron konfliktu? Niestety, jasnej odpowiedzi na te i wiele innych pytań nie można doszukać się w dokumentach Wspólnoty.

Podczas rozwiązywania wewnętrznych sytuacji kryzysowych do osiągnięcia porozumienia często jest wymagane uznanie za stronę rządu ugrupowania powstańczego, separatystycznego lub różnego rodzaju opozycyjnych sił, jako prawnych partnerów do rozmów. Postrzeganie ich jako prawnych partnerów powoduje dalsze perturbacje prawne w regionie.

Wiele krajów WNP nie przejawia większego zainteresowania aktywnym uczestnictwem w operacjach pokojowych na terytorium Wspólnoty. W związku z tym Federacja Rosyjska może znaleźć się w skomplikowanej sytuacji, w której sama ponosi odpowiedzialność za

stabilizację w regionie. W rezultacie tego, może przejąć rolę „żandarma” w regionie bez czekania na uprawnienia Rady Głów Państw WNP. W innym wariantcie jej decyzje lub propozycje mogą być torpedowane przez innych członków. Wskazuje to na konieczność zreformowania założeń Wspólnoty i większe respektowanie założeń ONZ.

Według teoretyków rosyjskich obecne struktury ogólnowojskowe nie odpowiadają potrzebom współczesnych operacji wsparcia pokoju i wojennych. Proponowana struktura korpusu do operacji wsparcia pokoju będzie formowana w głównej mierze na bazie istniejących struktur wojsk, a także poprzez włączenie w jej skład oddziałów (pododdziałów) pododdziałów innych rodzajów sił zbrojnych. Do jej tworzenia zostanie wykorzystana istniejąca infrastruktura wojskowa, niezbędna dla prowadzenia szkolenia bojowego i ich funkcjonowania w okresie pokoju. W początkowym okresie tworzenia korpusu nie przewiduje się wyposażania jego pododdziałów i oddziałów w ciężką technikę i wymagającą wysokich nakładów pieniężnych technikę specjalną, aczkolwiek takie działania są przewidywane w perspektywie. Dotychczasowy system przygotowania wojsk bez zasadniczych zmian będzie adoptowany do potrzeb ich szkolenia w ramach przygotowania do operacji wsparcia pokoju.

4.3. Przygotowanie jednostek wojsk lądowych do działań w operacji o charakterze pokojowym na przykładzie PKW w Iraku

Wzrost zadań związanych z udziałem w międzynarodowych operacjach reagowania kryzysowego stwarza konieczność dostosowania dotychczasowego systemu przygotowania pododdziałów wojsk lądowych do nowych zadań. System docelowy powinien być oparty głównie na udziale regularnych jednostek WP, przygotowanych do wykonywania tego typu zadań już w trakcie normalnego procesu szkolenia⁴⁶. Misją zawierającą w sobie całe spektrum podobnego rodzaju zadań są działania stabilizacyjne Dywizji Międzynarodowej w Iraku. „*W powojennej historii Polska i jej siły zbrojne nie stały jeszcze przed takim wyzwaniem, jakim jest udział w operacji pokojowej „Iracka wolność”. Staliśmy się nie tylko obserwatorami, ale jednymi z głównych jej uczestników”. Polski udział w misji stabilizacyjnej w Iraku jest skomplikowanym i gigantycznym przedsięwzięciem. Nasza strefa odpowiedzialności jest położona 3000 km od kraju i obejmuje 65 000 km², co odpowiada 1/5 powierzchni naszego kraju*”⁴⁷. Istota zadań tej misji to przywrócenie w Iraku pokoju, porządku i bezpieczeństwa.

⁴⁶ F. Gągor, K. Paszkowski, Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, Warszawa 1998, s.230.

⁴⁷ E. Pietrzyk, Iracka droga do wolności i polski w niej udział, Przegląd Wojsk Lądowych 2003, nr 8, s.9.

Ta najtrudniejsza, jak do tej pory misja z udziałem jednostek WP wynika nie tyle z faktu zaangażowania w niej tak znacznych sił, ale przede wszystkim z sytuacji, jaka panuje w Iraku, gdzie działania przybierają coraz częściej cechy wojny partyzanckiej. Służba w tej misji miała być praktycznym sprawdzianem takich umiejętności, jak: patrolowanie w dzień i w nocy z udziałem ŻW i miejscowej policji; działanie w punktach kontrolnych stałych i ruchomych; wykonywanie rajdów, głównie nocą (w sile od wzmocnionego plutonu do batalionu z użyciem śmigłowców); prowadzenie działań okrążających oraz przeszukiwanie obiektów i dokonywanie rewizji wytypowanych osób; działania jako odwód szybkiego reagowania na pojazdach i w śmigłowcach (w sile kompanii lub plutonu); ochrona ważnych obiektów infrastruktury i osób; konwojowanie wojsk, organizacji pozarządowych i humanitarnych⁴⁸. Coraz częściej jednak uczestnicy operacji stabilizacyjnej muszą być gotowi do walki w obronie własnego życia.

Doświadczenia z przygotowania pierwszej zmiany PKW oraz wnioski z wykonywania zadań w Iraku stanowią podstawę rozważań w tym podrozdziale. Za materiał źródłowy uznano *„Doświadczenia i wnioski z przygotowania i udziału pierwszej zmiany dywizji międzynarodowej w misji stabilizacyjnej w Iraku”*) opracowane przez zespół gen. broni A. Tyszkiewicza. Doświadczenia te mogły wykorzystać kolejne zmiany w procesie przygotowania oraz podczas pełnienia misji. Analizie poddano również wnioski z przygotowania II zmiany PKW. W procesie badań procedur i treści szkolenia poszukiwano odpowiedzi na problem zawarty w pytaniu *„Czy obecny system przygotowania PKW jest adekwatny do zadań realizowanych w Iraku?”*

Przygotowanie jednostki wojskowej lub komponentu do realizacji zadań stojących przed misją pokojową wymaga czasu, wiedzy, odpowiedniej bazy szkoleniowej oraz stosownego zabezpieczenia logistycznego. Z chwilą otrzymania informacji o wyznaczeniu pododdziału do misji w Iraku, jego proces szkolenia został zdeterminowany problematyką przygotowującą go do realizacji zadania. Dotychczas kontyngenty wojsk lądowych działające w różnych częściach świata do działań pokojowych były przygotowane dobrze. Zasadnicza różnica wynikała tylko ze specyfiki przyszłych zadań i skróconego cyklu przygotowania pierwszej zmiany.

⁴⁸ A. Tyszkiewicz, Pierwsze refleksje z Iraku, *Przegląd Wojsk Lądowych* 2003, nr 8, s.11.

4.3.1. Wnioski z przygotowania pierwszej zmiany PKW w Iraku

Podstawę strukturalną Polskiego Kontyngentu Wojskowego (PKW) stanowiła 12 Dywizja Zmechanizowana, uzupełniona pododdziałami 25 Brygady Kawalerii Powietrznej i 10 BKPanc. Jej sztab miał być załącznikiem sztabu Dywizji Międzynarodowej, zabezpieczany przez 12 batalion dowodzenia. Natomiast 12 BZ otrzymała zadanie wydzielenia sztabu brygady, batalionu dowodzenia, batalionu zmechanizowanego i batalionu logistycznego. Batalion logistyczny utworzono w oparciu o 12 batalion zaopatrzenia, 8 batalion remontowy i siły z 10 Brygady Kawalerii Pancernej.

Tworzenie kontyngentu rozpoczęto od: uzupełnienia stanu osobowego oraz środków bojowych i materiałowych wydzielanych komponentów (według etatu i tabeli należności); badania stanu zdrowia kandydatów do udziału w operacji oraz wykonania szczepienia ochronnego; szkolenia kadry i żołnierzy oraz przygotowania sprzętu, wyposażenia i środków materiałowych do przetrzutu różnymi środkami transportu. Powierzone zadania 12 DZ realizowała etapami.

- Etap I – formowanie polskiego komponentu Dywizji Międzynarodowej.
- Etap II – szkolenie sformowanych oddziałów i pododdziałów.
- Etap III – przegrupowanie wojsk i przygotowanie się od przejęcia sektora.

W **etapie I** utworzono etat Dywizji Międzynarodowej. Określono zadania i ich specyfikę, które miały być realizowane przez dywizję (położenie geograficzne, klimat, różnice kulturowe, itp.)⁴⁹. Równocześnie z opracowaniem struktury prowadzono rekrutację żołnierzy do nowo formowanych jednostek. Obsada personalna⁵⁰ ulegała częstym zmianom. Powodem były negatywne wyniki badań lekarskich. Sytuacja ta wymagała utrzymywania tzw. grupy zabezpieczenia ukompletowania. Do jej składu przydzielano żołnierzy, którzy pomyślnie przeszli weryfikację medyczną i spełniali wymagania stawiane kandydatom, jednak z powodu braku etatów w strukturze kontyngentu nie zostali do niego zakwalifikowani.

⁴⁹ M. Samarczew, Wnioski z przygotowania oddziałów 12 DZ do udziału w misji pokojowej w Iraku, Przegląd Wojsk Lądowych 2003, nr 8, s.5. Sprecyzowanie celów działania należało do Grupy Inicjatywnej, która 10 czerwca 2003r. udała się w rejon przyszłej misji. Na podstawie wniosków SGWP opracował strukturę dywizji.

⁵⁰ Materiały z wykładu w sztabie 12 DZ („Przygotowania 12 DZ do udziału w misji pokojowej w Iraku oraz wnioski wynikające z tych przygotowań”). Z szeregu wniosków dotyczących obsady etatowej warto wymienić: potrzebę zmiany kryteriów powoływania do służby nadterminowej. Powoływaniu powinni podlegać również żołnierze z funkcji prostych (głównym problemem w tworzeniu kontyngentu był brak specjalistów, jak: kucharze, strzelcy, radiotelefoniści, sanitariusze). Wszystkie jednostki zaangażowane w tworzenie elementów kontyngentu powinny znać jego etat. Do jednostek, w których odbywa się formowanie elementów kontyngentu i szkolenie zgrywające, powinni być kierowani żołnierze z aktualnymi badaniami lekarskimi oraz z oznaczoną grupą krwi. Sekcje S-1 jednostek wojskowych powinny jedynie wspierać tworzenie kontyngentu, a nie być odpowiedzialne za jego formowanie.

W **etapie II** prowadzono szkolenie dowódców, sztabów i wojsk. Proces ten obejmował: szkolenie operacyjno – taktyczne, ćwiczenia taktyczne, szkolenie specjalistyczne, szkolenie indywidualne. W etapie tym zrealizowano:⁵¹

- Szkolenie w Ośrodku Szkolenia na Potrzeby sił Pokojowych w Kielcach (kurs dla oficerów dowództw i sztabów jednostek: I turnus – 26.05.-11.06.2003; II turnus – 16.06.-03.07.2003.
- Kurs instruktorsko – metodyczny dla dowódców kompanii i plutonów (I turnus – 25-31 maja, II turnus – 2-7 czerwca, III turnus – 9-14 czerwca, IV turnus – 23-28 czerwca, V turnus – 30 czerwca - 5 lipca). Ponadto w dniach 1-4 lipca na polecenie szefa Oddziału Współpracy Cywilno - Wojskowej DWL na szkolenie z zakresu współpracy cywilno-wojskowej skierowano 15 żołnierzy zawodowych.

Szkolenie pod kątem zadań wykonywanych w Iraku rozpoczęto już w maju, w Ośrodku Szkolenia na potrzeby Sił Pokojowych. Brali w nim udział oficerowie dowództw i sztabów jednostek, które zostały wydzielone do składu Dywizji Międzynarodowej. Równocześnie w OSnpSP realizowano kursy instruktorsko – metodyczne dla dowódców kompanii i plutonów. Ogółem przeszkolono ponad 150 żołnierzy zawodowych. W ramach szkolenia kadra dywizji zapoznawała się z dokumentami operacyjnymi na poszczególnych szczeblach dowodzenia obowiązującymi w misjach pokojowych i stabilizujących.

Szkolenie dowództw i sztabów związane z wykonywaniem zadań w Iraku w ramach dywizji niosło do początku wiele nowych, niespotykanych dotąd wyzwań. Nie stanowiła problemu koncepcja czy też formuła ćwiczeń sztabu dywizji międzynarodowej, ale stan przygotowań dokumentów normatywnych takich, jak „Stałe Procedury Operacyjne” (SOP – Standing Operational Procedures) wraz z rytmem pracy sztabu oparte na dokumentach CJTF-7 (Połączone Siły Sojusznicze – w Kuwejcie). Dokumentów tych nie opracowano w stopniu pozwalającym na realizację ćwiczeń dowódczo-sztabowych. Przyjęta wcześniej ich formuła zmieniła się radykalnie. W przeprowadzonym w Szczecinie ćwiczeniu dowódczo-sztabowym („*Morska bryza*”) ze sztabem Dywizji Międzynarodowej skupiono się przede wszystkim na sprawdzeniu elementów łączności między sztabami dywizji, brygady oraz grupami bojowymi. Celem ćwiczenia miało też być zgranie wszystkich komórek organizacyjnych.

⁵¹ Materiały z wykładu w sztabie 12 DZ ..., op cit., s.8.

Do scenariusza ćwiczeń wpleciono symulacje sytuacji, które wydarzyły się w Iraku⁵². Trudno było jednak doskonalić podległe sztaby w sytuacji, kiedy ukompletowanie personelu sięgało 20-25% stanu etatowego⁵³. Ponadto nie dysponowano dokumentami pozwalającymi sprawdzić system meldunkowy i obieg informacji wewnątrz sztabu dywizji i między podległymi sztabami⁵⁴. Kluczowym zamierzeniem w procesie szkolenia dowództw i sztabów były ćwiczenia dowódczo-sztabowe realizowane (1-15 sierpnia 2003) w Camp Babilon ze sztabem dywizji oraz sztabami 1 i 3 BCT (*Brigade Combat Team* – Brygadowe Grupy Bojowe). Celem ćwiczeń było: przeszkolenie oraz zgranie dowództw i sztabów dywizji i brygad; zrozumienie koalicyjnych wymagań i stałych procedur operacyjnych; przygotowanie dywizji do przejścia strefy. W trakcie ćwiczeń zrealizowano takie zagadnienia szkoleniowe, jak: zapoznanie z rytmem pracy na SD dywizji i praktyczna jego realizacja, funkcjonowanie elementów systemu meldunkowego; opracowanie charakterystyk obszaru odpowiedzialności, opracowanie planu łączności taktycznej, przećwiczenie stałych procedur operacyjnych.⁵⁵ W zakresie stałych procedur operacyjnych główny wysiłek skierowano na:

- proces planowania,
- współdziałanie z lotnictwem i zasad jego użycia,
- ewakuację i ratownictwo medyczne,
- współpracę cywilno-wojskową,
- wykorzystanie sił szybkiego reagowania
- systemy dowodzenia i łączności,
- wsparcie logistyczne.

⁵² A. Szkoda, *Morska bryza*, *Wojska Lądowe* 2003, nr 15, s.12. Oto jeden z przykładów „Konwój humanitarny został zaatakowany przez Irakijczyków. Trzeba było zorganizować ewakuację rannych. Sygnał otrzymano od 1 brygady międzynarodowej. Poproszono o wysłanie grupy powietrzno-szturmowej. Brygada wysłała swoje siły lądowe. Wysłano też siły do ewakuacji medycznej. Na koniec informację o zdarzeniu i podjętych działaniach przesłano do dowództwa amerykańskiego”.

⁵³ W. Fałkowski, P. Glińska, Rozmowa z dowódcą polskiego kontyngentu wojskowego w Iraku, gen. dyw. A. Tyszkiewiczem, *Wojska Lądowe* 2003, nr11, s.6. W zaistniałej sytuacji niezmiennie trudno było utworzyć dywizję w tak krótkim czasie. Formowanie dywizji międzynarodowej, składającej się z jednostek wydzielanych przez prawie dwadzieścia państw w tak krótkim czasie było sprawą wyjątkowo skomplikowaną. Sprawę dodatkowo komplikował fakt, że kontyngenty znajdowały się na całym świecie, poczynając od Ameryki Łacińskiej, na państwach Azji Południowo-Wschodniej kończąc, nie wspominając już o Europie. Już w okresie tworzenia takiej dywizji trzeba było zapewnić obieg informacji, przesyłać i zbierać informacje z tych wszystkich kontyngentów. To niezwykle trudna sprawa. Pozostawała jeszcze kwestia znajomości języka. Już po pierwszych kilku spotkaniach zauważyłem, że nie we wszystkich kontyngentach nawet kadra kierownicza zna język angielski. Nawet niektórym dowódcom potrzebny był tłumacz. Dowodzenie przez tłumaczy dodatkowo komplikowało i utrudniało proces dowodzenia. Równie istotne były różnice kulturowe.

⁵⁴ A. Tyszkiewicz (red.), *Doświadczenia i wnioski z przygotowania i udziału pierwszej zmiany dywizji międzynarodowej w misji stabilizacyjnej w Iraku*, dodatek nr 8 do PWL 2004, s. 12-13.

⁵⁵ *Ibidem*, s.13.

Ukończone przez kadrę kursy pozwoliły zintensyfikować szkolenie w macierzystych jednostkach⁵⁶. Podczas szkolenia przerabiano takie zagadnienia, jak: Irak – historia i współczesność, odłamy religijne występujące w strefie stabilizacyjnej, prawo konfliktów zbrojnych, techniki operacyjne, negocjacje i mediacje, terroryzm, bezpieczeństwo misji pokojowej. W proces szkolenia przygotowującego pododdziały aktywnie włączyła się strona amerykańska, której oficerowie oprócz przekazywania teorii, brali udział w praktycznych ćwiczeniach, służąc radą w spornych kwestiach. Pomoc polegała na sprecyzowaniu i dostosowaniu procedur obowiązujących podczas wykonywania zadań oraz na przekazaniu własnych doświadczeń⁵⁷.

Brygada (12 BZ) po otrzymaniu zadania przystąpiła do przygotowania dowództw, sztabów i pododdziałów do szkolenia. Sztab 12 BZ oraz sztaby batalionów opracowały programy szkolenia. Stworzono trzy grupy szkoleniowe: *dowództwa i sztabu brygady, dowództw i sztabów batalionów, pododdziały*. Grupy te szkoliły się równolegle. Kadra sztabu brygady i batalionów odbyła kursy w OSnpSP. Sztab brygady uzyskał niezbędną wiedzę dotyczącą religii, kultury oraz prawa obowiązującego w Iraku (w ramach zajęć prowadzonych przez arabistów z Uniwersytetu Szczecińskiego). Odbyło się też szkolenie w zakresie przewozu transportem morskim i lotniczym.

Brygada Międzynarodowa (w jej strukturze znalazły się pododdziały z Bułgarii, Litwy i Łotwy) otrzymała dwa główne zadania.

- Pierwsze, to wsparcie lokalnej administracji cywilnej.
- Drugie, to prowadzenie wojskowych działań operacyjnych: wykonywanie rutynowych zadań (patrole, eskorty, punkty kontrolne) oraz ochrona własnych baz.

Utworzone struktury brygady okazały się nieodpowiednie, kompanie za małe liczebnie, zaś struktura sztabu brygady i sztabów batalionów niedostosowana do wymagań kierowania i dowodzenia. Stan osobowy pododdziałów w znacznym stopniu ograniczał możliwo-

⁵⁶ W. Pawłesa, Szkolenie wojsk do zadań pokojowych, Przegląd Wojsk Lądowych 2003, nr8, s.22.

⁵⁷ Wojska Lądowe 2003, nr 13, s.11. Udający się do Iraku polscy żołnierze zostali wyposażeni w specjalnie przygotowany ekwipunek. W bagażu każdego z nich znalazły się trzy broszury poświęcone Irakowi: „*Vademecum żołnierza. Irak*” (stanowił podręczne kompendium wiedzy o kraju, ludziach i obyczajach. Zawierał historię kraju, religii, podstawowe wiadomości o klimacie i obyczajach, sposobach nawiązywania kontaktów z miejscową ludnością, unikanie charakterystycznych chorób tego regionu. Ważnymi zagadnieniami ujętymi w książce były też: sposoby unikania zadrażeń i metody łagodzenia napięć); „*Słowniczek podstawowych zwrotów arabskich*” (zawarto w nim różnego rodzaju zwroty okolicznościowe, nazwy miesięcy czy dni, nazwy podstawowych produktów żywnościowych. Wszystkie słowa potrzebne w codziennym kontakcie z miejscową ludnością, mające ułatwić wykonywanie obowiązków w czasie misji); „*Informator dotyczący praw i obowiązków żołnierzy uczestniczących w działaniach wojennych*” (zawierał najważniejsze zapisy z aktów międzynarodowych obowiązujących w czasie działań wojennych. Przypominano żołnierzom jak postępować z jeńcami wojennymi i ludnością cywilną, jakie metody walki wolno stosować). Zebrane w tych publikacjach informacje miały pomóc żołnierzom w jak najlepszym wypełnianiu przez nich trudnej i odpowiedzialnej misji w Iraku.

ści zarówno ochrony rejonów rozmieszczenia, jak i wykonywania zadań w strefach odpowiedzialności. Zakres przedsięwzięć wymusił dokonanie zmian w strukturze sztabu brygady i obsadzie poszczególnych komórek organizacyjnych. Jego rekonstrukcja odbyła się kosztem komórek, których zadania zostały zredukowane do minimum, a obsada przeniesiona do tych, na których spoczywał główny ciężar przedsięwzięć organizacyjno-planistycznych. Specyfika zadań misji nakreśliła dwa zasadnicze kierunki działania.⁵⁸

- Zwalczanie organizacji terrorystycznych, grup przestępczych, zwolenników byłego reżimu oraz handlu bronią i narkotykami; zapewnienie poczucie bezpieczeństwa miejscowej ludności oraz własnych żołnierzy.
- Wspieranie powstającej lokalnej administracji oraz działania Tymczasowego Zarządu Koalicyjnego w procesie normalizacji życia w prowincjach.

Z przedstawionych rozwiązań wynikało, że jednymi z istotniejszych działań brygady miało być wsparcie cywilnej władzy, polegające przede wszystkim na: zapewnieniu bezpieczeństwa ludności, odbudowie i wsparciu administracji cywilnej, zapewnieniu funkcjonowania służb użyteczności publicznej. Z charakteru misji i celów działania wynikały określone zadania:

- przejęcie kontroli nad prowincjami Karbala i Babilon oraz ustanowienie w nich władzy wojskowej,
- prowadzenie działań stabilizacyjnych i wspomagających miejscową ludność,
- zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, prawa i stabilizacji.

Szkolenie pododdziałów zaplanowano już w początkowym etapie formowania kontyngentu. Podzielono je na trzy etapy: *indywidualne*, *drużyna – pluton*, *kompania – batalion*. Zasadnicze treści szkolenia stanowiły zagadnienia taktyczne, procedury działania oraz techniki operacyjne w rejonie misji. Integrowały one pozostałe działy i przedmioty szkolenia oraz stanowiły podstawę właściwego przygotowania wojsk do kompleksowego wykorzystania wiedzy i umiejętności w wykonywaniu zadań w rejonie misji. Szkolenie w ramach przygotowania do misji objęło:

- podstawy wychowania obywatelskiego i wojskowego: regulaminy, kształcenie obywatelskie i szkolenie zapoznawcze z rejonem misji;
- szkolenie bojowe: taktyczne, ogniowe, rodzajów wojsk (OPL, inżynieryjne, OPB-MR, łączność), terenoznawstwo, ochrona i obrona obiektów, wychowanie fizyczne;

⁵⁸ M. Ojrzanowski, J. Ostrowski, Działalność brygady międzynarodowej w Iraku, Przegląd Wojsk Lądowych 2003, nr 12, s.13-14.

- szkolenie logistyczne: sanitarne, budowa i eksploatacja sprzętu, ochrona środowiska, BHP, profilaktyka przeciwpożarowa.

Podczas szkolenia z **podstaw wychowania obywatelskiego i wojskowego** skupiono się na takich treściach, jak: położenie geograficzne Iraku, klimat, panujące obyczaje, uwarunkowania historyczne, kulturowe i religijne rejonu misji, prawa i obowiązki żołnierzy pełniących służbę poza granicami kraju, zadania mandatowe operacji, przestrzeganie przepisów prawa w rejonie przyszłych działań. W **szkoleniu taktycznym** przyjęto, że wiedza i umiejętności w zakresie wyszkolenia specjalistycznego są opanowane przez żołnierzy i pododdziały w ramach dotychczasowego szkolenia programowego w macierzystych jednostkach, stąd zagadnienia te ograniczono do niezbędnego minimum.⁵⁹ Większość czasu w ramach tego przedmiotu przeznaczono na: szkolenie z technik operacyjnego użycia sił, działanie na posterunku obserwacyjnym i kontrolnym (stałym i mobilnym), patrolowanie, przeszukiwanie terenu i obiektów, konwojowanie, akcje prewencyjne, procedury działania w ramach ewakuacji medycznej. Programy szkolenia opracowywane przez oficerów sztabów batalionów obejmowały też elementy szkolenia operacyjno-taktycznego i szkolenia uzupełniającego kadry. W ramach szkolenia operacyjno-taktycznego przeprowadzono treningi sztabowe obejmujące tematy: przemieszczanie batalionu na dużą odległość sposobem kombinowanym (kolejowym, morskim, lotniczym), rozmieszczenie batalionu w strefie odpowiedzialności, prowadzenie działań stabilizacyjnych w strefie odpowiedzialności, wycofywanie batalionu ze strefy odpowiedzialności.

Podstawowymi oddziałami wykonującymi zadania w Iraku w pierwszej zmianie były: 10 batalion zmechanizowany z 10 Brygady Kawalerii Pancernej oraz 12 batalion zmechanizowany z 12 Brygady Zmechanizowanej. W **10 batalionie zmechanizowanym** przygotowania do udziału w misjach rozpoczęto już w 1999 roku. Wielu żołnierzy batalionu miało już za sobą doświadczenia udziału w misji pokojowej⁶⁰. Z batalionu wydzielono komponent w składzie: dowództwo i sztab, kompania odwodzenia, kompania rozpoznawcza, kompania zme-

⁵⁹ K. Bilka, Przygotowanie pododdziału do misji w Iraku, Przegląd Wojsk Lądowych 2003, nr 12, s.81. Celem szkolenia taktycznego powinno być: nauczenie technik działania mających zastosowanie w rejonie misji oraz doskonalenie umiejętności indywidualnego i zespołowego działania. Nie bez znaczenia pozostawało również wyrobienie odporności i wytrwałości w długotrwałym wykonywaniu zadań w warunkach dużych obciążeń fizycznych i napięć psychicznych.

⁶⁰ W 1999 roku batalion jako siły szybkiego reagowania stanowił odwód KFOR/SFOR, operacyjnie podlegając pod Dowództwo Naczelne NATO. Po półrocznym przygotowaniu batalion wydzielonymi siłami uczestniczył w 2000 roku w ćwiczeniu „Dynamic Response 2000” w Kosowie. Po zakończeniu ćwiczenia batalion pozostał w Kosowie przez 8 miesięcy, jako PJW. W roku 2001 wydzielone siły batalionu brały udział w ćwiczeniu „Dynamic Response 2001”. Po ćwiczeniu kompania zmechanizowana przez 6 miesięcy działała jako wzmocnienie batalionu polsko-ukraińskiego w Kosowie. W roku 2002 sztab batalionu uczestniczył w ćwiczeniu „Dynamic Response 2002”, na terenie Bośni i Hercegowiny. W okresie sierpień 2003 – styczeń 2004 batalion uczestniczył w misji stabilizacyjnej w Iraku.

chanizowana i kompania logistyczna. Sztabowi batalionu określono zakres obowiązków i skład poszczególnych sekcji, tworząc dodatkowe (sekcja współpracy cywilno – wojskowej i żandarmerii wojskowej). Batalion w tej strukturze liczył 300 żołnierzy⁶¹.

Przygotowanie i przegrupowanie do rejonu działań realizowano etapami.

- Etap I - przygotowanie ludzi i sprzętu do wyjazdu oraz załadunek sprzętu i kontenerów na statki w Polsce.
- Etap II - przerzut powietrzny żołnierzy do Kuwejtów wraz z wyposażeniem indywidualnym.
- Etap III - aklimatyzacja w Kuwejcie. Wyładunek sprzętu ze statków i przygotowanie do przegrupowania do Iraku.
- Etap IV - przegrupowanie do Iraku i zajęcie rejonu w Babilonie.

Proces szkolenia pododdziałów obejmował przygotowanie do przemieszczania na dużą odległość oraz do prowadzenia działań prewencyjnych, konwojowania, patrolowania, przeszukiwania budynków, działania w punkcie kontrolnym oraz obserwacyjnym. Nie zaniedbano też szkolenia ogólnowojskowego, ze szczególnym uwzględnieniem działań obronnych. Zajęcia te prowadzono na przykoszarowych obiektach poligonowych. W szkoleniu uczestniczyli specjaliści z różnych dziedzin (instruktorzy US Marines, oficerowie WSI, specjaliści z OSnpSP, psychologowie oraz znawcy kultury i religii Islamu).

Wnioski po zakończeniu misji:⁶²

- Szkolenie nowej zmiany powinno rozpocząć się od określenia etatu i etat ten powinien być stały.
- Batalion wysyłany w rejon misji powinien być po okresie szkolenia kompania – batalion, z położeniem szczególnego nacisku na szkolenie kompanii.
- Należy prowadzić szkolenie obejmujące zakres tematyki wynikający z mandatu.

Treścią szkolenia powinno być ogólne wyszkolenie bojowe, a w nim: szkolenie tak-

⁶¹ Ibidem. Skład 10 bz w „CAMP BABIL”: dowództwo (5), sztab (33), kompania dowodzenia (70), Grupa bojowa „CHARLIE” (69), kompania logistyczna (78), ŻW (5). Razem – 260 żołnierzy. Siły wydzielone: Grupa bojowa „FOX” (60), S-5 (3), Razem – 65 żołnierzy. Pojazdy: Brdm 2b Żbik (6), Honker (21), Harris Wd (5), Star 266/944 (49), Star 200 (2), Broń indywidualna i zespołowa: 5,56 mm kbs Beryl (285), 7,62 mm km PKM (10), 7,62 mm km PKMN (16), 7,62 mm km PKMSN (3), 9 mm pm-84 Glauberyt (14), 40 mm granatnik Pallad (12), TRG-22 Sako (10), 7,62 kbw SWDM (3), RPG-7WN (6), 60 mm moździerz (6).

⁶² Ibidem. Batalion był w bezpośrednim podporządkowaniu dowódcy dywizji, z zadaniem ochrony i obrony Camp Babil oraz eskorty konwojów. Organizacja ochrony Camp Babil: 12 posterunków obserwacyjnych, 2 punkty kontrolne, 1 patrol na pojazdach poza bazą w dzień, 3 patrole na pojazdach poza bazą w nocy, 1 grupa do eskorty naziemnej ewakuacji medycznej, 1 patrol rzeczny. Razem żołnierzy do ochrony bazy - 143. Razem żołnierzy do zabezpieczenia ochrony – 75. Batalion przez okres działania w rejonie wykonał: patrole dzienne – 149, patrole nocne – 256, inne wyjazdy – 51. Zabezpieczenie eskorty dla konwojów. Trzy zespoły do eskorty każdy po dwa pojazdy, a w nich ośmiu żołnierzy. Jednorazowo można było użyć do eskorty 36 żołnierzy. Batalion od września do stycznia zrealizował 212 eskort konwojów.

tyczne, ogniowe, łączności, inżynieryjno-saperskie, zwalczanie terroryzmu, sanitarne, kultura danego kraju, język angielski, prawo wojenne i humanitarne.

- Po zakończeniu szkolenia ogólnego przez wszystkich żołnierzy batalionu można przejść do szkolenia specjalistycznego potrzebnego na danym stanowisku. Szkolenie specjalistyczne powinni prowadzić instruktorzy, którzy pełnili służbę w rejonie misji lub są instruktorami w CSnpSP.
- W szkoleniu pododdziałów główny wysiłek skupić na szkoleniu specjalistycznym (obsługa, załoga, drużyna) oraz plutonu będącego podstawową strukturą organizacyjną realizującą zadania bojowe.
- Podczas szkolenia należy dążyć do stworzenia warunków zbliżonych do panujących w rejonie misji (teren zurbanizowany, itp.). Szczególną uwagę należy zwrócić na działanie w nocy z wykorzystaniem przyrządów noktowizyjnych oraz przeciwdziałanie aktom terrorystycznym. Wszyscy żołnierze powinni być przygotowani do pracy z wykorzystaniem urządzenia GPS i mapy.⁶³

Podobnie odbywał się proces szkolenia w **12 batalionie zmechanizowanym**.⁶⁴ Zajęcia realizowano na przykoszarowym placu ćwiczeń i strzelnicy. Przygotowywano żołnierzy do działania w sytuacjach rutynowych i nadzwyczajnych. Najpierw zgrywano drużyny, później plutony. W czasie działań przerabiano następujące zagadnienia: działanie w punkcie kontrolnym stałym i mobilnym, przeszukiwania obiektów, patrolowanie piesze i na pojazdach, tłumienie zamieszek oraz udzielanie pierwszej pomocy. W zajęciach zgrywających kompanię brała udział kadra dowódcza z Litwy i Łotwy. Oprócz praktycznego szkolenia bardzo ważne było przekazywanie informacji dotyczącej aktualnej sytuacji w Iraku. Omawiane zagadnienia dotyczyły religii i miejsc świętych dla Irakijczyków. Zwracano uwagę na zwyczaje i zachowania oraz niebezpieczeństwa, jakie mogą czyhać na żołnierzy podczas wykonywania zadań, jak też w czasie wolnym. Podobnie, jak w 10 bz, struktura batalionu musiała się różnić od tej, w jakiej funkcjonował. Batalion na czas misji został wzmocniony komórkami ŻW i Taktycznym Zespołem Działań Psychologicznych. Kompanię dowodzenia wzmocniono plutonem saperów oraz drużyną ochrony i regulacji ruchu. Kompania zmechanizowana składała się zaś z dwóch plutonów. Batalion uzupełniono kontyngentem bałtyckim, w składzie: łotewska kompania zmotoryzowana i litewski pluton zmotoryzowany. W początkowej fazie tworzenia batalionu w nowej strukturze trudnością było obsadzenie stanowisk zajmowanych przez żołnierzy służby zasadniczej, brakowało żołnierzy nadterminowych w batalionie. Problem roz-

⁶³ Materiały z konferencji w 2 KZ. Wnioski ze szkolenia pododdziałów 10 bz..., op. cit.

⁶⁴ Z. Szczybyło, Przygotowanie batalionu do wyjazdu do Iraku, Przegląd Wojsk Lądowych 2003, nr8, s.34-35.

wiązano, przenosząc ochotników, żołnierzy nadterminowych, z innych jednostek 12 DZ. Braki wystąpiły również w obsadzie stanowisk specjalistycznych, ze względu na dużo większą liczbę specjalistów potrzebnych do udziału w misji niż sądzono w trakcie tworzenia etatu. Wystąpiły również problemy ze sprzętem. Batalion dysponował innym sprzętem niż posiadał w strukturach organizacyjnych brygady zmechanizowanej. Do realizacji zadań w Iraku musiał to być pododdział lekki, stąd wykorzystywano samochody osobowo-terenowe „Honker” oraz BRDM 2B „Żbik”. Żołnierzom batalionu wydano osobiste wyposażenie, odpowiednie do klimatu i charakteru zadań. Każdy żołnierz batalionu otrzymał nową broń osobistą (5.56 mm karabinek wz. 96 „Beryl”. Nowością były karabiny wyborowe (7.62 mm kb TRG-22) fińskiej produkcji.

Wnioski po zakończeniu misji:

- Istnieje potrzeba zwiększenia ilości pododdziałów bojowych (dodatkowa kompania zmechanizowana).
- Zasadne jest zwiększenie etatu kompanii rozpoznawczej o jeden pluton.
- Wymagane jest zwiększenie składu sekcji S-5 batalionu.
- Wymagane jest zwiększenie liczby tłumaczy w batalionie.
- Zasadne jest zachowanie samodzielności batalionów pod względem logistycznym (utrzymanie składu kompanii logistycznej). Utrzymanie stanowiska szefa logistyki w celu koordynacji działań logistyki planistycznej i wykonawczej. Utrzymanie stanowisk szefów służb i magazynierów w celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania gospodarki materiałowej batalionu.
- Należy wyposażyć jedną kompanię w pojazdy opancerzone: KTO, BWP.
- Każdy pojazd powinien posiadać radiostację UKF, wymagane jest zwiększenie ilości pojazdów z radiostacjami KF oraz wyposażenie plutonów w GPS (minimum dwa na pluton) i telefony satelitarne. Należy zwiększyć ilość radiostacji przenośnych (ręczne) w pododdziałach.
- Dla zwiększenia mobilności kompanie zmechanizowane powinny być wyposażone tylko w „Honkery”, które powinny być wyposażone w ciężkie karabiny maszynowe na obrotnicach oraz opancerzenie z płyty pancerniej⁶⁵.

Podczas **przygotowania do wyjazdu** celowo jest ograniczyć czas przeznaczony na długoterminowe zgrupowania poligonowe i przeznaczyć go na szkolenie specjalistyczne ze

⁶⁵ Materiały z konferencji w 2 KZ. Wnioski ze szkolenia pododdziałów 10 bz..., op. cit.

względu na: niezgodność warunków klimatycznych i terenowych⁶⁶; specyfikę zadań wymuszającą działanie w małych pododdziałach i sekcjach; możliwość wykorzystania przykoszarowych placów ćwiczeń do specjalistycznego szkolenia małych pododdziałów. Każde szkolenie powinno się prowadzić w kamizelkach kuloodpornych; trakcie szkolenia należy wpajać stałe procedury związane z wykonywaniem zadań w rejonie misji.

Pododdziały powinny być przygotowane w sposób szczególny do działania w **rejonie zurbanizowanym**. Wymaga to ujmowania w programach zajęć takich zagadnień, jak:

- patrolowanie na pojazdach i pieszo w dzień i w nocy, ze szczególnym uwzględnieniem rejonu zurbanizowanego;
- działania w starciu z „tłumem”;
- współdziałanie z lotnictwem;
- odparcie ataku na punkt kontrolny,⁶⁷ zwłaszcza o charakterze terrorystycznym;
- organizacja i działanie na ruchomych punktach kontrolnych;
- eskortowanie ze szczególnym uwzględnieniem ciągłej gotowości ogniowej oraz prowadzenia obserwacji i odparcie ataku na konwój (w trakcie szkolenia należy uwzględniać realne sytuacje);⁶⁸
- współdziałanie z pododdziałami szturmowymi;
- izolacja terenu;
- wsparcie ogniowe;
- sygnały dowodzenia;
- sposoby łączności;

⁶⁶ D. Stępień, *Klimat Iraku, Przegląd Wojsk Lądowych* 2003, nr 8, s.89-93. Irak (z wyjątkiem skrajnej części północno-wschodniej) leży prawie cały w strefie klimatu subtropikalnego, charakteryzującego się gorącymi, suchymi latami i wilgotnymi, łagodnymi zimami. Około 70% powierzchni kraju leży w gorącym, suchym klimacie pustynnym, gdzie roczna ilość opadów nie przekracza 150 mm, a maksymalna temperatura w okresie od maja do października dochodzi do 52°C. Roczne maksimum opadów dla tego obszaru przypada na okres od grudnia do lutego. Zimą lokalnie temperatura może spaść poniżej zera. Nad Zatoką Perską i na obszarach bagiennych znajdujących się na południu kraju, a także w Dolinie Mezopotamii latem powietrze jest bardzo wilgotne. Na północy Doliny Mezopotamii roczna suma opadów dochodzi do 400 mm.

⁶⁷ K. Olszak, M. Opara, A. Sobiło, *Postępowanie żołnierzy podczas wykonywania zadań w Iraku, Przegląd Wojsk Lądowych* 2003, nr 8, s.16. Sieć posterunków kontrolnych ma na celu niedopuszczenie do penetrowania określonego obszaru (strefy). Tworzy się je na kierunkach migracji ludności, wzdłuż ciągów komunikacyjnych i w rejonach, które mogą stanowić potencjalne zagrożenie dla wojsk przebywających w miejscach odpoczynku. Uzupełnieniem sieci posterunków powinny być patrole piesze i na pojazdach (zmotoryzowane).

⁶⁸ B. Politowski, *Kierunek Irak, Wojska Lądowe* 2003, nr 22, s.18. Oto jeden z przykładów uwzględnienia realizmu w ćwiczeniu: „*Samochód terenowy zbliża się do posterunku wojsk stabilizacyjnych. Zwalnia i na dany przez żołnierza koalicji sygnał wymija ustawione na drodze blokady. Gdy tylko zatrzymuje się na parkingu, z kilku stron otaczają go żołnierze. Padają komendy po arabsku. Kierowca samochodu i pasażerowie wychodzą z auta i podnoszą ręce. Sprawdzenie samochodu przebiega bez zakłóceń. Żołnierze są jednak bardzo czujni. Komendę do wyjścia z auta otrzymuje mężczyzna siedzący obok kierowcy. Powoli otwiera drzwi, wyjmując przedmiot i rzuca go w kierunku żołnierzy, zrywając się jednocześnie do ucieczki. Eksplozja. Prawie w tej samej sekundzie padają strzały oddane przez żołnierzy z posterunku*”.

- przejmowanie zatrzymanych.

Istotnym problemem pozostaje kwestia współdziałania z lotnictwem. W tym zakresie należy zwrócić szczególną uwagę na: procedury wezwania śmigłowców; procedury korespondencji radiowej w sieci lotniczej; procedury korespondencji radiowej w czasie działań bojowych; wybór i oznaczenie lądowiska; warunki bezpieczeństwa przy ewakuacji i wsiadaniu do śmigłowca; zasady określania współrzędnych według UTM i GPS⁶⁹.

Strzelania należy prowadzić z broni etatowej. Za każdym razem omawiać *przestrzeganie warunków bezpieczeństwa* (głównie w obchodzeniu się z bronią). Uwzględnić prowadzenie strzelania w pomieszczeniach zamkniętych. Przeszkolenie strzelców wyborowych z wykorzystaniem instruktorów wojskowych jednostek specjalnych lub policyjnych. Wszystkie strzelania (np.: strzelania: RPG-7; 40 mm PALLAD; moździerz 60 mm; BRDM „Żbik”) należy odbywać **w kamizelkach kuloodpornych**. Połowę zajęć ze strzelania należy odbywać **w nocy**. W programach zajęć uwzględnić **strzelania dynamiczne** (np. z jadącego pojazdu: BRDM lub „HONKER”).

W trakcie misji ograniczyć do niezbędnego minimum (w dużej mierze fikcyjną) dokumentację szkoleniową. W zwiększonej ilości realizować instruktaże do działań w terenie.

W trakcie szkolenia szczególną uwagę zwrócić na wyrabianie odporności w długotrwałym wykonywaniu zadań w warunkach dużych obciążeń fizycznych i psychicznych. W procesie szkolenia należy wykorzystywać wiadomości z komunikatów rozpoznawczych z rejonu misji. Celowo jest zwiększyć liczbę zajęć z problematyki znajomości regionu przyszłych działań, wykorzystując w procesie szkolenia specjalistów z tego zakresu. Należy zwracać szczególną uwagę na znajomość zasad i umiejętności udzielania pierwszej pomocy w szerokim zakresie zdarzeń oraz posługiwanie się środkami medycznymi będącymi na wyposażeniu osobistym i zespołowym. Szczególny nacisk należy położyć na zapoznanie z podstawowymi zagrożeniami inżynieryjnymi, głównie pułapkami minowymi. Niezbędna będzie również umiejętność posługiwania się środkami łączności oraz znajomość procedur (także podstawowych zwrotów w języku angielskim). Konieczna jest również znajomość układu rozkazu bojowego przez dowódców i jego bezwzględne stawianie przed każdym działaniem

Samodzielną Grupę Powietrzno-Szturmową (SGPSz) podporządkowaną bezpośrednio dowódcy dywizji międzynarodowej tworzą na bazie pododdziałów 25 Brygady Kawalerii Powietrznej. W skład grupy bojowej wchodziły: szwadron kawalerii powietrznej, 4

⁶⁹ Materiały z konferencji w 2 KZ. Wnioski ze szkolenia pododdziałów 10 bz..., op. cit. Pododdziały przebywające na misji muszą posiadać własne GPS oraz środki łączności. Wszyscy żołnierze powinni być przygotowani do pracy z wykorzystaniem urządzenia GPS i mapy (siatka UTM) oraz określania położenia własnego i celu.

śmigłowce oraz kompania specjalna. Szwadron kawalerii powietrznej składał się z grupy dowodzenia, grupy rozpoznawczej i dwóch plutonów szturmowych (po 23 żołnierzy każdy)⁷⁰.

Charakter zadań wykonywanych przez Samodzielną Grupę Powietrzno-Szturmową, stanowiącą odwód Dowódcy MND wymusił podzielenie grupy na dwa podzespoły: pierwszy wykonujący zadania zabezpieczenia bazował na lądowisku w Camp Babilon (w składzie 2 x W-3 oraz 2 x Mi-8); drugi stacjonował na lotnisku Al Kut (pozostałe 6 śmigłowców: 4 x W-3 i 2x Mi-8). Zadaniem tego zespołu było zabezpieczanie wszystkich pozostałych zadań, wykonywanie lotów szkolno-treningowych oraz prowadzenie przeglądów i obsługa wszystkich śmigłowców w oparciu o miejscową infrastrukturę lotniskową. Zasadnicze zadania realizowane przez SGPSz (na korzyść MND) obejmowały:

- prowadzenie działań powietrzno-manewrowych, jako odwód dowódcy w polskiej strefie odpowiedzialności;
- prowadzenie działań rozpoznawczych i transportowych;
- zapewnienie swobody manewru szlaków komunikacyjnych;
- zapewnienie ochrony konwojom;
- demonstrowanie siły;
- prowadzenie ewakuacji i zaopatrzenia;
- kontrola ruchu lotniczego na lotnisku Al-Kut i na lądowisku w Babilonie⁷¹.

Wnioski z dotychczasowego pobytu SGPSz w IRAKU⁷².

Zagrożenia występujące w polskiej strefie odpowiedzialności to: działanie resztek ukrytych sił porządkowych obalonego reżimu; działalność najemników (religijnych fanatyków) pochodzących z sąsiednich państw; działanie grup przemytniczych trudniących się handlem bronią; działanie grup rabunkowych trudniących się handlem żywnością; wrogie nastawienie grup etnicznych, tracących swoje wpływy; występowanie dużych różnic pomiędzy ludźmi wschodu i zachodu, a dotyczących takich dziedzin życia, jak: religia, kultura, tradycja; powszechność posiadania broni palnej (karabiny maszynowe, wyrzutnie RPG).

Wysokie temperatury były niezwykle uciążliwe pod kątem wykorzystania możliwości eksploatacyjnych śmigłowców i warunkowały potrzebę stosowania różnych metod przepro-

⁷⁰ Konferencja w 2 KZ (Wnioski z dotychczasowego pobytu SGPSz w Iraku). Biorąc pod uwagę charakter misji oraz specyfikę zadań należałoby wzmocnić szwadron do ilości, co najmniej trzech plutonów. Szwadron dysponował tylko dwoma pojazdami OT „HONKER” i ośmioma pojazdami marki „STAR 266”. Stary okazały się nieprzydatne. Preferowanych byłoby 10-12 pojazdów „HONKER” i pozostawienie w etacie 2-3 pojazdów „STAR 266” (głównie do przerzutu sprzętu).

⁷¹ D. Kostrzewa, Samodzielną Grupą Powietrzno-Szturmowa w Iraku, Przegląd Wojsk Lądowych 2003, nr 12, s.25-26.

⁷² Konferencja w 2 KZ (Wnioski z dotychczasowego pobytu SGPSz w Iraku).

wadzenia startów i lądowań oraz ograniczając ilości przewożonych ludzi i sprzętu. Główne zadania wykonywane przez śmigłowce na korzyść MND były następujące: transport osób (VIP); transport żołnierzy i sprzętu wojskowego; przerzut grup szybkiego reagowania; prowadzenie rozpoznania; zabezpieczanie akcji ewakuacji rannych; prowadzenie działań ubezpieczających z powietrza.

Podstawą do realizacji zadań było otrzymanie zatwierdzonego rozkazu opracowywanego przez komórkę MND G-3 (po uzgodnieniu z dowódcą SGPSz), co do możliwości wykonania zadania w stosunku do posiadanych sił i środków. Ze względu na warunki wykonywania zadań na pokład śmigłowca zabierano niezbędne wyposażenie pokładowe: 3 dobowe racje żywnościowe na osobę; 6 litrów wody na dobę na osobę; race sygnalizacyjne; apteczkę pierwszej pomocy; indywidualne wyposażenie ratownicze członka personelu latającego; indywidualne wyposażenie żołnierza (broń krótką i długą oraz kamizelkę)⁷³. Na potrzeby załóg wykonujących loty operacyjne opracowano wewnętrzną instrukcję postępowania członków załogi w sytuacji zagrożenia życia, jak również określono brzegowe warunki bezpieczeństwa w stosunku do szerokiego wachlarza wykonywanych zadań. Wyraźnie odczuwalnym był brak łączności⁷⁴.

Tematyka szkolenia, która nie była uwzględniona podczas szkolenia w kraju realizowana była w ramach szkolenia uzupełniającego w miejscu mandatowym.⁷⁵

⁷³ Konferencja w 2 KZ (Wnioski z dotychczasowego pobytu SGPSz w Iraku. Rozkaz taki określał między innymi takie dane, jak: cel misji, czasy startów z poszczególnych punktów, długotrwałość misji, ilość zabieranego bagażu lub żołnierzy oraz terminy wykonania. Po otrzymaniu zatwierdzonego AMR dowódca SGPSz stawiał zadanie dowódcy eskadry oraz pozostałym oficerom funkcyjnym swojego sztabu w celu sprawnego i bezpiecznego wykonania zadania. W przeddzień wykonania zadania załoga dokonywała niezbędnych obliczeń nawigacyjnych oraz telefonicznie uzgadniała warunki wykonania zadania i lądowania na lądowisku docelowym. W dniu wylotu przechodziła badania lekarskie, pobierała przydzielone na dany lot kody oraz sygnały współdziałania i odwodzenia.

⁷⁴ Ibidem. Na wyposażeniu szwadronu były radiostacje plecakowe „Harris”, które nie nadawały się do utrzymywania łączności podczas patroli i konwojów, z powodu łamliwej anteny, zbyt małej mocy wyjściowej, a co za tym idzie i zasięgu. Wszystkie pojazdy biorące udział w konwojowaniu powinny być wyposażone w radiostacje pokładowe w paśmie UKF do łączności pomiędzy dowódcami pojazdów. Podstawowym źródłem utrzymywania łączności z bazą powinna być radiostacja pokładowa „Harris” (o mocy wyjściowej 150 W). Zapewniłoby to utrzymanie łączności w całej strefie odpowiedzialności MND CS, a w skład konwoju nie musiałby wchodzić samochód dowodzenia.

⁷⁵ Ibidem. Oto jeden z przykładów konkretnych działań wydzielonych sił SGPSz. **Opis i wnioski z ćwiczenia „Mascal Plan”** (szczegół szwadronu):

⊕ **0816** - otrzymałem sygnał alarmu i wiadomość o wybuchu ładunku w rejonie bramy Ronson.

⊕ **0821** - dokonałem sprawdzenia stanu osobowego i ukompletowania składu QRF oraz załadunku na pojazd.

⊕ **0824** - stanęłem przy bramie Ronson i przystąpiłem do ubezpieczenia rejonu wybuchu zgodnie z ustaleniami zawartymi w planie „Mascal Plan”. Na miejscu zastałem dwa samochody MP. Od jednego z żandarmów pozyskałem dodatkowe informacje, co do wybuchu oraz bieżącej sytuacji. Rozstawiłem żołnierzy QRF tak, iż została zablokowana droga na obydwu kierunkach, a rejon wybuchu został ubezpieczony okrężnie. Nie stwierdzono żadnej aktywności przeciwnika. Na poboczu drogi oraz chodniku stwierdzono ok. 10 porażonych. Po przyjęciu meldunków o gotowości podgrup na poszczególnych kierunkach nawiązałem łączność z TOC AACT (*Air Assault Combat Team*).

Treścią szkolenia uzupełniającego było:

- zachowanie się podczas prowadzenia konwojów ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji szczególnych (ostrzał, zasadzka, awaria pojazdu);
- prowadzenie obserwacji w czasie marszu w wymiarze wielopoziomowym;
- technika jazdy w terenie trudnym, w mieście (szczególnie w ciasnych, zatłoczonych uliczkach, prowadzenie pojazdu zdecydowanie, nierzadko agresywnie, ale z zachowaniem bezpieczeństwa).

Z przeprowadzonych szkoleń i wniosków z rzeczywistego działania Samodzielnej Grupy Powietrzno-Szturmowej w Iraku wynika, że⁷⁶:

- przed przystąpieniem do szkolenia należy poczynić wszelkie ustalenia dotyczące potrzeb w zakresie współdziałania z innymi rodzajami wojsk (śmigłowce do szkolenia w ewakuacji rannych, instruktorzy pododdziałów specjalnych, instruktorzy armii USA itp.);
- należy przygotować pełne zabezpieczenie materiałowe oraz odpowiednią bazę szkoleniową do realizacji przyjętego programu szkolenia;
- należy dokonać ustaleń w zakresie potrzeb dotyczących specjalistów z zakresu wiedzy o rejonie konfliktu (warunki klimatyczne, geograficzne, struktury administracyjne, kultura, zwyczaje itp.);

⊕ **0827** - nawiązałem łączność z TOC AACT. W tym samym czasie w rejon porażenia wjechały dwie karetki US Army. Rozpoznałem na jednej z nich oficera US Army (kapitan), który – wg wcześniejszych ustaleń – był Medical Command and Control Officer (MCCO). Przekazałem mu, iż nie powinien wjeżdżać w rejon wybuchu bez mojego radiowego potwierdzenia ubezpieczenia terenu. Ponieważ teren był już ubezpieczony zezwoliłem mu na wjazd, a następnie złożyłem drogą radiową meldunek o ubezpieczeniu terenu do TOC AACT.

⊕ **0829 – 0903** - przebiegała akcja ewakuacyjna. Przyjmowałem meldunki od podgrup ubezpieczających. W odległości 150 m na płd. od miejsca wybuchu zauważono dym, ok. 0850 w tym samym rejonie zauważono traktor z trzema Irakijczykami. Przez cały czas trwania akcji nie stwierdzono sytuacji niebezpiecznych lub zagrożenia z zewnątrz.

⊕ **0845** - dojechały dwie polskie karetki z polskim personelem medycznym. Uczestniczyły w akcji koordynowane przez MCCO.

⊕ **0903** - po upewnieniu się, że w rejonie nie ma już żadnych porażonych (personel medyczny kontaktował się w tej kwestii także ze mną i moimi podwładnymi) karetki odjechały w stronę bazy.

⊕ **0917** - otrzymałem sygnał do zakończenia zadania i powrotu do obozowiska.

⊕ **0919** - zameldowałem się na obozowisku AACT.

Wnioski:

Uważam, że cała akcja przebiegała sprawnie, zważywszy na dużą ilość porażonych. Zadaniem było tylko ubezpieczenie terenu po to, aby zespoły medyczne pod kierunkiem MCCO mogły bezpiecznie prowadzić akcję ratowniczo-ewakuacyjną. Jednakże po dotarciu w rejon wybuchu personel MP oczekiwał, iż moi żołnierze przystąpią do udzielania pomocy porażonym. Zgodnie z planem „Mascal Plan” takiej pomocy nie udzielałem. Karetki US Army wjechały w rejon za wcześnie – bez potwierdzenia z TOC dywizji o ubezpieczeniu terenu (meldunek taki złożyłem po ich wjechaniu w rejon wybuchu). Potwierdzenie takie złożyłem osobiście MCCO. Dowódca QRF nie zawsze będzie mógł skontaktować się z MCCO, a ponadto takie potwierdzenie nie jest zgodne z procedurą planu „Mascal Plan”. W przyszłości należy postępować w tym zakresie zgodnie z planem „Mascal Plan” – t.j. MCCO.

⁷⁶ Konferencja w 2 KZ (Wnioski z dotychczasowego pobytu SGPSz w Iraku).

- szkolenie nowej zmiany powinno rozpocząć się od określenia etatu, który powinien być stały;
- w szkoleniu pododdziałów główny wysiłek skupić na szkoleniu specjalistycznym;
- szkolenie specjalistyczne powinni prowadzić instruktorzy;
- w rejon misji powinno wysyłać się pododdziały w etatowym składzie, a nie tworzone doraźnie.

4.3.2. Wnioski z przygotowania drugiej zmiany PKW w Iraku

W innej sytuacji szkoleniowej była druga zmiana PKW. W odniesieniu do drugiej zmiany zrealizowano sześciomiesięczny cykl przygotowawczy, którego nie miała możliwości przejść pierwsza zmiana. Istotne było to, że druga zmiana mogła skorzystać z doświadczeń szkoleniowych pierwszej zmiany, a przede wszystkim z jej doświadczeń podczas wykonywania zadań w Iraku. Podstawę organizacyjną drugiej zmiany stanowiły pododdziały 6 Brygady Desantowo-Szturmowej oraz 17 Brygady Zmechanizowanej.

W trakcie szkolenia komponentów drugiej zmiany organizowanych na bazie oddziałów **6BDSZ**⁷⁷ szkolenie realizowano na podstawie opracowanych „Programów szkolenia” w wymiarze trzech miesięcy. Po zakończonym szkoleniu przewidziano krótkoterminowy urlop wypoczynkowy. Przyjęto zasadę, że w pododdziałach wyznaczonej brygady (batalionu) należy utrzymywać rezerwę żołnierzy do ewentualnego uzupełnienia „wykruszeń”.

W procesie przygotowania drugiej zmiany zrealizowano:

- szkolenie kadry w OSnpSP (Kielce);
- szkolenie poligonowe;
- szkolenie specjalistów;
- dywizyjne dwuszczeblowe ćwiczenie dowódczo – sztabowe.

Na podstawie wniosków z przygotowania pierwszej zmiany, w szkoleniu uwzględniono czas na realizację badań lekarskich i szczepień. Szkoleniem specjalistycznym kierowali specjaliści rodzajów wojsk. Do szkolenia wykorzystano bazę ośrodków szkolenia dla specjalistów oraz kadre zawodową (jako instruktorów), która uczestniczyła w poprzednich zmianach PKW. Niezwykle istotnym przedsięwzięciem w przygotowaniu sztabów i wojsk do udziału w misji w Iraku, było ćwiczenie dowódczo-sztabowe.

Przyjęto założenie, że zgranie pododdziałów powinno wyglądać następująco⁷⁸:

⁷⁷ Konferencja w 2 KZ (Wnioski z procesu szkolenia przygotowawczego II zmiany 6 BDSz).

⁷⁸ Ibidem.

- do szczebla **drużyna i pluton**: (istnieje potrzeba wspólnego szkolenia elementu powietrznego z poszczególnymi plutonami z zakresu ewakuacji rannych i współdziałania w czasie wsparcia realizowanego przez śmigłowce);
- do szczebla **kompanii**: szkolenie to powinno się zakończyć ćwiczeniem kompanijnym obejmującym typowe działania kompanii w czasie misji w IRAKU;
- do szczebla **batalionu**: należało zakończyć ćwiczeniem zgrywającym batalion, prowadzonym we współdziałaniu z innymi jednostkami biorącymi udział w misji. Ćwiczenie powinno obejmować typowe zadania przewidziane do realizacji przez batalion podczas misji, w tym zmuszające do użycia odwodu batalionowego we współdziałaniu z SGPSz oraz pododdziałami rodzajów wojsk.

Szkolenia rozpoczęto od przeszkolenie kadry dowództw i sztabów oraz dowódców kompanii i plutonów w OSnpSP:

- dla dowództw i sztabów szkolenie zorganizowano w dwóch turnusach (I turnus: 08 – 19.09; II turnus: 22.09 - 03.10);
- dla dowódców plutonów i kompani szkolenie zorganizowano w pięciu turnusach (I turnus: 15 – 19.09; II turnus: 22 – 26.09; III turnus: 29.09 – 03.10; IV turnus: 06 – 10.10; V turnus: 13 – 17.10).

W wyniku zorganizowanego szkolenia kadra kontyngentu została przeszkolona do 17 października br. Stąd szkolenie pododdziałów można było rozpocząć od 18 października. Szkolenie pododdziałów zorganizowano na okres trzech miesięcy.

- Szkolenie na szczeblu drużyny – do 18.10.
- Szkolenie na szczeblu plutonu – do końca października.
- Szkolenie do szczebla kompanii – do 15.11 (zakończone ćwiczeniami zgrywającymi kompanie).
- Szkolenie zgrywające batalion do 15.12. W ramach tego szkolenia odbyto: ćwiczenia zgrywające batalion (25-27.11); CPX BZ (18-21.11); udział w CPX DZ – 03-07.12).

Na podstawie doświadczeń I zmiany przyjęto, że szczególny nacisk szkolenia powinien być skierowany na szczebel **drużyny i plutonu** (podstawowe komponenty wykonujące samodzielne zadania w czasie misji) **oraz na szkolenie w nocy**. W trakcie szkolenia na każdym szczeblu stosowano procedury obowiązujące w czasie misji tak, aby maksymalnie zbliżyć realność szkolenia do zadań w Iraku. **Za szczególnie ważne uznano procedury z zakresu**

ewakuacji rannych i współdziałania w czasie wsparcia realizowanego przez śmigłowce. Realizowano je w czasie szkolenia programowego, w oparciu o zainscenizowane sytuacje.

Zgrywanie **kompanii** ukierunkowano na: wykonanie marszu kołowego na dużą odległość; wypracowanie podziału sił w kompanii na pododdziały specjalizujące się w: prowadzeniu patrolowania, konwojowaniu i przeszukiwaniu; organizowaniu punktów kontrolnych; działaniu jako grupy szybkiego reagowania.

W zajęciach zgrywających **batalion** zrealizowano takie zagadnienia, jak⁷⁹: działanie poszczególnych komponentów wystawianych przez batalion w czasie misji i synchronizowanie działania tych komponentów przez dowództwo batalionu; prowadzenie działań we współdziałaniu z innymi jednostkami biorącymi udział w misji; użycie odwodu batalionowego we współdziałaniu z SGPSz, saperami i pododdziałami zabezpieczenia medycznego.

W szkoleniu dowództw i sztabów wyksponowano: stosowanie procedur obowiązujących w NATO podczas planowania i prowadzenia działań; utrzymanie w stanie gotowości bojowej podległych sił i środków; zgrywanie funkcjonowania stanowisk dowodzenia; zasady dowodzenia i współdziałania z wojskami sojuszniczymi, organizacjami pozamilitarnymi oraz powstającymi organami cywilnymi, policyjnymi i militarnymi Iraku; działanie na wypadek zasadzek (w tym zasadzek ogniowych); planowanie rozmieszczenia SD i jego działalność; współpracę z przedstawicielami armii USA i innych sił sojuszniczych; psychologiczne przygotowanie do misji; planowanie logistycznego zabezpieczenia misji; postępowanie z mediami ze szczególnym uwypukleniem przestrzegania tajemnicy służbowej.

W szkoleniu wojsk eksponowano:⁸⁰

- taktykę prowadzenia działań rozpoznawczych, patrolowych i kontrolnych;
- procedury współdziałania z siłami sojuszniczymi wg procedur NATO;
- procedury współdziałania z pozamilitarnymi organizacjami na terytorium Republiki Iraku;
- procedury współdziałania z powstającymi organami cywilnych, policyjnych i wojskowych organizacji irackich;
- obronę i ochronę wojsk i środków pozamilitarnych przed działaniami partyzanckimi i terrorystycznymi;
- realizację wspólnych przedsięwzięć z zakresu współdziałania ze śmigłowcami, szczególnie z zakresu pomocy rannym i poszkodowanym;

⁷⁹ Konferencja w 2 KZ (Wnioski z procesu szkolenia przygotowawczego II zmiany 6 BDSz).

⁸⁰ Ibidem.

- szkolenie z zakresu obsługi GPS oraz radiostacji umożliwiających łączność ze śmigłowcami;
- szkolenie żołnierzy z zakresu oznaczania rubieży położenia wojsk i lądowisk śmigłowców przy użyciu świec dymnych, flar świetlnych i chemicznych świateł;
- działanie na wypadek zasadzek (w tym zasadzek ogniowych);
- planowanie rozmieszczenia pododdziałów w rejonie zakwaterowania;
- planowanie zagospodarowania czasu wolnego (w tym zabezpieczenie jego spędzania, ze szczególnym uwzględnieniem zajęć sportowych);
- współpracę z przedstawicielami armii USA i innych sił sojuszniczych;
- psychologiczne przygotowanie do misji;
- logistyczne zabezpieczenie misji;
- postępowanie z mediami ze szczególnym uwypukleniem przestrzegania tajemnicy służbowej.

W procesie przygotowania kontyngentu szczególną uwagę zwrócono na szkolenie inżynieryjne. W ramach zabezpieczenia inżynieryjnego prowadzono szkolenie z zakresu:⁸¹ rozpoznania i oznakowania miejsc oraz przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych w rejonach odpowiedzialności; ogólnej budowy i zasad postępowania z minami i środkami minersko-zaporowymi występującymi w rejonie realizacji zadań; rozbudowy fortyfikacyjnej rejonów stacjonowania (budowa punktów kontrolnych i rozbudowa miejsc rozmieszczenia wojsk). Szczególną uwagę zwrócić na przestrzeganie przepisów bezpieczeństwa podczas realizacji zadań minersko-zaporowych oraz obchodzenia się z przedmiotami niewiadomego pochodzenia.

W ramach zajęć ze szkolenia chemicznego uwzględniono takie zagadnienia, jak: posługiwanie się indywidualnymi środkami ochrony przed skażeniami, a w tym wykorzystanie maski przeciwgazowej oraz filtracyjnej odzieży ochronnej w ekstremalnie wysokich temperaturach; zasady wykorzystania zbiorowych środków ochrony przed skażeniami; sposoby oznakowania stref niebezpiecznych i skażonych; zasady ochrony wojsk przed skażeniami na wypadek wystąpienia niskich dawek promieniowania jonizującego; opracowywanie, przetwarzanie, przyjmowanie i przekazywanie meldunków o zagrożeniach; posługiwanie się zestawami odkażającymi⁸².

⁸¹ Konferencja w 2 KZ (Wnioski z procesu szkolenia przygotowawczego II zmiany 6 BDSz).

⁸² Ibidem.

Wnioski ze szkolenia batalionu zmechanizowanego 17 WBZ wydzielonego do PKW Irak.⁸³

Celem szkolenia było przygotowanie batalionu do udziału w PKW Irak w ramach II zmiany, ujednolicenie metod i form szkolenia pododdziałów do szczebla kompanii. Szkolenie realizowane było z wykorzystaniem obiektów szkoleniowych brygady oraz Centralnego Ośrodka Zurbanizowanego w Wędrzynie. *Szkolenie planowano*⁸⁴ realizować przy udziale wykładowców z OSnpSP w Kielcach, wykładowców instytucji centralnych, instruktorów armii USA i instruktorów z 1 Pułku Specjalnego. Tematyka szkolenia batalionu została ukierunkowana pod kątem: szkolenia bojowego, przeciwdziałania terroryzmowi, mediacji, szkolenia logistycznego, bezpieczeństwa w misji. Biorąc pod uwagę przyszłe zadania oraz dotychczasowe wnioski z realizacji zadań w Iraku, dla właściwego przygotowania batalionu przyjęto do realizacji następujące zasadnicze zagadnienia szkoleniowe:⁸⁵

- szkolenie w zakresie stałej gotowości żołnierzy do działania;
- szkolenie z zakresu zachowania się: na punktach kontrolnych, podczas konwojowania, podczas reagowania na zachowanie się tłumu, w czasie przeszukiwania, prowadzenie obserwacji w warunkach ograniczonej widoczności;
- szkolenie z taktyki i zajęcia ogniowe (50% zajęć programowych prowadzono nocą);
- nauka podstawowych zwrotów w języku angielskim i arabskim.

W ramach przygotowania dowództwa i sztabu batalionu, w dniach 07-10.10.2003 przeprowadzono ćwiczenie dowódczo-sztabowe „WYSOKIE TATRY 2003”. Następnie w dniach 14-15.10.2003 oficerowie batalionu wzięli udział w dwuszczeblowym treningu sztabowym pk. „PIENINY”. Ponadto w ramach zgrywania stanowiska dowodzenia batalionu dowódca batalionu planował raz w miesiącu trening sztabowy.

Zajęcia ze szkolenia podstawowego rozpoczęto na początku października 2003r.⁸⁶ W pododdziałach przeznaczono na nie dwa tygodnie. Ponadto zaplanowano tygodniowe kursy instruktorsko-metodyczne dla dowódców kompanii i plutonów w 5 turnusach (w terminie 16-19 września 2003r. w OSnpSP). W trzeciej dekadzie października prowadzono szkolenie na poziomie „drużyna-pluton”. Główny wysiłek szkoleniowy skupiono na następujących zagadnieniach szkoleniowych: działanie konwoju i patrolu, przeszukiwanie, procedury na punktach kontrolnych, panowanie nad tłumem. Na początku listopada realizowano szkolenie przy współudziale instruktorów armii USA (COZ „Wędrzyn”). Szkolenie na szczeblu kompanii

⁸³ Konferencja w 2 KZ (Wnioski ze szkolenia pododdziałów II zmiany wydzielonych do PKW Irak w 17 WBZ).

⁸⁴ Tydzień szkoleniowy trwał 6 dni. Dzień szkoleniowy 10 godzin. Cykl szkolenia trwał 520 godzin.

⁸⁵ Konferencja w 2 KZ (Wnioski ze szkolenia pododdziałów II zmiany wydzielonych do PKW Irak w 17 WBZ).

⁸⁶ Ibidem.

proawodono od drugiej dekady listopada do pierwszej dekady grudnia. W szkoleniu batalionu przeprowadzono ćwiczanie zgrywające, z udziałem innych jednostek biorących udział w misji. Kończące ćwiczanie obejmowało typowe zadania przewidziane do realizacji przez batalion podczas misji, w tym zagadnienia zmuszające do użycia odwodu batalionowego, we współdziałaniu z SGPSz, artylerią, saperami i pododdziałami zabezpieczenia medycznego. Drugą dekadę grudnia przeznaczono na usunięcie ewentualnych usterek, które wyniknęły po zakończeniu procesu szkolenia oraz kontroli komisji z DWL.

Szkolenie indywidualne realizowano w sposób jednolity we wszystkich pododdziałach batalionu. Szkolenie to miało przygotować żołnierzy do działania w specyficznych warunkach panujących w rejonie działania sił stabilizacyjnych. Zrealizowano następujące przedsięwzięcia szkoleniowe:⁸⁷

- zapoznanie żołnierzy z podstawami wiedzy o rejonie misji (położenie geograficzne),
- aktualny układ władzy w Iraku,
- religia i jej znaczenie w życiu Irakijczyków,
- obyczaje i kultura muzułmanów,
- szkolenie ze sztuki negocjacji⁸⁸ i zasad współdziałania ze strukturami władzy,
- wyrabianie nawyku zasad bojowego zachowania się,
- prowadzenie ognia w specyficznych warunkach,
- działanie na punktach kontrolnych,
- udzielanie pierwszej pomocy medycznej.

W trakcie szkolenia występowały okoliczności dezorganizujące jego przebieg.⁸⁹ Do niesprzyjających czynników zaliczono zbyt późno rozpoczęte tworzenie rzeczywistych struktur kontyngentu. Podczas szkolenia batalionu zbyt często występowały zmiany w obsadzie etatowej, które trwały do ostatniej chwili. Takie działanie źle wpływa na ogólne przygotowanie drużyn i plutonów, które realizują główne zadania. Szkolenie odbywało się na innym typie sprzętu niż wynikało to z założeń mandatowych. Występowały trudności w organizowaniu szkoleniu z udziałem śmigłowców, które spowodowane były zbyt długotrwałymi i skomplikowanymi procedurami w ich uzyskaniu. Słaba znajomość podstawowych zwrotów w języku angielskim na szczeblu dowódcy drużyny powodowała, że utrudnione było szkolenie z udziałem instruktorów armii USA, ponieważ wymagało udziału tłumaczy.

⁸⁷ Konferencja w 2 KZ (Wnioski ze szkolenia pododdziałów II zmiany wydzielonych do PKW Irak w 17 WBZ).

⁸⁸ Dotychczas takiego szkolenia nie prowadzono.

⁸⁹ Ibidem.

Analizując proces formowania batalionu, planowania i realizacji szkolenia wyciągnięto następujące wnioski:⁹⁰

- do jednostek organizujących kontyngent i jego szkolenie powinni być kierowani żołnierze z aktualnymi wynikami badań lekarskich;
- sekcje S-1 jednostek formujących kontyngent nie powinny być odpowiedzialne za jego stworzenie, ale jedynie współdziałać w zakresie jego skompletowania;
- wszystkie jednostki wojskowe powinny dysponować aktualną bazą danych dotyczącą kandydatów do kontyngentu;
- przed przystąpieniem do szkolenia należy poczynić wszelkie ustalenia dotyczące potrzeb w zakresie współdziałania z innymi rodzajami wojsk (śmigłowce do szkolenia, instruktorzy pododdziałów specjalnych, instruktorzy armii USA itp.);
- należy przygotować pełne zabezpieczenie materiałowe oraz odpowiednią bazę szkoleniową do realizacji przyjętego programu szkolenia;
- należy dokonać ustaleń w zakresie potrzeb dotyczących specjalistów z zakresu wiedzy o rejonie konfliktu (warunki klimatyczne, geograficzne, struktury administracyjne, kultura, zwyczaje itp.);
- szkolenie powinno być realizowane na sprzęcie, który będzie wykorzystywany w rejonie misji;
- szczególną uwagę należy przywiązać do szkolenia w nocy, a w szczególności do posługiwania się urządzeniami noktowizyjnymi i termowizyjnymi;
- do szkolenia w jak największym zakresie wykorzystywać żołnierzy, którzy brali udział w poprzednich kontyngentach wojskowych (wyłączyć z pełnienia służb żołnierzy przygotowywanych do kontyngentu, umożliwiając im pełne uczestnictwo w procesie szkolenia);
- w trakcie szkolenia szczególną uwagę zwrócić na wyrabianie odporności w długotrwałym wykonywaniu zadań w warunkach dużych obciążeń fizycznych i psychicznych;
- wykorzystywać w procesie szkolenia wiadomości z komunikatów rozpoznawczych z rejonu misji;
- zwiększyć liczbę zajęć z problematyki znajomości regionu przyszłych działań, wykorzystując w procesie szkolenia specjalistów z tego zakresu;
- zaplanować i zrealizować zajęcia z zakresu współdziałania wojsk ze śmigłowcami

⁹⁰ Konferencja w 2 KZ (Wnioski ze szkolenia pododdziałów II zmiany wydzielonych do PKW Irak w 17 WBZ).

oraz posługiwania się urządzeniami do określania swojego położenia.

Analiza dotychczasowych procedur przygotowania kolejnych zmian PKW w Iraku oraz „doświadczeń” z prowadzonych działań stabilizacyjnych pozwala na uogólnienie wniosków.

Nowe wyzwania w przygotowaniu uczestników operacji pokojowych i międzynarodowych powinny przekładać się poszerzony zakres specyficznego szkolenia przygotowawczego w ramach tematów humanistycznych. Na podstawie analizy różnych sytuacji, które miały miejsce w rejonach operacji pokojowych lub konfliktów (wojen) lokalnych, także z udziałem żołnierzy sił pokojowych (ONZ, OBWE, UE, NATO) proponuje się, aby w przygotowaniu do operacji pokojowych zwrócić większą uwagę na:

- znajomość zasad międzynarodowego prawa wojennego;⁹¹
- znajomość postanowień konwencji haskiej (1954) o ochronie dóbr kultury na wypadek konfliktu zbrojnego (ważnym aspektem ujawniającym podejście do wszystkich wartości humanizmu jest prawda zawarta w tezie, że poszanowanie kultury innych narodów świadczy o szanowaniu swojej własnej kultury);
- umiejętności rozwiązywania problemów dotyczących współpracy cywilno-wojskowej;⁹²
- zapobieganie stresowi pourazowemu;⁹³
- szeroką znajomość geografii oraz historii regionu operacji pokojowej (a w tym historii konfliktu);
- znajomość podstawowych zasad funkcjonowania stosunków międzynarodowych,

⁹¹ Cz. Marcinkowski, Humanizacja w przygotowaniu do operacji pokojowych, *Wojska Lądowe* 2004, nr 15, s.28. Autor przypomina, że bardzo często zapomina się o nich podczas działań. Zatrważająco duża liczba ofiar konfliktów zbrojnych oraz poszkodowanej ludności cywilnej w wyniku pozostawionych min (głównie przeciwpiechotnych) świadczy o lekceważeniu przez walczące strony postanowień np. konwencji w sprawie zakazu użycia, składowania, produkcji i transferu min przeciwpiechotnych oraz ich niszczenia. Również doświadczenia żołnierzy amerykańskich z Iraku wskazują, że nie zawsze przestrzegane są prawa jeńców wojennych, a agresja „zboczeńców” w mundurach może wystąpić nawet w zdyscyplinowanej armii.

⁹² A. Jarosz, Rola i zadania CIMIC w operacji stabilizacyjnej w Iraku, *Przegląd Wojsk Lądowych* 2003, nr 8, s.37. Działania militarne w drugiej połowie XX wieku oraz szereg operacji pokojowych wymusiły konieczność opracowania nowego elementu doktryny wojskowej NATO. Jest nim tzw. CIMIC (Civil Military Cooperation), czyli współpraca cywilno-wojskowa. To całokształt współdziałania komórek wojskowych z szeroko rozumianym społeczeństwem, z wszystkimi jego atrybutami, takimi, jak: władze, organizacje rządowe i pozarządowe, lokalna społeczność, czy wreszcie organizacje międzynarodowe i humanitarne. Do zasadniczych zadań komórek CIMIC należy zapewnienie efektywnej współpracy pomiędzy dowódcą odpowiedzialnym za prowadzoną operację a wszystkimi komponentami lokalnego społeczeństwa dla osiągnięcia celu operacji.

⁹³ G Predel, Stres walki, *Wojska Lądowe* 2004, nr 16, s.21. Podjęcie działań obronnych przed stresem i jednocześnie motywujących do dalszego działania wynikać będzie z posiadanej wiedzy humanistycznej (psychologii). System opieki wciąż jest doskonały. Ustalono niezbędny zakres badań psychologicznych przed wyjazdem. Trwają prace nad powołaniem w ramach Wojskowego Instytutu Medycznego ośrodka interwencji kryzysowej, który będzie się zajmował ustaleniem standardów diagnostyki żołnierzy wyjeżdżających na misje oraz organizacją opieki psychologiczno-psychiatrycznej nad żołnierzami potrzebującymi jej po zdarzeniach traumatycznych.

które są podstawą do analizy i poprawnej oceny zachodzących zjawisk społeczno-politycznych, przewidywania rozwoju sytuacji (a przez to podejmowanie poprawnych decyzji).⁹⁴

Współczesne konflikty zbrojne przerodziły się w wyjątkowo brutalne zmagania, bez żadnych prawnych czy etycznych zahamowań. Brutalizowanie działań bojowych, używanie wyrafinowanych broni i metod walki, antyhumanitarny charakter działań bojowych, lekceważący stosunek do międzynarodowego prawa wojny implikują potrzebę nowego podejścia do przygotowania dowódców, sztabów i żołnierzy do udziału w operacjach (działaniach) pokojowych. Coraz częstszy udział naszych sił zbrojnych w operacjach reagowania kryzysowego spowodował zwiększenie zapotrzebowania na żołnierzy - profesjonalistów, sprawnie funkcjonujących i wypełniających z powodzeniem postawione zadania. Konieczność sprostania tym wymaganiom wiąże się z potrzebą dokonania zmian w programach szkolenia (kształcenia), w których należy znaleźć miejsce dla przedmiotów traktowanych dotychczas w sposób marginalny. Problematyka bezpieczeństwa narodowego oraz międzynarodowego powinna być w szerszym zakresie uwzględniona w programach kształcenia i szkolenia w uczelniach wojskowych⁹⁵. Uczelnie wojskowe powinny wyposażyć słuchaczy w wiedzę podstawową na poziomie ogólnym, zaś centra szkolenia (przede wszystkim Centrum Szkolenia na potrzeby Sił Pokojowych w Kielcach) powinny przygotowywać kadry dowódcze i sztabowe oraz pododdziały do udziału w określonej operacji. Jednostki wojskowe powinny przygotowywać do objęcia konkretnych stanowisk służbowych oraz zgrywać sztaby i pododdziały do wykonywania zadań. Nie ulega wątpliwości, że doświadczenia zdobywane przez żołnierzy w operacjach pokojowych i stabilizacyjnych powinny być częściej wykorzystywane. Zasadne wydaje się usprawnienie systemu rozpowszechniania informacji dotyczących metod przygotowania i działania zgrupowań międzynarodowych.

⁹⁴ Cz. Marcinkowski, Humanizacja w przygotowaniu do operacji pokojowych, *Wojska Lądowe* 2004, nr 15, s.28.

⁹⁵ Słusznie podkreślili uczestnicy konferencji w WSOWLąd we Wrocławiu („Problematyka działań pokojowych i stabilizacyjnych w aspekcie kształcenia /szkolenia/ słuchaczy WSWLąd”), że istnieje w tym zakresie potrzeba współpracy instytucji (uczelni, centrów i ośrodków) oraz jednostek wojskowych. Współpraca ta powinna przybierać praktyczny charakter /wspólne szkolenia, kadry, kursy, pokazy/ (J. Brzozowski, Na rzecz operacji pokojowych, *Wojska Lądowe* 2004, nr8, s.23).

4.4. Proceduralny i koncepcyjny zakres przygotowania jednostek operacyjnych Wojsk Lądowych WP do operacji o charakterze pokojowym

Udział Sił Zbrojnych RP, a w tym i Wojsk Lądowych w operacjach o charakterze pokojowym poza granicami kraju warunkowany jest wieloma aktami prawnymi.⁹⁶ Uczestnictwo SZ RP poza granicami państwa wynika z założeń polskiej polityki zagranicznej i obronnej określonej w założeniach „Strategii bezpieczeństwa RP” oraz „Strategii obronności RP”. Z założeń doktrynalnych⁹⁷ wynika, iż Polska warunkuje użycie sił zbrojnych na arenie międzynarodowej wyłącznie do realizacji prawa do obrony suwerenności i nienaruszalności terytorialnej oraz w warunkach przewidzianych w Karcie Narodów Zjednoczonych. W operacjach realizowanych z mandatu społeczności międzynarodowej podstawą angażowania sił zbrojnych jest:

- poszanowanie i pragnienie pokoju;
- determinacja w przeciwdziałaniu łamania praw człowieka;
- przeciwdziałanie powstawaniu sytuacji zagrażających bezpieczeństwu światowemu.

Podstawowe założenia strategii bezpieczeństwa i strategii obronności znajdują odzwierciedlenie w uchwałach naczelnych władz Rzeczypospolitej Polskiej. Na podstawie założeń doktrynalnych oraz zgodnie z prawem RP i prawem międzynarodowym zawierane są umowy dotyczące obronności. Mają one charakter międzyrządowych i międzyresortowych umów przedmiotowych o współpracy w sferze obronności. Zawierane umowy determinowane są aktami prawnymi, których Polska jest sygnatariuszem.⁹⁸ Istotne są również zobowiązania wynikające z członkostwa lub współpracy z międzynarodowymi organizacjami, takimi jak:

- Organizacja Narodów Zjednoczonych;⁹⁹
- Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie;¹⁰⁰

⁹⁶ Do podstawowych aktów prawnych zalicza się: Konstytucję RP, Postanowienie Prezydenta RP, ustawy i rozporządzenia Sejmu RP, rozporządzenia RM, prawo międzynarodowe; zobowiązania sojusznicze; mandat organizacji pokojowej; umowy międzynarodowe.

⁹⁷ Zob., Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 23 sierpnia 2003 roku.

⁹⁸ Do głównych aktów ratyfikowanych umów międzynarodowych dotyczących obronności należy zaliczyć: Konwencję wiedeńską o stosunkach dyplomatycznych z 18 kwietnia 1961 roku; Traktat o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie z 1990 roku (CFE); Akt kończący rokowania w sprawie stanów osobowych konwencjonalnych sił zbrojnych w Europie z 1992 roku (CFE); Dokument wiedeński w sprawie środków budowy zaufania i bezpieczeństwa w Europie z 1990 roku (OBWE); Traktat o otwartych przestworzach z 1992 roku; Traktat o nie rozprzestrzanianiu broni nuklearnej z 1970 roku; Konwencję o zakazie rozwoju, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz zniszczenia jej zapasów z 1993 roku; Dokumenty w sprawie wymiany informacji o planowaniu obronnym z 1993 roku (OBWE); Program współpracy i kontaktów wojskowych z 1993 roku (OBWE); Zasady regulujące transfer broni konwencjonalnej z 1993 roku (OBWE); Katalog środków stabilizujących dla lokalnych sytuacji kryzysowych z 1993 roku (OBWE).

⁹⁹ Polska podpisała Kartę Narodów Zjednoczonych 16 października 1945 roku.

¹⁰⁰ Utworzona w wyniku przekształcenia Konferencji Bezpieczeństwa i współpracy w Europie w 1994 roku. Uczestnictwo Polski w tej organizacji datowane jest od początku istnienia KBWE, tj. od 1973 roku.

- Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego;¹⁰¹
- Unia Europejska.¹⁰²

Podstawy prawne udziału SZ RP w operacjach o charakterze pokojowym wynikają głównie z członkostwa Polski w międzynarodowych organizacjach. Polscy żołnierze pełnią służbę poza granicami kraju w składzie Polskich Jednostek Wojskowych (PJW) lub Polskich Kontyngentów Wojskowych (PKW) oraz w charakterze obserwatorów w wojskowych misjach pokojowych organizacji międzynarodowych i sił wielonarodowych. Realizacja zadań reagowania kryzysowego i pokojowych odbywa się pod auspicjami:

- Organizacji Narodów Zjednoczonych;
- Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie;
- Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego;
- doraźnych koalicji.

System prawny w zakresie uczestnictwa w operacjach o charakterze pokojowym stanowią *akty prawne organizacji międzynarodowych*¹⁰³ (oparte na zasadach prawa międzynarodowego) oraz *narodowe akty prawne*¹⁰⁴. Po wejściu Polski do NATO i implementacji podstawowych aktów prawnych Sojuszu, Sejm RP uchwalił szereg aktów prawnych normalizujących użycie SZ RP poza granicami kraju. Uwarunkowania prawne dotyczą całości Sił Zbrojnych RP w przypadku użycia ich poza granicami państwa. Organem decydującym o użyciu jednostek i osób w stosunku do wojsk lądowych jest Dowództwo Wojsk Lądowych, które posiada odpowiednie kompetencje.

Zgodnie z „Ustawą o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa” art.3 pkt. 1 „O użyciu jednostek wojskowych poza granicami państwa postanawia Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. W postanowieniu o użyciu jednostek wojskowych poza granicami państwa określa się:

- jednostki wojskowe, ich nazwy, liczebność oraz czas, przez jaki będą pozostawać poza granicami państwa,
- cel skierowania jednostek wojskowych, zakres ich zadań oraz obszar działania,

¹⁰¹ Geneza uczestnictwa w Sojuszu sięga realizacji założeń programu „Partnerstwa dla Pokoju” od 1994 roku. Następnie w 1997 roku Polska, Czechy i Węgry podpisały protokół akcesyjny przystąpienia do NATO. Po zakończeniu procedur ratyfikacyjnych, od 12 marca 1999 roku Polska jest pełnoprawnym członkiem NATO.

¹⁰² Polska jest członkiem UE od 1 maja 2004 roku.

¹⁰³ Rezolucja Rady Bezpieczeństwa, Status Sił tzw. SOFA (*Status of Force Agreement*); Memorandum Zrozumienia tzw. MOU (*Memorandum of Understanding*).

¹⁰⁴ Postanowienie Prezydenta RP; Decyzja Ministra Obrony Narodowej w sprawie wyznaczenia do pełnienia służby poza granicami państwa; Decyzja administracyjna Dyrektora Departamentu Kadr; decyzje dowódców rodzajów sił zbrojnych.

- system kierowania i dowodzenia jednostkami wojskowymi oraz organ organizacji międzynarodowej, któremu jednostki zostaną podporządkowane na czas operacji,
- organy administracji rządowej odpowiedzialne za współpracę z właściwymi organami organizacji międzynarodowej w zakresie kierowania działalnością i zaopatrywania jednostek wojskowych wykonujących zadania poza granicami państwa,
- uzbrojenie i sprzęt wojskowy,
- trasy i czas przemieszczania się jednostek wojskowych w przypadku tranzytu.

Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów wydaje „*Postanowienie o użyciu PKW/PJW poza granicami państwa*”, stanowiące podstawę do wydania decyzji przez Ministra Obrony Narodowej oraz Rozkazów Szefa Sztabu Generalnego WP i Dowódcy Wojsk Lądowych.

Udział Polski w misjach pokojowych organizacji międzynarodowych i sił wielonarodowych jest konsekwencją charakteru polityki państwa, realizowanej zgodnie z Konstytucją RP, z poszanowaniem prawa międzynarodowego, z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych oraz dokumentami Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, a także duchem i literą traktatów i konwencji międzynarodowych, w których Polska jest stroną.

Przystąpienie Polski do NATO implikuje zmiany w systemie prawnym pomiędzy uczestnictwem w operacjach organizacji pokojowych, a Sojuszem. Podstawą uczestnictwa w operacjach o charakterze pokojowym NATO są ustalenia traktatowe.

Proces podejmowania decyzji o uczestnictwie Sił Zbrojnych RP, a w tym i Wojsk Lądowych poza granicami państwa celowo jest rozpatrywać w trzech aspektach.

Pierwszy – determinowany jest założeniami organizacji pokojowych (ONZ lub OBWE). Wynika z ratyfikowanych porozumień i faktu zgłoszenia do Rady Bezpieczeństwa ONZ lub Stałej Rady OBWE deklarowanych sił do uczestnictwa w siłach pokojowych.

Drugi – wynika z ratyfikowanych ustaleń Traktatu Waszyngtońskiego. Podstawą jest procedura podejmowania decyzji uczestnictwa Sojuszu.¹⁰⁵

Trzeci - wynika z ustaleń bilateralnych pomiędzy państwem kierującym (wiodącym), a państwem zgłaszającym akces uczestnictwa.¹⁰⁶

Pomimo różnych aspektów podejmowania decyzji, ogólny proces we wszystkich sytuacjach jest zbliżony. Można postawić tezę, że realizowany jest zawsze na trzech poziomach.

Poziom pierwszy inicjowany jest na forum organizacji pokojowej lub wielonarodowej organizacji politycznej. Stąd, można go nazwać **ponadnarodowym**.

¹⁰⁵ Przykładem jest zaangażowanie się Sojuszu na Bałkanach, a w tym i udział PKW.

¹⁰⁶ Przykładem jest zorganizowanie i działanie Wielonarodowej Dywizji w Iraku. Zadania stabilizacyjne w Iraku realizowane są na podstawie uchwalonej Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1483 z dnia 22 maja 2003 roku.

Poziom drugi realizowany jest przez najwyższe organy władzy państwowej. Stąd jest to **narodowy poziom ustawodawczy**.

Poziom trzeci występuje na płaszczyźnie resortu, który otrzymał zadanie wydzielania sił do kontyngentu. Stąd jest to **narodowy poziom resortowy**.

Różnice w procedurach ze względu na aspekty podejmowanej decyzji występują na **poziomie ponadnarodowym**, natomiast na poziomie najwyższych organów państwowych i resortowym zawsze są takie same. Proces decyzyjny zwykle realizowany jest równolegle na wszystkich poziomach.

W przypadku podejmowania decyzji o udziale w operacjach pokojowych organizacja międzynarodowa lub *państwo kierujące zwracają się z prośbą do różnych podmiotów prawnych na arenie międzynarodowej o udział w operacji*¹⁰⁷ (poziom ponadnarodowy).

Po pozytywnym zaopiniowaniu uczestnictwa narodowych sił zbrojnych w operacji na poziomie Rady Ministrów RP, składany jest wniosek do Prezydenta zawierający akceptację uczestnictwa w operacji o charakterze pokojowym. Prezydent wydaje postanowienie o udziale w operacji. Następnie na poziomie Rady Ministrów następuje podział zadań uprzednio deklarowanych przed opracowaniem wniosku do Prezydenta. Jednocześnie, po postanowieniu Prezydenta zostaje sformułowana odpowiedź do władz państwa kierującego o uczestnictwie w operacji (narodowy poziom ustawodawczy).

Procedura wydzielania stanu osobowego oraz wyposażenia kontyngentu realizowana jest na poziomie resortu. W MON siły do kontyngentu wydzielane są z rodzajów sił zbrojnych. W Wojskach Lądowych proces przygotowania rotacji trwa 6 miesięcy. Bardziej złożona sytuacja występuje podczas wydzielania sił do pierwszego kontyngentu zwłaszcza, jeżeli są to przedsięwzięcia wcześniej nieuwzględniane w planach.¹⁰⁸

Głównym zadaniem operacji o charakterze pokojowym jest osiągnięcie celów określonych mandatem. Operacje o charakterze pokojowym mogą być również organizowane poza mandatem, jako wielonarodowe operacje połączone. Regułą jednak jest, że nad tego typu operacjami nadzór sprawuje organizacja międzynarodowa. Wyznacza ona wysokiego rangą **koordynatora**

¹⁰⁷ Taka sytuacja zaistniała podczas organizowania przez Polskę wielonarodowej dywizji do realizacji zadań stabilizacyjnych w Iraku. Po wydzieleniu Polsce strefy stabilizacyjnej przystąpiono, jako państwo kierujące do organizowania sił pokojowych – wielonarodowej dywizji. Polska zwracała się do wielu państw o uczestnictwo w „Polskiej Strefie Stabilizacyjnej”.

¹⁰⁸ Po podpisaniu przez Prezydenta RP „Postanowienia o użyciu PKW w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku” w dniu 6 czerwca 2003 roku, został wydany „Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych w sprawie przemieszczenia, funkcjonowania i rotacji PKW w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku oraz utworzenia Międzynarodowej Dywizji Zmechanizowanej.” PKW na osiągnięcie gotowości posiadał ok. trzech miesięcy (osiągnięcie gotowości do 31. 08. br.).

odpowiedzialnego za prowadzenie takiej operacji. W operacjach pokojowych prowadzonych pod auspicjami ONZ może to być Specjalny Reprezentant Sekretarza Generalnego ONZ, a w przypadku misji prowadzonej przez OBWE - Szef Misji. Koordynator działa w imieniu międzynarodowych władz, we wszystkich sprawach związanych z operacją. Organizacje międzynarodowe w razie potrzeby zwracają się z prośbą o udzielenie wsparcia do regionalnych organizacji zbiorowego bezpieczeństwa. Zaangażowanie NATO w taką operację sprawia, że Rada Północnoatlantycka we współpracy ze Specjalnym Reprezentantem Sekretarza Generalnego ONZ lub Szefem Misji definiuje polityczne parametry w ramach, których siły NATO będą prowadziły operacje. Rada NATO jest też odpowiedzialna za określenie politycznych kierunków planowania operacji. Cele operacji o charakterze pokojowym powinny być zdefiniowane w mandacie tak, aby można je było przetransponować na zasady postępowania i instrukcje zgodnie z normami prawa międzynarodowymi. Mandat powinien być zinterpretowany poprzez zadania i cele operacyjne w rozkazach do sił pokojowych.

Operacje prowadzone zgodnie z Rozdziałem VI Karty Narodów Zjednoczonych muszą odbywać się za zgodą stron konfliktu. W przypadku prowadzenia operacji wymuszania pokoju nie jest konieczna zgoda stron konfliktu. Należy się również liczyć z tym, że w trakcie operacji może być wycofany mandat. Status prawny sił pokojowych zapewnia się na drodze wynegocjowania porozumienia o Statusie Sił (*SOFA*). Jeżeli nie osiągnięto porozumienia *SOFA*, to Memorandum Zrozumienia (*MOU - Memorandum of Understanding*) lub wymianę listów intencyjnych można uznać za wystarczające do organizowania wielonarodowych sił pokojowych. Mandat organizacji pokojowej, *SOFA*, *MOU* lub jej odpowiednik oraz Zasady Użycia Siły (*Rules of Engagement - ROE*), jak również narodowe oraz międzynarodowe akty prawne, konwencje i różne porozumienia warunkują sposób organizowania i prowadzenia operacji.

W operacjach reagowania kryzysowego o charakterze pokojowym istotną rolę spełniają kraje sąsiadujące. Mogą one udostępniać swoją infrastrukturę dla potrzeb sił pokojowych lub umożliwić przejście przez swoje terytorium. Może powstać sytuacja, że państwa sąsiadujące będą stroną zaangażowaną w konflikt. W takim przypadku koniecznym będzie podpisanie oddzielnego porozumienia *SOFA* oraz *MOU* z nimi, w celu uzyskania zgody na przeprowadzenie operacji.

Jeżeli NATO rozważa udział w operacji wsparcia pokoju, to jednocześnie Rada Północnoatlantycka rozpoczyna proces planowania przez określenie niezbędnych parametrów. Na tym etapie decyzyjnym cele polityczne NATO mogą nie być jeszcze precyzyjnie zdefiniowane. Natomiast powinny być zdefiniowane cele organizacji asygnującej mandat. Dowództwo NATO może w tej fazie prowadzić wielowariantowe planowanie, bazując jedynie na wstępnych założeniach.

Podstawą do planowania są stosowne wytyczne, które określają zwykle:

- status prawny operacji;
- charakter operacji;
- cele strategiczne i stanowisko polityczne oraz wojskowe;
- zadania konieczne do zrealizowania;
- prawa, ograniczenia i zakazy;
- przewidywany czas trwania;
- wsparcie logistyczne i kluczowe aspekty zaopatrywania;
- założenia współpracy cywilno-wojskowej.

Wyniki wstępnego planowania zazwyczaj wskazują ogólną istotę zadania, prawdopodobne cele Sojuszu oraz prawdopodobny wynik zaangażowania NATO. Umożliwia to sprecyzowanie opcji strategicznych i związanych z nimi korzyści, a także możliwych strat. Wynikiem planowania są zalecenia dotyczące przyszłych działań. Wstępny raport jest następnie dyskutowany na szczepku Rady Północnoatlantyckiej i Komitetu Wojskowego, gdzie zostaje uzgodniony rezultat końcowy i opracowane wskazówki strategiczne oraz cele Sojuszu. Następnym krokiem jest wyznaczenie właściwego dowództwa NATO i uczynienie go odpowiedzialnym za planowanie szczegółowe. Kluczem do opracowania planu jest jasno określony cel operacji. Dowódcy wojskowi muszą przetransponować go na zrozumiałe i możliwe do wykonania zadania, które zapewniają jego osiągnięcie. Stąd konieczne jest wyjaśnienie wszelkich wątpliwości na etapie planowania, aby organ polityczny mógł wyjaśnić lub je sprecyzować przed zakończeniem planowania szczegółowego. Aby zapewnić efektywne planowanie wojskowe, władze Sojuszu i wyznaczone dowództwa muszą zadbać o koordynację z innymi organizacjami w rejonie działania. Opracowanie odpowiednich wielowariantowych planów będzie zależało od umiejętności zbierania danych i oceniania sytuacji w przyszłym rejonie działania. Po uzyskaniu politycznej aprobaty planowania szczegółowego należy przewidzieć rekonesans w rejonie działań. Zespoły łącznikowe z wyznaczonych sztabów powinny być wysyłane do odpowiednich organizacji działających na obszarze przyszłej operacji tak szybko jak to jest możliwe. Po akceptacji działania militarnego na poziomie władz NATO przesyłane są dyrektywy do uczestników operacji, które stanowią podstawę ich planowania narodowego. Uczestnictwo narodowych sił determinowane jest realizacją zobowiązań sojuszniczych lub dobrowolnie złożonymi deklaracjami. Proces planowania operacyjnego narodowych sił realizowany jest w ramach komponentu wielonarodowych sił pokojowych. Państwa

wydzielające wojska do operacji angażują się w proces planowania, przygotowania i podejmowania decyzji w stosunku do tej części operacji, w której biorą udział.

Doświadczenia w zakresie przygotowania uczestników operacji o charakterze pokojowym były i są budowane, wraz z uczestnictwem w poszczególnych kontyngentach. Poszukując optymalnych rozwiązań szkoleniowych w zakresie przygotowania uczestników operacji o charakterze pokojowym zasadne jest postawienie pytania.

Czy system przygotowania do operacji o charakterze pokojowym spełnia wymagania obecnych i hipotetycznych operacji?

Analiza procesu przygotowania wojsk lądowych do udziału w operacjach o charakterze pokojowym pozwala postawić tezę, iż przebiega on dwutorowo. Wojska lądowe przygotowywane są do operacji pokojowych ONZ i NATO. Można postawić tezę, iż przygotowanie do operacji pokojowych ONZ realizowane jest wg ustalonych harmonogramów. Są to operacje realizowane od lat i proces ich przygotowania nic nie zakłóca. Natomiast w przypadku konieczności podjęcia decyzji o uczestnictwie w krótkim czasie, proces szkolenia, zwłaszcza do pierwszej zmiany jest zakłócony. Stąd w ramach NATO wymagane jest do operacji reagowania kryzysowego utrzymywanie potencjału o wysokim stopniu gotowości. Wymagania NATO w zakresie ustaleń postanowień praskich z 2002 roku¹⁰⁹ nakładają większe wymagania w zakresie utrzymywania sił zdolnych do operacji reagowania kryzysowego (do podjęcia akcji pokojowych, bojowych i antyterrorystycznych). Dotychczas w ramach zobowiązań, utrzymywane są siły w gotowości do użycia w składzie jednostek międzynarodowych. Wyznaczone siły do udziału w operacjach międzynarodowych w programach szkolenia mają poszerzoną problematykę o zagadnienia operacji pokojowych i procedury działania w ramach sił wielonarodowych.

¹⁰⁹ W zakresie osiągnięcia gotowości do działania na potencjalne zagrożenia podjęto decyzje dotyczące:

- utworzenia Sił Odpowiedzi NATO (*NATO Response Force*) w celu zapewnienia zdolności do błyskawicznej reakcji wojskowej w odpowiedzi na wszystkie mogące pojawić się zagrożenia;
- dostosowania struktury dowodzenia NATO do prowadzenia wielonarodowych operacji wojskowych o różnym zasięgu, intensywności i w różnym środowisku operacyjnym;
- rozwoju zdolności wojskowych ujętych w tzw. Praskie Zobowiązanie na rzecz Zdolności (*Prague Capabilities Commitment*).

Ostatnia inicjatywa ma charakter jednoznacznych, narodowych deklaracji politycznych do działań indywidualnych lub międzynarodowych. Rozwój zdolności ma zapewnić siłom wojskowym w możliwie krótkim czasie:

- zdolności do przemieszczania i zapewnienia niezbędnego zabezpieczenia działań, również poza terytorium Sojuszu,
- wykorzystania nowoczesnych technologii w zakresie dowodzenia, łączności i wymiany informacji,
- zdolności do operowania w obliczu zagrożenia użyciem BMR, dostępu do nowoczesnych systemów uzbrojenia dla umożliwienia skutecznych i precyzyjnych działań.

Polska zobowiązała się do podjęcia wysiłku na rzecz rozwoju zdolności we wszystkich obszarach. Rodzi to również konsekwencje wyszkolenia sił na odpowiednim poziomie gotowości do działania. *Zob.. Komunikat BBN.*

Ewolucja systemu przygotowania uczestników operacji pokojowych trwa od 1953 roku. **Przygotowanie do udziału w pracach Komisji Państw Neutralnych w Korei w 1953 roku trwało kilka tygodni.** Podstawą przygotowania do uczestnictwa w pracach komisji było trwające przez cały okres kursu doskonalenie językowe oraz zapoznanie z dokumentami układu rozjemczego i problematyką prawno-organizacyjną działania Komisji. Przedmiotem kształcenia była również kultura i tradycja narodu koreańskiego, geografia rejonu mandatowego oraz przyczyny i historia konfliktu.¹¹⁰ Od początku organizowania i prowadzenia szkolenia uczestników misji i operacji pokojowych nadzór merytoryczny i organizacyjny nad tymi przedsięwzięciami sprawował Zarząd II Sztabu Generalnego WP. Taki system przygotowania uczestników operacji o charakterze pokojowym trwał do 1973 roku.¹¹¹

Charakter szkolenia uczestników misji i operacji o charakterze pokojowym uległ zmianie z chwilą przyjęcia zadań w ramach Drugich Doraźnych Sił ONZ (*Second United Nations Emergency Force - UNEF II*) w latach 1973-1979. Do udziału w operacji Polska zgłosiła: szpital polowy, jednostkę logistyczną z pododdziałem inżynieryjnym oraz oficerów do Komendy Głównej UNEF. Pierwsza Polska Wojskowa Jednostka Specjalna (PWJS) w 1973 roku szkolona była na bazie obiektów 6DPD w Krakowie. Do szkolenia PWJS oddelegowani byli uczestnicy dotychczasowych misji oraz wydzielona kadra Zarządu II SG WP. Po okresie szkolenia ogólnego, szczególne specjalności przygotowywano w ośrodkach specjalistycznych rodzajów wojsk. **Kolejne zmiany sił pokojowych, inspektorów i obserwatorów szkolono przez okres czterech miesięcy w ośrodkach okręgowych.**¹¹² System szkolenia kontyngentu oparty był na czteromiesięcznym okresie szkolenia. W pierwszych dwóch miesiącach organizowano intensywny kurs języka angielskiego dla kierowniczej kadry kontyngentu oraz osób przewidzianych do sprawowania funkcji obserwatora lub inspektora. Kolejne dwa miesiące przeznaczone były na uzupełnienie obsady personalnej kontyngentu, szkolenie specjalistyczne określonych funkcji i doskonalenie języka angielskiego. Zadania szkoleniowe do potrzeb uczestnictwa w operacjach i misjach pokojowych realizowały okręgi wojskowe. Nadzór merytoryczny nad przygotowaniem uczestników operacji pokojowych sprawował Główny Za-

¹¹⁰ Por., F. Gagor, K. Paszkowski, Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999, Rozdział 7

¹¹¹ W podobnym systemie kursowym, głównie w charakterze obserwatorów, inspektorów lub doradców, przygotowywani byli polscy uczestnicy do:

- Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w latach 1954-1975 w Indochinach (*International Commission for Control and supervision - ICSC*);
- Międzynarodowej Grupy Obserwatorów w latach 1968-1970 w Nigerii (*Observer Team in Nigeria - OTN*);
- Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w latach 1973-1975 w Wietnamie Południowym (*International Commission for Supervision and Control - ICCS*).

¹¹² Okręgi wojskowe posiadały swoje ośrodki w garnizonach: POW w Budowie, ŚOW w Ząbkowicach Śląskich i Kłodzku, WOW w Kielcach.

rząd Szkolenia Bojowego poprzez powołany Zespół Operacyjny ds. PWJS (ZOds.PWJS) na Bliskim Wschodzie. W 1979 roku ZOds.PWJS na Bliskim Wschodzie przemianowano na Grupę Operacyjną ds. Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Syrii. W takim systemie byli szkoleni uczestnicy misji i operacji kontynuowanych z przed i po 1989 roku¹¹³. Na podstawie analizy wyników szkolenia okręgowych ośrodków stwierdzono, że:

- stosowane są różne metody szkolenia, co owocuje również zróżnicowanym poziomem wyszkolenia;
- wyszkoleni i wydelegowani uczestnicy operacji pokojowych z różnych ośrodków okręgowych do wypełnienia tego samego mandatu, właściwy proces zgrywania odbywali dopiero w miejscu mandatowym;
- w wyniku stosowania różnych procedur i metod szkolenia stwierdzono ich nieefektywność - zbyt duże nakłady.

Na podstawie wniosków z analizy efektów szkolenia, w 1989 roku rozwiązano okręgowe ośrodki szkolenia i powołano **Wojskowe Centrum Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych ONZ (WCSdpSP ONZ) w Kielcach**.¹¹⁴ Zadaniem centrum było przygotowanie kontyngentów i obserwatorów kierowanych z różnych okręgów do potrzeb operacji pokojowych. Pod względem merytorycznym utworzone centrum podlegało Zarządowi XV SG WP, a pod względem gospodarczym WOW. WCSdpSP ONZ rozpoczęło swoją praktyczną działalność w 1990 roku od przygotowania kolejnej zmiany PKW UNDOF. **W centrum wypracowano 2,5 miesięczny cykl przygotowania kolejnej zmiany kontyngentu**. Przez okres 1,5 miesiąca trwało szkolenie językowe w różnych grupach specjalistycznych w zależności od posiadanych umiejętności i przewidywanych zadań. Ostatni miesiąc kursu przeznaczony był na szkolenie specjalistyczne i zgrywanie kontyngentu. Szkolenie specjalistyczne prowadzone było w ośrodkach specjalistycznych: łącznościowców (na węzłach łączności WOW i ŚOW), saperów (w Kazuniu), lekarzy (w Katedrze Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni) i kierowców (w Pile). W grupach specjalistycznych kierowniczej kadry kontyngentu prowadzono szkolenie w zakresie procedur operacyjnych i logistycznych.

¹¹³ Drugie Doraźne Siły ONZ (*Second United Nations Emergency Force - UNEF II*); Siły ONZ do Obserwacji i Rozdzielenia Wojsk na Wzgórzach Golan (*United Nations Disengagement Observer Force - UNDOF*); Międzynarodowa Komisja Kontroli i Nadzoru w Indochinach (*International Commission for Control and Supervision - ICSC*); Międzynarodowa Komisja Nadzoru i Kontroli w Wietnamie Południowym (*International Commission for Supervision and Control - ICCS*); Międzynarodowa Grupa Obserwatorów w Nigerii (*Observer Team in Nigeria - OTN*); Grupa Obserwatorów Wojskowych ONZ w Iranie i Iraku (*United Nations Iran - Iraq Military Observer Group - UNIIMOG*); Grupa Przejściowej Pomocy ONZ w Namibii (*United Nations Transition Assistance Group - UNTAG*); Misja Dobrych Usług ONZ w Afganistanie i Pakistanie (*United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan - UNGOMAP*).

¹¹⁴ Zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego WP nr PF82/org. z dnia 10.07. 1989.

System szkolenia uległ zmianie w 1992 roku, kiedy okazało się, że baza WCSdpSP ONZ jest niewystarczająca do przygotowania trzech zmian kontyngentów: UNDOF, UNTAG, UNPROFOR¹¹⁵ (*United Nations Protection Force* – Siły Ochronne ONZ). Wówczas opracowano **system szkolenia kursowego**. W systemie kursowym w i poza centrum szkolono w specjalności: *obserwator wojskowy, służby medyczne, służby logistyczne, żandarmeria wojskowa, służby operacyjne, saper, kierowca, łącznościowiec*. **Kursy trwały 4-6 tygodni**. W ramach kursu można było jednocześnie przygotowywać więcej specjalności do różnych rejonów mandatowych, łączyć ich uczestników w jedną grupę szkoleniową. Takie rozwiązanie pozwalało przygotowywać dowolną liczbę kandydatów do uczestnictwa w operacjach pokojowych. Natomiast szkolenie całego kontyngentu trwało bezpośrednio przed wyjazdem do rejonu mandatowego w WCSdpSP ONZ. Okres szkolenia kontyngentu trwał 25 dni. Do głównych zadań szkolenia należało: ostateczne ustalenie składu personalnego kontyngentu oraz zgrywanie jego podstawowych elementów organizacyjnych i szczególnych specjalności.

W latach 1992-1993 dokonano zmian kompetencji w zakresie kierowania kontyngentami. Na podstawie „Raportu w sprawie udziału Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych, z dnia 15 lipca 1993”, dokonano podziału kompetencji, które dotychczas były nieadekwatne do zmian strukturalnych i funkcjonalnych zachodzących w WP. Na podstawie „Decyzji nr 5/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 17 stycznia 1994 roku” nastąpił podział kompetencji w zakresie przygotowania i kierowania kontyngentami pokojowymi. Za proces organizowania i szkolenia kontyngentów odpowiadał Szef SG WP, któremu podlegało WCSdpSP ONZ. Kontyngenty poza granicami kraju podlegały Sekretarzowi Stanu MON, a później również Podsekretarzowi ds. współpracy z zagranicą.

W wyniku doświadczeń ewolucji uległ również program szkolenia personelu na potrzeby sił pokojowych. **Od 1999 roku realizowany jest w WCSdpSP ONZ system szkolenia oparty na trzech etapach**. Etap pierwszy obejmuje szkolenie wstępne w wytypowanych jednostkach wojskowych. Etap drugi obejmuje szkolenie zasadnicze realizowane w WCSdpSP. Natomiast etap trzeci realizowany jest w miejscu mandatowym. Taki tok szkolenia trwa do chwili obecnej.

Poszerzające się spektrum zadań pokojowych oraz potrzeba realizacji zadań z mandatu międzynarodowych organizacji pokojowych (ONZ, OBWE) i NATO spowodowało ewolucję WCSdpSP ONZ na **Ośrodek Szkolenia na potrzeby Sił Pokojowych (OSnpSP) w Kielcach**.¹¹⁶ Zadaniem powołanego OSnpSP jest przygotowanie Polskich Kontyngentów Woj-

¹¹⁵ Pierwsza zmiana kontyngentu była przygotowana w Opolu.

¹¹⁶ Decyzja Ministra Obrony Narodowej nr 89/org./P5 z dnia 02.10.2001 roku.

skowych (PKW) dla sił pokojowych organizacji międzynarodowych oraz kandydatów na obserwatorów wojskowych. W 2004 roku OSnpSP został przemianowany na Centrum Szkolenia na potrzeby Sił Pokojowych.¹¹⁷ Głównym zadaniem powołanego centrum jest „przygotowanie stanów osobowych do służby i udziału w operacjach wojskowych poza granicami kraju”. Kielce stały się ośrodkiem przygotowań polskiego personelu wojskowego do służby w operacjach pokojowych. *Ośrodek może wyszkolić do 800 żołnierzy jednorazowo.*¹¹⁸ W zależności od potrzeb szkoli również obserwatorów. Kursy szkoleniowe obejmują takie zasadnicze specjalności, jak: służby operacyjne, logistyczne, medyczne, obserwatorów wojskowych, żandarmerię, saperów itp. Personel przygotowujący się do misji pokojowych przechodzi szkolenia m.in. z zakresu obsługi broni, czytania map, udzielania pierwszej pomocy. Szczególną uwagę przywiązuje się do aspektów bezpieczeństwa, tak by zapewnić polskiemu personelowi odbywającemu służbę w siłach pokojowych maksymalne bezpieczeństwo. Każdy z żołnierzy ma możliwość zapoznania się z historią, kulturą, gospodarką oraz uwarunkowaniami społeczno-politycznymi państwa, na którego terytorium będzie wypełniał mandat organizacji pokojowej. Wynika stąd, że OSnpSP przygotowuje uczestników do operacji posiadających mandat międzynarodowej organizacji pokojowej.

Według przedstawionych procedur realizowane było szkolenie na potrzeby operacji pokojowych ONZ. Inne założenia szkoleniowe przyjęto podczas przygotowania kontyngentu sił w 1996 roku na potrzeby operacji wsparcia pokoju NATO, w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju”. Wydzielony batalion (16bpd) z 6BDSz po włączeniu go w program „Partnerstwo dla Pokoju” szkolony był w 1995 roku w dotychczasowej jednostce, w celu osiągnięcia interoperacyjności z siłami NATO. W procesie szkolenia w charakterze doradców i instruktorów uczestniczyła wydzielona kadra WCSdpSP. Po podjęciu decyzji o wydzieleniu 16bpd do operacji Siły Implementacyjne (*Implementation Force – IFOR*), kadre kierowniczą kontyngentu skierowano na szkolenie do WCSdpSP w Kielcach. Treścią szkolenia było zapoznanie się z tłem konfliktu i rejonem mandatowym oraz procedurami kierowania kontyngentem. Kolejne zmiany IFOR były również szkolone na bazie 6BPD, a kadra kontyngentu w Kielcach.

Na przełomie stycznia i lutego 1996 roku 16bpd znalazł się na terenie Bośni i Hercegowiny. Na mocy porozumienia zawartego pomiędzy Danią, Finlandią, Norwegią, Szwecją i Polską wszedł w skład Brygady Nordycko-Polskiej.¹¹⁹ Działanie PKW kontynuowane jest

¹¹⁷ Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP Nr PF 218/Org./P1 z dnia 28.05. 2004r.

¹¹⁸ Źródło: Informacja przeprowadzona w centrum dla uczestników podróży studyjnej 31.08.2004r.

¹¹⁹ NORDPOLBDE – Brygada Nordycko – Polska.

w ramach operacji SFOR (*Stablization Forces*), która jest kontynuacją Sił Wdrożeniowych IFOR w Bośni.¹²⁰

Organizacja oraz przygotowanie batalionu do wykonywania zadań operacyjnych odbywało się etapami.

- **Etap I - ustalenie etatu i tabeli należności do etatu.**
- **Etap II - kompletowanie i dobór stanu osobowego oraz wykonanie badań lekarskich.**
- **Etap III - kompletowanie sprzętu i wyposażenia.**
- **Etap IV - szkolenie zgrywanie obsłóg i załóg.**

W okresie przygotowania batalionu do wyjazdu wszystkie cztery etapy przebiegały jednocześnie, co wprowadzało pewną dezorganizację w proces szkolenia i przygotowania. Dlatego też, zasadna jest teza, że etap 1 i 2 związany z ostatecznym etatem jednostki powinien zostać zakończony na 2 miesiące przed wyjazdem do rejonu działania. Etap 3 związany z kompletowaniem sprzętu powinien zostać zakończony miesiąc przed wyjazdem. Natomiast pozostały czas powinien być spożytkowany na zgrywanie załóg, drużyn i plutonów w wykonywaniu przewidywanych zadań w rejonie mandatowym.

Bardzo ważnym elementem przygotowania zwartej jednostki do operacji o charakterze pokojowym jest szkolenie w kraju. Powinno odbywać się na każdym szczeblu i w pionie funkcjonalnym. W 16bpd szkolenie determinowały wstępne dane z przyszłego rejonu mandatowego. Na ich podstawie określono koncepcje szkolenia batalionu. Szkolenie odbywało się etapami.

Etap I: szkolenie dowództwa w ramach połączonych sztabów batalionów (jednostek) planowanych do udziału w operacji. Miało ono miejsce na przełomie września i października 1995 roku.

Etap II: szkolenia sztabu:

- prowadzone przez oficerów mających za sobą doświadczenia wyniesione z udziału we wcześniejszych operacjach pokojowych ONZ lub NATO;
- prowadzone przez przedstawicieli sztabu brygady, w skład której wchodzić miał batalion (sztab NORDPOLBDE);
- udział sztabu batalionu w ćwiczeniu zgrywającym.

¹²⁰ Rada Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych rezolucją nr 1088 stworzyła Siły Stabilizujące – SFOR. Na podstawie uchwały Rady Ministrów nr 146/96 z dnia 17 grudnia 1996 roku oraz decyzji Ministra Obrony Narodowej nr 1/MON z dnia 6 stycznia 1997 roku został powołany Polski Kontyngent Wojskowy do działania w ramach sił SFOR w Bośni –Hercegowinie.

Etap III: szkolenie kadry pododdziałów.

Etap IV: szkolenia pododdziałów (załogi, drużyny, plutony, ćwiczenia zgrywające pododdziały, strzelania).

Na podstawie procesu szkolenia i poziomu realizowanych zadań w ramach IFOR i SFOR, można postawić tezę, iż były to pierwsze doświadczenia przygotowania etatowego pododdziału do operacji wsparcia pokoju. Układ szkolenia dotyczy realnego zadania i warunków realizacji mandatu. Kolejne zmiany IFOR i SFOR przygotowywane były według podobnego zakresu tematycznego.

W 1999 roku zdecydowano, że trzonem **PKW KFOR**¹²¹ w Kosowie będzie 18bdsz z 6BDSZ, który od początku 1998 roku wchodził w skład Odvodu Strategicznego Dowódcy SFOR w Bośni i Hercegowinie. Głównym zadaniem odwodu było utrzymanie stałej gotowości bojowej z możliwością użycia, w przypadku zagrożenia jednostek pełniących służbę w siłach SFOR. Fakt ten spowodował, że batalion otrzymał nową strukturę organizacyjną oraz wyposażenie, dostosowane do standardów NATO już pod koniec 1997 roku. Proces przygotowania batalionu do wykonywania zadań operacyjnych rozpoczął się już na początku 1998 roku, ponieważ batalion pełnił funkcje odwodu dowódcy SFOR. Stąd, wszystkie zadania realizowane w tym okresie przygotowywały batalion pod względem merytorycznym do przyszłej operacji. Początkowo szkolenie oparte było na programach obowiązujących w WCSdpSP ONZ. Podczas szkolenia uwzględniano wnioski żołnierzy batalionu, uczestników wcześniejszych operacji pokojowych. Można postawić tezę, że okres półtorarocznego szkolenia batalionu w ramach zadań Odvodu Strategicznego Dowódcy SFOR w Bośni i Hercegowinie był niezmiernie przydatny w przygotowaniu do realizacji przyszłych zadań w ramach KFOR. Wielu żołnierzy batalionu, posiadało paszporty i wyraziło swój akces do służby poza granicami kraju. Warunkowane to było wymogiem służby w Odwodzie Strategicznym. Pododdziały były zgrane w wyniku wspólnych ćwiczeń. Ważnym czynnikiem był rów-

¹²¹ Podstawą prawną udziału 18 bdsz w operacji KFOR była:

- Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1244 - 10.06.1999;
- Postanowienie Prezydenta RP - 18.06.1999;
- Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej nr 66/org. - 16.06.1999;
- Decyzja Ministra Obrony Narodowej nr 115/MON - 19.06.1999;
- Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP nr 67/org. - 16.06.1999;
- Wytyczne podsekretarza stanu d/s. współpracy z zagranicą i integracji z organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego - 21.06.1999;
- Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych nr z-26/org. - 17.06.1999;
- OPCON - TF FALCON;
- Postanowienie Prezydenta RP - 28.02.2000,
- OPCOM - P3 - Sztab Generalny.

niez fakt, że coraz więcej żołnierzy batalionu było żołnierzami służby nadterminowej. Pozwoliło to stworzyć odpowiednio wyszkolony rdzeń w pododdziałach i obsadzać nimi najbardziej istotne funkcje.

Od 1996 roku Polska aktywnie uczestniczy w operacjach: IFOR, a następnie SFOR w Bośni i Hercegowinie. W 1999 roku polscy żołnierze uczestniczyli w misji humanitarnej na terenie Albanii w ramach Wielonarodowych Sił NATO (AFOR)¹²². Od 2000 roku Polska uczestniczyła w misjach pokojowych KFOR w Kosowie, a od 2002 roku w operacji Enduring Freedom w Afganistanie. Obecnie budowane są nowe doświadczenia związane z realizacją zadań pokojowych w Iraku.

Obecny system przygotowania wojsk lądowych do operacji o charakterze pokojowym nadal postrzegany jest dwutorowo: dla potrzeb organizacji pokojowej oraz NATO. Proces przygotowania PKW/PJW do operacji o charakterze pokojowym poprzedzony jest decyzją o uczestnictwie WP. Podejmowanie decyzji o udziale Sił Zbrojnych RP w operacji pokojowej jest częścią ogólnego procesu podejmowania decyzji przez organizację międzynarodową.

W wyniku doświadczeń związanych z przygotowaniem uczestników misji i operacji pokojowych Dowództwo Wojsk Lądowych opracowało „System przygotowania i szkolenia pododdziałów Wojsk Lądowych na potrzeby misji pokojowych”.

System przygotowania oraz szkolenia pododdziałów Wojsk Lądowych na potrzeby misji pokojowych składa się z trzech podsystemów:

- **naboru i kwalifikacji;**
- **procesu szkolenia**
- **zabezpieczenia szkolenia.**

Proces naboru i kwalifikacji żołnierzy zawodowych realizowany jest na podstawie procedur określonych w rozkazie Nr 89/Oper/P-3 Szefa Sztabu Generalnego WP i w oparciu o „Harmonogram realizowanych przedsięwzięć przed przygotowaniem rotacji”. Po zakończeniu kwalifikacji do PKW, komisja sporządza notatkę służbową, która jest podstawą do kierowania kandydatów na badania lekarskie i kurs przygotowawczy w OSnpSP w Kielcach. Wg podobnych procedur realizowana jest rekrutacja pracowników cywilnych.

Proces doboru żołnierzy służby zasadniczej, rozpoczyna się już w momencie ich rekrutowania do sił zbrojnych. Kandydaci, którzy wyrażą wolę uczestnictwa w takich opera-

¹²² Kontyngent tworzyło 140 żołnierzy z 21 Brygady Strzelców Podhalańskich z Rzeszowa oraz personel w dowództwie misji. Jego podstawowym zadaniem była ochrona kwatery głównej Sił NATO w Albanii oraz ochrona konwojów z pomocą humanitarną.

cjach, są umieszczani w wybranych jednostkach wojskowych. Oprócz szkolenia bojowego są zapoznawani z przepisami służby w siłach międzynarodowych, z prawem i konwencjami międzynarodowymi, prawem narodowym regulującym służbę za granicą, jak również opanowują podstawy języka angielskiego i profilaktyki zdrowia. Kiedy zaistnieje potrzeba stworzenia nowego kontyngentu lub planowana jest zmiana istniejącego, żołnierze deklarujący gotowość do służby poza granicami państw, w IV i V miesiącu służby uczestniczą w szkoleniu przygotowującym do operacji pokojowych.

Przygotowanie do operacji pokojowych z mandatu międzynarodowych organizacji pokojowych realizuje ośrodek w Kielcach oraz wytypowane jednostki wg specjalnego programu.¹²³ Natomiast **przygotowanie do udziału w operacjach wsparcia pokoju, realizowanych pod egidą NATO lub mocarstwa światowego prowadzone jest w macierzystych jednostkach** wg procedur wielonarodowych połączonych sił zadaniowych (*Combined Joint Task Forces – CJTF*) oraz programów szkolenia poszerzonych o problematykę pokojową. Należy nadmienić, iż CSnpSP przygotowuje instruktorów oraz kadrę kierowniczą do uczestnictwa we wszystkich operacjach.

Proces szkolenia na potrzeby międzynarodowych organizacji pokojowych realizowany jest w trzech etapach:

- ↳ **szkolenie wstępne,**
- ↳ **szkolenie zasadnicze,**
- ↳ **szkolenie doskonalące.**¹²⁴

Szkolenie wstępne. Realizowane jest w wytypowanych jednostkach wojskowych. Celem jest zapoznanie żołnierzy zgłaszających akces służby w siłach pokojowych z założeniami operacji pokojowych, podstawowymi technikami operacyjnymi oraz przygotowanie ich do zasadniczego etapu szkolenia w OSnpSP. Szkoleniem wstępnym objęci są żołnierze służby zasadniczej. **Szkolenie trwa tylko 28 godzin i rozłożone jest na okres dwóch miesięcy.** W każdym miesiącu wydzielone są dwa dni szkoleniowe po 7 godzin. Szkolenie z kandydatami do służby w siłach pokojowych prowadzi kadra i instruktorzy przeszkoleni w CSnpSP w Kielcach. Treścią szkolenia jest:

- ↳ szkolenie operacyjne;
- ↳ terenoznawstwo;
- ↳ szkolenie ogólne ONZ.

¹²³ Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999.

¹²⁴ Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999, s.9.

Szkolenie operacyjne realizowane jest w wymiarze 16 godzin. W ramach dwugodzinnego tematu „Operacje pokojowe” uczestnicy szkolenia zapoznawani są z założeniami i rodzajami operacji pokojowych, ich historią i głównymi zadaniami. Natomiast w ramach czternastogodzinnego tematu „Techniki operacyjne” realizowanego w czterech zajęciach¹²⁵, zapoznawani są z rodzajami technik operacyjnych i ich treścią, sposobami opracowania podstawowych dokumentów, zasadami działania w strefie odpowiedzialności oraz podstawowymi zadaniami realizowanymi na posterunkach obserwacyjnych i kontrolnych.

Terenoznawstwo realizowane jest w wymiarze sześciu godzin w dwóch zajęciach. W ramach tematu „Mapa z siatką UTM” (wykład z elementami ćwiczenia praktycznego 5 godzin) uczestnicy szkolenia poznają znaki topograficzne oraz ćwiczą umiejętność posługiwania się mapą. W zajęciu jednogodzinnym „Kompas – busola” poznają ich budowę oraz umiejętność posługiwania się nimi.

Szkolenie ogólne ONZ realizowane jest metodą wykładów i rozłożone jest na dwa tematy: „Geneza i rozwój ONZ” (1 godz.) oraz „Kulturowe aspekty misji pokojowych” (5 godz.). Celem szkolenia ogólnego jest przybliżenie założeń i ewolucji ONZ oraz jej podstawowych dokumentów. Ważnym zadaniem jest zwrócenie uwagi na aspekty kulturowe, których różnice często są przyczyną konfliktów.

Szkolenie zasadnicze. Realizowane jest CSnpSP w Kielcach oraz w ośrodkach specjalistycznych. W CSnpSP szkolenie swym zakresem obejmuje:

- ↳ **przygotowanie kolejnych zmian** (przedsięwzięcia realizowane są wg harmonogramu rotacji PKW);¹²⁶
- ↳ **przygotowanie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej;**
- ↳ **przygotowanie kandydatów na obserwatorów wojskowych;**
- ↳ **przygotowanie instruktorów do prowadzenia zajęć w ramach szkolenia wstępnego na potrzeby jednostek wojskowych;**¹²⁷

¹²⁵ Zajęcie 1. Rodzaje technik operacyjnych – wykład -1 godz.

Zajęcie 2. Posterunek obserwacyjny – ćwiczenie praktyczne - 5 godz.

Zajęcie 3. Rutynowe działanie na posterunku kontrolnym – ćwiczenie praktyczne - 4godz.

Zajęcie 4. Patrolowanie – ćwiczenie praktyczne – 4 godziny.

Zob., Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999, s.11-12.

¹²⁶ Formowanie PKW SFOR, KFOR, UNDOF, UNIFIL oraz organizowanie pożegnania i powitania zmian. Zapewnienie wykonania szczepień ochronnych i innych czynności z zakresu służby zdrowia określonych w „Wytocznych Szefa Służby Zdrowia WP Nr 3 z dnia 20.07.1998 roku.” Przyjęcie na ewidencję żołnierzy zasadniczej i nadterminowej służby wojskowej po skierowaniu ich do służby poza granicami kraju oraz ich zwolnienie po powrocie. Rozliczenie pracowników cywilnych po powrocie do kraju w ciągu 30 dni. Utrzymywanie gotowości do formowania nowych kontyngentów.

¹²⁷ Zorganizowanie i przeprowadzenie dwa razy w roku do potrzeb każdego kontyngentu kursu inżyniersko-metodycznego.

- ↳ **kursy uzupełniające** (elektroenergetyczny, prowadzenia pojazdów w trudnych warunkach, informatyczny, konwersacyjny języka angielskiego w zakresie różnych sprawności);
- ↳ **kursy instruktorsko-metodyczne dla kadry uczestniczącej w realizacji programu „Partnerstwo dla Pokoju”** (według oddzielnych planów).

W ośrodkach specjalistycznych poza Kielcami realizowane jest szkolenie:

- ↳ **personelu medycznego** w Katedrze Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni;
- ↳ **saperów i grup rozminowania** w centrum Szkolenia Wojsk Inżynieryjnych we Wrocławiu;
- ↳ **specjalistów łączności** w Węźle Łączności MON w Warszawie;
- ↳ **szyfrantów** w JW. 3211 w Warszawie.

Proces przygotowania nowych kontyngentów i kolejnych zmian w CSnpSP w Kielcach, realizowany jest dwa razy w roku. Obejmuje on wszystkich żołnierzy oraz pracowników cywilnych przewidzianych do udziału w operacjach pokojowych. Podstawą szkolenia jest trzymiesięczny plan (rys. 4.4.1.).

Celem szkolenia jest przygotowanie jego uczestników do wykonywania zadań na wyznaczonych stanowiskach służbowych w rejonie mandatowym.

Rysunek 4.4.1. Struktura przygotowania kolejnych zmian PKW

Źródło: Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999, s.15.

Przygotowanie personelu operacji pokojowych realizowane jest w czterech blokach uwzględniających stanowisko, funkcje i przewidywane zadania. W każdym bloku szkolenia

uwzględniono realny czas przeznaczony na szkolenie zróżnicowany ze względu na grupę szkoleniową. W organizacji przygotowania kontyngentu uwzględniono dni organizacyjne związane z organizacją pobytu w ośrodku oraz dni wolne i urlopy. W ramach struktury każdego kursu uwzględniono standardowe szkolenie oparte na kursach „A, B, C, D”, w których realizowane są zajęcia z różnych przedmiotów, w zróżnicowanym wymiarze godzin dla każdego z nich.

Przygotowanie kierowniczej kadry kontyngentu trwa 56 dni, w tym na szkolenie przewidziane jest 41 dni, a na organizację 15. W ramach 41 dni szkoleniowych realizowane jest:

- szkolenie w formie kursu „A” - 20 dni;
- praktyka w MON i SG WP - 2 dni;
- szkolenie uzupełniające (informatyka, język angielski i prowadzenie pojazdów) - 15 dni;
- zgrywanie sztabu kontyngentu - 4 dni.

Szkolenie polega na przygotowaniu oficerów na stanowiska operacyjne, logistyczne i dowódcze we wszystkich kontyngentach. W ramach tego szkolenia zapoznaje się oficerów z dyrektywami i procedurami operacyjnymi oraz logistycznymi, technikami operacyjnymi stosowanymi przez pododdziały oraz warunkami bezpieczeństwa i sposobami unikania zagrożeń.

Przygotowanie kierowniczej kadry pododdziału trwa 56 dni, w tym 43 dni szkoleniowe i 13 dni organizacyjnych. W ramach dni szkoleniowych realizowane jest:

- szkolenie w formie kursu „B” - 8 dni;
- kurs instruktorsko-metodyczny - 2 dni,
- szkoleniowe w ramach pododdziału - 33 dni.

Szkolenie to obejmuje przygotowanie kadry na stanowiska dowódcze w kontyngentach. W ramach szkolenia zapoznaje się kadrę z dyrektywami i procedurami operacyjnymi i logistycznymi. Technikami operacyjnymi stosowanymi przez pododdziały oraz warunkami bezpieczeństwa i sposobami unikania zagrożeń. Kadra po odbytych szkoleniu organizuje i szkoli żołnierzy kontyngentu w ośrodku w ramach szkolenia pododdziału (33dni).

Pozostała kadra kontyngentu uczestniczy w 25 dniowym kursie, z tego 9 dni przeznaczonych jest na organizację. W ramach 16 dni szkoleniowych realizowany jest:

- **dla pozostałej kadry kontyngentu:** kurs „C” – 12 dni oraz szkolenie w ramach pododdziału – 4 dni,

- **dla kadry Kwater Głównych:** kurs „D” -12 dni oraz szkolenie w ramach pododdziału - 4 dni.

Szkolenie to obejmuje przygotowanie oficerów oraz chorążych i podoficerów na stanowiska logistyczne i operacyjne w kontyngentach i Kwaterach Głównych Sił Pokojowych. W ramach tego szkolenia zapoznaje się szkolonych z dyrektywami i procedurami obowiązującymi w misjach pokojowych, systemem zaopatrywania kontyngentu i sposobami prowadzenia gospodarki materiałowej.

Szkolenie żołnierzy zasadniczej służby wojskowej trwa 42 dni, w tym 33 dni szkoleniowe oraz 9 dni organizacyjnych. W ramach dni szkoleniowych realizowane jest:

- szkolenie zapoznawcze – 5 dni;
- szkolenie uzupełniające – 8 dni;
- szkolenie zgrywające – 15 dni;
- ćwiczenie końcowe –5 dni.

Szkolenie organizowane i prowadzone jest w CSnpSP w Kielcach. Organizowane i prowadzone jest przez kadrę kontyngentu pod nadzorem merytorycznym kadry ośrodka. Szkolenie zapoznawcze obejmuje tematykę z zakresu szkolenia ogólnego, psychologii, inżynierjno-saperskiego oraz łączności. Szkolenie uzupełniające polega na doskonaleniu umiejętności specjalistycznych żołnierzy przewidywanych na różne stanowiska w ramach kontyngentu. W ramach szkolenia uzupełniającego prowadzone są: kursy elektroenergetyczne, szkolenie operacyjne, szkolenie logistyczne oraz szkolenie z zakresu ochrony obiektów. Podczas szkolenia zgrywającego integrowane jest działanie podstawowych zespołów funkcjonalnych na posterunkach w patrolach i podczas konwoju oraz drużyn, plutonów i kompanii w realizacji zabezpieczenia działań bojowych i realizacji przewidywanych zadań. W ramach ćwiczenia końcowego uczestniczy cały stan osobowy kontyngentu. W ramach ćwiczenia kompleksowego sprawdzany jest poziom wyszkolenia kontyngentu przez kierownictwo ośrodka.

Wg przedstawionej struktury szkolone są nowe kontyngenty oraz kolejne zmiany. Pozostałe kursy prowadzone są wg oddzielnych planów.

Przygotowanie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej realizowane jest metodą kursową w wymiarze 40 godzin.

Dla kadry przewidzianej na **obserwatorów wojskowych** kurs trwa 3 tygodnie, w tym: 11dni szkoleniowych, 4 doby – ćwiczenie końcowe, 4 dni, przeznaczone na rekreację i wypoczynek, 1 dzień na powrót do macierzystych garnizonów. Celem kursu jest przygotowanie oficerów do służby na stanowiskach obserwatorów wojskowych oraz oficerów sztabów misji

pokojowych ONZ i OBWE. Szkolenie realizowane jest w języku angielskim. W kursie uczestniczy grupa do 30 oficerów (skład grupy może mieć charakter międzynarodowy). Na tematykę kursu składa się:

- **sytuacja geopolityczna i operacyjna w rejonach konfliktów;**
- **szkolenie operacyjne;**
- **szkolenie specjalistyczne;**
- **szkolenie praktyczne.**

Szkolenie kończy się dwudniowym ćwiczeniem sprawdzającym umiejętność stosowania wiedzy teoretycznej w warunkach zbliżonych do potencjalnego rejonu mandatowego.

W ramach szkolenia uzupełniającego prowadzone są różne kursy.

- **Kurs informatyczny** – polega na zapoznaniu oraz doskonaleniu, nabytych wcześniej umiejętności posługiwania się komputerem.
- **Kurs języka angielskiego** – w ramach programu szkolenia kontyngentu prowadzony jest w celu przypomnienia i doskonalenia zasad gramatycznych i typowych zwrotów wojskowych stosowanych w rejonie misji. Kurs prowadzony jest w wymiarze 5 dni szkoleniowych. Natomiast w zakresie szkolenia językowego CSnpSP prowadzi kurs języka angielskiego na dwóch poziomach trzecim i drugim.
- **Kurs doskonalenia umiejętności prowadzenia pojazdów** – ma na celu przygotowanie osób funkcyjnych na etatach kierowców oraz kadry kierowniczej i dowódczej kontyngentu do prowadzenia pojazdów mechanicznych w trudnych warunkach terenowych. Dodatkowo w ramach zajęć realizowane są zajęcia z przepisów ruchu drogowego w rejonie mandatowym.
- **Kurs elektroenergetyczny** – prowadzony jest przez 5 dni, w wymiarze 46 godzin, w tym 2 godziny przeznaczone na egzamin.
- **Kurs kancelistów – szyfrantów** w Wojskowym Biurze Bezpieczeństwa Łączności i Informatyki w Warszawie.
- **Kurs operatorów radiostacji R-140** w Oddziale Łączności i Informatyki Dowództwa Garnizonu Warszawa.
- **Kurs lekarzy** w Katedrze Medycyny Tropikalnej Akademii Medycznej w Gdyni.
- **Kurs saperów z grup rozminowania** we Wrocławiu.

Szkolenia te uzupełniają ogólną wiedzę teoretyczną i praktyczną. Kursy gwarantują wysoką jakość wykonywanych czynności, a także zwiększają bezpieczeństwo personelu.

Po zakończeniu szkolenia zasadniczego w kraju kontyngent realizuje **szkolenie doskonalące w rejonie mandatowym**. Organizatorem szkolenia doskonalącego jest dowódca kontyngentu. Celem szkolenia doskonalącego jest:

- utrzymanie zdolności pododdziałów do wykonywania zadań mandatowych;
- doskonalenie indywidualnych umiejętności żołnierzy do wykonywania obowiązków na zajmowanym stanowisku;
- zapoznanie z dyrektywami i procedurami operacyjnymi;
- zapoznanie z warunkami bezpieczeństwa;
- doskonalenie umiejętności posługiwania się uzbrojeniem i sprzętem technicznym;
- zapoznanie z aktualnymi ustaleniami narodowymi dotyczącymi działalności służbowej podczas prowadzenia operacji pokojowej.

W szkoleniu doskonalącym omawiana jest problematyka z zakresu:¹²⁸

- zadań zawartych w rozkazach, zarządzeniach i wytycznych kierownictw MON i SG WP, a także dokumentacji ONZ;
- wykorzystania bieżących analiz i ocen Kwatery Głównej dotyczących przebiegu konfliktu oraz wykonywania zadań mandatowych w rejonie operacji;
- doskonalenia umiejętności żołnierzy w zakresie posiadanych przez nich specjalności wojskowych;
- kształtowania cech żołnierskich;
- politycznych przesłanek udziału SZ RP w misjach i operacjach pokojowych.

Podsystem szkolenia realizowany w wytypowanych jednostkach wojskowych oraz w CSnpSP przygotowuje kontyngenty wojskowe i osoby funkcyjne przed wyjazdem w rejon mandatowy. W ramach tego systemu uwzględniono również szkolenie doskonalące w rejonie mandatowym. Na podstawie analizy założeń dotychczasowego systemu szkolenia kontyngentów i osób funkcyjnych na potrzeby międzynarodowych organizacji pokojowych można postawić tezę, że poprzez te przedsięwzięcia zapewniony jest udział PKW, obserwatorów i rozjemców na wysokim poziomie. Od 2004 roku centrum zapewnia również szkolenie dowódców plutonów, kompanii, batalionów oraz sztabów kontyngentów do wszystkich operacji poza granicami kraju. CSnpSP w Kielcach przygotowuje na potrzeby wytypowanych jednostek instruktorów.

¹²⁸ Por., D. Kryszk, System przygotowania żołnierzy Wojska Polskiego do operacji pokojowych (na tle rozwiązań przyjętych w NATO), Warszawa 2001, s. 87.

Podsystem zabezpieczenia szkolenia opiera się głównie na CSnpSP w Kielcach. Zadaniem podsystemu jest przygotowanie przyjęcia uczestników i zapewnienie im realizacji procesu szkolenia. Przyjęcie kandydatów odbywa się wg określonych procedur. Natomiast proces przygotowania szkolenia realizowany jest w oparciu o odpowiednio przygotowany ośrodek, merytorycznie przygotowaną kadrę dydaktyczną i wsparcie logistyczne.

Szkolenie prowadzone jest w oparciu o zasadnicze dokumenty:

- Program Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych Organizacji Międzynarodowych, sygnatura Szt. Gen 1517/99 (w trakcie nowelizacji);
- Ramowy program nauczania języka angielskiego wg STANAG 6001, Departament Kadr i Szkolnictwa;
- Standardisation and Evaluation of UN Peacekeeping Training, UN DPKO Military Division Training and Evaluation Service.

W trakcie przygotowywania żołnierzy do uczestnictwa w operacjach o charakterze pokojowym czynione są wysiłki, aby przygotować niezbędne programy szkoleniowe adekwatne do mandatu operacji. Doświadczenia zebrane podczas uczestnictwa w operacjach międzynarodowych o charakterze pokojowym udowodniły, iż bardzo ważne jest pokonywanie różnic w szkoleniu, uzbrojeniu, procedurach operacyjnych i logistycznych, w stosunku do innych armii.

5. ZAŁOŻENIA KONCEPCJI PRZYGOTOWANIA JEDNOSTEK OPERACYJNYCH WOJSK LĄDOWYCH DO OPERACJI O CHARAKTERZE POKOJOWYM

Analiza systemu szkolenia do potrzeb *operacji o charakterze pokojowym*¹ w wybranych państwach wskazuje na podobieństwa i różnice występujące w ich systemach w porównaniu z narodowym. Stąd na podstawie analizy można postawić szereg tez uogólniających proces szkolenia do potrzeb operacji o charakterze pokojowym.

Analizowane systemy przygotowania wojsk operacyjnych do operacji o charakterze pokojowym determinowane są:

- dotychczasowymi doświadczeniami wynikającymi z uczestnictwa w operacjach o charakterze pokojowym;
- sposobem organizowania kontyngentu;²
- wytycznymi organizacji politycznej lub militarnej do której należą;³
- wytycznymi Biura Misji Pokojowych w Nowym Yorku.⁴

Powyższe uwarunkowania wskazują, iż istotną rolę w procesie przygotowania odgrywa sposób organizacji kontyngentu. *Największe trudności występują podczas szkolenia i działania kontyngentów tworzonych doraźnie.*

Doświadczenia z ostatnich lat wskazują, iż złożony charakter zadań, które realizują kontyngenty wojskowe w operacjach pokojowych i reagowania kryzysowego narzuca konieczność stworzenia odpowiedniego systemu doboru żołnierzy i pracowników cywilnych do tego typu operacji oraz ciągłej ich weryfikacji. Do niedawna Polska uczestniczyła tylko w operacjach pokojowych ONZ, których warunkiem prowadzenia była zgoda stron konfliktu. Współczesne operacje pokojowe i reagowania kryzysowego wskazują na zagrożenia bezpośrednio skierowane na uczestników operacji. Wymaga to kierowania do realizacji zadań profesjonalistów.

¹¹ Autor, pod ogólnym pojęciem *operacje o charakterze pokojowym* rozumie **operacje pokojowe** organizowane pod auspicjami ONZ lub OBWE oraz **operacje reagowania kryzysowego**, których rzeczywistym celem jest pokój osiągnąony na warunkach prawa międzynarodowego.

² Z analizy procedur wyznaczania kontyngentów w różnych państwach wynika, iż występują trzy sposoby wyznaczania sił do składu kontyngentów. Pierwszy - oparty jest na wyznaczaniu jednostki regularnej, w oparciu o jej strukturę i obsadę personalną. Drugi - polega na organizowaniu jednostki od podstaw do potrzeb danej operacji. Trzeci - stanowi system pośredni łączący w sobie dwa poprzednie.

³ W przypadku państw członkowskich NATO obowiązuje Dyrektywa Przygotowania Sił Zbrojnych do Operacji Wsparcia Pokoju - MC 327/1 z 1998 r.

⁴ Wytyczne dotyczą problemów, na które należy zwrócić uwagę podczas szkolenia, a nie organizacji systemu szkolenia.

Stąd dobór uczestników i ich przygotowanie powinno być oparte na żołnierzach zawodowych. Takie podejście pozwala doskonalić raz dobrze wyszkolonego żołnierza, a nie przygotowywać go od podstaw do każdej operacji. Powoduje to również nabieranie osobistego doświadczenia z różnych operacji i pozwala je wykorzystać w innych.

Należy szczególną uwagę przywiązywać do badania przydatności kandydatów do operacji o charakterze pokojowym pod względem psychologicznym i etycznym. Powoduje to również konieczność dokonania zmian w kształceniu osobowości uczestnika operacji o charakterze pokojowym. W procesie szkolenia należy spowodować zmiany w mentalności uczestników operacji. Chodzi o wyszkolenie żołnierza do potrzeb kształtowania pokoju, a nie do wojny.

Podstawą wyszkolenia kontyngentu są umiejętności bojowe, indywidualne i zespołowe pododdziału. Zwłaszcza we współczesnych operacjach o charakterze pokojowym, w których atak skierowany jest bezpośrednio na ich uczestników.

Ze względu na wielonarodowy charakter operacji występuje konieczność przygotowania ich uczestników wg procedur wielonarodowych zgrupowań zadaniowych. Stąd w proces szkolenia celowo jest włączać instruktorów międzynarodowych, adekwatnie do przyszłych zadań. W aspekcie przyszłego wspólnego działania istotne jest posługiwanie się takimi samymi procedurami w zakresie dowodzenia i realizacji podstawowych zadań.

Podstawą przygotowania wojsk lądowych powinno być wyszkolenie bojowe, które do potrzeb operacji o charakterze pokojowym powinno być uzupełnione szkoleniem specjalistycznym adekwatnym do przewidywanej operacji. Wymagane jest zwłaszcza wyszkolenie pozwalające zrozumieć żołnierzom różnice pomiędzy operacją o charakterze pokojowym, a operacją wojenną. Istotne są techniki taktycznego działania inne niż w operacjach wojennych.

Proces szkolenia uczestników operacji o charakterze pokojowym powinien bazować na wnioskach wynikających z uprzednio sprawowanego mandatu.

Coraz częściej zadania będą determinowane powstawaniem sytuacji kryzysowych, stąd zasadne jest szkolenie uczestników do działania na sytuacje kryzysowe w zakresie ich deeskalacji, a nie eskalacji.

W hipotetycznych operacjach należy coraz częściej dostrzegać realizację zadań porządkowo – ochronnych i w tym kierunku należy również rozwijać szkolenie kontyngentów. Głównym obszarem prowadzonych działań będą rejony zurbanizowane. Stąd, w procesie szkolenia należy uwzględnić działanie w mieście.

Treścią szkolenia powinno być patrolowanie, starcie z „tłumem”, przeszukiwanie, ochrona obiektów itp. Dlatego też, zasadne jest zmodernizowanie Centralnego Ośrodka Zurbanizowanego w Wędrzynie do potrzeb szkolenia uczestników operacji reagowania kryzysowego i pokojowych. Optymalnym rozwiązaniem byłoby na bazie ośrodka poligonowego i COZ zorganizowanie centrum szkolenia do uczestników operacji reagowania kryzysowego. Przy takim rozwiązaniu CSnpSP pełniłoby funkcje ośrodka szkolącego kadry do wszystkich kontyngentów oraz instruktorów i obserwatorów. Natomiast hipotetyczny ośrodek w Wędrzynie pełniłby rolę bazy szkoleniowej wg centralnego planu dla wszystkich kontyngentów.

W zakresie przygotowania uczestników operacji o charakterze pokojowym istotne jest poznanie kultury, religii, polityki i zwyczajów ludności w rejonie mandatowym.

Żołnierze, pododdziały i oddziały powinny być szkolone i zdolne do szybkiego dostosowania się do różnorodnych zadań i środowiska działania.

W procesie szkolenia, zwłaszcza kadry kierowniczej kontyngentów oraz obserwatorów i oficerów kwater głównych, należy duży nacisk kłaść na umiejętność organizowania współpracy z różnymi organizacjami oraz władzą i ludnością lokalną.

W procesie przygotowania kontyngentów, należy rozwijać znajomości języka lokalnego oraz języków państw współuczestniczących.

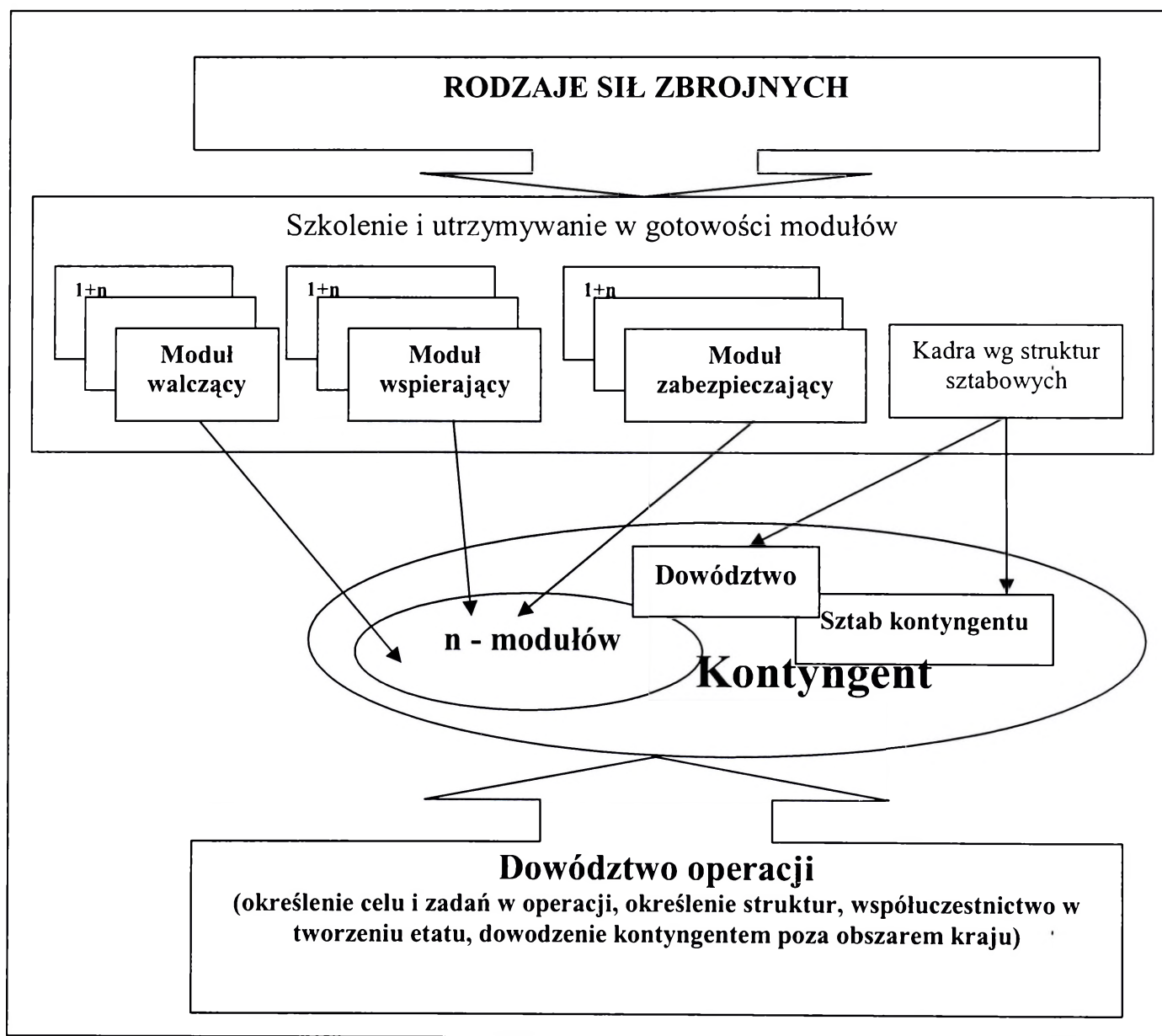
W procesie przygotowania kontyngentów powinni partycypować uczestnicy podobnych operacji z tego samego rejonu mandatowego. Stąd zasadne jest posiadanie wiedzy na temat byłych uczestników operacji o charakterze pokojowym, by wykorzystać ich wiedzę i doświadczenie.

Jednostki przewidziane do użycia w operacjach poza terytorium kraju powinny składać się tylko z żołnierzy zawodowych. Daje to możliwość utrzymania wysokiego poziomu gotowości bojowej, a także gwarantuje wysoki profesjonalizm realizowanych zadań.

Uczestnicy współczesnych operacji o charakterze pokojowym powinni posiadać wiedzę dotyczącą: prawa humanitarnego, współpracy cywilno-wojskowej oraz kontaktów z mediami.

Jednostki wojskowe przeznaczone do udziału w operacjach pokojowych powinny być tworzone na bazie **modułów taktycznych**. **Modułem taktycznym powinien być batalion zmechanizowany, a w rodzaju wojsk kompania** (rys.5.1.). Podstawą organizacyjną modułu powinna być stała struktura organizacyjna. W zależności od charakteru operacji i wymaganych potrzeb z adekwatnych modułów powinien być tworzony kontyngent. Podstawą osiągnięcia gotowości do działania modułu w zakresie wyszkolenia powinny być umiejętności

bojowe poszerzone o problematykę operacji pokojowych. Natomiast dowództwo kontyngentu i jego sztab powinny być tworzone doraźnie, w zależności do potrzeb dowodzenia w danej operacji. Stąd celowo jest przygotować grupę oficerów w zakresie procedur międzynarodowych w systemie kursowym i utrzymywać ich gotowość do uczestnictwa w operacji o charakterze pokojowym. W przypadku konieczności wystawienia kontyngentu, należy stworzyć strukturę dowodzenia i dokonać jej personalnej obsady. Dalszy proces szkolenia dowództwa i sztabu powinien odbywać się w składzie powołanego dowództwa kontyngentu. Za proces planowania struktur, określenia zadań i zasad działania kontyngentu powinno odpowiadać Dowództwo Operacji. Zadaniem rodzajów sił zbrojnych natomiast byłoby utrzymywanie odpowiedniej liczby wyszkolonych i przygotowanych żołnierzy do operacji o charakterze pokojowym. W procesie organizowania struktur sztabowych powinny być również określone komórki sztabowe, które dobiera się do struktury sztabu wg potrzeb.

Rysunek 5.1. Tworzenie kontyngentów wg modułów

Dotychczas w procesie przygotowania organizowano szkolenia poligonowe. Doświadczenia praktyczne wskazują, iż jest to mało efektywne szkolenie w zakresie problematyki operacji o charakterze pokojowym. Szkolenie poligonowe jest zasadne do doskonalenia lub zgrywania wyszkolenia bojowego. Natomiast do szkolenia problematyki pokojowej jest mało zasadne. Wynika to przede wszystkim z innych warunków środowiska, w których przyjdzie realizować przyszłe zadania. Innym aspektem jest to, iż w operacjach o charakterze pokojowym siły pokojowe realizują zadania zwykle w składzie plutonu, a niekiedy kompanii. Stąd rozmach przestrzenny poligonu nie jest wymagany do urealnienia działania. Natomiast celowo jest posiadać ośrodek do szkolenia wyznaczonego kontyngentu w całości. Posiadanie takiego ośrodka obniżyłoby koszty utrzymywania specjalistycznej bazy szkoleniowej w wielu garnizonach.

Nie mniej niż 2 miesiące przed planowanym przegrupowaniem jednostki do strefy odpowiedzialności, należy zakończyć gromadzenie środków materiałowych oraz wyposażenie kontyngentu w sprzęt niezbędny do wykonania zadań. Jest to konieczne ze względu na potrzebę osiągnięcia wysokiego poziomu wyszkolenia załóg i obsług, jak również zapewnienia dobrego zgrania pododdziałów.

Hipotetyczne operacje o charakterze pokojowym będą zawsze miały charakter wielonarodowy. Stąd należy dążyć do sytuacji, aby żołnierze w sztabach wszystkich szczebli, a także w pododdziałach osiągnęli umiejętność komunikowania się w języku międzynarodowym.

W zależności od typu operacji (z wyjątkiem operacji wymuszania pokoju) współcześnie posiadany sprzęt bojowy jest mało przydatny do operacji o charakterze pokojowym. Stąd, w dobie transformacji z „armii ciężkiej na lekką” zasadne jest wytypowanie jednostek realizujących taki charakter zadań i wyposażenie ich w adekwatny sprzęt.

Każda operacja o charakterze pokojowym wymaga szczególnego wsparcia logistycznego i przestrzegania w tym zakresie międzynarodowych procedur logistycznych. Transport sił pokojowych w rejon mandatowy, dostarczenie środków zaopatrzenia oraz przygotowanie warunków bytowania w rejonie mandatowym jest zadaniem logistycznym. Stąd, zasadna jest teza o stworzeniu i funkcjonowaniu jednostki logistycznej posiadającej możliwości realizacji takich zadań.

Biorąc pod uwagę wyposażenie indywidualne i zbiorowe należy brać pod uwagę klimat miejsca mandatowego i charakter realizowanych zadań.

Wojska Lądowe są w stanie wydzielić i skierować do operacji o charakterze pokojowym pododdziały specjalistyczne do szczebla kompanii w ciągu czterech tygodni, a batalionu

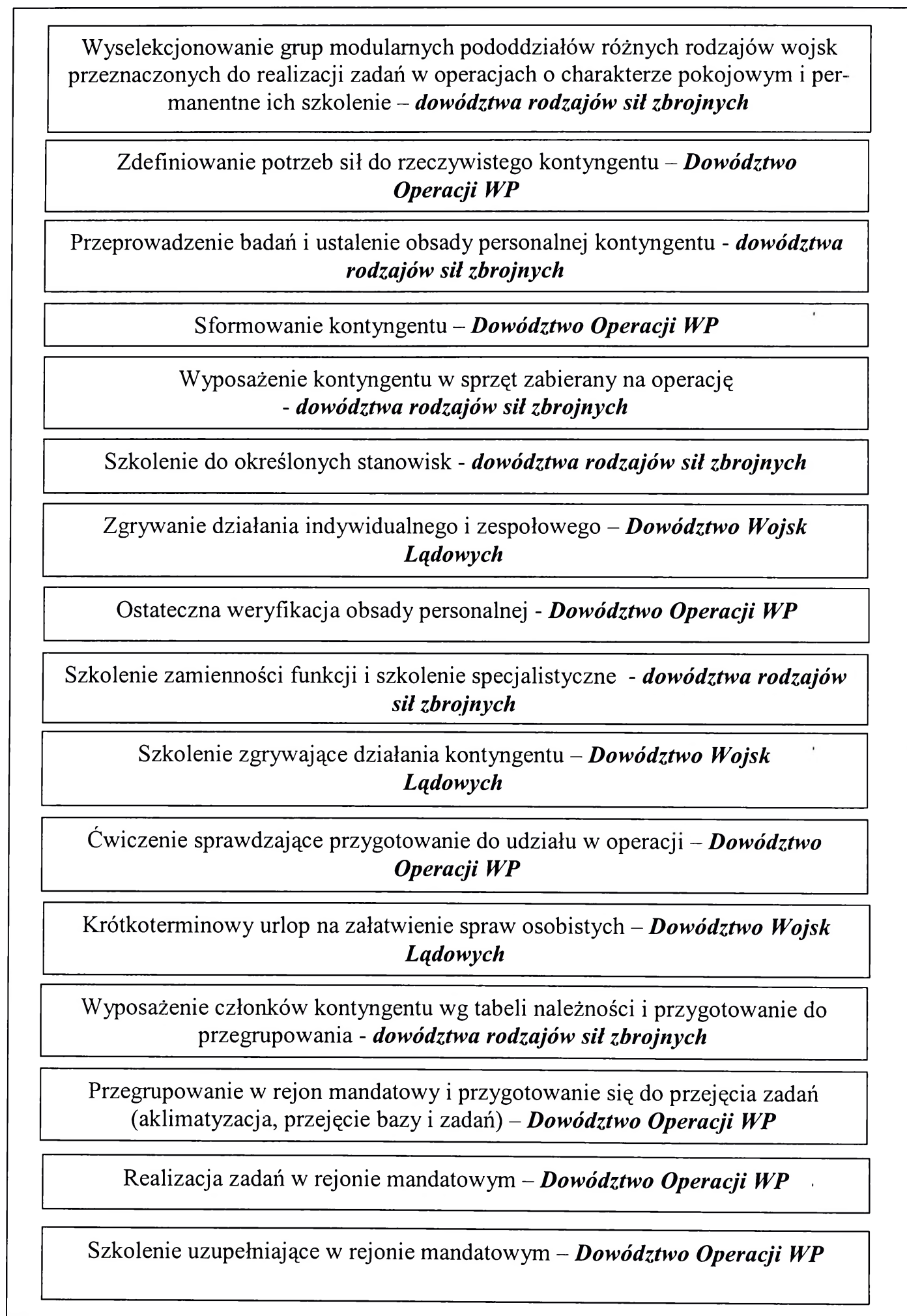
w ciągu 6 miesięcy. Praktyka wskazuje, iż w operacjach o charakterze pokojowym większość zadań realizowana jest zgrupowaniami zadaniowymi. Stąd zasadne jest wyselekcjonowanie i utrzymywanie odpowiedniej liczby kompanii rodzajów wojsk w odpowiednim stopniu gotowości. Wg przewidywanych planów zaangażowania operacyjnego sił poza terytorium kraju należy określić liczbę modułowych batalionów adekwatnych do takich zadań.

Wszystkie, skierowane w rejon operacji pododdziały są samowystarczalne pod względem logistycznym, jednakże w czasie rozwijania jednostek w rejonie działania może zaistnieć potrzeba ich wsparcia w zakresie: łączności; lotniczego transportu; ewakuacji medycznej; wsparcia w zakresie OPChem.

Określenie przez Dowództwo Wojsk Lądowych jednostek etatowych odpowiedzialnych za wydzielenie i przygotowanie stanów osobowych do misji i operacji pokojowych pozwala postawić tezę, iż w przyszłości wytypowane pododdziały mogą realizować zadania w operacjach o charakterze pokojowym bez większego przygotowania. Wskazuje to również na potrzebę zwiększenia w tych jednostkach wymiaru szkolenia podstawowego do operacji pokojowych. Takie podejście umożliwi posiadanie dużej liczby przeszkolonych pododdziałów, co w przyszłości może zaowocować skracaniem szkolenia specjalistycznego kontyngentu. Zakres kompetencji dotyczący przygotowania kontyngentu w różnych okresach jego przygotowania i szkolenia znajduje się w dowództwach rodzajów sił zbrojnych oraz w Dowództwie Operacji WP (rys. 5.2.). Współczesność pozwala wnioskować, iż w przyszłości może być wymagana większa liczba żołnierzy gotowych do udziału w operacjach poza terytorium kraju. Charakter tych operacji będzie pokojowy. Natomiast realizacja zadań w głównym stopniu będzie determinowana agresywnym rozwojem sytuacji kryzysowej. Stąd wymagane jest, aby państwa demokratyczne utrzymywały instrumenty reagowania kryzysowego w ciągłej gotowości.

W wielu państwach szkolenie do operacji o charakterze pokojowym realizowane jest etapami. Ogólny proces szkolenia i przygotowania pododdziałów WP do udziału w operacjach o charakterze pokojowym również podzielony jest na etapy.

Etap pierwszy - dotyczy ogólnego przygotowania osobistego z zasad i procedur działania oraz polega na budowaniu systemu wiedzy o operacjach o charakterze pokojowym. W stosunku do oficerów zwykle realizowany jest systemem szkolenia kursowy. Natomiast w stosunku do pododdziałów, w wytypowanych jednostkach problematyka pokojowa włączona jest w ogólne programy szkolenia ogólnowojskowego.

Rysunek 5.2. Model proceduralnego przygotowania kontyngentu

Z analizy założeń szkoleniowych wynika, iż zasadne jest włączenie tej problematyki w programy szkolenia ogólnowojskowego i celowe jest jej realizowanie przez wszystkich żołnierzy, a nie tylko przez zgłaszających udział w operacji o charakterze pokojowym. Rozpowszechnienie problematyki szkolenia do operacji o charakterze pokojowym na wszystkich żołnierzy zwiększy możliwości w zakresie ich doboru do uczestnictwa w operacji.

Etap drugi – to szkolenie osób i pododdziałów wyznaczonych do udziału w realnej operacji o charakterze pokojowym. Determinowany jest zadaniami, które należy realizować w ramach operacji i sytuacją z miejsca mandatowego. Dostosowany jest do realnych zadań. W szkoleniu tym biorą udział pododdziały i osoby indywidualne zakwalifikowane do składu kontyngenty. Treścią szkolenia jest przygotowanie uczestników do wykonywania obowiązków indywidualnie i zbiorowo na wyznaczonych stanowiskach w kontyngencie.

Etap trzeci obejmuje szkolenie doskonalące w miejscu mandatowym. Treścią tego szkolenia są problemy wynikające z realizowanych zadań w rejonie mandatowym.

W procesie przygotowania kontyngentów WP do udziału w operacjach poza granicami kraju celowo jest proces szkolenia podzielić na dwa ogólne etapy.

Pierwszy – to permanentne szkolenie kadry do wielonarodowych struktur sztabowych i modularnych pododdziałów rodzajów wojsk i służb do operacji reagowania kryzysowego poza terytorium kraju.

Drugi – to szkolenie obsady etatowej sformowanego kontyngentu do rzeczywistego zadania.

Wysoki profesjonalizm osiągnięty w pierwszym etapie pozwoli obniżyć koszty szkolenia i skrócić czas jego trwania w drugim etapie. Takie podejście jest zasadne, ze względu na treści działalności sił zbrojnych w okresie pokoju, gdzie ich głównym zadaniem jest przygotowanie pododdziałów i oddziałów do realizacji zadań w różnych stanach zagrożenia.

ZAKOŃCZENIE

W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku i na początku XXI wieku pojęcie kryzysu, zajęło miejsce pośrednie między stanem pokoju i wojny. Zasadniczym podłożem wszelkich kryzysów i napięć w tym okresie były konflikty etniczne i brak stabilizacji wśród narodów. Potwierdzeniem tej tezy jest Bośnia i Kosowo, obszary Afryki i postradzieckie, a także światowy terroryzm.

Zagrożenia te rodzą niebezpieczeństwo wybuchu wojny lokalnej, która może przekształcić się w konflikt regionalny. Powodują zachwianie systemu bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym poczucie bezpieczeństwa obywateli, o czym przekonują przykłady zamachów terrorystycznych w Nowym Jorku, na Filipinach, w Moskwie, w Biesłaniu, Iraku, Hiszpanii i wielu innych krajach.

Przyjmuje się, że zagrożenia kryzysowe są to niebezpieczne sytuacje np.: konflikty o podłożu polityczno-militarnym w bliższym lub dalszym otoczeniu państwa, które choć nie stanowią zagrożenia bezpośrednią agresją, to swoimi skutkami pośrednimi mogą powodować różnorakie zakłócenia w jego funkcjonowaniu. Tymi skutkami pośrednimi mogą być np.: akcje terrorystyczne, przenikanie przestępczości zorganizowanej, epidemie, przestępczość gospodarcza i inne. Do tego dochodzą jeszcze inne zagrożenia, które współcześnie stają się priorytetami strategicznymi. Niezwykle poważnym niebezpieczeństwem jest rozprzestrzenianie broni masowego rażenia i środków do jej produkowania. Dotyczy to zwłaszcza w ostatnim czasie takich państw jak Korea Północna lub Iran.

W tej sytuacji niewątpliwie rośnie rola sił zbrojnych w zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, a gdy one już zaistnieją, wówczas – wymagana jest ich neutralizacja lub likwidacja. Stąd przedstawione powyżej uwarunkowania polityczno-militarne w Europie i na świecie, pozwalają wnioskować, iż główną funkcją sił zbrojnych, będzie zapewnienie funkcjonowania systemu bezpieczeństwa międzynarodowego. Wskazuje na to coraz szerszy udział sił zbrojnych demokratycznych państw w różnego rodzaju operacjach o charakterze pokojowym. Siły zbrojne w tych operacjach są gwarancją osiągnięcia założonych celów, jednocześnie są ostatecznym instrumentem reagowania na kryzys. Współcześnie wymagane jest zarządzanie sytuacjami kryzysowymi na świecie przez społeczność międzynarodową. Potwierdzeniem tej tezy może być użycie sił zbrojnych w Jugosławii, w Afganistanie oraz w Iraku.

Wyniki badań wskazują, że zakres użycia sił zbrojnych w operacjach reagowania kryzysowego ulega stałemu zwiększeniu, co związane jest z coraz bardziej złożonym charakterem sytuacji kryzysowych. Sytuacje te, rodzą zagrożenia o najróżnorodniejszym stopniu trud-

ności do rozwiązania środkami politycznymi, co często wymusza użycie ostatecznego środka - sił zbrojnych. Fakt ten powoduje potrzebę posiadania odpowiednio wyposażonych i przygotowanych zgrupowań wojsk do szybkiego ich użycia i niedopuszczenia do rozprzestrzenienia się sytuacji kryzysowej na inne rejony. Chodzi o to, aby państwa kreujące pokój na świecie posiadały sprawne instrumenty wymuszania zachowań pokojowych. Istotą działania na sytuacje kryzysowe jest ograniczenie ich rozprzestrzeniania się już we wczesnej fazie ich rozwoju. Stąd zasadne jest prewencyjne rozmieszczanie sił w rejonie konfliktu i sprawowanie kontroli militarnej nad przestrzeganiem nałożonych sankcji przez Radę Bezpieczeństwa ONZ lub inną regionalną organizację pokojową. Posiadanie wyszkolonych, wyposażonych i w odpowiednim stopniu gotowości sił zbrojnych umożliwia szybką interwencję.

Mając na uwadze takie podejście, celem niniejszej pracy była identyfikacja zagrożeń, które stanowią podstawę do przewidywania prawdopodobnych zadań wojsk lądowych uczestniczących w operacjach o charakterze pokojowym. Sformułowanie zadań pozwala wnioskować o procesie szkolenia, adekwatnym do przyszłości. Sformułowane na tej podstawie wnioski umożliwiły zbudowanie założeń proceduralnego modelu przygotowania kontyngentów do operacji poza granicami kraju.

Niniejsza praca stanowi kolejny etap badań problematyki przygotowania wojsk lądowych do udziału w przyszłych operacjach. Zarys koncepcji nie jest utylitarnym planem działania, stanowi założenia wskazujące na możliwy i zalecany kierunek rozwiązywania problemów szkolenia. Założenia koncepcyjne powinny stanowić dalszy etap badań, którego zadaniem powinno być opracowanie systemu szkolenia, wyznaczania i tworzenia kontyngentów wojskowych. Niewątpliwie doświadczenia z przygotowania PKW do Iraku wykazały ogromny postęp organizacyjny i szkoleniowy, ale nadal wskazują znane wszystkim uciążliwości, które trudno usunąć. Uwarunkowania przygotowania pododdziałów wojsk lądowych do operacji o charakterze pokojowym wskazują na wiele wniosków:

- podstawą tworzenia kontyngentów powinny być etatowe pododdziały złożone z żołnierzy zawodowych;
- w systemie szkolenia celowo jest zwiększyć liczbę godzin w etapie szkolenia przygotowawczego o problemy operacji o charakterze pokojowym;
- do utrzymywania gotowości do udziału w operacjach poza granicami kraju powinny być wyznaczone modułowe pododdziały rodzajów sił zbrojnych i wojsk, które w okresie pokoju realizują adekwatną tematykę szkoleniową;

- celowo jest stworzyć stałą bazę do szkolenia wyznaczonych kontyngentów do operacji o charakterze pokojowy (np. na bazie COZ i poligonu Wędrzyn), w której będzie stworzony realny obraz przyszłego rejonu działań (taką bazę posiada RFN oraz kraje skandynawskie);
- zadaniem CSnpSP w Kielcach powinno być przygotowanie kadry kontyngentów, obserwatorów, oficerów sztabów międzynarodowych oraz instruktorów do szkolenia w jednostkach;
- w procesie obsady personalnej kontyngentu jednostka wydzielająca żołnierzy powinna współuczestniczyć, a nie być odpowiedzialna za cały proces. Natomiast jeżeli nastąpiło podejście modułowe do wyznaczania pododdziałów rodzajów wojsk, to wówczas zadania dotyczące obsady wyznaczanego pododdziału znajdują się tylko w kompetencji jednostki;
- podczas szkolenia wyznaczonego kontyngentu nie powinny już zachodzić większe zmiany w obsadzie personalnej z wyjątkiem „wykruszeń” losowych;
- większą uwagę należy skupić na przygotowaniu profesjonalistów do realizacji zadań współpracy cywilno-wojskowej;
- w procesie szkolenia podstawą uczestnictwa w realizacji zadań poza terytorium kraju jest profesjonalizm w wyszkoleniu bojowym;
- więcej czasu szkolenia należy poświęcić na opanowania stałych procedur podczas działań taktycznych;
- współczesne operacje reagowania kryzysowego dotyczą sytuacji i ludzi, którzy funkcjonują głównie w rejonach zurbanizowanych, stąd celowo jest położyć większy wysiłek na szkolenie w takim terenie;
- szkolenie kontyngentu powinno się odbywać z takim wyposażeniem, z którym żołnierz lub pododdział udaje się na misję.

Powyższe uwarunkowania wskazują, iż o powodzeniu działania kontyngentu poza granicami kraju w dużym stopniu decyduje proces przygotowania, który musi być adekwatny do przyszłych zadań.

BIBLIOGRAFIA

1. Balcerowicz B., Sojusz a obrona narodowa, Bellona, Warszawa 1999.
2. Bilka K., Przygotowanie pododdziału do misji w Iraku, PWL 2003, nr 12.
3. Boutros-Ghali – Program dla pokoju 1995, PISM – Warszawa 1995.
4. Brzozowski J., Na rzecz operacji pokojowych, WL 2004, nr 8.
5. Chlewicki J., Udział polskich kontyngentów wojskowych w operacjach pokojowych na Bałkanach, Warszawa 2001.
6. Dawidczyk A., Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI wieku, AON, Warszawa 2001.
7. Dega C., Udział Wojska Polskiego w misjach pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych, Warszawa 1993.
8. Dęga Cz. – Udział Wojska Polskiego w misjach pokojowych ONZ, AON - Warszawa 1993.
9. Drost M. (red.), Operacje inne niż wojna jako forma polityki bezpieczeństwa RP w XXI wieku, AON, Warszawa 2001.
10. Espen Barth Eide – Ewolucja operacji pokojowych – Przegląd NATO Lato 2001.
11. Evans G., Współpraca dla pokoju. Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 1994.
12. Fałkowski W., Glińska P., Rozmowa z dowódcą polskiego kontyngentu wojskowego w Iraku gen. dyw. A. Tyszkiewiczem, WL 2003, nr 11.
13. Fiutowski S., Rola Dowództwa Wojsk Lądowych w przygotowaniu narodowego komponentu dla operacji pokojowych pod auspicjami NATO, Praca studyjna, AON, Warszawa 2003.
14. Gągor F. Paszkowski K. – Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP. Adam Marszałek – Toruń 1999.
15. Gąska M. Kompetencje organów władzy wykonawczej w dziedzinie obronności państwa i sił zbrojnych, AON, Warszawa 2002.
16. Gąska M., Ciupiński A., Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych, Warszawa 2001.
17. Gleinig D., Kontyngent narodowy w operacji wsparcia pokoju. Wnioski z doświadczeń Wojsk Lądowych RFN. Praca magisterska, AON Warszawa 2003.
18. Glińska P., Droga do Iraku, WL 2003, nr 13.
19. Hillen J., Blue Helmets, The Strategy of UN Military Operations, Washington 1998.

20. Jarosz A., Rola i zadania CIMIC w operacji stabilizacyjnej w Iraku, PWL 2003, nr 8.
21. Józwiak A., Marcinkowski Cz., Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych, AON, Warszawa 2002.
22. Karta Narodów Zjednoczonych – San Francisco, 26 czerwca 1945r.
23. Kaczmarek W. (red.), Operacje wsparcia pokoju w teorii współczesnej sztuki operacyjnej „Wsparcie pokoju”, AON, Warszawa 2002
24. Kaczmarek W. (red.), Geneza i ewolucja udziału wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju. „GENEZA”. AON, Warszawa 2003.
25. Knetki J. (red.), Operacje wsparcia pokoju w teorii i praktyce sztuki operacyjnej „Pokój”, AON, Warszawa 2002.
26. Kostrzewa D., Samodzielna Grupa Powietrzno-Szturmowa w Iraku, PWL 2003, nr 12.
27. Kozaczuk W. – Misje pokojowe Wojska Polskiego 1953 – 1978, MON – Warszawa 1978.
28. Kubiak P., Korea – 50, Warszawa 1994.
29. Kucharski P., Somalia 92-95, Warszawa 1998.
30. Kuczyński M., Ray–Ciemięga M., Bałkański Syndrom 1999– 94, Warszawa 2000.
31. Królikowski H., Marcinkowski C., Afganistan 2002, Bellona, Warszawa 2003.
32. Kryszk D., System przygotowania Wojska Polskiego do operacji pokojowych (na tle rozwiązań przyjętych w NATO), AON, Warszawa 2001.
33. Lighburn David – Wnioski i doświadczenia – Przegląd NATO – Lato 2001.
34. Łukaszuk L. Skowroński A. – Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa: materiały i komentarze, AON – Warszawa 1996.
35. Maj J. (red.), Koncepcja wykorzystania doświadczeń z pełnienia misji pokojowych przez SZ RP w procesie przygotowania i szkolenia kontyngentów wojskowych w perspektywie. Praca studyjna. Część I-III, SG WP, Warszawa 1998/99.
36. Malinowski A., Szkolenie pododdziałów inżynierskich dla potrzeb misji pokojowych, PWL nr 11/1998.
37. Marszałek M., Operacje wsparcia pokoju według poglądów NATO, AON, Warszawa 1999.
38. Materiały z wykładu w sztabie 12 DZ.
39. Materiały z konferencji w 2 KZ.
40. Marcinkowski Cz., Humanizacja w przygotowaniu do operacji pokojowych, WL 2004, nr 15.

41. Menkes J., Prawno – organizacyjne zasady wyznaczania i działania żołnierzy w misjach ONZ, AON, Warszawa 1993.
42. Ojrzanowski M., Ostrowski J., Działalność brygady międzynarodowej w Iraku, PWL 2003, nr 12.
43. Obrusiewicz M., Wielonarodowe połączone siły zadaniowe CJTF, AON, Warszawa 2002.
44. Olszak K., Opara M., Sobiło A., Postępowanie żołnierzy podczas wykonywania zadań w Iraku, PWL 2003, nr 8.
45. Pawłesa W., Szkolenie wojsk do zadań pokojowych, PWL 2003, nr 8.
46. Paździorek P., Działania zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju. Rozprawa doktorska, AON, Warszawa 2003.
47. Pietrzyk E., Iracka droga do wolności i polski w niej udział, PWL 2003, nr 8.
48. Politowski B., Kierunek Irak, WL 2003, nr 22.
49. Predel G., Stres walki, WL 2004, nr 16.
50. Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999.
51. Przegląd NATO – Lato 2001 – Wyzwania pokojowe – NATO Office of Information and Press, Bruksela 2001r.
52. Samarcew M., Wnioski z przygotowania oddziałów 12 DZ do udziału w misji pokojowej w Iraku, PWL 2003, nr 8.
53. Skowroński A., Siły pokojowe i operacje utrzymania pokoju Organizacji Narodów Zjednoczonych, AON, Warszawa 1997.
54. Skwierczyński L., Uczestnictwo Polski w misjach pokojowych ONZ i NATO a strategia obronności RP, Praca studyjna, AON, Warszawa 2001.
55. Stępień D., Klimat Iraku, PWL 2003, nr 8.
56. Szczybyło Z., Przygotowanie batalionu do wyjazdu do Iraku, PWL 2003, nr 8.
57. Szkoda A., Morska bryza, WL 2003, nr 15.
58. Szot W., Czynniki stresogenne w działalności służbowej oficerów realizujących zadania w ramach operacji pokojowych, Warszawa 2002.
59. Szot W., Operacje pokojowe. Informacje ogólne o wybranych operacjach pokojowych ONZ, Warszawa 2002.
60. Szot W., Operacje pokojowe. Zadania realizowane przez Wojska Lądowe, Warszawa 2002.

61. Tyszkiewicz A., Pierwsze refleksje z Iraku, PWL 2003, nr 8.
62. Tyszkiewicz A. (red.), Doświadczenia i wnioski z przygotowania i udziału pierwszej zmiany dywizji międzynarodowej w misji stabilizacyjnej w Iraku, dodatek nr 8 do PWL 2004.
63. Ząbkowski Z., Tworzenie kontyngentu pokojowego na bazie batalionu, PWL 2003, nr8.
64. Zieliński J. (red.), Formy i metody prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne Wojsk Lądowych w operacjach pokojowych pk. „MISJE”, AON, Warszawa 2002.
65. Zieliński J. (red.), Wojska lądowe w operacjach wsparcia pokoju. Materiały z seminarium naukowego. AON, Warszawa 2003.
66. Zieliński J. (red.), Potrzeby i możliwości użycia wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju pk. „MISJE 1”, AON, Warszawa 2003.
67. Zieliński J. (red.), Operacje wojsk lądowych – kierunki ewolucji pk. „OPERACJA”, AON, Warszawa 2003.

S/0061
16,30